27,140/B

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30528112_0001

55350

ANTONII DE HAEN

S. C. R. A. MAJESTATIS CONSILIARII AULICI,
ET ARCHIATRI, AC MEDICINÆ PRACTICÆ,
IN ALMA UNIVERSITATE VINDOBONENSI,
PROFESSORIS PRIMARII,

RATIO MEDENDI,

IN NOSOCOMIO PRACTICO,

Quod in gratiam, & emolumentum
Medicina Studioſorum,

CONDIDIT

MARIA THERESIA,

AUGUSTISSIMA ROMANORUM
IMPERATRIX,
HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, &c. REGINA.

L U C Æ MDCCLXI.

Ex Typographia Jacobi Juſti,
SUPERIORUM PERMISSU.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

AUGUSTISSIMÆ ROMANORUM

IMPERATRICI,

HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, DALMATIÆ, CROATIÆ, SCLAVONIÆ, &c.

REGINÆ,

ARCHIDUCI AUSTRIÆ, &c. &c.

MARIÆ THERESIÆ,

DOMINÆ SUÆ CLEMENTISSIMÆ.

ANTONIUS DE HAEN.

T*Anto tempore Munificentia, ac Benevolentia* TUA, *immeritus fruor*, AUGUSTISSIMA IMPERATRIX, *neque unquam, quæ me iiſdem haud penitus indignum, gratum ſaltem teſtarentur, ſpecimina dedi. Equidem*

ſpecimen nullum me reor allaturum unquam, quod me TUÆ MAJESTATIS *favore, quo cumulato me beas, dignum probet; at vero tale duntaxat, quod evincat, quantopere eo me dignum efficere quavis mentis contentione adnitar, quovis conamine ſtudeam, viribus animi, corporiſque, contendam totis. Quo id* MAJESTATI TUÆ *teſtatum facerem, convenientius arbitrabar non dari, ſubmiſſa enarratione eorum, quæ, ſub Baronis* van Svvieten, MAJESTATIS TUÆ *Archiatri, Medicinæ per Auſtriam Præſidis, ac Stabilitoris, auſpicio, in hujus almæ,* TIBIque *adeo caræ, Univerſitatis Vindobonenſis, emolumentum; inque gregis egeni, quem dilecta* TUA *Vienna alit, calamitates, ac miſerias leniendas, moliar, intendam, diu mediter, noctuque. Argumento ſaltem erunt, inter fideliſſimos* TUOS *ſubjectos, qui ſeſe, qui omnia ſua, qui diurnos ſuos nocturnoſque labores, & curas, donec ſpiritus regit artus,* AUGUSTISSIMÆ MAJESTATI TUÆ, *Muneribuſque, quibus eoſdem condecorare benevolentiſſime dignata es, conſecrent, devoveantque totos, aliquem me locum mereri. Quod immerito mihi confidere dignabare grave munus, ſuperat quidem vires, ſed non vincit conamina; corpus fatigat, non volun-*

luntatem, non enitentem animam; agendorum crebritate obruit frequenter, mentis audaces haud frangit niſus. Vere luctor & emergo. Lætuſque jam contueor eruditam juniorum Medentium turbam, quam conjuncti Profeſſorum TUORUM *labores formaverint; ut* MAJESTATIS TUÆ *Regnis, cunctaque* TUÆ *vaſtiſſimæ Ditioni, ut* TUIS *formidandis Exercitibus, ut denique Civibus* TUIS *Viennenſibus, manus vere medicas adhibeant. Quod porro reſiduum vitæ eſt, id,* Auxiliante DEO, *impoſito mihi a* TUA MAJESTATE *muneri excolendo, perficiundo, ornando, do, dedico, conſecro.*

Idibus Octobris 1756.

MEDICÆ ARTIS CULTORIBUS

JOSEPH BENVENUTUS

Phyſicus Lucenſis.

ILluſtris Medici nomen ubique Terrarum Hippocrates adeptus eſt, Ægrotantibus non tantum conſulendo, ſed liberaliter adhuc peculiaria præcepta tradendo, quæ ex diuturnis accuratiſſimiſque obſervationibus collegerat. Ejus veſtigia Celeberrimus DE HAEN ſecutus an fuerit, proindeque an dignus exiſtat qui apud omnes maximi fiat, teſtes Vos eritis Medicæ Artis Cultores, qui aureum hunc Librum, optimæ frugis plenum, ſolidæque experientiæ ſuperſtructum evolvetis; unicuique etenim facile patebit, præſtantius ad Praxim clinicam Opus, meliora in medicos uſus experimenta vix inveniri. Cum autem rarus apud nos Liber eſſet, recudendum curavi, juxta Viennenſis editionis exemplar quod poſſidebam, humaniſſime mihi ab Illuſtriſs. VAN SWIETEN dono miſſum. Ita quidem Patriæ utilitati, ac Medentium bono proſpicere animus fuit. Valete.

ELENCHUS CAPITUM.

CAP. I.

De Diæta ægrorum.

CAP. II.

De Medicamentis in morbis acutis.

CAP. III.

De aëre, decubitu, ſeſſione, aliiſque, circa ægros moderandis.

CAP. IV.

De diebus criticis, & criſibus variis.

CAP. V.

De Urinis.

CAP. VI.

De ſanguine humano.

CAP. VII.

Quædam Anatomica.

CAP. VIII.

De vi electrica.

CAP. IX.

De variis.

RA-

RATIO MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI,

—:(o):—

CAPUT I.

De Diæta.

PEr biennii, & quod excurrit, decurſum; multi, iique ſpeciei fere cujuſcumque, morbi acuti, curæ meæ ſubjecti fuere. Quorum nonnullos ex urbe, ſuburbiiſque ſuſcepi, plurimos ex variis Noſocomiis ſelegi mihi: partim, & potiſſimum quidem, ut qui felix eorum cura tum ſuſcipi, tum perfici debeat, Almæ hujus Universitatis Medicinæ Studioſis demonſtrarem: partim ut, ne quis Medicum glorioſum ageret, caſus exhiberem ipſis, qui quavis Medicamentorum virtute, omni Medicorum induſtria, quacumque demum ope humana, ſuperiores eſſent: partim denique ut quorundam incurabilium morbo-

rum cauſas, mortalium quemque latentes, poſt ægrotantium obitum, demum intelligerem, exponeremque, quo nimirum arctiores Artis limites extenderem; ſive æque ἄγνωςυς poſt obitum, quam ante illum, demonſtrarem: quo diſcerent *μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ ὃ δεῖ φρονεῖν· ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς τὸ σωφρονεῖν.*

Igitur poſt ſummas laudes DEO T. O. M. fuſas, quod, pro ſua ineffabili clementia, noſtra conamina dirigere, obſecundare, perficere dignatus fuerit, id præſtabor modo, quod quamvis ab immortali *Boerhaavio* Medicinam edoctus: nullique ſyſtemati mancipatus, praxin in *Hollandia*, ſimplicitatem Hippocraticam ſequendo, exercuiſſem; adeoque eandem breviter, practice nimirum potius, quam theoretice, docere potuiſſem; animus tamen Illustrissimi Præsidis nostræ Facultatis, Baronis van Swieten, meuſque, fuit, ut Doctrinam Hippocraticam, & theoretice Tyrones publice docerem, & ad Lectos ægrorum practice iiſdem demonſtrarem.

Hanc viam ingreſſo, primo conſtitit *Diæta Hippocratica* nihil dari præſtantius. Obſervavimus in ægris noſtris, quo acutior, ideoque brevior, morbus eſſet, eo parciora alimenta exhibenda eſſe; ſi contra, pleniora.

Materies paſſim fuit Decoctum, Puls, Cremor Hordei, aut Avenæ, cum Melle; & Jus carnium. Equidem jura carnium in *Hollandia*, fateor, rarius ægris conceſſi, quod in putrefactionem quodammodo inclinent; verumtamen ex ipſa doctrina Hippocratica, debui ea Auſtriacis concedere ægris.

Quippe univerſæ *Auſtriacæ*, peneque omni *Germanæ* Genti, id moris eſt, ut aut prandeant nunquam, aut cœnent, quin a jure carnium inchoaverint. Hiſce ita aſſueverunt, ut quibus diebus S. *Catholica Eccleſia* carnibus abſtinendum juſſerit, jure piſcium utantur: quæ

quæ quidem conſuetudo plane ignorata *Batavis*. Lex igitur *Hippocratis* jubet *Aph.* 1—17. „ Concedendum „ aliquid & conſuetudini, & tempeſtati, & regioni, „ & ætati. 2—38. Paulo deterior & potus, & cibus, „ jucundior autem eligendus potius, quam meliores „ quidem, ſed ingratiores. 2—50. A multo tempore „ conſueta, etiamſi fuerint deteriora, inſuetis minus „ turbare ſolent.

Hanc porro in putridum inclinationem emendaturus, grata acida iiſdem addenda eſſe docui. Succum citrei, Aurantiorum acidorum, Granatorum Ditioribus; tenuioris vero ſortis hominibus Cremorem tartari, aut juri incoctam Acetoſam. Juvat & ſua aceſcens natura panis, albus, bene coctus, ac fermentatus, quem, dum longior futura videtur ægritudo fore, aut dum ejus apicem æger jam eſt tranſgreſſus, juribus incoquimus. Pultes avenaceæ intermediis temporibus conceduntur iis, qui nec ægrotant valde, nec prædictis appetitum ſedare valent: quales, moderamine Diætæ noſtro, plurimos reperire eſt. Criticis evacuationibus prægreſſis, blande ſolent, ſi opus eſt, purgari, poſteaque tenerioribus carnibus pedetentim aſſueſcere, ut & vini aqua diluti uſui. In acutis ἀκμὴν necdum adeptis unc. VI. VIII. X. ter, quater, quinquies, Nucthemeri ſpatio, juris boni, non meraci, dantur: plus minus ſcilicet, prout aut aſſueti ægri fuerint copioſiori alimento, aut appetitus ferat, aut demum εὐφόρως φέρουσι. Plures 1æ ſectionis Aphoriſmi hanc nobis agendi normam præſcribunt.

Alterum ægrorum noſtrorum nutrimentum, eorundemque ſimul potum, ſupra innueram eſſe Aquam Hordei, vel Avenæ, cum Melle. Quod decoctum aut meracius, aut tenuius, major minorve nutriendi neceſſitas moderatur. Si neque ſpiſſum, neque tenue, eſſe oporteat, coquuntur unc. VIII. Hordei

cru-

crudi, aut Avenæ cum aqua pura, donec crepet, ut ſuperſint Menſuræ quatuor. Menſura capit quatuor Libras medicas. Menſuræ cuique unc. I. II. mellis adduntur. Aegris vehementer exæſtuantibus, cum ſicca nullave alvo ſingulis menſuris dr. I. II. Cremoris tartari, vel totidem Nitri, adduntur.

Decocti hujus uſus adhibetur aſſiduus, ut quantum poſſint ægri, potent; recuſanteſque, blande admonentur neceſſitatis bibendi. Qua equidem in parte noſtros pauperes pleriſque divitibus dociliores experimur. Rarius unica menſura, ſæpius binæ, non raro tres, & plus adhuc, per diem aſſumuntur, idque aut calide, aut tepide ſaltem.

Forſitan hæc quantitas exuberantior, adeoque onerofior, quibuſdam videbitur. Sed his regero, ſumto a juvantibus ac nocentibus judicio, ægros noſtros inde minime gravari, quin potius multis hinc gaudere emolumentis.

1. Quicunque ægri ad nos afferuntur faſtidioſi, nauſeoſi, vomiturientes, vomentes, copioſo ejuſmodi demulcente ac ſaponaceo potu, id acre diluunt, ſolvuntque, quod Ventriculum turbet. Unde rariores apud nos illi caſus, quod dicta ſymptomata ultra biduum perennent.

2. Sitis, ægrorum illa miſera crux, mox ita levatur, emendaturque, ut multæ de eadem querelæ non exaudiantur.

3. Ipſum acre quod vel a principio morbi, vel eodem currente, humoribus innaſcitur, continuo hoc potu diluitur, inviſcaturque ita, ut neque febrim, doloreſque augere, neque ſubtiliſſimis vaſis, ſlaminibuſque nervoſis, ulla queat ratione nocere. Ex principiis Hippocraticis & Boerhaavianis edocemur infortunia in morbis curandis, qui a Veneno, a Peſte, a Malignitate ſic dicta, oriantur, ex eo potiſſimum oriri, quod ægri haud ſatis potent. Curarum fortu-

na-

natarum noſtrarum numerus ſatis abundeque hanc methodum probavit.

4. Potu hoc & ſalutifero, & aſſiduo, efficitur id, ut ab ipſo morborum principio ſecretiones quæcumque longe minus, quam aliis ſolent, langueant. Vix viderunt Studioſi noſtri Cutis diu aridæ, Linguæve exuſtæ, exempla. Perſpiratio quippe impedita brevi redire incipit; urinaque, aut alvus rarius intercipitur; & reſpiratio, præ ſiccitate ſolidi, fluidique denſitate, laborioſa & anxia, cito mollior faciliorque redditur. Laxatiſque hac lege quibuſcumque excretoriis Organis, Naturæ viam, qua vel juvantem, vel criticam materiem eliminet, paſſim patulam reperit.

5. Continua novi ejuſmodi liquidi admiſtione præpedimus corruptionem humorum: ita ut in Noſocomio noſtro fere ignoremus Petechias, ac Miliaria; quæ alioqui Morbos acutos in his Regionibus tam frequenter ſubſequuntur, a corrupto, eoque diſſoluto, ſanguine. Id, inquam, novus Chylus, ſua natura acescens, & aſſiduo ſanguini admiſtus, averruncat, præpedit.

6. Eadem opera ſordibus primarum viarum tam cito emendatis, appetitus ipſis in morbis renaſci ut plurimum ſolet.

7. Præcaveturque egregie moleſtus in morbis ſive Vomitus, ſive Alvi fluor: acri, quod hoſce generaret, correcto, abluto, expulſo. Si qua tunc Diarrhœa aliquando obſervatur, ea a natura, per ſyſtema Meſentericum ſe expurgante, naſcitur; utiliſſima quidem, ſi Critica; bona, ſi, crudo exiſtente morbo, cum bonis ſignis, contingit: levat enim hæc, ſibique dimittenda eſt, exemplis id demonſtrante *Hippocrate*, maxime in Hiſtoria *Virginis Lariſſææ*: quod idem & de aliis quibuſcumque Excretionibus, morbo necdum cocto, verum.

CA-

CAPUT II.

De medicamentis in morbis acutis.

HOrum curam *Emetico* inchoare conſuetudinis eſt. Quippe adſunt ſæpe in eorum principio cibi faſtidia, vertigines, os amarum, ſordidumve, vomitus. Qua agendi in Methodo Medici credunt & auctoritate ſeſe, & experientia, ſuffultos eſſe. Auctoritate quidem magni *Hippocratis* Aph. 1—22. 2.—29. 4.—17. Experientia vero immenſi temporis, quo ſuos acutos vix unquam citra emeticum curaverint. Maximum porro argumentum deducunt ex obſervatione, ut vocant, *Climatis*; quod tale perhibetur, ut emeticorum in acutis neceſſitatem ponat inevitabilem.

Qui Emeticis non utuntur, aut raro, in morbis acutis, iidem quoque & Auctoritate magna, & evidenti Experientia, munitos autumant ſeſe. Eorumdem quippe textuum *Hippocratis* auctoritatem celebrant pro ipſorum methodo, quam ii, qui contrariæ ſententiæ ſunt, pro ſua: putantque eoſdem textus, ſedato, nec præoccupato animo, examinatos, Emetici dandi neceſſitatem adeo rariſſimam ponere, ut, quæ ad frequentem ejus uſum argumenta afferuntur, penitus corruant. Quamobrem magnus *Boerhaavius* Emeticorum in Acutis uſum rarius adhibuit, niſi in caſu *Hippocrati* laudato. Hæc de auctoritate. Si vero de Experientia agitur, dicam etiam, ante *Boerhaavium*, Germanorum morem, etiam in *Belgio fœderato*, apud multos obtinuiſſe, hodiedumque obtinere: *Boerhaavium* tamen, quique eum ſecuti ſint, Medicos, curam acutorum ſine Emeticis fortunatiores edidiſſe.

Imo ipſa quoque ratio Auctoritati & Experientiæ adſtipulatur. Sunt enim eo tempore, omnia in corpore tam violento in motu, ut qui eoſdem tum mature, tum ſufficienter, compeſcat, modereturve, vix noverit Medicus. Igitur moti ferventiſque ſanguinis copiam demit, externe & interne omnia diluere annititur, refrigerare, ſedare, moderarique. Porro Emeticum, aut Purgans, aut Sudatorium, quod equidem vel ſaniſſimum moveat, turbetque, eo magis homines, acuta febre petitos, movebit, turbabit, calefaciet. Quare minime mirandum, ſummum noſtræ Artis Dictatorem Emetica intra tam arctos concluſiſſe limites; quum iis utendi neceſſitas exiſteret oppido rara, uſuſque eorum cæteroquin formidoloſus eſſet.

Hæc ratio quod *Hagæ Batavorum* hoc in caſu vix unquam Emeticum præſcripſerim; & tamen profiteor de felici ibidem praxi, & de ſumma *Haganorum* exiſtimatione, maximoque erga me amore, infinitas DEO optimo gratias me agendas habere.

Cum tamen prudentia juberet me, *Vindobonam* adpellentem, decantatas adeo *Climatis octavi* varietates ſedulo, religioſeque, obſervare, ne *Batavo* more medicinam *Germanis* faciens, obeſſem iiſdem; attentum in omnia animum a principio attuli. Quo equidem tempore cadaver puellæ ſeptennis nactus, cui principio morbi Emeticum datum, quamque ſæva Pleuritis ſeptimo morbi die ſuſtuliſſet, horrens profecto vidi, horrentes videre mecum Illustrissimus Præses noster, Baro van Svvieten, ac Perilluſtris & Venerabilis eo tempore Medicæ Facultatis Decanus ab Hentschel, quam miſerrime in illa thorax, totuſque pulmo, affecti eſſent. Ut Emetica in inflammatoriis Pectoris morbis etiam in hac Regione, jam tunc ſuſpecta habere inceperim.

Quan-

Quantum ad Febres acutas, continuas, putridas; cernebam expoſita Cap. I. methodo, a prima jam die nauſeas, vomituſque, fieri mitiores, imo eodemque, alterove die, penitus ſilere. Quibus crebrius obſervatis, clamores de climatis varietate vaniſſimos ſalutavi. Factumque hinc ut intra $2\frac{1}{2}$ fere annos me, emetico in hoc caſu utentem, ne ſemel quidem adhuc conſpexerint Studioſi.

Si igitur octavum hoc clima, dato in caſu, Emetici inevitabilem neceſſitatem poſceret, quid quæſo, cauſæ, quod citra hoc inevitabile auxilium, noſtrorum in Noſocomio ægrorum tam felix, tamque expedita, paſſim, obſervetur in ſanitatem Reſtitutio? Atque de his ſatis.

Medicamenta in hiſce morbis petuntur ex Acidis, Saponaceis, Aperientibus. Infuſa Radicum Fœniculi, Florum Althææ, ac Rhoeados, Chærefolii, Hederæ terreſtris &c. Decocta Radicum Althææ, Graminis, Bardanæ, Scorzoneræ; Fol. Malvæ, Althææ, Parietariæ, Acetoſæ, Acetoſellæ, Portulacæ, &c. quibus ſeu Infuſis, ſeu Decoctis, adduntur Mel, Oxymel, Oxymel ſquilliticum, Rob Ribeſiorum, Mororum, Ceraſorum, Prunorum Pomorumque acido-dulcium; Sambuci; Syrupus e ſucco Citrei, Acetoſæ, Acetoſellæ, Endiviæ, Berberum, Ceraſorum, Fragorum &c. Additis pro rerum neceſſitate ſalibus neutris; nitro, ſale prunellæ, Polychreſto, Stibio diaph. non abluto, &c. Cardiaca noſtra ſunt Decocta panis albi, cum Ceraſis, aut Fragis, aut Rubo idæo, aut Ceraſis acidis, aut Ribeſiis. Hæc & ſimilia diluunt humorum maſſam, ſpiſſa attenuant, ſitim extinguunt, leniunt acre, ſtricta laxant, dolores moderantur, incipientem putredinem corrigunt, avverruncantque futuram, vires denique refocillant, ſuſtentant.

Didicere Apollineæ artis alumni hac via ſe longe tutius progredi, quam ſi magniloquas, ac vaniloquas

Di-

Diſpenſatorii Viennenſis formulas, & promiſſa imitarentur. Cujus *Diſpenſatorii* vanitates, ſi ingenue fari detur, oſtendere omnes qui vellet, næ totum fere illud exſcribere ipſum oporteret. Quid ad Pleuritidem *pulvere pleuritico* inanius? Quid ad Malignitates in morbis aut præcavendas aut emendandas, *Pulvis de Gutteta Riverii? Pulvis Marchionis? Bezoardicus? Pulvis Pannonicus ruber? Pulvis pretioſus albus?* & id genus alia? Illuminatius vivimus ævum, quam ut his nugis fidem adhibeamus. Sed, inquiunt, horum uſum noſtra nobis experientia probavit. Et nos experientia didicimus hæc crepundia vituperare. Inſpicite Rerum in Noſocomio ſucceſſum! Ne unquam tamen talia noſtras ædes ingreſſa ſunt.

His quippe præter inania multa accedunt Lapides multi pretioſi, Aurum, Margaritæ orientales, &c. quibus quid damnoſius? Implentur corpora rebus a Natura non domandis, quæ vi ſua Mechanica agant, & irritando, Vomitus, convulſioneſque producant, aut non palpandi pulveris forma cum ſucco gaſtrico & enterico in moleſtas, imo lethales abeant concretiones.

At vero, inquiunt, additis acidis hæc corpora ſolvuntur, mutanturque cum illis in ſalem neutrum, qui oppilata reſerat, morboſa vehat ſecum, & de corpore eliminet.

Bona verba! ſiccine cum hominum ſimplicitate ludere animus? Examine accurato inſtituto, Lapidum, Oſſiumque, & Cornuum animalium & dictorum in Arte Terreorum, reperiuntur nonnulla cum Acidis efferveſcere, inque ſalem, ſive corpus tertium, cum iiſdem mutari; alia cum iis efferveſcere, nec tamen acidum mutare; alia, quæ cum acidis efferveſcentia, parumper modo id immutent; alia neque cum illis efferveſcere, nec eadem mutare; alia denique cum nonnullis acidis efferveſcere, nec eadem immutantia, cæ-

tera vero acida nihil immutare. Ut inaugurali Themate in Academia *Leydenſi* evicit Clariſſ. *Paulus s'Graauvven*, qui Clariſſimi *De Gorter*, in *Ruſſiam* profecti Cathedram, in Academia *Harderovicena*, tanta cum laude conſcendit, exornat.

Quæ igitur neque immutant acidum, neque ab acido mutantur, indomita manent, quantumvis redacta in pollinem. Ut Cryſtallus montana, Hyacinthus, Smaragdus; Terræ Sigillatæ omnes, excepta vulgari & ruberrima; non uſta ſive Oſſa, ſive Dentes animalium; & fere etiam C. C. tam uſtum, quam philoſophice præparatum. Ex Lapidibus ſeptem pretioſis ne unus quidem citrei acidum tollit; quatuor acidum abſorbent aceti; tria nullum acidum vegetabile, aut foſſile, deſtruunt, nempe Hyacinthus, Sardius, Smaragdus. Quantum ergo in rebus inane! dum plura horum ne eas quidem poſſideant vires, quibus cum acido in tertium corpus commutarentur.

Sed nunquid eorum ſaltem talia, quæ cum acido in tertium mutentur, explicatos ob effectus, non laudanda?

Immo vero eam ipſam ob cauſam vituperanda. Vim tertii hujus corporis aperientem agnoſco, vires ejuſdem in quadam Intertriginis ſpecie expertus; ut & in Stranguria, Dyſuriaque, quæ potius apto ad id potu, quam a notabili Renum, Veſicæve, vitio originem ducerent: ſunt omni nota & proprietate ſat valide aperientia, humoreſque moventia, remedia.

Quæ cum ita ſint, eo ipſo nomine nocent 1° in Acutorum principio. Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμά. Aph. I. — 22. Nocere 2do poſſunt circa Criſin, materiem nimis urgendo ad Urinæ vias: nam Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίω. Aph. I. —— 21. Neque regerat quis nitro nos uſos ejuſdem vitii reos

agi;

agi; cum hoc blando agere modo, violentiore illud, compertum ſit.

Verum quo Hippocraticæ Methodi præſtantiam præ illa demonſtrem, hoc unico utar argumento. Si ad curandos acutos morbos ſit abſoluta horum remediorum neceſſitas, cur omnes noſtri in Noſocomio non moriuntur? Ne granulum quidem horum omnium præſcripſi unquam; & tamen centeni teſtes fatebuntur, vix paucos ab acutis morbis toto biennio aut interiiſſe, aut poſtmodum languiſſe.

Fit hac noſtra Methodo Medicina longe tolerabilior Egenis, totique infimæ ſortis genti, quos Medicus cum faſtuoſa ſua culina præ ipſo morbo, gravius premit. Studioſi noſtros ægros paucioribus, ut vocant *Groſſis*, quam aliter *Florenis*, curatos ſalutarunt.

Purgantia æque parum, quam Emetica, præſcribimus, memores haud modo laudatorum *Hippocratis* Aphoriſmorum, verum etiam eorum, quæ idem circa hæc differit in fragmento Heurniano. N°. 19. Ὁκοῖσι μὴν οὖν ὑπὸ πυρετῶν ἰσχυρῶν λαμβάνονται, οὐ χρὴ τούτοισι φάρμακα διδόναι καθαρτήρια ἐς' ἂν μεθῇ ὁ πύρετος. N° 20. Εἰ δὲ μὴ, μὴ ἐντὸς τεσσάρων καὶ δέκα ἡμερῶν.

Verum cum ibidem N. 27. dicat Ἀλλὰ ἢν τινα δέῃ, ὑποκλύζειν χρὴ, ὁποσάκις ἂν βούλει· ἀκινδυνότερον γὰρ, enemata quotidie, ſi alvus non responderet, adhibita ſunt. Immo licet clauſa non eſſet alvus, ſi modo in principio ſiccitas major obſervaretur, Enemata emollientia, diluentia, bis, ter de die injecta, id effecerunt, ut alvus nunc minus, quam antea moveretur. Acre enim expellunt, quod irritando alvum copioſiorem produceret. Eorundem igitur ope, ſi quid acre in inteſtinis craſſis fluctuet, hoc expellitur, aut dilutum ſaltem infirmatur: totu

illo blando venter emollitur, concreta in tenuibus inteſtinis calido eorum accubitu ſolvuntur, redduntur que, quæ profluant, apta. Obſtructa Hepatis, Ventriculi, Renum, Ureterum, Uteri, reſolvuntur blando, eoque humanum parumper ſuperante, calore. Per bibula etiam, quibus & craſſa Inteſtina gaudent, oſcula, abſorptus humor diluit humores, corpora nutrit.

Medicamentorum ratio apud ægros noſtros ejuſmodi eſt, ut copia ipſis ſufficiens detur. Multi bonis medicamentis datis non curantur; curandi iiſdem, ſi ſufficientem eorundem copiam aut ſumere vellent, aut ſumendam acciperent. Sane ut corpora nimio alimento prave nutriuntur, tenuiore collabaſcunt; ita medicamenta redundantia Naturam turbant, non curant; pauciora inepta ſunt, quæ morbum, ejuſque cauſam, debellent. Hæc alio atque alio modo in variis ſe ægris habent, eaque, niſi intento in rem animo, non addiſcuntur. Fuere quibus in Pleuritide ac Peripneumonia ſequens Miſtura per diem ſufficeret: ℞ Oxymell. ſquill. unc. iij. Stibii Diaph. abl. dr. 1. Aq. Hyſſopi unc. viij. Extitere, qui & duplo indigerent. Neque enim unquam Oxym. ſquill. uſus largior nauſeas noſtris excitavit: id quod copioſo potui aquæ Hordei, aut Avenæ, adſcribendum reor, quo Ventriculus perpetuo abluitur. Si homo aquam biberet cum Lacte, coagulum faciens cum eodem Oxymel, ipſum reddere in nauſeas procliviorem poſſet; cum Hordei, aut Avenæ Decocto minime.

Cum dico plures fuiſſe, qui ea horum copia indigerent, inde id ſignificatum haud velim, quod illi ſputis fuerint judicati. Certe nunquam inflammationis pectoris ſollicitudo nos anxit, etſi nihil expuerent ægri: perinde fuit quam evacuandi viam Natura capeſſeret, modo Reſpiratio emendaretur. Numerus eorum, qui vel Pleuritide, vel Peripneumonia affecti,

ſive

ſive alvo, ſive ſudore, ſive utroque, judicati convaluerint, eorum jam ſuperat, quos ſputa judicarint. Diæta, ac Medicamenta noſtra, videntur quibusvis ſalutaribus Naturæ moliminibus ex æquo obſecundare.

Juvat & monuiſſe hic loci, quod nonnunquam, omnibus adhibitis, ſævæ inflammationes haud miteſcerent. Idque etiam licet diu noctuque fomenta, ac cataplaſmata, tædioſo opere continuo adhiberentur. Oleoſa tunc mira præſtitere quandoque. Quin & Vomites, Nauſeaque, ſordes primarum viarum indicantes, epoto ob dolores oleo, ſimul ceſſaverunt; involuto eo, unde oriebantur, acri. At vero hic paucæ unciæ vix juvant. Bis, ter, de die, unc. v. vj. Ol. Lini cum grano opii, aut una uncia ſyrupi Diacodii, dedimus.

Verbo dixerim, dum indicationes aliquid agendum jubent, omnia, quæ tendant eo, auxilia Artis prudenter augenda ſunt. In colica clauſa dicta operarentur aliquando purgantia, ſufficienter ſi exhiberentur. Videre Studioſi, in Colica Pictonum, alvum a 14. diebus pertinaciter clauſam, feliciter brevique reſeratam, ſaturatiſſimo infuſo purgante, quod quadruplicem ejus doſin excederet, ſed per vices dato, donec venter liqueſceret. Qui ejuſmodi Purgans per epicraſin præſcripſit, ea lege ut, ſoluto obſtaculo, tum tardior ejuſdem, tum parcior ſit uſus, peccabit nunquam.

Idem verum quum unica ſalus ab Opio pendet. Sunt quibus ſemigranum ſufficiat, alii qui, ſumtis per vices 6. granis, vix afficiantur. Indicatione rite ſumta, per vices eo uſque detur, donec incipiat vires exſerere ſuas.

Eſt adhuc quod moneam, deſperatis Pleuriticis, poſt ſufficientes, ſaltem copioſas, evacuationes, epotum cum opio oleum, & amplum ad dolentem plagam veſicans, nec opinatam adduxiſſe ſalutem.

CAPUT III.

De aëre, decubitu, ſeſſione, aliiſque, circa ægros moderandis.

AEre aut debitò frigidiore, aut calidiore, nil ægris pernicioſius. Rarius cum ægro, ejuſve cuſtodibus, propter frigidiorem belligeramus, ſed ut plurimum propter calidiorem. Multis in Regionibus univerſalis mos eſt, ut, Acutis in morbis, Puerperioque, homines primo inter Lectorum includantur cortinas; deinde ſub Lecti ſtragulis ſepeliantur; ac tandem calore tum Cubiculi, tum propriæ ſuæ Atmoſphæræ, circiter ſuffocentur. Damnantur ad has miſerias, donec aut convaleſcant, aut moriantur. Nam ipſorum Atmoſphæra, non renovata, magis incaleſcit magiſque, ut demum ad calorem illum, qui hominis eſt, accedat propius. Sed præterquam quod calore noceat, nocet & putridis, quibus continuo imprægnatur, ægri exhalationibus fœta.

Hinc 1° Reſpiratio anheloſa, difficilis, quam quiſque ſanus, ejuſmodi ægrum inviſens, in ſe experitur. Si ſanguis olim ſat commode Pulmones permeabat, jam cum labore: quæque nondum affuerat Peripneumonia, jam naſci eam in proclivi eſt. Nonne ipſi nos, ardente Sirio, in reſpirando deficimus, ni aut vento, aut artificio, aër mutetur? In illo aëre æſtuante qui motibus ſe & validis, & diuturnis exercet, aut Peripneumoniam ſibi conſciſcit, aut alium ex genere Acutorum morbum. In morbis acutis motus eſt ingens; cui ſi calidiſſima atmoſphæra jungatur, intelligimus facile quantis anxietatibus torqueantur.

2. Nihil potentius expellit ſudores; quibus aut cru-

crudo in morbo, aut per ſudores non ſolvendo, nihil excogitari calamitoſius poſſe, ſuo jam tempore *Thomas Sydenham* lugebat, lugent hodie omnes Boni. Subtiliora e ſanguine diſſipantur, reliqua incraſſeſcunt: idque ſæpe ita, ut nova liquida cum iiſdem vix ultra commiſceantur, ſed & prætерfluant, & avolent cum ſudoribus.

3. Inſomnia, deliria, oriri inde apta nata. In nimio æſtu quiſque ſanus aut vix dormit, aut dormit turbulente.

4. A minimo frigore ſuſcepto peſſime afficiuntur; ſudore, aliqua ſaltem corporis in plaga, per vim introverſo. Quod cum Medici metuunt, oſtia quæque, & feneſtras, & rimas religioſe claudi curant: ſed & eo gravius, ut mox conſtitit, ægros angunt.

5. Exanthemata varia hinc oriuntur. Miliaria alba dicta, rubraque, ac Petechiæ. Quæ periculi ſæpe plena cum ſunt, ſua malignitate multos, morbo principe cæteroquin emerſuros, interimunt.

6. Ægros hic modus agendi & triſtes reddit, & difficiles, & moroſos, ſuoque cum damno immorigeros, ſitibundos, ardentes, aridos, exuſtos.

Quæ profecto omnia ut præcaveam, maxima cum cura aëra perpetuo temperatum concilio ægris. Hyemali tempore, dum hic ſolent in Noſocomiis calorem pene intolerabilem ope Hypocauſtorum ægris facere; dumque paſſim apud quoſque privatos ægros aër ita incaleſcit, ut nemo ſanus ibidem ſine incommodo aliquantiſper perduret; ſoleo meis ægris calorem adhibere, qui in Thermometro *Fahrenheitiano* 60. 65. gradum ſignet. Eſtque tale in cubiculis ſuſpenſum perpetuo, quo ſimilem caloris gradum diu noctuque ſervent ſtudioſi Aſſiſtentes.

Æſtivo autem tempore clauſis, quoad ejus fieri poſſit, Cortinis Lectorum, Feneſtræ, ac Januæ tan-

tillum patent; ſique æſtus ſit ingens, plures, eæque oppoſitæ feneſtræ, ac januæ, panduntur. Sæpius de die hoc facto, ægri, cortinis apertis, temperatiore aura fruuntur, reficiunturque mirifice.

Modus ægros tegendi ſuis in Lectis petitur tum a tempeſtate anni, tum ab eorum commodo; Unica tegendi regula eſt, ut caleant moderate.

Debiliſſimi ægri in Lecto quotidie paulisper eriguntur, ut, pulvinaribus dorſo ac capiti ſubſtratis, ſedeant; primo quidem per $\frac{1}{8}$. horæ, quotidie autem diutius, frequentiuſque. Gaudent & recreantur inde admodum, aptique fiunt, qui extra lectum in ſedili parumper ſedeant. In ipſis acutis necdum apicem adeptis, per 1. 2. 3. horas, ægri Lectis exemti, ſedibus ad id aptis inſident, corpore bene tecto: & ſi morbus aut balnea, aut pediluvia poſcit, eodem tempore commode his inſident. Id enim uſu didicimus, quo diutius ægri ſuis ſub integumentis tumulantur, eo eos fieri, qui ſedeant erecti, ineptiores; quo erigantur crebrius, eo alacrius eoſdem ſurgere. Sane magna pars debilitatis ægrotantium hinc oritur. Nonne ſanum, robuſtumque virum, aëre ad gr. 80. calente, nec renovato, in Lecto ſub ſtragulorum pondere octiduo incluſum, debilem redderemus, & ægrotum, anxieque reſpirantem? Nihil e contrario, quod ægros noſtros adeo refocillet; nihil quo delectentur impenſius; nihil etiam quo reddantur in ſomnos proniores. Raro enim abeſt, quin in lectum repoſitos blandus unius, alteriuſve horæ, ſomnus prehendat. Quo etiam multum facit lectus interea temporis refectus, ſiccatiſque, aut & mutatis linteis, plane amœnus.

Hinc reſpiratio ægris nunquam redditur anxia ab aëre, putridaque eorum Atmoſphæra. Quæque ratione morbi talis eſt, ea nedum laborioſior mala arte redditur, ſed potius allevata.

Nunquam hinc Sudores contra morbi Naturam ex-

exprimuntur. Si in acutis habentur moderato ſub tegmine ſudores, ſive levantes, ſive critici, ægris nihil mutamus. Vetitum tunc lecto eximere illos, ne frigeant; vetitumque gravius eoſdem tegere, ne vexata nimium Natura debilitetur.

Petechias bis modo vidimus toto hoc tempore; ſed ortas ex neglectu debitæ curæ, priuſquam ad nos deferrentur. In ægris, qui noſtræ curæ ſubjecti fuere, Petechias ne ſemel quidem hic vidimus.

Unica vice in tanto ægrorum numero Miliaria in morbo acuto Pulmonis viſa ſunt, idque meo, palam fateor, neglectu. Ipſo hoc anno, adſpirante Vere, Cuſtodes hominem, ut hyeme ſolebant, etiam tepidiore illa tempeſtate texerant. Præterea in clauſo ejus cubiculo, cum ſeptuaginta & ultra ſtudioſis, per horam moratus eram, præreptus ardore dicendi; quum alioqui in ſeparatam aulam cum ſtudioſis me confero, examinata ad Lectos phænomena expoſiturus. Ex hac duplici incuria factum, ut in Peripneumonia, ſolvi coepta, ſexto die parva ſtigmata pectus obſiderent, quæ ſenſim miliaria alba ſe eſſe demoſtrarunt. Deinceps jugulum, & utraque latera colli occuparunt; rubris multis nunc etiam inter alba, quæ ad pectus erant, interſperſis. Ellychnio cerato admoto, & confertiſſimæ, & pellucidæ, per omnia hæc loca, puſtulæ comparebant.

A poſteriore itaque intellexi errore commiſſo idem hic contigiſſe, quod alias adeo frequens in acutis harum Regionum. Errore commiſſo, inquam; nam morbus ipſe coqui eo uſque viſus erat, neque ſigna diſſoluti cruoris ex aliis excretionibus obſervata fuerant, neque vires vitæ ullatenus decreverant. Unde, cauſa ſic intellecta, abſtuli prudenter aliquid de pondere ſtragulorum; ac ſemper deinceps, homine cæteris cum ægris in tranſitu, & quantum abſolute requiſitum, examinato, mox vicinam in aulam, viſa exponendi cauſa,

me

me cum Auditorum turba contuli. Memorque *Sidenhami*, verbo & exemplo monentis, Petechias, ab aëre calidiore ortas, curari oportere aëre, tegumentisque levioribus, eductione extra Lectum, medicamentis diluentibus ac refrigerantibus; ea omnia ſenſim, prudenterque, imitatus ſum. Effectum inde, ut anxietates pedetentim imminuerentur, ſudoreſque decreſcerent, & intra quatriduum Miliaria inciperent exſiccari: novis non renaſcentibus ultra, viribus augeſcentibus, maturanteque ſeſe Peripneumonia. De induſtria hominem, diutius quam par erat, penitus curatum, in Noſocomio ſervavi, ut Medicinæ Doctores, Studioſique, confirmatæ ejus pancraticæque ſanitatis teſtes exiſterent. Quantine faciendus in Medicina *Sydenhamus*!

Miliaria autem vera, quæ cum quadam veluti Rheumatica febre inchoant, 4. 5. 6. 7. 8. febris die, ea ter in Noſocomio conſpeximus. Fuere inter illos, qui per mentum, collum, pectus, brachia, femora, albis ſcaterent miliaribus: quæ admoto lumine, quotidie in ſuo ortu, decurſu, decremento, exſiccatione, tum a me, tum a Medicis, qui Miliaribus & cognoſcendis & curandis dudum aſſueverant, tum & a Medicinæ Studioſis, examinabantur. Porro jacuere omnes hi inter medios alios ægros, eodem puro cum illis aëre utentes, iiſdemque integumentis. Subaceſcens eorum fœtor non mutavit quidquam in curandi per aceſcentia & acida more. Sed a climatis clamoribus eo tempore adhuc nonnihil perterritus, eoſdem necdum auſus eram lecto eximere. Poſt tres, quatuorve ſeptimanas, omnes adepti ſunt ſanitatem. Poſthac vero, ſenſim audacior, hominem febre acuta putrida pluribus diebus, antequam in Noſocomium inferebatur, laborantem, & mox apud nos Petechiis refertum, quotidie cum cæteris ægris lecto eduxi, aërem eundem, quem inſpirarent cæteri, & huic con-

ci-

ciliavi, diluente potu, cui ſpiritus ſulphuris per campanam dictus additus, eum implevi; quo factum, ut intra octidui ſpatium & a petechiis, & a morbo acuto convaleſceret: ſola hectica diſpoſitione, qua multis ab annis languebat, ſuperſtite.

Sic ſenſim jugum, quod humeris meis publicus impoſuerat clamor, excutere potui, volui, debui. Videram in *Belgio fœderato* annoſiores practicos, qui monita *Sydenhami* ac *Boerhaavii* in Variolis, Morbillis, Miliaribus, Petechiis, Scarlatinis, aſpernati, horum morborum in curatione admodum infortunati eſſent: videram alios, qui Boerhaaviana ſchola enutriti, Magiſtrique veſtigiis preſſe inhærentes, horum curam feliciorem ederent. Recordabar & me, *Sydenhami* ac *Boerhaavii* veſtigia prementem, hos eoſdem morbos ſummo cum famæ ac honoris incremento, cæteris, qui alias longe ſemitas calcarent, reclamantibus, felicius curaſſe; hinc audacter vanos clamores flocci faciens, concludere debui, tam felicem eſſe horum morborum curam in aëre *Auſtriaco*, quam ſuadente *Sydenhamo* in *Brittannico*, quam ſuadente *Boerhaavio* in *Belgico* fuiſſe conſtat.

CAPUT IV.

De diebus criticis, & criſibus variis.

VOlupe maxime fuit, veritatem doctrinæ Hippocraticæ, circa criticos dies, in ipſis ægris, Auditoribus coram, demonſtrare potuiſſe.

Negabunt multi fieri id poſſe. 1°. Quia diverſa Hippocratis opera dies criticos alios, præ aliis; aliis atque aliis temporibus, ponunt, enarrant. Imo quibuſdam in locis bonum criticum adpellant ejuſmodi diem, quam in aliis malum, ſuſpectumve, deſcribunt

bunt. Ut liquet manifeſto ei, qui eorundem enumerationem indagaverit ex *Aph.* 2. — 24. *Aph.* 4. — 36. *Epid.* Libr. 1. *Sect.* 3. Libr. *Prognoſt.* & Libr. *de Criſibus*. Quod ſi quis enumerat omnes, qui laudatis in libris critici habentur, dies, criticos reperturus eſt 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 14. 17. 20. 21. 24. 27. 28. 30. 31. 34. 40. 48. 60. 80. 100. 120.

2do Ex hiſce forſan quis ita confici arbitrabitur, ut in morbis acutiſſimis & peracutis, qua die judiceris, perinde ſit. Namque a 3. ad 11. diem novem ſibi ſubſequentes dies critici enarrantur; unde in eorum quemquam criſis neceſſario incidet. Præterea poſt 11. diem creber adeo criticorum numerus eſt, ut magna ſemper ſpes ſit, fore ut in quempiam eorum judicia incidant.

3tio. Immo aliis, iiſque cæterum doctis, hoc genus argumentandi placuit. Si recenſus criticorum dierum ex æterna Naturæ lege conficeretur, exactus ille, & ubique conſimilis haberetur. Jam vero *Hippocrates* in iiſdem vario tempore, locoque, enumerandis dubius fluitat, inconſtanſque alios præ aliis numerat. Ergo certi nihil ex hiſce conficitur. Anxia proinde eorum inquiſitio inutilis videtur, imo quia, quod otium ſtudioſi in certiora indaganda collocare potuiſſent, id hæc inquiſitio occupat, damnoſa eſt.

Aptior reſponſio ad hæc argumenta non datur, quam quod eorum, quæ in genere de diebus criticis magnus *Hippocrates* effatus ſit, examen ad Lectos ægrorum inſtitutum, rem eodem ſe modo habere, quo ille dixiſſet, abunde demonſtret. Verum ut horum omnium argumentorum vis penitus enervetur, materies eorum paulo altius inquirenda eſt.

Galenus, inconſtantiæ Hipporaticæ doctrinæ ſuſpicionem amoliri conatus ſtatuit, *Côum* in Libris *Epid.* citra ullam Quaternariorum diſtinctionem, quoſcum-

cumque unquam dies judicatorios obſervaſſet, enumeraſſe: in locis vero cæteris Periodos, quæ quaternario dierum numero componerentur, ſermone complexum eſſe. Credibile propterea fieri, Epidemicos Libros primo conſcriptos eſſe, qui doctrinam generalem continerent; *Aphoriſmos* vero, aliaque ejus opera, quæ ex generaliore doctrina collecta eſſent, & conſuetiores Naturæ Leges referrent, poſt *Epidemicorum* volumina conſcripta eſſe.

Inconſtantiæ ſuſpicionem *Galeni* effata mitigant, non tollunt. 1°. Enim invictis argumentis conſtat, *Hippocratem* plurima opera ſua poſt Aphoriſmos condidiſſe; quæ demonſtratio hujus loci non eſt, ſed in aliam occaſionem reſervanda.

2do. In *Aphoriſmis* ac *Prognoſticis* haud levia manent ejuſdem Inconſtantiæ veſtigia. Imo ne uterque quidem *Aphoriſmus* idem ſonat. Ergo tantæ diſcrepantiæ aliunde petenda origo eſt.

Græcis moris eſt numeros literis ut exponant: ά cum accentu gravi in vertice denotat unum; β′ duo; γ′ tria &c. a Litera ί numeros decimos, ſive ut vocant decimales, ordiuntur: a Litera ῥ centenarios: Millenariis accentum ponunt infra literam.

Quia nunc ante inventam Typographiam libri omnes ſtylo vel calamo exarabantur; quique ſcribendi arte victum quæritarent, veloces eos in opere illo eſſe oportebat, nil committendis in eo erroribus facilius fuit. Potiſſimum ſi Manuſcriptorum Vetuſtas vietas literas contineret. Undenam aliter Manuſcriptorum complurium varietas tam ſtupenda, tantaque contradictio nata? Id quod eruditus *Foëſius* toties acerbiſſime conqueſtus eſt. Ita ut ad locum, de quo agitur, *Epidemicorum*, plurima exemplaria diſſona invenerit: tribus antiquiſſimis octavum diem reticentibus; duobus aliis decimum, ac vigeſimum octavum; apponentibus vero, qui non in prioribus, diem vi-

ges

geſimum, & vigeſimum quartum. Iterum aliis Exemplaribus expungentibus diem quadrageſimum octavum; ejuſque loco quadrageſimum quartum laudantibus; iis addentibus poſt centeſimum, vigeſimum. Noſque hodie in Aph. 4. — 36. legimus 21. diem: *Galenus* legit 20., & veriſſime quidem; in omnibus vero *Celſi* exemplaribus 21. notatus fuit.

Merito proinde concludimus, Notarios, ſive Antigraphos, ſimilitudine literarum, numeros deſignantium, deceptos fuiſſe, quod in vietis manuſcriptis facile; ſæpiuſve eoſdem numeros, quod feſtinantibus ſolemne, omiſiſſe. Adeo hoc *Galeno* perſuaſum, ut quod *Pythio* tertio *Epid.* non 21. ſed 10. die obiiſſe legatur, librariorum errori adſcribat.

Sed Notariorum errore demonſtrato, ut cauſa, veraque origine, diſcrepantiarum in *Hippocrate*, ſequiturne inde id, ut ultra ex hiſce incertis nil firmi certique eruere oporteat?

Sequeretur omnino, niſi alia certi indagandi adminicula & inveſtigaſſemus, & deprehendiſſemus. Nihil hic dicam, quod mea 20. ferme annorum in *Belgio* praxis me ex hoc dubio plane exemerit: nam ut ſupra monui, non ex mea modo praxi, ſed ex ipſo *Hippocrate*, legitimus medendi ordo, coram Auditoribus meis, datus mihi fuit exponendus & demonſtrandus.

Conſulendus igitur Divus ſenex fuerat, non in dogmatica Criticorum dierum recenſione, ſed in clinicis ejus obſervatis. Hinc ſequentia didicimus.

Dies 3. dabat judicia 7.	{	3. bona
		3. mala
		1. bonum, ſed quoad diem dubium.

Dies

Dies 4. judicia dabat	12.	6. bona 6. mala.
Dies 5. judicia	15.	4. bona 5. cum recidivis 4. mala 1. lethale, ſed quoad diem dubium.
Dies 6. judicia	25.	13. lethalia 11. cum validis recidivis 1. ambiguum an ad 6. pertineat, bonum tamen, Virg. Lariſſæ.
Dies 7. judicia	28.	11. lethalia 8. perfecte bona 9. dubia, aut cum recidivis.
Dies 8. judicia	4.	1. bonum 2. lethalia 1. cum recidivis; & tota Conſtitutio ſic erat.
Dies 9. judicia	6.	3. lethalia 1. cum recidivis 2. bona.
Dies 10. judicia	3.	2. mala 1. cum recidivis.
Dies 11. judicia	9.	3. mala 4. bona 2. aut dubia, aut cum recidivis.
Dies 12. judicia	5.	2. lethalia 1. bonum 2. imperfecta
Dies 14. judicia	19.	3. mala 15. bona 1. cum aliqua recidiva.
Dies 15. judicia	2.	1. bonum 1. malum.
Dies 16. judicium	1.	1. malum.
Dies 17. judicia	8.	6. bona 2. mala.

Dies

Dies 18 judicia dabat	2.	1. bonum 1. dubium.
Dies 19 judicium	1.	1. bonum.
Dies 20. judicia	16.	10. bona 1. imperfectum 5. mala.
Dies 21. judicium	1.	1. malum.
Dies 22. judicia	2.	1. bonum 1. cum recidiva.
Dies 23. judicium	1.	1. dubium valde, eo an pertineat.
Dies 24. judicia	4.	2. mala 1. bonum 1. cum recidiva.
Dies 25. judicium	1.	1. malum, ambiguum an eo die.
Dies 27. judicia	2.	1. bonum 1. malum.
Dies 29. judicium	1.	1. cum recidiva ad 40. diem: integra ſic Conſtitutio.
Dies 34. judicia	2.	1. bonum. 1. lethale.
Dies 40. judicia	12.	8. bona 2. lethalia 2. ambigua, aut cum recidivis.
Dies 51. judicium	1.	1. bonum
Dies 67. judicium	1.	1. malum.
Dies 70. judicia	2.	1. forte bonum 1. malum.
Dies 75. judicium	1.	1. bonum.
Dies 80. judicia	4.	3. bona 1. lethale.

Dies

Dies 100. judicium 1. < 1. bonum.

Dies 120. judicium 1. < 1. malum.

Summa igitur eſt Judiciorum *Ducentorum*, tam privatorum ægrorum, quam plurium Conſtitutionum Epidemicarum; quæ tamen omnes ſingulari tantum numero indicantur. Adeo ut pene infinitus fuiſſet judiciorum Numerus, ſi quid cuique in variis illis conſtitutionibus contigiſſet, *Hippocrates* enarrare voluiſſet. Plura adjicere potuiſſem, ſi quæ in *Vulneratis* obſervaverit, adjeciſſem; ſed *de Criſibus acutorum* modo agendum fuit. Ad diem 7. 9. 14. adhuc plura judicia *Hippocrates* refert in *Coacis*, in *Prorrheticis*, &c. in morbis inflammatoriis, maxime Pectoris, exponendis, quæ in data mox dierum Criticorum recenſione non notantur. Ita ut hinc illi dies 7. 9. 14. fiant criſibus adhuc famoſiores.

Ex omnium autem recenſione eluceſcit id, quod Aph. 2—24. omnium maxime cum obſervatis Hippocraticis conveniat, adeoque omnium minime corruptus ſit; dolendum modo quod ultra 17. diem non extendatur.

Secundum hæc obſervata maxime Critici ſunt dies 3. 4. 5. 7. 9. 11. 14. 17. 20. 40. Quod enim dies Sextus, & Vigeſimus nonus plurima judicia continere videantur, nihil contra facit: ſunt enim ſuſpecti, & ſaltem cum validis recidivis, poſt multos languores. Reliqua pauca, diebus aliis vel minus criticis, vel plane non criticis obſervata, vix regulam faciunt.

His ita ex *Hippocrate* examinatis, alterum ſupererat faciendum. Dies nempe iidem, in omnibus, quos Noſocomium exceperat, ægris, ſedulo erant indagandi. Exacta obſervatio demonſtravit veriſſima eſſe, quæ docuiſſet *Hippocrates*. Diebus nempe maxime ab illo notatis noſtra bona judicia obſervavimus, habuimuſque

iiſdem etiam aut imperfecta, aut mala: ea nihilominus differentia, ut, Divina Favente Clementia mortuos numero longe pauciores numeremus: quod dubio procul etiam nonnullis Medicamentis, quæ *Hippocratem* latuerant, tribuendum. Judicia nobis & Sexto contingere, & Decimo, & Duodecimo die; ſed imperfecta ea, & cum relapſu, fuere.

In hæc porro intenti plura alia magni Viri obſervata, confirmata in noſtris ægris, mirabundi vidimus. Veras eaſdemque graves *Perturbationes criticas* contemplabamur, ſed & non raro paucas; interdum nullas; critica evacuatione tamen prodeunte. Eodem prorſus modo quo ille eas ſe obſervaſſe tradit. Revera ipſe conſpicuas illas Perturbationes frequentiores vidit, quam nos: ſed ſi detur conjecturæ locus, ubi qui cum Hippocraticis Sydenhamiana & Boerhaaviana conjunxerit, ſcilicet Venæ ſectiones crebriores, medicamentaque & plura, & efficaciora, adhibuerit, interea dum ab *Hippocraticis* ne latum diſcedat unguem, ille videtur in ſuis ægris ejuſmodi Perturbationes habiturus rariores.

Præterea notabiles obſervationes *Cöi* circa ſubitas, nec opinatas mutationes ex ſummo Lethi metu in ſalutem, mirabundi aliquoties intuebamur. Ut hiſtoriam *Metonis*, *Mulieris in Thaſo*, illius ſcilicet, quæ ardente febre decumbebat, *Virginis Lariſſeæ*, aliorumque, hoc ipſo anno, in binis putridis febribus, tribuſque Pleuriticis, veluti coram intueremur.

Cruditatis tempus, ut ſæpe ad 4. diem illa mutatur, ita non raro ad 5. 6. 7. 8. diem extendi vidimus, iis potiſſimum in ægris, qui citra medicam opem pluribus diebus cum morbis conflictarentur, antequam ad Noſocomia adducerentur. Didicimus ex hiſce cruditatem non tempore metiri, ſed conditione; audacterque eo in caſu morbos aggredi, tanquam ſi primum diem agerent: exemplo *Hippocratis*, qui *A-*

no-

naxioni octavo pleuritidis die ſanguinem e brachio tollens, feliciſſime tum ſuppurationem, tum gangrænam, præcavit.

Si quis nunc his omnibus, obſervationes *Hippocratis* conjunxerit, *Lib.* 1. *Epid. edit. Foeſ. pag.* 941. *&* 945. *tum & Lib. Epid.* 3. *a pag.* 1085. *ad* 1089. circa febres, quæ nullas Criſes ſive ſalutares, ſive pernicioſas, habeant; reſponſum ille habebit in promptu ad Quæſtionem, tum apud privatos multos Medicos, tum & apud illuſtria Eruditorum corpora agitatam, *Cur nempe Criſes & citæ, & conſpicuæ, Hippocraticis, quam noſtris temporibus, crebriores?* Profecto qui *Sydenhami*, & *Baglivi*, & *Boerhaavii*, & *Illuſtriſſimi noſtri Præſidis, eruditiſſimi in Boerhaavium Commentatoris*, conſilio parentes, Naturam intempeſtivis Venæ ſectionibus, aut Emeticis, aut Purgantibus, aut Sudatoriis, non turbant, non fatigant, non ſubvertunt, ſed potius eam ducem ſequuntur, juſteque moderantur, eadem in morbis quæ *Hippocrates*, obſervant. Doctiſſimi *Baglivi* hoc reſponſum eſt, toties ab ipſo jam ante 60. annos iteratum.

Unicum modo eſt, quod hic ſubjungi oporteat. Nemo auctoritatem hujus doctrinæ, pondusque, inde labefactari autumet, quod ad eandem probandam nonnulla ſunt ex ejuſmodi petita operibus, quorum, *Hippocratis* ne ſint, an aliorum, ſit dubia fides. Etenim duo fere Trientes omnium adſcriptorum *Hippocrati* Librorum germani ſunt. Ita quidem ut ex 70. illius ſive Libris, ſive Diſſertationibus, quæ operum omnium molem conficiunt, 46. reperiantur fidei indubitatæ; 24. autem aut Filiorum ejus ſint, *Theſſali*, *Dracontis*, generiſve *Polybi*, aut cujuſquam de Aſclepiadarum familia: qui ex venerandi Senis pugillaribus hæc adornaſſe, ideoque, paucis exceptis, apud *Galenum*, *Celſum*, alioſque dignos *Hippocratis* Commentatores, magna videntur auctoritate valuiſſe.

CAPUT V.

De Urinis.

CIrca Urinas & multa, & egregia, per biennium & ultra, Noſocomium ſuppeditavit: quorum plura, cum aliis experimentis tum demonſtranda clarius, tum augenda ſint, necdum in præſentiarum convenit hiſce inſerere. Sed id ſaltem affirmamus, quæ *Hippocrates* de Urinis habeat, eorum pleraque nos veriſſima eſſe, ſtupentes ſæpe obſervaſſe. Patuit quippe judicium medicum tam in Acutis quàm in Chronicis, ex ſolis urinis deſumtum, fallaciæ obnoxium hærere; quia I°. Urina incredibiliter etiam in ſaniſſimis variat. II°. Quia Urina, aſſumtis quibuſdam, adeo a naturali aliena reddi poteſt, ut nihil minus, quam Hominis, cujus eſt, conditionem denotet: id quod jucundis experimentis captis in Noſocomio demonſtratum fuit. III°. Quia ſi cætera in morbis ſigna bona ſint, ea etiam, cum Urinis non bonis, bene ſperare jubent. IV°. Quia Urinæ pravæ, cum multis cæteris pravis ſignis, quanquam metum ingentem pariant, omnem tamen ſpem vitæ non abſcindunt. V°. Quia Urinæ nunquam bonæ, cum reliquis ſignis bonis, judicium paſſim imperfectum relinquunt. VI°. Quia Urinæ non malæ, cum pravis cæteris ſignis, magnum diſcrimen portendunt. VII°. Quia pleriſque ægris, qui intereunt, urinæ non bonæ obſervantur.

Cæterum Urinas vario modo rubras; Urinas ſimilem orobis toſtis gerentes materiem; Urinam ſquamoſam, furfuraceam, craſſiori farinæ ſimilia ferentem, membranaceam, ictericam, viridem, ſubnigram, nigram, pinguem, fœtidam, inſipidam, aquoſam; Urinam vario modo crudam; omniaque quæ ad nube-

cu-

culas, enæoremata, bonæque ac mala ſedimina pertineant; horum, inquam, plurima ad Lectos ægrotantium reperimus eodem ſe modo habere, quo obſervata ab *Hippocrate*, deſcriptaque fuerint. Præciſum vero tempus horamque definitam, qua in Urinis ſedimen maxime criticum, poſt earum mictum, conſpicuum fieri debeat, necdum potuimus definire. In genere vidimus, eo perfectiorem dari criſin, quo ſediminis & citior, & diuturnior, depoſitio eſſet. Cæterum & bonas fuiſſe Criſes, Urinis 6. 8. 10. 12. poſt mictum hora ſedimen formantibus. De aliis morboſis in Urina contentis, idque potiſſimum in Chronicis multa quoque, quæ Hippocratica confirment, obſervavimus.

Verum cum omnibus hiſce incerta, fateor, & dubia, & obſcura, & captu noſtro ſuperiora, circa hanc materiem ſuperſunt: quibus nihilo ſecius & cognoſcendis, & explicandis, DEO ſanitatem largiente, omnem operam in ægrorum curatione, per ſequentem curſum Academicum, navabimus.

Ut Alcalinorum contra putredinem vim, ſecundum *Pringleanam* doctrinam, exploraremus, Urinæ ejuſdem hominis, eodem tempore miſſæ, portiones alias miſcuimus cum alcalinis, alias cum acidis. Acida erant Spiritus Vitrioli, Spiritus Nitri, & Spiritus Salis, fortes. Alcalina erant Sp. CC. Sal. vol. oleoſus, Sal abſinthii, Oleum tartari per deliquium. Experimenta & in ſanorum ſunt capta, & in ægrorum urinis. Repoſitæ ſunt omnes urinæ eodem in loco. Omni examine evictum eſt, urinas longe diutius a putredine acidis, quam alcalinis, præſervari; ea excepta cui ſp. CC. fuiſſet affuſus. Conſtititque urinam alcalicis miſtam longe citius putreſcere ea, cui affuſum nihil.

Ergo inde nihil, ad alcalinorum præ acidis præſtantiam demonſtrandam, qua res a putredine præſerva-

varient, concludi poteſt: imo contrarium evincitu citius corruptis urinis, quibus admiſta alcalia, qu m quibus acida, aut quibus nihil: quamvis omnes variæ portiones eodem ex homine collectæ, eodem tempore mictæ, eodemque ſervatæ in loco fuiſſent.

CAPUT VI.

De Sanguine humano.

HIſtoriam Sanguinis necdum ſufficienter explanatam, eſt quod doleamus. Multa, eaque egregia, protulere poſt *Leeuvvenhoeckium* boni in arte viri; *Boyleus*, *Malpighius*, *Bellini*, *Guillelmini*, *Boerhaave*, *Hales*, *Schvvencke*, multique alii ſocietatum *Anglicanæ*, *Pariſinæ*, *Bononienſis* *Edimburgenſis*, &c. præclariſſima membra; quæ utique longo, tædioſoque confecta labore, magnam lucem affudere, ſed necdum penitus genuinam ſanguinis indolem eruerunt. Quin & edita ab ipſis experimenta fuere, quæ nunc prorſum eadem nobis, quæ illis, viſa; nunc iterum ab iis alia, diverſa, contraria, adparuerint. Unde eadem ſæpius, & cum tædio repetere coacti, nonnunquam paulo aliter, atque illi, tum enarrare phænomena, tum ex iiſdem concludere, debuimus.

Facultatem omnia rite explorandi primo ſuppeditavit inſtituta frequenter noſtris in ægris miſſio ſanguinis. Sed & multum juvere *Paſchales Feriæ*. Eſt eo tempore millenorum hominum ex urbe, ſuburbiis, pagiſque vicinis, ad Chirurgos Viennenſes confluxus, ut Vena ſibi in prophylaxin tundatur. Vicinus Chirurgus, ſeparatus in vaſis, omnem ſanguinem mox ad me mittebat; ubi vero calente, eove actu effluente, ſanguine opus erat, homines turmatim in Noſocomium induxit, ut ipſis tunderetur, me præſente,

ve-

vena. Unde facultas longe uberrima mihi nata, ad experimenta inſtituenda. Meus fuit potiſſimum obſervare, quid ſanguini minime mutato contingeret, ut eo tutius vera ejus indoles pateſceret.

Ex 150. *variis experimentis*, *& phænomenis*, ſequentia didicimus. Sanguis miſſus ex brachio hominis, Thoracem contuſi, minime ut dicitur inflammatus, quatuor puriſſimis in vaſis exceptus eſt. Sexta poſt eductionem hora inſulæ, ex laudabili ſeri copia exemtæ, impoſitæ fuere in vaſa terrea, pura, nova, vitrea cruſta obducta. Ver erat frigidum. Aer eo in loco a grad. 40. ad 46. in therm. fahrenh. calebat. Binis placentis, ſive inſulis, quavis 12. hora affuſæ ſunt aquæ frigidæ, puræ, fontanæ, unc. 10. Binis aliis eodem tempore, eadem copia aquæ, ad calorem hominis ſani circiter calentis, eſt affuſa. Prima earum inſularum, quibus calida affuſa, in ſex partes diviſa eſt, magnitudine inæquales: reliquis inſulis ſervatis integris. Operatio hæc duravit 12. dies. Ex tædioſis adnotationibus eo tempore habitis, & ſemper extemplo conſcriptis, hæc pauca modo referam.

Aqua ſingula 12. hora effuſa nunquam vel hilum tincta fuit; evaporata tamen ſuper ignem, maxime poſtremis diebus, levem cruſtam reliquam fecit; quæ cum acidis nonnihil effervesceret, & ſaporem ſuburinoſum linguæ guſtata imprimeret.

Poſt 12. diem vaſis, quibus frigida ſolebat affundi, aqua affuſa per aliquot dies renovata non fuit. Aquæ illius portio ſubinde examinata, notas alcali evidentiores dedit.

Senſim porro inſulæ diſparuere ita, ut quibus frigida aqua adjecta fuiſſet, nihil reliqui eſſet, niſi cruſta levis, fuſca, aſperior adſpectu, tactu tenera, omnem vaſis ambitum incruſtans, notas alcalini, ut ſupra, gerens. Inſula vero illa, quæ diviſa in par-

tes, calidam affuſam habuerat, ſenſim albidior, pellucidiorque reddebatur; donec tandem 20. diebus elapſis, ſex parvas, fere pellucentes, maſſas relinqueret.

Quæ vero inſula in aqua, quæ calide affuſa fuerat, manſerat integra, ea longe magis mole decreverat: ita ut ſupereſſet demum albeſcens fruſtulum, pellucens, paucos rubros globulos, hinc inde intermiſtos, gerens.

Intentio horum experimentorum fuerat, quid demum a ſanguine ſupereſſet, exacte rimari, videreque an quidquam animadverteretur, ſive Cruſtæ phlogiſticæ, ſive dictæ *Ruiſchio pſeudomembranæ*, conſimile.

At vero, ut dixi, ſuperfuit de tota inſula nihil, præter cruſtam fuſcam ad ambitum utriuſque vaſis, quæ frigidam exceperat; aut quid albidi pellucidique, in binis vaſis, in quæ calida aqua coniecta erat.

Quum fruſta hæc, mole reſidua, indies minuerentur, ex aquis illa, exacto menſis ſpatio, exemi, & ſpiritui vini, quo conſervarentur, immiſi. Cruſtas quippe pleuriticas dictas ſæpius exploraveram diuturnis macerationibus, integras, diviſas; aqua pura, nitroſa; frigida, calida. Quas cum lapſu temporis evaneſcere obſervabam, alias ſimiles cruſtas, dum incepiſſent imminui, ſpiritu vini incorruptas ſervabam. Quod idem omni ex parte & de *pſeudomembrana* verum.

At vero fruſta illa, paucos intra dies, penitus diſparuere; ſpiritu duntaxat paulo turbidiore inde reddito.

Igitur hoc reſiduum caruit durabilitatis nota, qua Ruiſchiana membrana, & Cruſta phlogiſtica, in ſpiritu gaudent.

Conſtitit liquido & inſulas plures concreti cruoris, & Cruſtas pleuriticas varias, ſemper citius ſolvi, evaneſcereque, quando frigida aqua, quam quando calida, affunderetur.

Mem-

Membranam ſuam dictam *Ruiſchius* parabat ramulo quopiam conquaſſando ipſum calentem ſanguinem. Nunquam paravit illam ex ſero ſanguinis, ut per incuriam in operum ejus *indice* ſcribitur: qui legit *Ruiſchium* attente, videt ipſum ſanguinem rubrum, antequam ſerum ſepararetur, ab ipſo conquaſſatum eſſe.

Membranam hanc frequentiore uſu didicimus & tempore citiorem, & mole craſſiorem, præ illo, parare.

Sanguinem mox miſſum, calentem, totum, in lagenam infudi, eamque probe obturatam agitando, paravi eodem temporis ſpatio membranam ea craſſiorem, quam, agitando cum ramulo Olivæ ſanguinem, comparaveram.

Excepi ſanguinem ex ipſo ſani hominis brachio impetuoſe effluentem in lagenam. Obturatam lagenam agitans, craſſam membranam obtinui, quadruplo breviore temporis ſpatio.

Sanguinem e brachio fœminæ, ſeptem menſes gravidæ, raptim fluentem, lato vaſe excipiens, ramulo agitavi a prima dragma ad finem uſque: per 5. horæ minuta membranam maximam confeci.

Ruiſchius Thes. vij. N. 39. ramulo exagitavit ſuum proprium ſanguinem, donec refrigeſceret, tuncque ſuam membranam obtinuit. Ergo forſitan per horæ quadrantem. Si in lagena agitatur ſanguis, augeſcit Pſeudomembrana in molem longe majorem, ea, quæ ramuli agitatione parata. Verum notandum, id, quod determinata tantum copia ſanguini inſit ejus, quod hanc filis ornatam membranam producat; vel ſaltem quod tantum determinata ejus quantitas ex ſanguine extrahi queat. Quantumvis enim agitare pergis, & conquaſſare humorem, membrana non grandeſcit, ſed potius in plura fila diviſa mole decreſcit.

Ruber ſanguis, a membrana factitia ſuperſtes, a ſuo ſero difficulter ſeparatur, fluidis perſiſtens, neque 36. horarum ſpatio inſulam formans. Vix, niſi ſum-

ſumma cum prudentia ac patientia, quid inde effundi ſeri poteſt.

An ergo illa vis plaſtica, qui ſanguini mox poſt eductionem ex vena quieſcenti adeſt, ſanguini educenda membrana conquaſſato, ablata eſt? Non videtur: ſerum enim ejus, quod ablata membrana ſenſim pauca copia ſeparatur, quodque dixi difficulter a fluido rubro ſeparari; hoc, inquam, ſerum prudenter ſeparatum ſi cochleari ſupra ignem ponitur, æque cito, denſeque coït, atque ſanguinis illius, qui conquaſſatus haud fuerit, ſerum.

An Membrana Ruiſchiana ſaltem conflatur ex eo, quod plaſticum in ſanguine vocatur?

Non adparet: nam ſerum ſanguinis diutiſſime ita conquaſſati, ut Pſeudomembrana ultra non augeſcat, ad ignem coit, inſtar ſeri ſanguinis non agitati.

An forte illud, quod magna copia de ſanguine exhalat, quamdiu calet, idem eſt, quod factitiam formet membranam?

Minime: nam 1°. ſi ſanguinem mox dum vena egreſſus eſt, exactiſſime tegas, & dein parumper ſinas coire, nunquam inde membranam parabis. 2°. Si membranam ramulo paras, continuo ros exhalat de vaſe aperto, donec ſanguis refriguerit, & bonam tamen membranam adornas. 3°. Sanguinem ſani hominis brachio exſilientem in lagenam excepi, exactiſſime illico clauſi, a 31. Martii ad 3. Aprilis ſervavi, colorum mutationis contemplandæ cauſa: tunc partem ramulo, partem agitatione lagenæ, diu multumque agitavi, membranam Ruiſchianam inde formaturus; ſed fruſtra.

Ergo materies membranæ factitiæ, alia omnino a ſero coagulando, & a vapore fumantis ſanguinis.

An ſaltem phlogiſtica Cruſta quid commune habeat cum illo rore evanido? Neque id videtur. Sive enim ſanguinem bene texeris ne quid evaporet, ſive

non

non texeris, Diatheſis phlogiſtica ſuam cruſtam format.

Paulo ſuperius monui ex eo, quod conquaſſatus ſanguis, ablata factitia membrana, inſulam ultra non formet, non probari quod vis plaſtica ipſi ademta fuerit; namque coagulabatur, ut antea, ejus ſerum: en vero hic aliud argumentum!

Sanguis ſanus ex conſuetudine miſſus menſe Aprili, & per pauca minuta ſibi relictus, ut modo inciperet tepeſcere, media ſui parte agitabatur ramulo, altera conquaſſabatur in lagena: & temen pauca hac quiete effectum, ut neutra pars factitiam membranam dederit.

Nihilominus eodem modo, quo conquaſſatus ille ſanguis, e quo magna membrana parata, inſulas non formavit, liquidus manſit, ſerumque ſuum, quod parva copia in ambitu, ac ſuperficie aderat, ægre a ſe dimiſit. Serum hoc, ut prius, ad ignem coagulabatur.

Ergo, ut jam ſupra concluſi, non eſt Ruiſchiana membrana ablata, quæ ſanguinem vi coeundi ſpoliat. Newtoniana phraſi vis contractilis globorum rubrorum, qua in mutuos nitantur contactus; qua etiam frigido in aere ſerum ſæpe ſecum incarcerent, ita ut ſanguis plane ſiccus videatur; & qua in loco tepido ſerum fugent, ita ut in inſulam contracti innatent eidem; illa, inquam, vis, non ablatione membranæ, ſed conquaſſatione, perit.

An motus ſanguinis in corpore vivente nimius, exagitanſque, ita poſſit mutare ſanguinem, ut globuli vix ultra cohærere queant, atque proinde errores loci, maculas, aliaque mala, generent?

Sanguinis ex Hæmoptoico miſſi, ſibi relicti, inque inſulam concreti, ſerum ramulo olivæ agitavi diu, membranam, ſed fruſtra, inde expectans: quod enim ramulo adhæreſcebat, id & vix paucum, & poſtera die quid modo muci eſſe videbatur. Serum alius ſanguinis, bona inſula formata, famuli ultra trihorium in-

la-

lagena agitarunt; ſed nil inde membranoſi produxere.

Adparet igitur id, quod membranam formaturum eſſet, concreſcente in inſulam ſanguine, adeo intra ejus ſubſtantiam irretiri, inviſcari, adunari, ut nulla agitatione deinceps educi inde poſſit. Si enim in ſero eſſet, cumque ſero a coeunte cruore, expulſum, membranam dediſſet factitiam.

Cum tanta mihi ſeri copia quotidie adeſſet, varia aliorum circa illud experimenta imitari volui. Exploravi num cum ſpiritu vini coagularetur? Vix parum, ſed aliquando leviter lacteſcente ſuperficie. An cum aceto? nihil nigreſcit modo. An cum Spirit. Salis ammoniaci? Nequaquam. Cum Sale Roriſmarini, aut cum ſale volatili C. C.? Nihil minus.

Volui explorare num omni dote referret ovi albumen? Utrumque Cochleari impoſitum, ignique admotum, mox in ſciſſilem abivit maſſam. Hucuſque idem. Verum ubi albumen ovi, in fervidam aquam immiſſum, mox durum coagulum formaſſet, ſerum ſanguinis, itidem in fervidam injectum minime cöivit, lacteum aquæ conciliavit modo colorem. Lactea hæc aqua poſtquam friguiſſet, ad ebullitionem reducta, nil coaguli exhibuit, lacteum ſervavit colorem. Ut neutiquam duo hæc ſibi conſimilia ſint omni dote; quemadmodum imprudenter quandoque pronuntiamus.

Redeamus ad contenta ſanguinis. Sanguinem alium ex brachio, alium ex pede effluentem, in aquam ad 100. gradus thermometro impoſito calentem, excepi. Sanguis ille obſervatur primo hanc aquam æquabili rubedine tingere, ſi jactus ejus citatus eſt: refrigeratæ dein aquæ innatat plurimum albeſcentis pellucidi, glutinoſi, fugientis adtactum, manu, aut cochleari vix capiundi; Hæc ſi brevi a Venæ ſectione rem explores. Si vero per 8. 10. horas aqua illa poſt Venæ ſectionem ſine examine reponatur, revoce-

ceturque ad examen, habebit nonnunquam parum illius pellucidi glutinoſi, ſed multo ſolidius, colore fuſcum, facilius capiendum.

Hoc contentum quo ſcirem quid eſſet, pluries illud charta emporetica, linteo ſuffulta, percolavi: nonnunquam remanſit nihil; aliquoties quid pauci, glutinoſi, quo exſiccatum furſurum, griſeive pulveris inſtar, in ſpiritu vini perſtitit.

Materies hæc glutinoſa, ex aqua adhuc calente, mox a venæ ſectione excepta, & vel ramulo, aut lagena, agitata, iteratis experimentis, nihil unquam dedit membranoſi. Si experimentum inſtituis longe poſt venæ ſectionem, ubi aliquoties contenta materies ſolidior adparet, eſt tamen idem experimenti effectus.

Hæc porro ſolidior materies, ab ea, quæ ex calente adhuc aqua eximitur, differt in eo, quod percolata plus relinquat materiæ glutinoſæ fuſcæ. Hanc ſuperſtitem a percolatione materiem per horam agitavi lagena, viſurus num membranam daret? Nequaquam; agitatio illa materiem modo ex fuſco reddidit rubicundiorem.

Percolata omnium horum experimentorum aqua rubella eſt, & mucoſi quid in fundo habet. Bidui ſpatio omne id mucoſum fere evaneſcit in aqua.

Experimenta hæc ſæpius, & in Phlogiſtico ſanguine, & in ſano, capta ſunt.

Gelatum ergo illud, quod in aqua calida a miſſo ſanguine colligitur, neque materies factitiæ membranæ eſt, ut mox oſtendi, neque etiam eſt cruſtæ phlogiſticæ materia. Eſt enim gelatum hoc in quavis aqua, in quam calentem ſanguis ſive ex pede, ſive ex brachio, influxerit. Saltem ſi eſſet cruſtæ materies, ii, quibus neque a morbo, neque a graviditate, neque a diatheſi, cruſta adeſſet, gelato carerent.

Quam inepte igitur inde concluditur Venæ ſe-

ctio-

ctionis inſtitutæ urgens neceſſitas! Phlegmatiſque ſive phlogiſtici, ſive mucoſi, abundantia!

Sanguis frigidam in aquam ex brachio impetuoſe inſiliens, aquam lentius, pauloque aliter, tingit, quam qui in calidam: verum idem dat, quod ſupra, gelatum. Id porro eodem, quo prius, modo exploratum, eadem phænomena dedit.

De cruſta phlogiſtica in tranſitu nonnihil dictum, ſed curatius ea meretur examen.

Conſtitit 1. pleuriticas cruſtas aqua pura, aqua nitroſa, penitus diſſolvi.

2. Conſtitit, Cruſtam haud ab ea generari materie, quæ a calente ſanguine evaporetur; aperto enim vaſe Cruſtæ formantur.

3. Cruſta talis aliquando adeſt conſimilis coloris, duritiei, craſſitiei quolibet in vaſe.

4. Sæpe cruſta minor ad finem; ad finem non raro cruſta major.

5. Nonnunquam ſanguis initio febris acutæ, aut etiam topicæ inflammationis, miſſus, cruſta caret, habetque eandem aut in altera, aut in tertia, aut in quarta, Venæ ſectione.

6. Imo in morbis maxime inflammatoriis, in nullo ſanguine, quotieſcumque miſſo, aliquoties cruſta ulla eſt.

7. Haud inſolitum, ut etiam denſa adſit cruſta in quovis ſanguine, in quovis vaſculo; quater, quinquies, vena licet tuſa.

8. Certiſſimis experimentis conſtitit, haud univerſaliter veram eſſe ſententiam, qua cruſta eo denſior credatur, quo major ſanguinis rapidiorque fluor, & contra. Vidimus haud infrequenter qui guttatim fluxiſſet, denſiorem dare cruſtam eo, qui rapidius.

9. Neque certior eſt regula ſtatuens magnitudinem cruſtæ gradatim minui, augerive. Pluries vidimus eandem denſam, duramque, in vaſculo primo, nul-

nullam in altero, in tertio majorem, paucam in quarto, mucoſam in quinto. Uno verbo omnes poſſibiles cruſtarum tranſpoſitiones variis in ægris contemplati ſumus.

10. Quin ſæpius uno in vaſe ſanguine rubrum, atque compactum, ſub denſa duraque cruſta reperimus, alio autem in vaſe penitus diſſolutum; idque eodem in morbo, in variis venæ aperturis vario modo, citra vel ullam regulam. Una vice primum, & ſecundum vas, denſam gerebat cruſtam, denſumque cruorem; in reliquis omnibus vel cruſtam ſemiphlogiſticam, ſemimucoſam, vel cruſtam mucoſam penitus, ſolutumque cruorem: eaque omnia ſine ulla lege aut ordine decreſcentia, vel augeſcentia. Alias primus ſanguis denſiſſimus, alter diſſolutiſſimus tertius compactus, & ſic porro. Verbo dixerim, phænomena nullum ſæpe ordinem, nullam obſervant regulam. Imo viſi ſunt ægri, qui ad bonam criſin haud pervenirent, niſi primo diſſolutus omnino ſanguis de vena exiiſſet.

Et licet haud perpetuo, tamen non raro idem jactus, idem lumen, calor æqualis, omnia eadem. Nihilominus tanta varietas!

Quotiesne igitur perverſe de ſanguine craſſo, eodemve ſoluto, ratiocinamur, commentamur? Quam infeliciter ad hæc viſa attenuandi, aut incraſſandi, mutamus methodum! Eſt ſolutio putrida ſanguinis, plena diſcriminis, mortis ſæpe prænuntia. Eſt ſolutio quædam bona, & neceſſaria. Eſt ſanguinis ſolutio in vaſe ita apparens, dum mox ante, dum ilico poſtea, ſpiſſus ille, phlogiſticus conſpicitur, dumque quævis morbi ſymptomata ſummam denuntiant humorum ſpiſſitudinem.

11. En adhuc aliud! ſanguis ex homine, continua putrida febre detento, omnibus ſignis cruditatis ad quartum uſque diem conſpicuis, bis miſſus, hæc dedit Phænomena: utriuſque ſectionis ſanguis in pluribus vaſis exceptus, cruſta quidem tectus fuit, verum

ca-

eadem diſſimili, diſſimilique cruore citra vel minimum diſſimilitudinis ordinem ratione vaſculorum. Sumſi utriuſque miſſionis ultimum vaſculum, ad accuratius examen. Pellem ſupernam uno in vaſe cultello prudenter ſeparavi: ſeparata ea, mox medio prope placentæ loco deprehendimus aquam limpidam, ſub eaque pelliculam aliam: hærente ſic ſero illo in ſacco binis firmis pellibus conflato. Cum infima pelle uno in latere craſſa materies, flavaque, & coagulata, cohæret. Sub infima autem illa pellicula rubra invenitur materies; quæ propius examinata, nil niſi rubellum pulverem aquæ inhærentem exhibet. En ſummam ſolutionem tum ſeri a cruore, tum cruoris globulorum a ſe mutuo!

Limpidum id ex ſacco exceptum, in cochleari igni admotum, in ſciſſilem maſſam coivit, ſeri veram proinde indolem teſtatum.

Unicum modo vas ſecundæ ſectionis cruſtam vere phlogiſticam geſſit, denſamque eandem, & æquabilem; rubram inſulam pro more innatantem ſero: cœtera vaſcula ad denſum hunc, ſolutumve illum, propius, remotiuſve, accedebant.

Pars diſſoluti ſanguinis, una cum pellicula & ſero, in vaſe vitreo commiſſa, agitata ad modicum ignem, in maſſam abiit & rubram, & tenacem.

Vaſculum vero illud, quod ſerum in ſacco gerere, & ſub inferiore pelle ſerum cum pulvere rubro habere ajebam, charta tegebatur, & in examen ſequentis diei reponebatur in menſa, quæ hinc feneſtram, illinc hypocauſtum moderate calidum, haberet. Hoc ipſum vas ſequenti mane ad examen revocatum, exhibuit nobis denſiſſimam, ad fundum vaſis uſque, Cruſtam.

Cernimus itaque, quomodo diſſolutus ille ſanguis, cum ſero ac pelliculis ſuis, tepido loco, in cruſtam vere phlogiſticam mutatus fuerit: ſed phænomeni ratio-

tionem me huc uſque ignorare, ingenuo fateor. Plura talia oportet obſervaſſe ac congeſſiſſe, antequam auſim quidquam ſuper his diſſerere.

Si his hiſce de Cruſta obſervatis omnibus, addat factas obſervationes in ſanguine gravidarum, quæ, alioqui ſanæ, ſanguinem ſibi in prophylaxin mitti curant, inque ſanguine eorum, quibus ex diatheſi cruſta ſanguinem ſemper tegit; fatebitur cruſtæ hujus aliam longe, quam olim habuerat, ideam ſibi naſci. Atque hæc de cruſta ſatis.

Circa coloris in ſuperficie placentæ mutationes pauca dicenda ſunt. Sanguinem humanum qua parte aëra tangit, rubere, oppoſita nigreſcere; viceque verſa partem inferiorem nigreſcentem, ſi invertatur, iterum rubeſcere, rubeſcentemque nigreſcere, vulgo afferunt. Examina vero toties iterata, aliter ut loquar, me coëgerunt. Sanguis de vena effluens, exceptus lagena, ac ſubere, emplaſtroque deſuper, arctiſſime clauſus, ſequenti die in ſuperficie pulcre rubet; etiam ſub ſero, quod in graviore cruore inſulæ ſuperfluit: tertio die læta rubedo per pellucidum vas ſæpe conſpicitur ad medium penetrare cruorem: totum dein nigreſcit ſenſim, diſſolvitur, putreſcit.

Sanguis vaſculis exceptus, ſuperius rubens, ſi ſerum abjicitur, & inſula invertitur, ultra non rubet, ſed nigreſcit penitus. In graviore ſanguine, ſero ad tres lineas ſupra inſulam fluitante, ſuperficies ſanguinis tam amœne rutilabat, quam ea, quæ aëra tangebat immediate. Perque pellucida vaſcula rubedo obſervatur non raro totum inſulæ ambitum cingere ad majorem ejus partem, imo ad fundum uſque. In genere id manifeſto patuit, quod inverſa inſula ſæpe ex nigra rubeſcat, ſæpe maneat nigra. Ergo nulla regula firma. Ergo ratiocinia inde deducta cadunt.

Viſurus quid varia ſanguini affuſa in eo generarent,

reni, menſe Aprili, ſano ſanguini, ad unc. x. miſſo, uno eo vaſe excepto, calenti quidem, ſed leviter coire inchoanti, adjeci uncias duas boni aceti vini; Alteri ſanguini ſimili, ſpiritum nitri acidi, ſive totis; Tertio, ſpiritum ſalis acidum; Quarto, ſpiritum ſalis ammoniaci; Quinto, ſpiritum C. C. ſuccinatum.

Acetum, nunquam vel leviter lacteſcens reddit ſerum, nec coagulat; ſpir. ſalis ammoniaci nonnihil ejus ſuperficiem lacteſcentem reddit, ſed non coagulat ſerum; reliqui ſpiritus in firmam maſſam ſerum dudi cunt: ſed hi tamen omnes quinque liquores mutant inſulam in maſſam tenacem, ſenſim ita indureſcentem, ut jam in pixide lignea, non picta, ſiccas illas maſſas, nigro carboni ſimiles, ultra ſeſqui annum ſervem. Aceti, & Spiritus C. C., odor omnium diutiſſime maſſulis inhæſit. Unde neque hinc in Alcalinis antidotus peculiaris quærenda contra putredinem; nam & acida, & neutra, idem præſtant. Præſervant indurando has maſſas, & non peculiari contra putredinem dote.

Ex omnibus concludo 1. Neceſſitatem experimentorum iterandorum inevitabilem eſſe. Quum enim experimenta aliorum, ceu data, aſſumere conſueſcimus, iiſque demum ſuperſtruere, addereque nova, pergimus; non infrequenter totum corruit, ſi vel minimum fuerit in prioribus erratum. Pluries, fateor, & experimentis me falſum eſſe, & falſa concluſiſſe: dumque eadem poſthac ſæpius repeterem, agnoviſſe errorem, didiciſſeque quanam in parte experimentum claudicaret.

2. Longe exiliorem noſtri vitalis Laticis nos habere notitiem, quam vulgo credamus. Præſtare tamen ut vere dicamus, quid ſanguis non ſit; quam ut, quid ſit, falſo ſtatuamus.

3. Indefeſſis experimentis Naturam defatigandam eſſe, ut ſuis ſeſe de latebris prodat. Quem in finem

ſe-

ſequenti curſu Academico tum evidentiora proferendi, tum ex prolatis argumentandi, occaſio nulla negligetur.

CAPUT VII.

Quædam Anatomica.

PRæmittam ea, quæ cum mox prægreſſis quodammodo connectuntur. 1°. Homo 47. annorum in *Paraphrenitide* prorſum neglectus, quarto demum morbi die ad nos affertur. Quia omni artis ope caruerat, omniaque in morbo penitus cruda erant, ter eodem die miſſus ipſi ſanguis fuit, ſemper, ubique, phlogiſticus. Balnea, fomenta, enemata, potuſque diluentes, attenuantes, ſaponacei, profuere nihil. Acceſſit pro more Riſus Sardonicus, & quinto die mors.

Diaphragma univerſum, maxime prope ejus capita, tum inflammatum fuit, tum hinc inde gangrænoſum. Flava, craſſa, tenax materies Pulmones affigebat ad membranam, quæ Coſtas, & Diaphragma, & Pericardium, ambit. Solventes hanc materiem, deprehendimus eam, ut ovum ovo, ſimilem eſſe colore, ac tenacitate, Sanguini phlogiſtico, cruſtam ſuam formare inchoanti.

2. Comparaveram mihi cadaver ſeptennis puellæ, ſeptimo *Pleuritidis* die extinctæ, cui, ut Cap. II. monui, Empiricus in morbi principio dederat Emeticum, dein pulverem pleuriticum, &c. Ut in priori caſu, ita & hic, cruſta flava, priore denſior, affigebat adeo Pulmonem ad Pleuram, Jugulum, Diaphragma, Pericardium, ut ne unica quidem plaga libera ſupereſſet. Plura talia vidi in cadaveribus. Exempla apud *Hildanum* Cent. 2. Obſ. 27. apud *Bonetum*, in ſepulcr. Tom. I. pag. 603. 624. 626. apud *Heurnium* de

morb. pect. Cap. 6. eadem innuere videntur.

Nunquid hæc cruſta eſt tranſſudans, lethalibus in anguſtiis, phlogiſtica ſanguinis materies, per relaxata ultima vaſculorum exhalantium oſcula, e quibus, vigente ſanitate, ros exhalat? Quod alioqui, ſecundis ægri rebus, forma ſputorum prodit? Quale quid etiam in Gravedine mucoſa narium fauciumque membrana exhibet?

An hæc eadem illa materies, quæ citra vel minimam Pulmonis aut inflammationem, aut vomicam, ſputi purulenti inſtar excernitur; vel integro pulmone ceſſans, vel Hectica diſpoſitione inducta hominem demum necans? An ideo intelligitur cur horum hominum, qui tanta in vita ſputaverant, pulmo reperiatur a morte integer? *Chriſtophori Benneti Theatrum ac Veſtibulum Tabidorum* ſic intelligeretur.

Ejuſmodi corpora olim luſtrans, reperi aliquoties idem quod *Bennetus*. Etiam caſus ejuſmodi hoc in Noſocomio Auditoribus demonſtravi.

3. Meminere namque illi, Miſerrimam me fœminam huc induxiſſe, ut, in ſuo ineluctabili fato, quod ſumma, qua erat, inopia, calamitate creſceret, hic blandius foveretur, & miro ſui ſpectaculo nobis ſaltem a morte prodeſſet. Præter inſuperabilem valetudinem, de qua poſtea, Phthiſi pulmonali tanta laborabat, ut ſimilem ſpatio 22. annorum non viderim, quæ ſputa flava, ſubviridia, craſſa, magna, aquæ ſalſæ ilico petentia fundum, copioſius ejiceret. Menſis ſpatio apud nos degens, diu noctuque, in mortem uſque ſputare perrexit. Conſumtos fere Pulmones ſuſpicatus, quale quid etiam in cadaveribus obſervaveram, demonſtravi Auditoribus Pulmonem quidem, ſiniſtro Thoracis in cavo Pericardio adhærentem, Pleuræque: verum, ea cohæſione ſeparata, pulmones totos, non collabentes, ſed veluti fungoſos; &, quomodocumque examinarentur ac tranſcinderentur, ne-

vel-

vel guttulam puris, vel vomicarum veſtigia; exhibentes.

4. *Hydropicum* ad nos duxerunt, ut illum curaremus Paracenteſi. Quum præter Hydropem, etiam ſputorum qualitate, ac quantitate, a longo die videretur Phthiſicus, ac plane Hecticus eſſe, Paracenteſin negavi tuto poſſe fieri. Quin & quarto ab illinc die efflavit animam. In Pulmonibus ad minima fruſtula examinatis, ne vel minima quidem aut Vomicæ, aut Puris veſtigia cernere licuit. In inciſa Trachæa modo quid puris repertum, quemadmodum & in fæmina N. 3. deſcripta.

Itaque Phthiſeos pulmonalis ita dictæ, ut ſaltem ita nobis adparentis, datur origo duplex. An hanc ob cauſam vulgo ajunt Pulmonem, quantumvis conſumtum, omnino recreſcere? Eoquod viderint eundem eorum in Cadaveribus integrum & illæſum, qui quondam vera Phthiſi laborare viſi, poſtmodum ſani vixiſſent, vegetique?

Quum Pleuritis, Peripneumonia, Paraphrenitis, imo aliquando Febris Ardens, per ſputa evacuent ſeſe; prætereaque in *Puogenia* multa explicatu difficillima occurrant, operæ pretium foret maturo examine originem puris in genere, ſecundum hujuſmodi obſervata, perpendere. Nam latet in eo quidquam non erutum ſatis, non ſatis explicatum. Plurimis experimentis & obſervatis indigeo antequam auſim quid certi ſtatuere. Sed diſce ſuffultus, audebo deinceps *Diſſertationis de pure* periculum experiri.

5. *Uteri*, *Vaginæque prolapſus*, ut difficulter dijudicandos apud probatos Auctores, ita & propria experientia didicimus. Varia exempla ſe nobis obtulere; unum, quod maxime evincat, enarrabo.

Fœmina 35. annos nata, narravit nobis hanc ſui hiſtoriam. Annis abhinc ferme 17. gravem ſarcinam humeris geſtans, & in glaciem prolapſa, elabi ſibi

quidquam percepit ad pudenda. Id quod nunc deterius, nunc melius, demum alio ſimili lapſu, quarto deinde anno contingente, peſſime crevit: ita quidem ut duo diverſa corpora extra vaginam propendentia experiretur; durum alterum ovo columbino magnitudine par, alterum & mollius, & mole minus: una cum ingenti dolore ac murmure ab umbilico deorſum tendente, & in ipſo corpore majore propendente percepto. Chirurgus triduo partes emolliens, eaſdem intropreſſit; retropreſſas vero bona ligatura, aut fotu, fumoque roborante, firmare neglexit. Unde per integros quatuor annos continuo prolabebantur, ac mole augeſcebant. Eratque majoris corporis in faſtigio foramen, os uterinum æmulans, ac menſes debito tempore dimittens. Urina juxta hoc corpus effluebat, ſub illo corpore minore anteriore.

Poſtmodum inſolitum quid circa vaginam anteriorem adparuit, origine clitoride altius, iſchuriam faciens. Sequitur inflammatio dolentiſſima, & puris dein effluxus. Urina retenta tunc vi proſiliit, una cum calculo, piſum magnitudine æquante. Seſquialtero deinceps anno, poſt enormes cruciatus alterum calculum, eodem loco fixum, eduxit digitis ipſa ſuis.

At vero hunc ultimum calculum mox ſequebatur parvus ruber tumor, ceu veſica eſſet, quæ quieſcente illa atque calente, mollis erat; frigeſcente autem ea, vel movente ſe, indureſcebat. Dum hæc veluti veſica collapſa erat, Urinam animadvertit effluere ſibi; ſi vero tumidior illa, ac durior erat, urinam non niſi guttatim extillare. Malorum cumulo acceſſit Inteſtini Recti prolapſus.

Hæc ipſa referente, & iterato confirmante. Examinavimus omni cum cura utrumque hunc de vulva propendentem tumorem, ſæpiuſque inſtituto examine, definire certi quidquam non potuimus. Invenimus ut illa retulerat, duo corpora elapſa vulvæ: alterum ma-

magnum craſſum durum, cujus longitudinis diameter trium, latitudinis duorum cum dimidio pollicum eſſet: alterum minus, molle, aliquando collapſum, prope. & ut barbare dicam, immediate, ad anteriora pudendorum ſitum, hærenſque in ſinu, qui in corpore majore excavatus eſſet, vix pollicis diametrum habens. Ex illo ſinu poſt hoc corpus minus effluebat urina. Aderatque, ut ſupra monui, in ſummitate ejus veluti os quoddam oblongius, quo menſes ſemper effluxiſſe fœmina obſervaverat. Hæc eadem illa, quam N. 3. dixi enormem illam puris expuiſſe copiam. Summi laboris fuit partes a Gangræna præſervare. Noſocomii per menſem incola moritur.

In cadavere ventriculus mole ingens, ad umbilicum uſque deſcendit, indeque reaſſurgens Pylorum formavit. Cæci ſaccus ferme in pelvi. Inteſtina tenuia examinantium digitum ducebant, continuatione ſua, in corpus iſtud magnum, propendens de pudendis; quod burſæ inſtar Inteſtinorum tenuium portionem, prætereaque rubellam aquam, continebat.

Ligamenta falſo dicta rotunda, Ovaria, Tubæ, Fimbriæ, Uterus, loco erant ſuo. Veſica Urinaria deſiderabatur. Digitus ſecundum interiora ſynchondroſeos oſſium pubis ducebatur in cavum extra corpus, quod ipſum illud, quod antea corpus prolapſum minus vocabamus. Peritoneum a pondere ſuperincumbentium, duos in ſaccos formabatur, quorum alter internam ſuperficiem corporis majoris, alter minoris, ſuccinxit. In eodem corpore majore, a parte exteriore, eademque anteriore, ac ſuperiore, cavitas erat, quæ corpus minus, ceu ſinu quodam, apte exciperet. Ureteres utrinque ſemidigiti amplitudinem habentes, injecto lacte viſi ſunt in infima illa cavitate, ſive ſinu, ſub corpore minore, exire. In pelvi ſi quis peritoneum ſurſum traheret, corpus quidem minus illud in pelvim trahebat, ſed minime locum quo ureteres exi-

re, effluente lacte, animadverſi fuerant.

Ex omnibus patuit violenta, eaque repetita extenſione, ac veluti dilaceratione partium, prolapſum, non uteri, ut patuit, ſed vaginæ, natum eſſe. Conſtat ex enarratis, cum fœmina ſecundo prolaberetur, dolorem ingentem; validumque, ac veluti dilacerantem, ſtrepitum, indicaſſe: quod vagina a ſua cum vicinis, & potiſſimum cum Recto inteſtino, adhæſione divelleretur; unde & inteſtini ejuſdem ſequens poſthac prolapſus facile intelligitur. Ex obſervatis in cadavere liquet, non Veſicæ, ſed Renibus, calculoſam diatheſin adſcribendam eſſe; quum ex Rene tres adhuc calculos exemerimus; tamen violentam ultimi calculi eductionem effeciſſe, ut veſicæ, ejuſdemque inverſæ, prolapſus integer fieret. Compreſſione veſicæ prolapſæ, urinæque poſt illam acrimonia, natum eſſe ſinum in prolapſa vagina. Veſicæ prolapſæ inverſæ partem produxiſſe id, quod vocavimus corpus minus; portionem vero ejus majorem complicatam hæſiſſe in præmemorato ſinu corporis majoris, ut ex exuentibus ibidem ureterum extremitatibus conſtitit.

Erat igitur 1. Hernia inteſtinalis, incumbens in prolapſam vaginam. 2°. Prolapſus veſicæ urinariæ, inverſæ, maximam partem collapſæ, portione parva tumentis. 3°. Prolapſus Inteſtini recti.

Attamen figura prolapſi corporis rotundior, & leviter acuminata, & oris formam gerens, perque illud catamenia dimittens prolapſum uterum perfecte mentiebatur: quale quid & in aliis pudendorum prolapſibus obſervavimus.

Quum nunc ejuſmodi caſus centies occurrant Practicis, & ſæpe lites natæ, Uterine, an vaginæ prolapſus ſint? non niſi, morte judice, dirimantur; præſtiterit nulla bella medica fovere, ſed ſuam cuique ſententiam integram relinquere, ſuſpendereque ſuam.

6. No-

6. Notabilia aliquot ac plane horrenda exempla habuimus *Neglectæ Inflammationis Lumborum*, *Crurum*, *Coxarum:* quam aut Arthritidem, aut Rheumaticam Lumbaginem, Artifices ſalutarant: Dum pure exeſi animam propemodum agerent, ſuſcepimus illos, conſpeximuſque in Cadaveribus oſſa femoris, vertebraſque lumborum, ab acri pure corruptas & carioſas: imo pus ſibi viam pandiſſe a femore, per foramen ovale ſecundum arteriam, venamque, ac nervum, ibidem reperiundum; pelvim impleviſſe; eroſiſſe carnes ſecundum Lumborum vertebras; & ſupra muſculos dorſi, ſcapulaſque, puris ingentia formaſſe pulvinaria. Unde neglectu diſtinctionis cauſarum, in harum partium affectibus nihil calamitoſius.

7. *Suſceptionis Inteſtinorum* caſum quoque adferam. Puella 10. vel 11. annorum perpetua Cephalæa laborans, vermium quoque in Inteſtinis latentium ſigna habuit. Purgantia & Antihelmintica optimus Medicus dederat, quæ alvum ſolverunt quidem, ſed, uti nec cœtera Artis auxilia, profuerunt. Expiravit.

In Cranio Polypus inventus eſt, occupans ſinum falciformem, quæque in illum ex Encephalo ſanguinem revehant, venas. Ceciderat nempe miſella quadriennis facie in lapidem, eoque ex caſu naſum frontemque complanatam geſſit. Hinc Cephalæa, Polypus.

In Inteſtino ilio duæ erant ſuſceptiones, quarum quam maxume notanda prior. Pars ſuperior ſuſcipiebatur ab inferiore; ſuſcipiens autem portio & tumidior, & inæqualiter dura erat. Perſciſſa ea ac reclinata, ſuſcepta portio ſemidigitum longa adparuit, ſed cincta contortaque a quinque lumbricis teretibus. His lumbricis devolutis, portio ſuſcepta veluti ſtrias, a conſtringentibus vermibus inſculptas, exhibuit; corrugataque vehementer, videbatur multo longius extendenda, niſi in academicas demonſtrationes eam ita ſervare animus fuiſſet. Vermes pollices 4-5. longi erant.

Mi-

Mira ſane & portenti quid habens difformitas eſt; quum eruditiſſimus Medicus, *Leopoldus Erndl*, qui puellæ curæ ultimo tempore præfuit, mihique hæc inteſtina poſſidendi copiam fecit, Puellam ad finem usque Ilei ſymptomatibus immunem, alvoque gaudentem, invenerit. Videntur Inteſtinis convulſiones ſub mortem adfuiſſe, indeque natæ ſuſceptiones: vermes dein ſe circum hanc ſuſceptam partem circumvolviſſe.

8. Ex variis, quæ in *Calculoſis* obſervavimus, unum ſeligam. Adoleſcens undecim annorum, a prima infantia calculi ſymptomata paſſus, ad nos adfertur. Intra paucos dies cum acerbis doloribus, iſchuria, teneſmo, ac tandem apoplectico ſomno, convulſionibuſque, moritur.

In Cadavere ventriculus tum inflammatus ita, ut hinc inde inciperet gangræneſcere, tum etiam vehementer expanſus. Proceſſus vermicularis cum Funiculo ſpermatico dextro firmiter concretus, accretus dein tum Inteſtino Recto anteriori, tum Veſicæ poſticæ. Rectum erat, & cum proceſſu vermiculari, & cum veſica poſtica, unitum. Ureter ſiniſter unitus cum ſui lateris arteria Iliaca. Veſicam inter Rectumque ſaccus cavus, gangrænoſus, nigro muco plenus repertus eſt. In eumque foramen patuit ex veſica urinaria: quin ipſum Rectum foramine pertuſum, quod parvum quidem rotumdemque erat, ac remotum ab eo, quod in veſica, & in Recti cavum patulum. Omnia ad anum maxime inflammata. Renes monſtroſæ magnitudinis ambo, at calculorum expertes: Pelves enormes duos pollices, Papillæ ſingulæ pollicem & ultra, digitum Ureteres, capiebant. Erantque hi ultimi & loco pulſi, & Inteſtinorum more convoluti, & robuſta membrana celluloſa circumquaque accreti & concreti; figura convoluta diſcrepantes, in veſicam more ſolito patuli. Veſica vero tres lineas craſſa parte poſtica perforata, Calculum oblongum, aſperum, pone

de-

deris binarum fere unciarum, arctiſſime comprehendebat.

Iſchuria ſpuria adoleſcentem e medio ſuſtulit. A longo tamen tempore hæc in Renibus & Ureteribus, Diſpoſitio nata videtur; Dyſuria, ac Stranguria fere perpetuis, id demonſtrantibus. Ad ultimum tamen quum ſenſim parcior urina prodiit, ureteres, pelvis, papillæque, ita videntur ab urina extenſæ fuiſſe, ut fiſtulæ Bellinianæ penitus comprimerentur: utque compreſſi hi urinam ultra a ſanguine non exciperent. Hinc ſanguis manſit ſuo oneratus acri, & communibus Iſchuria ſymptomatibus extinxit puerum.

An forſitan Veſicam explorans Catheter tum veſicam perforavit, tum Rectum?

Vix videtur: 1°. quia Catheter obtuſus. 2°. Quia immobilis hæſit, vertendi ſe impos. 3°. Quia & tres lineas craſſa Veſica erat, & ſimul dura. 4°. Quia Veſicæ foramen non reſpondebat ei, quod in Recto.

Quare mirari ſubit undenam hæc foramina? Calculus enim non habuit ibi loci, qua efficeret id, ſcabritiam. Forſan Calculus ſitu horizontali circiter ſitu a Veſica comprehenſus, uno extremo ſuo paulo acuminatiore, reſit, perforavitque illam. Foramen in Recto forte a materiæ, quæ inventa in ſacco, acrimonia; & quia jam guttulæ acerrimæ urinæ ex veſica in ſaccum, atque ex ſacco in Rectum fluere poterant, ortos hinc teneſmos eſſe, podiciſque inflammationem, probabile admodum.

Patuit hinc 1. contractiſſima in veſica calculum difficulter indagari, Cathetere immobili reddito. Vidi id evidenter in alio puero calculoſo, quem experti viri Cathetere explorantes, calculi præſentiam mihi negarent. Eadem nocte infans convulſus moritur. Die poſtera Chirurgus attulit mihi Veſicam, ita ad incluſum calculum corrugatam, ut vacuum nullum ſupereſſet; *Tulpius* Lib. 3. Cap. 6. ſimile quidem quid habet; ſed

ſed unciam urinæ propemodum illa veſica capiebat; hæ ambæ nihil.

2. Lithotomiam hiſce in caſibus vel impoſſibilem eſſe, vel inutilem. Impoſſibilem quidem, quando Artifex in veſicam inducere ſua nequit inſtrumenta: inutilem vero, quia Renum illa, ureterumque, & veſicæ degeneratio, educto quamvis calculo, vix quid ſperandum relinquit. Præterquam quod parva illa veſica, longitudine tota fere perſciſſa, ob ſuam & craſſitiem, & duritiem, ægerrime coalitura videretur.

3. Catheterem cum difficultate in veſicam inductum, prudentiſſime verti oportere, & ſimulac reſiſtentia notabilis deprehenditur, re infecta, eximi: vi enim illata poſſe veſicam lædi. Verum iterato tertioque eſſe repetendum tentamen, ut pateſcat utrum Catheteris immobilitas vitio proprio, perennique, veſicæ, an vero Spaſmodicæ ejus contractioni, debeatur? ſolent quippe viſcera cava nos ſæpe ludere; inter multa exempla eo, quod La Motte habet, id demonſtrante. Deſperatam parturientem ipſe cum alio Chirurgo derelicturus, ac re infecta abiturus, ultimum adhuc parturientis tentamen inſtituit. Inveniunt ambo conſtrictiſſimum eouſque uterum nunc adeo laxum, ut felicem partum intra ſemihoram expediant.

CAPUT VIII.

De vi Electrica.

A Menſe Decembri 1755. ad Septembrim 1756. *viginti quatuor homines* ad *Machinam Electricam* noſtram adhibiti ſunt.

1. Vir 50. annum agens, latus ſiniſtrum paralyticus factus, Menſe Aprili anni 1755. ad nos æſtate media 1756. adductus eſt. Remedia interna ex claſſe Neu-

Neuroticorum Roborantiumque petita, interpolata purgantibus, varii generis frictiones, cucurbitæ alternis diebus numeroſæ adplicatæ, rem equidem in melius verterant, non percuraverant. Ad machinam denique intra 7. ſeptimanarum ſpatium convaluit integre.

2. Homo 39. annorum, poſt Arthritidem Paralyſi ſiniſtri lateris cum dolore affectus, ſummo cum affectarum partium Maraſmo, vi medicamentorum ingenti uſus erat, Balneoque Badenſi, ad 34. vices, citra vel minimum levamen. Bimeſtri ſpatio ad Machinam electricam ſanitati integræ reſtitutus eſt crure tamen adhuc ſubclaudicante; verum ob id pauculum ultra ad machinam redire recuſavit.

3. Fœmina 48. annorum, ab octo retro annis ex Puerperio, in quo illam vehemens terror de occiſo marito invaſerat, primo pedibus reſoluta; dein pedibus reſtitutis, utroque brachio paralytico, lividoque eodem, & rigido; & inſenſili pene, laboravit. Trium menſium ſpatio ad machinam adplicata, brachia calida, agilia quamvis in partem, digitoſque mobiles, habuit. Sed necdum penitus vis reſtituta digitis firmius aliquid tenendi. In ſumma id obtinendi ſpe neglexit redire.

4. Puella 14. annos nata, tribus elapſis abhinc annis, achoribus, aut favis, in capite laborans, externo quopiam curatur ungueuto. Mox colli induruere glandulæ, iiſque reſtitutis tumor ſub mento ingens comparuit; quem Agyrta diſpulit aurea ſua dicta aqua; paucisque poſtea diebus toto ſiniſtro latere facta paralytica eſt. Per menſes $3\frac{1}{2}$ ad machinam electricam penitus convaluit, ſolis manus digitis necdum alacrius ſe moventibus: quod pauculum labore huc redeundi indignum cenſuit.

Notandum hic ſub ipſa Machinæ operatione Achoras rediiſſe: hiſne igitur regreſſis, an vi electricæ, cura adſcribenda?

Utri-

Utrique; ſed vi Electricæ magis: Levamen quippe ingens, vel ante regreſſos Achoras, percepit.

5. Novem annorum puellam, cui poſt Variolas, Morbilloſque, primo tuſſis frequens, deinde ſputum purulentum aderat, ſputumque demum plane ceſſabat; Chorea S. *Viti* prehendit, ſiniſtro potiſſimum brachio pedeque, ac diverſimoda faciei convulſio. Bimeſtri ſpatio adhibita vi electrica, puſtulæ copioſæ, eæque turpiter cruſtoſæ, brachium & crus cingunt. Interpoſitis purgantibus perfecta ſalus redivit.

6. Puella nata 13. annos adverſus eandem, ſed graviorem, Choream S. *Viti*, a ſeptem retro menſibus varia, eaque optima, auxilia artis, incaſſum adhibet. Ad machinam noſtram ſeſqui menſis ſpatio integre curatur; nonnullam in membris gravitatem aliquoties experta: quam floccifaciens non rediit.

7. Vir, quem alebat ſcribundi peritia, a binis retro annis, poſt Arthritidem vagam, fiebat paralyticus; ita ut ægerrime pedibus uteretur, ultraque calamum ducere non poſſet, & infantis inſtar eſſet alendus. Seſqui menſis ſpatio ad Machinam ita convaluit, ut & bene ambulare, & victum iterum ſibi calamo comparare, ſcriba potuerit.

8. Puellæ 14. annorum, ignota de cauſa, ſiniſtra manus ingraveſcit, tumeſcit, liveſcit, digitique firmiter in pugnum contrahuntur, & lævum pedem S. *Viti* chorea invadit. Per menſem ad Machinam integre propemodum curata, non rediit.

9. Puella nata 12. annos, cauſa latente parentes, incœpit balbutire, oculos vagabunde, horrendeque verſare, continuo agitare labia, terrificos motus faciei muſculis exercere, nunc exerere linguam, nunc eandem intra os convolvere, cæterum *Choream S. Viti* artubus perfecte æmulari; Dæmone obſeſſa, his de cauſis, credita. Cautelis primo adhibitis, quæ, num ſubdola fucum parentibus faceret? manifeſtarent, ad

eam

machinam adhibebatur. Spatio ſeptem ſeptimanarum tam perfecte curata eſt, quam quæ perfectiſſime.

10. In morbo pectoris fœmina 23. annorum, alio in Noſocomio degens, tremore totius corporis affecta eſt. Datis remediis manus minus, pedes ſemper peſſime tremuerant. Intra 16. dies omnis ille tremor ad machinam noſtram perfectiſſime eſt curatus.

Sex fuere homines, qui ad virtutem electricam ab initio quidquam lucrarentur, ſed poſtmodum (vel quod tardius emendarentur, vel quod cum invidia expeditiorem aliorum ſalutem contuerentur, vel quod ſui plane negligentes eſſent, quale ineptorum hominum genus ubique reperire eſt) ſolito rarius, demum vix, tandem non ultra, ad nos acceſſerint.

Tres fuere, qui perfecta amauroſi laborantes, etiam experiundi gratia ad machinam adhiberentur. Oculis omnes doluere. Per aliquot dies abſiſterent, tumque redirent, hortatus ſum. Verum aut doloris forte pertœſi, aut aſſueti miſeriis, non redierunt.

Fuerunt unus alterve, qui initio nonnihil, deinceps nihil omnino a paralyſi emendarentur. Quippe videntur in his canales minimi ita & exſiccati, & concreti, ut eoſdem vis Electrica ultra pervios efficere non poſſit; interea dum quoſdam, minus coalitos, uſui reſtituat.

Quidam adhuc adſunt, quorum alii lucrantur, aliorum necdum determinare ſortem licet. Surdus a tenera infantia juvenis trium menſium ſpatio nihil adhuc lucratur; verum cum Lipſienſes Eruditi curam ejuſmodi poſt 7. menſium labores peractam narrent, pergimus.

Problema hiſce ſubjungere liceat. Si paralyſis, vel Chorea *S. Viti*, omnes haud afficit artus, verum alterutrum modo brachium aut crus; cur lævam potius, quam dextram corporis partem, occupet? In recenſitis decem caſibus, unicus modo dextri eſt la-

te-

teris; in cæteris, hic non recenſitis, plerique omnes ſiniſtrum latus ſunt reſoluti. Dumque adnotata mea practica revolvo, videor dudum idem obſervaſſe. Facileque crediderim, ſi annoſior quiſque Medicus præterita ſua ſive ex ſcriptis, ſive ex memoria, refricet; rem quoque eandem illum deprehenſurum eſſe. Quid cauſæ horum?

CAPUT IX.

De Variis.

Circa *Lithiaſin* varia experimenta edimus aqua calcis, vario modo, ſolaque, vel & cum additis, adhibita; uva urſina; &c. Eoque alacrius, ac fidentius, hæc experimenta proſequimur, quod calculus humanus, binarum ferme unciarum pondere, in aqua calcis ſæpiſſime renovata, trium menſium ſpatio a me poſitus, potiore ſui parte penitus friabilis eſt factus: argumento quod Calculus humanus, eo eſt in liquore diſſolubilis, qui ab homine copioſus cum fidentia bibatur. Eſt & Endemium malum in *Auſtria*, *Styria*, *Croatia*, *Tiroli*, &c. ut Glandula Thymus, Parotides, cæteræque in collo, tumoribus infeſtentur maximis & duriſſimis, & pertinacibus, & non raro malignis. Horum in curam varia tentamus, videmurque profuturi, etiam in pertinaciſſimis, quæ diu varia artis molimina eluſiſſent. Verum a paucioribus experimentis necdum concludimus firmi quidquam: pluribus vero, iiſdemque certiſſimis, deinde gaviſi ſi fuerimus, ea cum publico communicaturi erimus.

Mercurii ſublimati cum ſpiritu frumenti uſum, quem ab Illustrissimo Præside, *una cum pluribus aliis egregiis remediis*, didici, audax laudare ac commendare auſim in Lue Venerea, in deſperatiſſimis hujus

ty-

tyrannici morbi reliquiis, ad Oculos, ad Veſicam, ad Urethram, ad Fauces, &, ſpecie Arthritidis, aut Immobilitatis, ad Articulos. Imo ejuſdem remedii diuturnus uſus penitus in pluribus percuravit corneam, quæ poſt diras, diuturnaſque, inflammationes, ex cauſa venerea, citrave eandem, opaca facta, nullis aliis remediis ceſſerat: cum hoc ſpiritu de nocte ſaltem, ſi de die fiere id non poſſet, impoſitis Oculo ſacculis, cum floribus diſcutientibus, vino incoctis.

Sunt plura alia, quæ certis in caſibus exploramus, quarum rationem, cum nil niſi in commune bonum facimus, poſthac reddituri ſumus.

Unicum modo eſt, quod minime reticeam. *Fumus Tabaci* in Ileo, in Hernia incarcerata, ſummas in arte meretur laudes: verum quibus inſtrumentis in Inteſtina impellatur, ea necdum penitus ſatisfaciunt. Jam bina poſſidemus inſtrumenta, quorum alterum Follis fabrilis formam habeat, alterum communis ad clyſma ſyphonis. Hoc ultimum præſtantiſſimum eſt, quod Illustrissimus Præses, cum optimo Phyſico, aptoque ad omnia Mechanico, Reverendo *Abbate Maſſie*, excogitavit. Utrumque ſuppeditat uno momento copiam fumi incredibilem, eundemque vi ingenti in Inteſtina projicit. Curam habebo ut plura ejuſmodi conficiantur, ne Medici ac Chirurgi tanto invento careant. Fœminam annoſam, ut & juvenem, utroſque ab incarcerata Hernia, adverſus omnia rebelli, pene enectos, hoc noſtrum inſtrumentum mortis faucibus eripuit, intraque pauca minuta reſtituit ſanitati.

Inſitionis variolarum effectus alia occaſione communicare potero.

De *Colica Pictonum* hic quoque nonnulla obſervata communicanda forent; ſed hanc ipſam duodecim ab hinc annis peculiari Diſſertatione aggreſſus, nunc iteratis plurimis experimentis & obſervationibus, Tractatu elaboratiore, deſcribere conabor, in quo ſa-

ne & multa mutentur, addantur que plura, neceſſe eſt. Interim id præterire nolim, hoc diro in morbo Olei, pinguiumque, nunquam pœnitendum uſum eſſe. Manifeſto exemplo id didici in Fodinis Ducatus *Styriæ*. Quod Paralyſis, & Colica dicta *Pictavienſis*, magnam foſſorum vim quotannis ſternat, ſuo ingenti cum damno experti ſunt Domini Fodinarum. Id quod minime miratus fui, fodinas Plumbi, Arſenici, Argentique, uſque in abditiſſimos earundem receſſus, perſcrutatus. Domina Fodinæ, mihi de Foſſorum morbis, ac de Colica potiſſimum ſciſcitanti, regeſſit, ſe hanc a triennio penitus ignorare, ex quo Empiricus ſibi id conſilii dediſſet, ut Foſſores *prima luce*, *ſuos auſpicaturi labores*, *Lardum cum atro pane præſumerent*. Acceſſit qui horum hominum curæ duodecim ab annis præfuerat, doctiſſimus Græcii Medicus *Menſurati*, hæc omnia amplo ſermone confirmans.

Profecto quandoquidem Venena multa, ac Contagia, deglutiendo potius, quam inſpirando, nobiſcum communicantur, ſicque primas vias primo infeſtant; jentaculum tale, difficulter digerendum, inviſcandis venenatis particulis eſt aptiſſimum; Prandiumque, quod ex lardo, aut pingui carne bubula, ipſis quotidie adornatur, eundem ipſis effectum pomeridiano tempore præſtat. Unde quid epotum ſæpius oleum, & frequentiſſima Enemata ex oleo parata, in Colica *Pictonum* efficiant, vix niſi expertus crediderit. Eſtque Olei, butyri, pinguiſque juris, cum multo pane uſus, optima Prophylaxis opificibus illis, qui metallis præparandis, miſcendis, adplicandis, victum quærerent: ita ut nunquam vacuo cum ventriculo, ſed munito ſimilibus, ſuis ſeſe accingant laboribus.

Verum, ne longus ſim, manum de tabula. Enarraturus enim alioquin Operationes Chirurgicas varias, interque eaſdem tum graves, tum fortunatas, quas noſtro in Noſocomio perfecerint, Clariſſ. Vir *Joſephus*

Jaus,

Jaus, AUGUSTISSIMÆ Chirurgus, ac Chirurgiæ in hac Alma Univerſitate Profeſſor; Doctiſſimus *Palluci* AUGUSTISSIMI IMPERATORIS Chirurgus; tum & expertus *Leber*, Noſocomii civici Chirurgus dexterrimus; has, inquam, enarraturus, Hiſtoriæ Noſocomii, quam brevem eſſe deceat, limites tranſilirem: quamobrem, hoc ſaltem tempore, hiſce enarrandis ſuperſedebo.

FINIS.

OMISSA.

INcuria contigit, ut ad Caput II. omiſſa ſit ſententia *Felicis Plateri*, quam magnus ille Medicus 150. abhinc annis tulit de inanitate Gemmarum, Lapidum pretioſorum, & Auri, in curandis morbis. *Centur. Quæſt. poſth.* N.91. Et ad Cap.III. Famoſiſſimi *Petri Foreſti* habitæ 200. abhinc annis querelæ, de aëre calidiore ægris conciliato, idque maxime *apud Germanos* ope Hypocauſtorum, Veſtium, Stragulorum. Lib. VI. obſ.44.

ANTONII DE HAEN,

CONSILIARII AUL. ET MED. PRACT. IN HAC ALMA ET ANTIQUISSIMA UNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII,

PARS ALTERA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO;

Quod in gratiam, & emolumentum Medicinæ Studioſorum,

CONDIDIT

MARIA THERESIA,

AUGUSTISSIMA ROMANORUM IMPERATRIX,

HUNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

L U C Æ MDCCLXI.

Ex Typographia Jacobi Juſti,

SVPERIORVM PERMISSV.

AUGUSTISSIMÆ ROMANORUM IMPERATRICI,
HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, DALMATIÆ, CROATIÆ, SCLAVONIÆ, &c.
REGINÆ,
ARCHIDUCI AUSTRIÆ, &c. &c.
MARIÆ THERESIÆ,
DOMINÆ SUÆ CLEMENTISSIMÆ,

ANTONIUS DE HAEN.

Quod vultu adeo gratioſo, quod benigna adeo manu, primum meorum in Noſocomio laborum ſpecimen accipere dignata es, id animum addit, ut novum hoc annuæ Lucubrationis penſum ad pedes MAJESTATIS TUÆ *deponere ſuſtineam. Eoque id facio auden-*

dentius, quod ea me ſpes alat fore, ut & hocce, haud minus priore, acceptum futurum ſit; cum & materie gravius, & mole prodeat auctius, cumque præterea quæ addidicerimus nova, quæ vetera dedidicerimus multa, contineat. Quod ubi acceptum intellexero, novo ardore, ad novos, ad majores me labores accingam, ejus perpetuo memor, quod DEO, *ac* MAJESTATI TUÆ, *vitam, induſtriam, & omnia debeam; debeamque porro ultroneus. Quantum enim Divina ſe tolerant cum Humanis comparari, eam nos, Subjecti* TUI, *ſimilitudinem cum* DIVINO CULTU *percipimus* TUAM *gerere ſervitutem, ut, cum* EO *nihil prius, nihil gratius, habeamus, ita &* HAC *jucundius nihil, nihil antiquius.*

Dabam 14. Novembris 1757.

ELENCHUS CAPITUM.

C A P. I.

De Methodi Hippocraticæ, Sydenhamianæ, ac Boerhaavianæ, præſtantia.

C A P. II.

De generatione puris.

C A P. III.

De variolis.

C A P. IV.

De Herniis varia.

C A P. V.

Nonnulla de Tympanitide & Ileo morbo.

C A P. VI.

De Nonnullis infortuniis noſtris.

C A P. VII.

De Polypo.

C A P. VIII.

De ſingulari modo Reſpirationis, ac motus cordis.

C A P. IX.

Quædam de pulmone innatante, aut ſubſidente, in aqua.

C A P. X.

De ſupputando calore corporis humani.

C A P. XI.

De vario tumorum genere.

C A P. XII.

De mira variorum Medicamentorum efficacia.

C A P. XIII.

De Machina Electrica.

CAPUT. I.

De Methodi *Hippocraticæ*, *Sydenhamianae*, ac *Boerhaavianæ* præſtantia.

AD hanc Theſin probandam unice dicam, ea, quæ in prima *Ratione Medendi*, Cap. 1. 2. 3. 4. 5. adtulerim, ultimo nunc elapſo anno academico invictis confirmata exemplis eſſe; neque ullo argumento hucuſque conſtitiſſe, quod *Hippocratica* doctrina aut fefellerit quemquam, aut in errorem duxerit, Adplicatione enim Regularum hujus Medicinæ Parentis, tam dubiam, quam certam, ſive ſalutem, ſive perniciem, ſive morbi unius in alium mutationem, audacter quis prædixerit. Morborum quoque ſeu Curatione, ſeu levamine, additis ad *Hippocratica* iis, quæ ſerior Aetas ad ſublevandas humanas calamitates ſapienter excogitavit, frequentiſſime ſummo nobis opitulante DEO, abundeque, lætati fuimus.

Quin etiam hanc ipſam *Hippocraticæ* Doctrinæ præſtantiam variis exploraturi modis de induſtria homines ejuſmodi nobis in morbis acutis comparavimus, qui aut ſine ullo, aut cum præpoſtero, auxilio, jam 6. 8. 10. 12. morbi diem numerarent. Manuducente an-

autem *Hippocrate*, Regulas Diagnoſticas, Prognoſticas, Therapeuticas, hic æque certas invenimus, æque veras deprehendimus, effectu æque confirmatas contemplati ſumus, quam ſi iiſdemmet morborum principiis admoti fuiſſemus.

Tandem in pertractandis malignis, quos vocant, morbis, *Hippocratem*, *Sydenhamum*, *Boerhaavium*, ejuſque *Illuſtriſſimum Commentatorem*, Duces in Arte ſequuti, confirmata læti conſpeximus, quæ ſuper iiſdem, ſuperiori anno, in *Ratione Medendi* animadverſa, geſtaque fuerant. Imo ex iiſdem principiis ultra progredi auſi fuimus. Acutas quippe & putridas febres cernere licuit, quas a principio comitarentur, inque progreſſu non relinquerent, ſive haud ſedandi Vomitus, ſive Dyſenteria pertinax, ſive uterque ſimul junctus affectus. Quæ equidem aliis in locis Purgantia, & Emetica, nedum ſedaſſent, at irritaſſent potius: ita ut hæ febres occiderent complures. Hos autem, favente DEO, ſic brevi percuravimus, ut ſi magnum pulſum valida febris concomitabatur, vena tunderetur; impetus naturæ ferocior opio compeſceretur; tum ſequenti methodo ſubtile acre involveretur, nudaque, villoſa dicta, Ventriculi ac Inteſtinorum membrana inveſtiretur, muniretur que; nempe oleo lini, cum tantillo opii hauſto; enematibus meri olei lini tepide injectis; decoctis largis totius Althææ, Malvæ, Parietariæ, Mercurialis, citra ſal, citra mel, exhibitis; tum denique emollientibus ſive fomentis, ſive cataplaſmatibus, ventri univerſo, Epigaſtrioque, admotis. Horum nimirum ope compeſcebantur ſymptomata, & vel febris ſponte miteſcebat, vel facilem ſui curam admittebat.

Igitur cari mei Auditores ea occaſione mecum animadverterunt 1°. Emetica tunc pulcerrimas edere curas, quando putrida bilis, ſuis ſignis conſpicua, hos tumultus crearet: expellere namque illa tum

ſur-

ſurſum, tum etiam paſſim deorſum, morbi cauſam; datiſque deinde mox paregoricis, reliquum morbum & tranquillius tolerari & curari facilius: eandemque ob cauſam & purgantia auxiliari.

Didicere 2°. eadem ipſiſſima haud raro dari in morbis ſymptomata, cum ſtimulus vix perceptibilis, vix definiendus, (cujuſmodi v. g. venenum varioloſum eſt) in ventriculo hærens, aſſidua irritatione evacuationes producat, hærentis non modo in Ventriculo, & Inteſtinis, materiæ, ſed etiam copioſi illitus, qui internos horum Viſcerum parietes inungat, defendatque, Muci, & adpellentium in ea aliunde humorum: in variolis ſolere hoc virus cum earum eruptione Ventriculum deſerere, in morbis vero malignis aliis ſæpius perennare.

Perperam proinde materiæ morboſæ copiam ab excretorum copia quis concluſerit. Nunquid enim oculo inerant copioſi illi humores, quos rivi inſtar, illapſo ſabulo, effluere cernas? An dentienti infanti fluvius humorum in ore præſto fuerit, quos, dente irritante gingivas, cernere datur? Ubique ſane a vicinia, imo toto de corpore, humores affluunt, ad acre, ad peregrinum quodque, ad quidvis inſolitum, alicubi ſtimulans, abigendum; ita ut hac ſola de cauſa poſſit integrum corpus liquidis exhauriri ſuis: hanc qui noverit irritationem ſedare, aut ſolida, nervoſque, ita diſponere, ut affici nequeant, is aut integrum morbum, aut ſtimuli ſuſtulit effectum. Ergo opium irritabilitatem demit nervis; nudatos nervos oleoſa obliniunt, acria inviſcant. Qui vero emeticis hic, aut purgantibus, malum ſatagit oppugnare, is auget nervorum irritamenta, ac nudam tunicam villoſam acriter, & crudeliter, vellicando, eo forſan totius corporis liquida advocat, vireſque exhaurit vitales. Unde evidenter nobis hac occaſione ratio conſtabat, quæ ingentem *Sydenhamum* docuiſſet, quibuſdam *Cho-*

le-

teram morbum provocato vomitu curari, aliis indubium mortem inferri: ejuſdem igitur natura morbi variam haud raro curam requiri. Quæ vero alia circa *Malignos morbos* obſervavimus, in ſequentibus ſparſim reperientur.

CAPUT II.

De generatione puris.

PRioris *Diſſertationis* Cap. 7. varia obſervata enarravi, quibus evidenter evictum, quod pus quidem multis in morbis in Abſceſſu, ſeu vomica dicta, locetur, coacervetur, diverſiſque exeat de Corporis plagis: multoties vero purulenta materies copioſe, diuque de Corpore exeat, quamvis nullis ullibi receptaculis reconderetur. Innueram ibidem me de *puris ortu* quondam nonnihil ediſſere auſurum, modo plura exactius obſervandi facultatem Noſocomium ſuppeditaret. Quum igitur ſuppeditaverit, fidem datam liberabo.

Conſilium petiturus ad me acceſſit 34. annorum homo, qui in dextro oſſis ſacri latere mollem, fluctuantemque tumorem, jam a quatuor ab illinc menſibus gereret, ex cauſa minus certe determinanda. Dubium enim erat, utrum Diatheſi pulmonum purulentæ, ſe ſputis evacuanti, metaſtaticeque huc delatæ, originem deberet, an vero caſui ab alto, quo, paulo antequam tumor adparurat, lumbis in terram cecidiſſet. Prognoſis utroque funeſta in caſu: ſi enim a poſteriore cauſa; quinque caſus jam docuerant nos, prius acrimonia puris & oſſa, & ligamenta, eroſa fuiſſe, quam materies exitum foras moliretur: ſi autem a priore; corpus nimis cachecticum erat, quam ut ex depoſitione ejuſmodi materiæ purulentæ ſalutem præſa-

ſagiremus, licet tamen felix unus extaret, alterve, caſus. Alterutra porro cauſa obtineret, loci indicabatur apertura, parva ſaltem, ut malum palliaretur, vitaque labens utcumque protraheretur. Aperto tumore, pus craſſum exivit, impenſe flavum, idque per 13. continuos dies.

Sed enimvero, quinto die poſt aperturam factam, alium nobis tumorem exhibet in ſupremo dextro Thorace, mollem omnino, plenumque, ut videbatur, pure; quem ipſum jam ante ſex dies natum, celaverat. Quum in ſequentem diem apertura decreta eſſet, diſparuerat tumor, & colliquans Diarrhæa, cum ſputo tamen purulento pergente, ſucceſſerat. Diagnoſis jam evidentior, ad Diatheſin purulentam potius, quam ad caſum ab alto, mali referendam originem eſſe. Diarrhæam hanc nulla artis molimina compeſcere integre potuere. Dein die XI. recrevit tumor, leviterque apertus, pus ſanioſum per quatuor dies fudit: quo toto tempore appetivit, ambulavit per ædes, bonoque animo fuit. Subito tandem voce cepit deficere, adpetitu carere, ſub veſperam laborioſiſſime reſpirare, frigeſcere totus. Marmoreum frigus omnium extremorum 24. horis perſeveravit, ne minimo quidem pulſu, per totum hoc tempus, unquam percipiendo. Adhibitum tamen eo die pluries thermometrum, gradus 97. notavit. De hoc phænomeno deinceps cap. 9. Artus interim, corpuſque totum, quamcumque in partem aut vellet, aut rogaretur, apte flexit; bona mente paucis exceptis minutis valuit, & 15. die a prima apertura obiit.

Integumentis Thoracis prudenter ablatis, ſinus eo in loco adparuit, in quo tumor fuerat. Stylus caute immiſſus hinc verſus axillam, illinc ad colli vertebras iter oſtendit; ſed prudentiſſime quantumque in partem agitatus, cavum thoracem ingreſſus non eſt. Thorace prudenter aperto, pulmones inventi ſunt toti

ab

ab omni concretione liberrimi, colore liveſcentes: dexter modo, lobo ſuperiore ſuo, cum ea pleuræ regione junctus, in qua deſcriptus mox ſinus penetraverat. Igitur ſinus per eroſam pleuram in ipſum lobi ſuperioris ſubſtantiam abiverat; ſed margines ſinus in pulmone tam arcte, toto ſuo ambitu, cum pleura coiverant, ant aër externus ſinum quidem intrare, in cavum vero thoracis minime penetrare poſſet. Exeſa autem pulmonis ſubſtantia, ſaccum cavum repræſentabat; nullis ſaccis lateralibus, nullis vomicis, tum ibi, tum per reliquos pulmones, reperiundis.

Abſceſſus alius 8. 9. 10. vertebram thoracis, nec non coſtarum teg bat principia, nihil omnino cum pulmone communicans. Pauca in eo contenta materies vertebras leviter carioſas reddiderat; qualem cariem & vertebra ultima colli, primaque thoracis, contraxerant. Os ſacrum eroſum, carioſum omne; ſtyluſque aperturæ ulceris a principio inductus, ultra ſpithamæ longitudinem adſcendit, & ſine ulla reſiſtentia ipſum ſpecum vertebrarum intravit. Porro nulla detegi potuit, hos tres abſceſſus inter, communicatio.

En iterum pus, tum ore excretum, tum ſupremo pulmonis dextri lobo, prodeuns, copioſum, diuturnum; nullo detecto ejus in pulmone domicilio: cujuſmodi exempla plura, ſuperiore anno adtuli. Horum omnium occaſione en quæ de puogenia cogitem!

Communis ſententia fert pus prægreſſa ſemper inflammatione generari. Inflammationem namque in abſceſſum verti, dum inflammatus ſanguis in finibus vaſorum ſtagnans, & tamen a tergo pulſus, ſuorum vaſorum extrema ſolvit, inque albam cum iiſdem vertitur pultem. Hanc ob rem & diuturna puris excretione oportere ingentem reperiri ſubſtantiæ conſumtionem: id quod multa etiam exempla confirmant.

Attamen neque in caſu enarrato, neque in tot aliis ſuperiore anno communicatis, hæc ita inveniuntur.

In

In multis nulla prægreſſa inflammatio eſt; in non paucis nulla ſubſtantiæ inventa eſt conſumtio. Unde cum vulgaris ſententia partem ſuppurationis duntaxat, non integram, complectitur; alia puris eſt nobis quærenda origo, quæ forte rem totam complectatur. Si igitur in Phthiſi v. g. pulmonali pus copioſum, diuturno tempore, ore excernatur, nec apta poſt mortem, qua genitum, locatumque fuerit, ſedes inveniatur, neceſſe eſt illud ab ipſo ſanguine, immediate ſecretum fuiſſe, cum aliud nihil, quod cum pulmone communicet, aſſignari poſſit.

Attamen nil puri ſimile ſæpe deprehendimus in horum hominum denatorum ſanguine, vaſis contento. Rubicundus enim plus minus reperitur ille, ac nonnihil coagulatus; an in eo ſaltem non oporteret quidquam materiæ albæ, flavæque, ac craſſioris, reperiri?

Reſp. 1°. Sanguis eorundem hominum, dum aliquando de vena mitteretur, liquor ruber, homogeneus, adparebat; qui tamen ſtagnando extra vaſa corporis cruſtam phlogiſticam, eamque denſam, formaret. Ergo materies, cruſtam formatura, in ſanguine antea adfuerat, ſed minime conſpiciunda.

Reſp. 2°. In ſanguine ſaniſſimi hominis, in quo, ex naturali Diatheſi, nulla phlogiſtica diſpoſitio, minime deteguntur principia craſſioris ac flocculentæ membranæ, *Ruiſchianæ* dictæ, quam inde tamen agitatio poſtmodum & conquaſſatio educit.

Reſp. 3°. Sæpenumero etiam in cadaveribus invenienda eſt materies eadem, quæ pus formare videtur; albida, ſubflava, compacta, polypoſa; quam candem alii circa mortem generent, alii ad vitalia vaſa per annos gerant.

Reſp. 4°. Non detegitur mortuorum in cruore materies, quæ tamen paulo ante in eodem præſens eſſe debuerit, quæque ſub mortem extremis vaſculorum oſculis tranſſudans, circum viſcera omnia, vi-

talia, naturalia, animalia, cruſtas denſas, lardoque ſimiles, formet. Cujuſmodi *Heurnius* toties inveniſſe ſe ſcribit, noſque in Noſocomio pluries jam demonſtratas vidimus, ad totos quantos Pulmones, Pleuram, Diaphragma, Pericardium; ad Hepar, & Inteſtina; imo in dimidii cranii lethali fiſſura ad Medullam oblongatam, ad Cerebrum externum, Cerebellumque, & in cerebri Ventriculis anterioribus. Unde in omnibus hiſce caſibus ſuſpicari licebit, hanc materiem vel ſanguine valide concuſſo manifeſtam fieri; vel quieti, aerique, commiſſo: ſed de his poſtea latius.

Unde licet in ſanguine omnia adpareant homogenea, conſtat tamen quidquam eidem ineſſe, quod collectum adpareat eſſe tenax, albidumve, aut ſubflavum, quodque puris adpellari materia debeat. Quæ porro materies, ut cito ſæpe a ſanguine ſeparatur, ita non perraro multis in Phthiſicis, menſium annorumque ſpatio, pedetentim ſecernitur. Exempla ſuperiore anno enarrata, ipſaque præſens hiſtoria, id innuere videntur. Sed en adhuc aliam!

Decima Junii præſentis anni ad me homo acceſſit, quem principio anni tuſſis vexaverat immanis, violenta, diuturna; ut firmorum ſane laterum, qui eam ſuſtinuerit, eſſe debeat. Ex quo vero collo tumere cœpit, tuſſis contigit moderamen: imo vix ultra exauditur, ex quo tumores magni, iique plures, in Collo, ſuperioreque Thorace, partim natura, partim arte aperti, pus bonum, coctum, copioſum, effuderint: ita quidem ut primo menſe hominis veſtes pure madeſcerent, & etiamnum, quarto menſe, pus continuuo abundanterque manet; interea dum homo adpareat optima frui ſanitate. Huic pulmone olim ejecta materies nunc externis eliminatur abſceſſibus, poteritque ſic omni diſcrimine homo demum eripi, ut pluribus exemplis, horum ſimilibus, didici.

Fu-

Furunculi nonnunquam in his, qui a variolis convaleſcunt, conſpiciundi, qui teſte *Mead*, in inſitivis variolis, quam in naturalibus, frequentiores ſunt, non fiunt prægreſſa inflammatione, niſi ſolius tenſæ, a materia, cutis; ſed tumor unica die naſcitur, augetur, & apertus incipit nonnunquam eodem illo die pus fundere.

Quotieſne dantur *Anginæ*, *Paraſynanchæ*, altero morbi die jam pus exſudantes? Et *Chriſtophori Benneti*, in *Theat.* ac *Veſtib. Tabidorum*, obſervationes, quotidianis confirmatæ exemplis, quid aliud docent?

Ex quibus cunctis colligimus in ſanguine noſtro diſpoſitionem dari, qua materia, quæ poſtquam collecta fuerit, phlogiſtica purulentave vocatur, a reliquis ſanguinis principiis ſegregetur, viiſque variis de corpore expellatur, ſine intermedio ſacco, in quo alias, poſtquam a ſanguine producta eſt, moram trahere ſolet, antequam expellatur.

Eruditiſſimus *De Sauvages*, Monſpel. Prof. *Libr. de inflam.* ubi circa puris & cruſtæ inflammatoriæ generationem quædam profert, quæ experimenta mea, ſuper ſanguine humano facta, (*Rat. med.* 1756. cap. 6.) admittere me vetant; tamen §. 87. multum inclinat in eam, quam hic trado, explicationem, ſubjungitque: „ *Et ce qui produit la coëne, pourroit fort bien pro-* „ *duire du Pus.*

Cauſas nunc indagare juvat, quæ ejuſmodi materiem in ſanguine generent; has ſane invenimus multiplices.

Prima cauſa eſt frigus corpore exæſtuante ſuſceptum. Homo egregie ſudans, gelidam aquam affatim haurit, aut quo loco eum ventus amœnus recreat, aliquantiſper ſedet. Impune forte hoc decies tulit. Jam vero illico poſt horrores experitur, & laſſitudines, tum nauſeam, vomitum, cephalalgiam, febrim. Miſſus altero die ſanguis deponit cruſtam, quæ vel

ſingulo in vaſe æqualis, vel in variis vaſis varia ſit. Si mox Pleuritis, aut Peripneumonia, ſe comitem jungit, ſolvetur forte morbus cocta, purulenta materie, ſive ore, ſive alvo, ſive urinis excernenda; aut etiam purulentis eliminanda tumoribus.

2°. Plethoricus homo aut motu nimio ſuum ſanguinem rarefacit, aut valida ira, aut pergræcatione. Materies alba, flava, ſpiſſa, ejus in ſanguine, primo, altero, tertio die, miſſo, adparet; itidemque, ſi morbus critice ſolvitur, in excretis.

3°. Acrimonia Venerea, ut in Teſte venereo adparet, Acrimonia Arthritica, Rheumatica, ſi de locis, in quos deſævire ſolebat, retroagatur in ſanguinem, virus quoque Varioloſum, Morbilloſum, Scarlatinum, intra ſanguinem ſuſceptum; omnia hæc frequenter materiem talem miſſo in ſanguine exhibent.

4°. *Benneti* obſervata docent opiparis in dapibus, in vitæ, otiique mollioris, plena beatitudine, ſanguinem obſervari ſimilem, diuturnoque tempore huiuſmodi materiem ſputorum forma ejici, citra ullas inventas a morte vomicas.

5°. Sed & contingit *Berneti* obſervatum locum habere in his, infimæ qui ſortis ſint, quibus minime liceat adeo lautis, adeo otioſis, eſſe.

6°. Fœminis ſanguis paſſim laxior, & a cruſta formanda alienior, plerumque talem materiem in iiſdem gravidis pro cruſta habet; & non raro, ſi hæ fœminæ negligantur, vim ad Phthiſin ſternit.

7°. Diatheſis demum naturalis quorundam in ſanguine ſemper hanc materiem exhibet.

Conſtat ergo ſeptuplex hucuſque cauſa, ejuſmodi in nobis materiæ genetrix. Utinam ſimul conſtaret qua arcana lege dictæ cauſæ hanc materiem producant! In hiſce tenebris aliquid conjectura periclitandum eſt.

1°. Frigus calente corpore ſuſceptum, ſolida arctat, fluida denſat. Nunquid hac arctatione & denſa-

ſatione hæc materies de reliquis cruoris elementis exprimitur? adunatur?

2°. Plethoricus cauſam morbi futuri præparantem invenit in ſuo abundante ſanguine: iraſcatur nunc, peregrinetur, pergræcetur! cauſa excitans ad præparantem adplicata, una cum eadem, poſt horrores intenſiſſimam generat febrim. Rarefactio ſanguinis; vaſorumque, nato eo frigore, arctatio; eundem videntur, qui mox deſcriptus, effectum producere.

3°. Acrimoniæ, & Contagia varia, mox excitato horrore ſtringunt vaſa, humores autem vehementer rarefaciunt. Nonne hinc effectus iidem, aſt longe violentiores? Ita quidem ut in debili Podagrico, in virgine Chlorotica, ſanguinem phlogiſticum producant. Alio exemplo, in polypis explicandis, hæc confirmare conabor.

4°. Menſa opipara hominis ſaniſſimi, ſed otio diffluentis, auget, rarefacitque ſanguinem. Hinc ſenſim in eo id naſcitur, quod mox in Plethorico irato contemplabamur. Verum quomodo idem pedetentim naſcitur his, quibus tenuis menſa? videtur illis, quæ N°. 7. deſcripta, Diatheſis adeſſe naturalis

Genus variolarum quoddam huc referam neceſſe eſt. *Foreſtus*, *Drelincurtius*, omneſque demum *Practici*, natas veras Variolas viderunt pluries, citra ulla febris indicia, ſive tempore contagii, ſive eruptionis, ſive etiam nonnunquam maturationis. Pluries præterea viderunt Variolas tum expulſas, tum maturas, adeo modica cum febricula, ut nulla eidem tribui inflammatio poſſit. Attamen genuinum pus, idque ſæpe copioſum, hic gignitur. Obſervaturque idem & in Diſcretis & in miſto genere, & aliquoties in benignis confluentibus. Porro videtur in illis virus adeo aut parcum, aut debile eſſe, aut adeo parum illorum corpora ab hoc miaſmate irritabilia, ut idem virus blande admodum, lenteque, phlogiſticam

materiem cogat, adunetque, in ſanguine. Ita ut homo ſola variolarum eruptione ſe iiſdem laborare cognoſcat. Primo ſanguinis tenuior portio ſtigmata pro more facit, ſerum accedens cum ſanguine puſtulas auget: purulenta interim materies bonis vitæ viribus, tertio quartove ab eruptione die locum occupat, ſive verſus latera fugando, qui aderat, liquorem, ſive eum ſecum miſcendo, & ſenſim per cutis poros eliminando. Niſi quis credere malit, quod materia in pus vertenda, tribus quatuorve diebus indigeat; antequam in pus, mora contracta, vertatur. Sed lentius papularum incrementum hanc opinionem minus adprobat; nam illæ minuerentur hac ratione potius, quam augeſcerent. Sed utramvis opinionem amplectaris, rem totam tam blande, tranquilleque, Natura operatur, ut vix levem excitet ægritudinis perceptionem.

5. Gravidarum vero ſanguis, cruſtam qui adeo denſam formet, communi lege vix explicabo. Equidem gravidis, arbitrabitur quis, major adeſt, quam aſſolet, ſanguinis copia; cum primo tempore non videatur fœtus catameniorum materiem abſumere; unde hinc cruorem comprimi, & albam, flavam, materiem, a reliquis ejuſdem principiis ſegregari, coadunarique, poſſibile credet: verum hanc plethoræ ideam mox tollit conſideratio neceſſitatis ſuperflui ſanguinis, quo uterus, ut magnitudine, ita & craſſitie, creſcat. Præterea hanc cauſam expungit contemplatio nonnullarum fœminarum, quæ neque pubertatis, neque conjugii tempore, unquam menſtruantes, iiſdem nihilominus incommodis, dum gravidæ ſunt, quibus pleræque aliæ fœminæ gravidæ, ſubjaceant; ut elapſo hoc anno in Noſocomio claro exemplo conſtitit. Deinde complures fœminæ patiuntur eadem ſymptomata, quæ plethoræ adſcribi conſuevere, antequam prima vice menſes retardent; ita ut iterato experimento hæ norint, antequam menſes deficere incipiant, ſe utero geſtare.

An

An ergo præter datas cauſas adhuc aliquid ἄγνωςον, ad talem ſanguinem producendum, concurrit? Imo ſi quis ſtatueret, in Plethora, in ſuſcepto frigore, in variolis, quidpiam ignotum humores latenter afficere, ſive id aër gignat, ſive contagium, ſive ſtupenda mutatio, quam animi affectus creant, multis profecto non obluctabor, cum ſemper eadem concluſio maneat: ſufficit a cauſa quacumque ſic ſanguinem mutari.

Sed contra: Pus alia longe ratione confici Vulnera demonſtrare videntur, adeoque quæ huc uſque dicta ſunt Puogeniam minime illuſtrare. Id an verum, periculum faciam!

Apte id, concinneque, ut fiat, juvat ordinem ſequi, quem in deſcribendo Vulnere *Boerhaave* obſervat, adjectis conſummatiſſimis *Illuſtriſſimi noſtri Præſidis, Liberi Baronis van Svvieten*, Commentariis. Vulnus ſumatur corpori, antea per omnia ſano, uno cultri ictu inflictum: ea lege, ut arteriæ principes, muſculi, tendines, nervi, oſſa, læſa non ſint.

In ejuſmodi vulnere 1°. ſanguis mox undatim exſilit, ſenſim de ſuo demittens impetu, tandemque ceſſans. Vaſa enim arterioſa abſciſſa paulatim ſe contrahunt, & inter carnes, aut pinguedinem retracta, ſibimet ipſa obturaculo ſunt.

2. Ita tamen, ut ſtillicidium ſanguinis ad labia vulneris obſervetur, cruſtam, qua labia tegantur, formans.

3. Lympha interim tenuis tranſſudat, ſed minime phlogiſtica: quantumvis enim in vulnere moratur, nunquam ſpiſſeſcit.

4. Die tertio, aut quarto, labia vulneris tumere, ac retroflecti, inchoant.

5. Quo ipſo tempore febris toto corpore percipitur, rubra cum urina, & reliquis febrium ſymptomatibus. Oritur autem ille tumor, quod abſciſſi vaſorum fines, nunc contracti, nihil transmittant, & ſanguis ni-

nihilominus a tergo in eadem impellatur. Hinc pars mole augeatur neceſſe eſt. Præprimis vero adipoſa membrana tumet, diviſo, quo tegebatur, cutis repagulo; unde & circum perſciſſæ cutis margines panniculus adipoſus circumflectitur.

6. Poſt hanc febrim, calorem, pulſationem, tumorem, pus demum prodit. Quo circa advertendum id, quod in crebrius deligato vulnere deſit, ejuſque loco tenuis duntaxat liquor adpareat; quo præſente non coaleſcit vulnus unquam: quodque pus craſſum adpareat, ſi juſto tempore pro natura vulneris deligatio fit.

7. Craſſo itaque pure abundanter prodeunte, labia ſenſim concidunt, febriſque, pulſatio, calor, decreſcunt.

8. A toto vulneris ambitu lente propullulant corpuſcula alba, ſive potius eminentia vaſorum extrema, microſcopio pulcre contuenda. Hinc dicitur caro naſci. Quippe ex omni vulneris plaga prodeunt, & vulneris, quod retractis labiis hiaverat, explent cavum. Et albida quamvis, rubra nihilominus productione illud explent, quum omnia in hoc loco rubro ſanguine a corde pulſo vehementer turgeant. Neceſſe autem hoc erat; cum vis cordis, arteriarumque, ſeu Vita ipſa, ingenita ſibi efficacia, hiatum ita complere deberet, ut contingentibus ſeſe extremis undique vaſculorum oris, circulatio per vulneratam partem reſtitueretur.

9. Tandem vaſculis omni ex parte unitis, ceſſat pus, & fit cicatrix. Si pinguetudo multum conſumta haud fuerit, ſuppurationis tempore, ſed manſerit ferme ejuſdem, quam antea, molis, bona cicatrix formatur: ſi vero conſumta prorſum, fœda cicatrix fit, & cute ad muſculos affixa, motus impedimentum.

Hæc in genere contemplati, revocemus in memoriam, quod quovis inflammatorio in morbo, enarratis de cauſis, ſanguis phlogiſticam diatheſin inducat. Hac in ſanguine producta, examinandum nunc quid inde fiat.

In-

Inflammatoria materies vel ipſo in affecto primam loco ſiſtitur, vel tranſit inde ad alia viſcera, vel demum per deſtinatas eo vias evacuatur. Ponatur nunc inflammatorie ſpiſſus ſanguis per multos arteriæ pulmonalis fines tranſire non poſſe, finibus iiſdem aere frigidiore ſimul conſtrictis. Peripneumoniam natam intelligimus, modo vis cordis a tergo urgeat. Porro in hujus Peripneumoniæ initio, argumentoque, tenuia ſputa prodire conſueſcunt, aquoſa prorſum, glutine miſta levi, lineiſque ſanguineis notata. Crudam materiem vocant. Seroſum hoc ſputum morbum non curat, copioſe quamvis ejectum. Vi enim tuſſiendi cum paucis globulis ſanguineis expreſſum eſt, & inflammata denſitas, multa ejus excretione, augetur; quodque glutinoſum gerit, id vi a ſuperficie aërea pulmonis abraſum fuit. Quandiu nil aliud prodit, morbi eſt cruditas, curatio nulla, magnum vitæ diſcrimen. Sed tertia aut quarta die lineæ rubræ deficiunt, ſputa ſpiſſiora, utcumque puriformia, flava primo, dein ſubalbida, prodeunt, & pergentia ita reddi, perfecte judicant morbum.

Nonne hic cum vulnere conſimilia multa? Extillante de vulnere lympha, nulla curatio: idem in Peripneumonia. Utrumque tantum ſymptomaticum eſt.

In vulnere ad diem 3. 4. tumore ac pulſatione auctis, pus verum prodire incipit; ſed ſimul pure facto, beneque prodeunte, febris, tumor, pulſatio, dolor, minuuntur. Ita Peripneumonia creverat febre, & reliquis ſymptomatibus, donec ad 3. vel 4. diem puriformis exſpueretur materies, & omnia tandem ſymptomata mitigarentur.

Si, quo tempore pus inceperit vulneri ineſſe, illud frequentius deligaveris, pus bonum conſolidans ultra non habes, ſed tenue modo quidquam; quo fluente, nulla conſolidatio. Quietem agat oportet illa materies, ut ſpiſſeſcat, vulnuſque percuret. An non

in

in peripneumonia idem fere? ſi, primo cocto ſputo adparente, tuſſis perennis pulmonem quatiat, cocta materies ultra non prodit, ſed tenuior tantummodo, & acrior, & delaſſans, non ſolvens morbum unquam. Blandum ſomnum aut ars produxerit, aut natura! En mox ſputa craſſa, colore, conſiſtentia, levamine, optima. Ratio hæc videtur eſſe: Exſudat Lympha ex abſciſſis vaſis vulneris aſſiduo: manenteque eo in vulnere, extremæ arteriolæ emolliuntur; ut ſic, & vi vitæ a tergo pellente, & ablata emolliendo reſiſtentia in vulnere, id phlogiſticum fundant, quod, miſtum cum lympha præſente, pus bonum referat. In peripneumonia frequens, violentaque tuſſis, exprimit ex vaſis roriferis, ipſiſque vaſis phlogiſtico infarctis, Lympham: ita ut materia inflammatoria hinc ſpiſſior reddita, inepta reddatur, quæ per oſcula ſua dilatata in cavum aëreum exeat pulmonis. At vero quietem inducta, tum Lympham ſuam retinet materies inflammata, tum Lympha retenta omnia emolliuntur, dilatantur, phlogiſticum craſſum ipſa hac quiete & tepore coquitur; quo demum omnia ita aptentur, ut bona materies excernatur.

Contingit tamen ſæpe, ut oſcula hæc in peripneumonia haud dilatentur ſufficienter. Unde cocta materies ex arteriis pulmonalibus in venas fertur, duciturque bonis corporis viribus aut ad arterias Meſentericas ambas, aut ad Renales, aut etiam ad varias glandulas, ut harum ope de corpore eliminetur. Nonne hic, quod in tranſitu moneam, facile capimus, quomodo Pleuritis ſe evacuet per ſputa e pulmone? Ut Peripneumonia per arterias meſentericas, ita per pulmonicas Pleuritis.

Sin vero neque per anguſtias arteriæ pulmonalis elabendi nanciſcatur facultatem, colligitur, vaſa ſua, adventante nova materie, dilatat, inque ſaccos diſtendit, ut toties in Hydatidibus videmus; vel rumpit

ea-

eadem, ita ut effundatur materies in celloſum id, quod veſiculis interjacet. Hæc nunc Vomicarum origo; quæ quidem rumpi vi tuſſis vel in cava pectoris poſſunt, vel in cavum aereum pulmonis: imo contingit etiam eaſdem non rumpi, ſed extendi incredibiliter, materiemque in iis contentam continuo cum ſanguine miſceri; unde Hecticæ febres, Empyemata, Tuſſes purulentæ, intelliguntur. Si bona fortuna abſceſſus in cavum aereum perrumpitur, & materies brevi tempore tota ejicitur, continuatave excretione de pulmone expellitur; tunc, modo bonæ vitæ vires adſint, creſcantque, & ſanguis ſit purus, rediviva ſalus eſt. At vero ſi cum tanta per pulmones excretione, ſanguis diatheſin phlogiſticam ſervat, mori demum hominem, ut in *Bennetianis* eſt, oportebit.

Hæc nunc demum illa ſanguinis diſpoſitio eſt, qua ſub vitæ terminum cruſtæ flavæ viſcerum ſuperficiei circumnaſcantur; de qua re ſuperius actum. Nec acutis modo qui intereunt morbis eam cruſtam ſoli habent, verum & qui lentis. Vidi olim id plures, & anno 1756. menſe Decembri idem demonſtravi publice in Noſocomio poſt chronicum morbum. Nihil hic miri. In media Chloroſi virus varioloſum novit pleuriticum cruorem fabricare. Ipſi polypi ita generantur, ut poſt dicam.

An non phænomena, hiſce conſimilia, vulnera dant? Adparet ita. Neque enim ulla ratione videntur vaſa abſciſſa, cum contento in extremis eorum phlogiſtico, tam copioſæ materiæ, integras per ſeptimanas generandæ, ſufficere. Diſpoſitionem inflammatoriam Febris illa, quam 3. aut 4. die, notabiliore in vulnere, accenſam percepimus, ſanguini conciliat; videturque ipſiſſima illa diatheſis vi cordis per locum vulneris minus reſiſtentem, ut exeat, determinari: quippe Clinice docet nos quotidie, materiem in humo-

moribus alienam eo locorum allici, quo Medici reſiſtentiam minuerint.

Sane id ita credamus multa in vulneratis ſuadent: Copia puris nonnunquam adeo enormis ex vulnere amputatæ Mammæ, Cruris, Brachii, prodit, ut homines pereant defectu virium; dum interim vulnus ne centeſimam quidem puris partem ſuppeditare queat: aliunde ergo pus adferatur neceſſe eſt.

Quid quod in rerum natura exiſtant, quæ ſuopte genio hanc ſanguini ingenerent diatheſin? Hæc inter annumerare cogor *Bellam Donam Tournefortii*, *Atropam Linnæi*, *Solanum furioſum*, *Solanum maniacum*, *Στρύχνον μελανοκέρασον*. Hortatu, & exemplo, celebrium in arte Virorum, dedi exacte ſecundum datam formulam, infuſam hanc erbam quatuor fœminis; quæ aut Scirrho, aut Cancro, aut Carcinomate maligno, laborarent. Præter dolorum augmentum, præter vertigines & *ἀμβλυωπίαν*, per aliquot ab aſſumto remedio horas quotidie toleratas, qui tecti Scirrhi, aut Cancri fuerant, ſponte aperiebantur, puſque bonum fundebant; Cancri vero, qui antea aperti fuerant, pro ichore copioſum pus dederunt. Spem utique hoc in principio fecit. At vero prodiit demum puris copia tanta, ut per pavimentum deflueret, ne quidem repagulis ex ſtupa Mammæ circumpoſitis coërcenda; ut demum pene extinguerentur duæ fœminæ; Cancro interim æque maligno conſpecto. Binæ vero aliæ, quod breviore temporis ſpatio infuſa hac herba uterentur, minus male ab eadem mulctatæ fuere; ſed perinde ac priores duæ, nullam Cancri emendationem adeptæ.

Sed ſi res ita, ut dixi, ſe habet, cur parva vulnera aliquando ſine febre inflammatoria, & ſine ejuſmodi medicamentis, bonum pus, copioſumque, præbent? Dantur topicæ febres, ita ut pulſus febrilis modo affecta in parte ſit, reliquo autem in corpore pla-

plane naturalis. Novum pus ſic poteſt quotidie in vulnere generari. Tumorem, dolorem, calorem, pulſationem, toties in digiti abſceſſu formando experimur, reliquo corpore prorſum febre immunes. Vide comm. *Ill. Præſidis* in aph. *Boerh.* cap. de febr. in gen.

Sed cur nonnullis in Anginis, aliquoties in inflammatione pectoris, nonnunquam & in vulneribus, altera jam die pus adparet? Vel his naturalis eſt ejuſmodi in cruore Diatheſis, ut ſupra conſtitit; vel, antequam topicum malum naſceretur, febris jam adfuerat. Homines ſæpe tribus, quatuor, pluribuſve diebus febre laboravere, antequam Angina formaretur.

CAPUT III.

De Variolis.

QUum in Quæſtionibus ſuper *inoculatione Variolarum* nuperrime editis, methodum quandam præ cœteris laudarem, eam publici quoque juris redderem rogatus ſum: opportune ergo hic methodum meam & olim, & etiam hic in Noſocomio, adhibitam, lubens communicabo.

Ab initio igitur manifeſtantis ſe contagii Methodus inflammatoria per omnem modum inſtituitur. Venæ ſanguis miſſus vix gerit in principio cruſtam. Emeticis uſus numquam fui: tum quod illa in Vomitu propenſio, non magis Emetico, quam ſine eo, ante eruptionem papularum tollatur; tum quod *febres varioloſæ ſine variolis* non minus ſaltem, citra emetica data, quam poſt eadem exhibita, obſerventur; tum quod æque certe frequentes ſint variolæ benignæ, non datis, quam datis, emeticis. Quid ergo fruſtra corpora torqueamus? Præſer-

ſertim cum motus violentior excitatus, pluribus, pejoribusque Variolis producendis, aptus natus ſit? Adſtipulatur nobis ipſa *Boerhaavii* circa variolas doctrina, altum de Emetico ſilentium obſervans. Sed remedia conveniunt antiphlogiſtica, alvum leniſſime ſubducentia, nitroſa; Enemata ſimilia; tum pediluvia, ſemicupia, aër humidus & temperatus; ut totus homo, quoad ejus fieri poſſit, laxetur & emolliatur, utque undique ablata reſiſtentia eruptio materiæ varioloſæ fiat ad cutim commodiſſima. Pro ratione febris Venæ Sectiones repetuntur.

Commode ſi exeant papulæ, ægros bis de die per ſemihoram in calido pedum balneo, ad uſque genua, & altius, imponimus. Adhibetur aut pura aqua, aut emollientibus cocta, aut miſta lacte. Cruribus pedibuſque probe exſiccatis, Epiſpaſtica ad plantas pedum adplicantur, imo & nonnunquam pedes integri, cruraque, involvuntur iiſdem. Occaſione Balnei extra Lectum, mane ac veſpera ſedent bihorii, trihoriive, ſpatio. Intereaque temporis Lecti mutantur, aëre perflantur; & ſi contingat, ut per morbi decurſum ægri putridiſſimo linteaminum lecti, induſiorumque, fœtore male afficiantur, præſertim ſi infantes ſint, linteamina, & induſia, ſanorum corporibus aliquantiſper admota, adhibentur. Pro potu & medicamine utuntur Decoctis emollientibus & refrigerantibus, Lacte ebutyrato, Sero lactis, Lacte cum aqua miſto, &c.

Altera a bene prodeuntibus variolis die, datur matura veſpera ſyrupi Diacodii unc. 1. 1. $\frac{1}{2}$. idem & mane die tertio incipit fieri. Menſura paregorici a ſola ægrorum tranquillitate deſumitur. Cum *Sydenhamo* damus ter, quater, in die hanc doſin, quando malignæ variolæ ſunt. Porro paregorica damus in benignis & commodis variolis, ut facilis morbi tolerantia ad finem uſque perſeveret: docente experientia

vel

vel benigniſſimas a cauſa vix detegenda in malignas mutari. Uſus paregoricorum efficere videtur, ut funeſta hæc mutatio, ſi unquam, rariſſime ſaltem, contingat. Hinc dormiant, nec ne; vix, vel parum, ægrotent; datur ſemper dicta de cauſa quavis 12. hora paregoricum, ſique opus eſt, augetur. At vero in maligniore ac moleſtiore genere datur, ut mox dixi, auctiore ſemper doſi. Syr. *Diac.* Syr. *pap. alb.* Laud. Liq. *Syd.* uſui veniunt. Uſus autem docuit, opium datum v. g. cum emulsis, aliiſve remediis, ut ejus tantilla pars quavis hora ſumatur, pulcris iis carere effectibus, quos, expoſita ratione exhibitum, producit.

Quum enemata mollia primo laxent totum ſyſtema Meſentericum, cum deinde pro parte abſorbeantur, cum denique alvum ab opio immorigeram blande ſolvant, ſolent a principio ad finem usque quotidie immitti.

Interea temporis curamus a morbo incepto, ad curam abſolutam uſque, vel Lacte & aqua, vel Lacte cum Decocto ſeminis Sumach, ſpongiis imbibito, oculos aſſiduo fovere; ut quæ illos cæterum infeſtent mala, averruncentur. Tota quoque facies, ob dicendas poſtmodum cauſas, aqua & lacte aſſiduo humectatur.

Si contingat vel præ vehementia morbi, vel præ virium prolapſu, eruptionem pro votis non ſuccedere, curam ad datam indicationem ſic dirigimus. Si morbi ac febris violentia, nimiave plethora, in cauſa ſint, mox vena ſecatur, ſemel, iterato, plurieſve. Licebit obiter circa V. S. hic animadvertiſſe, eam quovis variolarum ſtadio, urgente febre, peripneumonia, phrenitide, inſtitui debere. Sin vero debilior vita in cauſa eſt, eam tunc cardiacis, vinoſis maxime, tam epotis, quam ad axillas & inguina, ubi corpus ma-

xime bibulum eſt, adhibitis, erigere & animare ſatagimus. Mira hic & veſicantia præſtant.

Salivationem in confluentium genere ſæpe nullam, aliquando magnam, habemus. Hac ipſa æſtate in miſto genere habuimus copioſam. Cum corpora liquido blando tota die implemus, moderatumque ipſis aërem conciliamus, cura peculiari opus non eſt ad ptyaliſmum moderandum.

Ubi vero variolæ maxime malignæ retrocedunt, omniaque peſſima Symptomata, quæ mortem præ foribus clamitent, adparent, pauca quidem, ſed mira, Ars nonnunquam præſtat. Dabitur id exponendi & demoſtrandi occaſio Cap. V. Tamen verbo hic dixerim hæc infortunia vix contingere, ſi cura, ut hic dicitur, adminiſtratur.

Ad diem 10. 11. 12. totius morbi, ſiccis jam puſtulis, tenero forfice exitus puri datur tota facie, eaque perſciſſa, ſpongiis aqua tepida & lacte madidis abſtergetur. Siccatis brachiis dein, cruribuſque, idem fit. Cumque omnes papulæ non ex æquo ſicceſcunt, ſed aliæ poſt alias, ita & earundem apertura per vices inſtituitur. A Chirurgo hoc opus in facie, totoque corpore, perfici poteſt; licet plures viderim, qui animoſe, ac volupe, manus & brachia ſibi perſcinderent. At vero non ſufficit ſemel aperuiſſe. Puſtulas enim mane apertas, deterſaſque, veſpere invenimus pure turgidas: unde idem opus veſpere repetendum, idque quater, quinquies, imo pluries, poſtmodum iterandum; qua in repetitione aperturæ maxima conſiſtit utilitas. Etenim totus panniculus adipoſus pure ſcatet, tumetque, imo pure adhuc ſæpe plenus ſanguis eſt. Frequenti igitur puſtularum perſciſſione, earundemque deterſione, corpus ingenti copia puris liberatur. Si tunc ſiccis omnibus puſtulis venæ ſectio fiat, eaque, ſi opus eſt, iteretur, liberatur ſanguis, ac totum corpus ab illa materie, quæ poſt curatas vario-

rio-

riolas oculos, aliaſve nobiles corporis partes afficere, vel in cute furunculos excitare poſſet.

Purgantia denique antiphlogiſtica a ſiccatis puſtulis alterno, tertiove die, data, idque ad 3. 4. 5. vicem, prout indicantur, hic optimi ſunt uſus.

Ex dictis multorum habetur problematum ſolutio. Ac 1°. quidem, Cur Variolæ ſenſim, Furunculi cito; Variolæ ad certam modo tum altitudinem tum ambitum, Furunculi tantas excreſcant in moles?

Naſcentibus variolis ſanguis a materie prava paulatim expedit ſeſe, idque eodem tempore innumeris propemodum ſæpe in locis: ſucceſſu temporis novam materiem adjicit, lentaque aggeſtione papulas elevat. Si non pergit replere eaſdem omnes, diſparent quandoque priorum nonnulla ſtigmata, & reliquæ implentur. Furunculi vero oriuntur a dudum jam præparata, id eſt, a phlogiſtica, ſeu purulenta materie, ſive in ſanguine oberrante, ſive in panniculo adipoſo detenta; quæ eadem creſcentibus vitæ viribus ſub cute effunditur, & in tumorem, qualem adpellens materia requirit, aut in quantum cutis tam ſubito ſe extendi concedit, attollitur: pari ferme ratione, qua critica in Acutis materies, ad aures, inguina, tibias, imo ad brachia crurave, aut alias corporis partes, ſubitos ſæpe creat, magnoſque, tumores.

2. Undenam ſubita mors viſa aliquoties maturis in variolis, ſine ullo puſtularum prolapſu, imo cum puſtulis ipſo in cadavere pure ſcatentibus.

Pus poteſt in extantibus papulis manere, ſed de toto panniculo adipoſo reſorberi, cum ſanguine ad vitalia loca deferri, & ſic præſcindere vitam.

3. Unde ptyaliſmus ſæpe in variolis? Oritur is paſſim brevi ab eruptione, inque undecimum diem, vel & diutius, perſeverat. Unciæ 5. 7. 10. 12. 15. 20. & plus, nucthemeri ſpatio, evacuantur. Aquoſa, leviter tenax, ſubalbida, quæ ejicitur, materies eſt.

Si variolis ſiccari cœptis, confidenteque facie, ceſſat ptyaliſmus, malo id fit ægrorum omine, niſi manus aliquantiſper, ac pedes, tumidi perſiſtant eſſe. Etenim veneno infectus humor, haud ad cutem duntaxat, ſed ad glandulas ſalivales adplicat ſeſe, & ipſo humore ſalivali dilutus, ore excernitur. Porro apertura puſtularum id qualecumque damnum reſarcit, quod a ceſſante maturius ptyaliſmo, aut facie ac manibus citius collabeſcentibus, naſci potuiſſet.

4. An puſtularum perſciſſio quid confert ad conſervandam venuſtatem? Optimus *Diemerbrockius* in egregio ſuo *de Variolis ac Morbillis tractatu* eandem condemnat, ut cutim deturpantem: forte ita eſt ſi unica modo apertura fiat; ſed ſi, ut dixi, pluries repetatur, ſane non deturpat, at emendat. Materies enim ultra ſub cruſta ſtagnare, propriumque ſinum erodere, non poteſt. Hinc multi eam ſollicite commendavere. Ducentis fere abhinc annis laudavit eam Clariſſimus meus hac ipſa in Cathedra Anteceſſor *Joannes Marcquardus, pract. theoret. empir. pag.* 348. Commendaverunt *Yvo Gaukes*, celeber apud *Emdanos* Medicus, *prax. chir. & med. cap.* 60. *Sidobre* famoſus apud *Monſpel.* Medicus, *Tract. de Variolis pag.* 228. & ſeq. *Drelincourt Leyd. Profeſſor, de Variol.* 27. *De la Metrie, Traité de la petite verole p.* 160.

Ratio ex dictis patet. Puri nulla ſuppeditatur facultas denſa ſub cruſta partes ſubjectas erodendi, conſumendique ita celluloſam membranam, ut cutis fœde cum muſculo concreſcat. Certe multis ab annis hac methodo uſus, teſtor me, qui profundis cicatricibus defœdatus eſſet, vidiſſe neminem.

Equidem inſitio Variolarum optima audit conſervatrix venuſtatis: hincque Circaſſienſem, ac Georgicam gentem fœmineam illibata pulcritudine conſervans, a tantum non omnibus inſitionis patronis una voce laudatur. Confirmantque itineratores. Scribit

de

de la Mottraye, quo per Circaſſiæ montes, prope mare Casſicum magis penetraret, eo formoſiores ſe fœminas conſpexiſſe; cauſamque expiſcatum didiciſſe, quod uni id deberetur inoculationi. *Voltaire* omneſque pene alii, ore id uno confirmant. Sed quæ ad commendandam inſitionem undique congeruntur, utinam omnia vera eſſent! *Voltaire Lettr. Phil. XI.* ut rem certam, imo famoſus in inoculando *Timoni*, ut teſtis oculatus, aſſeverant *Thracibus Muhammedanis* acceptam adeo inſitionem videri, ut eorum Magnates eandem ſuis, mox ubi ablactati ſint, infantibus, inſtituant: cum tamen certo conſtat *Turcarum* neminem unquam inſitionem hucuſque admiſiſſe.

Unde ſi teſtes liceat cum teſtibus conferre, tota forte mutabitur ſententia. Eruditiſſimus & exactiſſimus *Tournefort, Voi. du Levant. Epiſt.* 18.
„ Georgicas fœminas quod attinet, certe ipſas nos
„ veneres viſuros, fide Authorum arbitrati, invenimus
„ illas, quibuſcum nobis agendum erat, haud ina-
„ mœnas quidem, ſed minime pulcras - - ut neque
„ etiam fœminas civicas. Ut meritiſſimo jure conclu-
„ dam id aſſeri poſſe, quod Hiſtorici peregrinatores
„ ſuum ludere ac fallere lectorem voluerint, Geor-
„ gicarum jactantes venuſtatem. R. R. P. P. Capucini
„ una nobiſcum ſentiebant, potius, quam peregrini
„ ſcriptores, rerum gnari, ut qui *eaſdem fœminas*, ut
„ ſordido fuco, quo facies ſibi ſuas illinirent, ab-
„ ſtinere vellent, longo jam tempore incaſſum hortati
„ eſſent.

CAPUT IV.

De Herniis.

HErnia incarcerata quotannis homines plures in Auſtria perimit: & licet fumus Tabaci dexterrime adplicatus inſtrumento, quod prioris anni diſſertatione iudicatum fuit, vitam pluribus ſervaverit, non ſervavit tamen omnibus. Quorum caſus adnotaſſe æque juvat, arti æque confert, quam fortunatorum meminiſſe: en igitur memorabiles binos!

1757. Aprilis tertio, tertio morbi die, obiit mercator 20. annorum, cui a biennio Hernia inguinalis inculpate geſta, triduo ante mortem incarcerata fuit. Herniotomiam pertinaciter recuſavit: tabaci fumus nil ipſi profuit. In cadavere Hernia adparuit inguinalis phalangem pollicis primam mole æquans. Saccus Peritonæi, ope celluloſæ membranæ, arcte undique cum integumentis externis concreverat. In ipſa Hernia Omentum cum Sacco Peritonæi arctiſſime, lata fortique concretione, coïverat. Inteſtini Ilei ad pedis circiter a valvula Bauhiniana diſtantiam portio, dimidia ſuæ Diametri parte, intra Herniam erat, reliqua vero ſui portione in abdomine; non accreta aut omento, aut ſacco ſuo. Loco autem ſuæ in annulo conſtrictionis ſtriam impreſſam geſſit, tota in ſacco gangrænoſa, minus in abdomine. Ipſe quoque Peritonæi ſaccus gangrænoſus.

Hernia ergo Omenti inculpate geſta biennio, cauſa proëgumena fuit Herniæ Inteſtini, triduo ante mortem contingentis. Operatio Chirurgica Herniam omenti difficulter, eam Inteſtini facile, curaſſet; dum, repoſito Inteſtino, inſtrumentum idoneum, ſeu Brachierium, ne recideret, adplicuiſſet: ejuſmodi enim

com-

compreſſionem Omentum commode ferre multa exempla docent. Sed mira quam machina ſumus! Media pars Inteſtini in Hernia intercepta eſt, altera in abdomine libera, & tamen inde morimur. Quid ita? a morte omnia flacceſcunt; in vita autem videtur portio Inteſtini libera a portione altera, vehementer compreſſa, ſimul ſpaſmodice conſtricta fuiſſe, adeoque omne per inteſtinum iter penitus occluſum. Quia necdum ſpaſmus plane ſolutus erat. Evidenter id docuit Inteſtini, a loco compreſſo, ad Tulpii valvulam, vacuitas; dum reliqua Inteſtina omnia vehementer turgerent. Hanc Herniæ ſpeciem *Heiſterus*, & Chirurgi *Acad. reg. par.* pluries notarunt.

2. Fœmina annorum 49. commodam a biennio Herniam, quæ quoties prolabebatur, ſponte retrocedebat, geſſit: Strangulabatur vero pars 1. Aprilis 1757. Auxilia omnia Artis, repetita fumi Nicotianæ injectio, profuere nihil. Propoſitam ſæpius Herniotomiam ægra recuſavit pertinaciter. In 10. morbi diem protractis miſeriis, obiit. Omnis tenſio, cuncta partium durities in cadavere aberat. Quatuor diverſas craſſaſque tunicas perſcindere, ac ſolvere oportuit, antequam ad ſaccum Herniæ pervenerimus. Non inſuetum hoc; vidi ultra viginti varias membranas ſolvi oportere, antequam ad verum herniæ ſaccum perventum eſſet. Saccus porro in hac fœmina perſciſſus, ne aquæ quidem guttulam fudit; quæ aqua alias operantem convincat, ſe ſaccum peritonæi penetraſſe. Omentum prodigioſa portione cum ſacco concretum erat. Inteſtini Ilei portio integra in Hernia intercepta, accreta nullibi, ad duos cum dimidio pedes a valvula Bauhiniana.

Igitur Hernia Omenti toto biennio videtur adfuiſſe, ea vero Inteſtini per vices duntaxat; ultimis vero decem diebus ſtrangulata. Cohæſio firmiſſima Omenti, Tunicarum numerus, Inteſtini libertas, ab-

ſentia ſymptomatum, id ita credere ſuadent. Operationem Tunicæ multiplices difficiliorem, ac diuturniorem, reddidiſſent; defectus in ſacco aquæ, incertiorem; Omenti repoſitionem, impoſſibilem; Inteſtini, facilem. In hoc corpore iterum obſervavimus, æqualem, denſam, flavam, cruſtam, fere omnia inflammata Inteſtina penitus contexiſſe.

Liceat ob rei affinitatem hic tertiam adjungere hiſtoriam. Homo 74. ann. in Noſocomio Civico habitans, febre ac tuſſi afficitur. Optimus Noſocomii Phyſicus voluit debitam gerere ejus curam. Patiens vero renuit; vixiſſe ſe ſatis, vitamque annoſam ſuam adhuc protrahere velle indecorum eſſe arbitratus; quare & paucos intra dies attigit metam. Cadaver ad me delatum, Herniam enormis magnitudinis oſtendit, quam in ſuo Noſocomio nunquam indicaverat, cujuſque nulla unquam ibidem ſymptomata perpeſſus erat: quo enim morbo periit, nullam is habuit cum Hernia ſimilitudinem. In ſacco Peritonæi maximo hærebat portio ſeſquipedalis Inteſtini Ilei, una cum ſuo ultra quatuor digitos alto Meſenterio; prætereaque totus quantus Cæci ſaccus, cum ſuo vermiculari proceſſu: proceſſus vero hic intime fuit cum Meſenterio, & cum Ileo, concretus. Aderat denique & Omenti portio, quæ nullibi ad Inteſtina, arctiſſime autem ad Peritonæi ſaccum, adnata. Hiantem admodum annulum dudum a Natura factum conjicimus, hinc hominem pravis caruiſſe ſymptomatibus. Forſitan Omenti Hernia dudum adfuit, eaque inteſtini olim ſæpe intravit, exivit; a longa tamen die inteſtinum ſuum ultra ſaccum non reliquiſſe videtur, eo quod vermicularis proceſſus cum variis Ilei voluminibus, Meſenterioque, intime coiviſſet. In ſitu enim, quem in ventre Inteſtina obtinent, talem concretionem fieri impoſſibile foret.

Ponamus hunc hominem olim ab Hernia, licet non ſtrangulata, metu dumtaxat futuræ incarcerationis, radicitus curari voluiſſe: quid hic futurum fuiſſet? Commoda fuiſſet operatio, & reductio facilis, ſaltem Inteſtinorum; cum ea nullibi annexa, & adeo hians annulus. Brachierium ampliſſimum locum forte claudere, ne relapſus fieret, potuiſſet; at vero firmiſſima illa non ſolvenda concretio Vermicularis proceſſus, dolores effeciſſet, & ſpaſmos, & vomitus, & febres, & denique mortem: quæ omnia aberant, quamdiu omnes hæ partes, ſic apte collectæ, in ſacco hærebant.

Ex omnibus patet, Herniotomiam utilem, imo neceſſariam eſſe, maxime ſi Chirurgi in ea frequenter peragenda dexterrimi ſunt: qualem ſane laudem Chirurgis Haga-Batavis multis debeo: attamen caſus dari, ubi & anceps, & inutilis, imo & noxia, eſſe poſſit.

Cæterum quantus hominum numerus me quotidie inter pauperes accedat, qui Herniis laborent, omnem pene fidem ſuperat. Ita ut Medicorum, ac Chirurgorum induſtria, ſtudiumque, hinc excitetur oporteat, quo demum artem hernias tum palliative, tum curative tractandi, egregie poſſideant.

CAPUT V.

Nonnulla de Tympanite & Ileo morbo.

QUI me pauperes quotidie conſilii cauſa adeunt, Tympaniten multi incuſant, ſcatentque mentione ejus monumenta Scriptorum. Morbus eſt multa externo adſpectu conſimilia cum Hydrope aſcite habens, ſed in eo potiſſimum illi diſſimilis, quod venter in illo rite examinatus fluctuationem aquarum de-

notet, in hoc vero percuſſus inſtar Tympani reſonet: quam ob cauſam & id nominis eſt adeptus. Conveniunt eo usque Authores: ſed in vera ejus natura determinanda, aſſignandaque vera ejus ſede, titubantem non firmant Lectorem. Unde, antequam propriam meam experientiam afferam, nonnulla præfari oportet.

Hipp. Coac. præn. N°. 458. & *Aphor.* 4. N°. 11. de Tympania loqui videtur *Hidropis ſiccæ* adpellatione. Veram autem ejus ſignificationem ex Eo, ejusſve interpretibus, imo ne ex ipſo quidem *Galeno*, habemus.

Celſus Lib. 3. *Cap.* 21. componi hujus morbi materiem ex aere cenſet commiſto cum aqua: utrum vero in cavo abdominis ejus ſedes, an in Inteſtinis ſit, haud determinat. *Aretæus* ſedem cavo in abdomine ponit, materiem nunc aquam, nunc ſpiritum, vocat. pag. 43. 49.

Goræus Def. med. pag. 477. materiem credit flatus eſſe, qui nubiloſi ſiant: unde non merus aer, ſed cum aere miſtus humor ſit. Quo vero in loco hæret, non definit.

Hollerius comm. in Aph. & maxime *Lib.* 1. *de morb. intern. cap.* 39. *in Scholio*, vix a *Goræo* differt. *Dodonæus obſ. med. cap.* 28. & in *Schol. ad Beniv.* Tympaniam duplicem agnoſcit: alteram Acutam, ut in Iſchuria, & Colica clauſa pertinaci; alteram vulgarem, quam non explicat.

Quicumque præterea authores a *Boneto in ſepulcreto anat. tom.* 2. & a *Mangeto Bibl. med. tom.* 2. laudantur, ii omnes quoad theoreticam, & pathologicam expoſitionem, nihil lucis conferunt.

Boerhaave aph. 1226. & 1251. Materiem ponit aëra eſſe, ſedem vero vel in cavo abdominis, vel in Duplicatura Peritonæi; (quam Duplicaturam primo tempore ſuo adhuc cum cæteris admittebat) vel in dilatatis Glandularum cavis; idque duplici modo:

1°.

1°. a rarefacto vapore humoris extravaſati, aquæ nimirum, aut puris, aut ichoris. 2°. Ab aere, per membranas Inteſtinorum putrefactorum perforatas, in cava dilapſo; qui idem, dum retroire non poſſet, calore corporis rareſceret.

De Gorter in Aph. Hipp. Sect. 4. *N°.* 11. credit poſſe in Meſenterio ſuppurationes fieri, effundique materiem in cavum abdominis, quæ putreſcens aërem perpetuo generaret, dum pus copioſius interea fluere pergat.

Riverius, *Sennertus*, *Foreſtus*, aliique boni authores, modo explicant antiquo. Solus *Duretus adnot. in ſuam enarr. in Holl. locum*, mox laudatum, ut *Boerhaave*, & *de Gorter*, materiem modo flatum eſſe definit; ſed in eo ab omnibus diſcrepat, quod ſedem mali non Abdominis, ſed Inteſtinorum ac ventriculi cavum, fere ſemper eſſe ſtatuat.

Viſis his, quæ de hoc morbo theoretice ſcriptitata ſint, conſulenda eſt Anatome. *Schenkium*, *Bonetum*, *Mangetum*, alioſque caſuum anatomicorum collectores, conſulentes, invenimus ex innumeris hiſtoriis allatis id colligi oportere, quod materies morbi raro Aqua, paſſim aër eſſe, inventa fuerit; ſedes autem vix cavum abdominis, ſed potiſſimum expanſa Inteſtina & ventriculus, ſit reperta. Hac, inquam, omnes caſus deſcripti clamant, paucis exceptis, qui ut aliter exponuntur, ita etiam, ob dubiam enarrationem, eodem, quo priores, modo exponi poſſunt. Si nunc his addamus omnia, quæ doctiſſimus, deque Re medica ac chirurgica bene meritus, *Littre* habet *Mem. Acad. Reg. ſc. par. an.* 1713. *in* 8. *a pag.* 314. *ad* 324. demonſtratum fere habemus, Tympaniten eſſe aeris collectionem in Ventriculo Inteſtiniſque extenſis: inventa paucis dumtaxat in corporibus aqua in cavo abdominis, quod ob cachexiam univerſam neutiquam mirandum.

Da-

Dabo nunc, quem promiſi, caſum. Homo tympaniticus a triennio, gravi demum Ileo, ſeu Miſerere mei, affectus, in Noſocomium noſtrum inducitur. Imminentis mortis probabilem certitudinem vix ipſe potuit perſuaſam ſibi habere, eo quod idem malum, cum ipſo vomitu ſtercoreo, ſingultu gravi, virium dejectione, triennii ſpatio bis perpeſſus, tamen in vivis manſiſſet. Adplicatus incaſſum omnibus, ipſoque Nicotianæ fumo, intra triduum expiravit.

Inciſo abdomine invenimus ad ſeptem circiter pollicum diſtantiam a principio Recti, coarctationem firmam Coli Inteſtini, veluti circumductum filum id arcte conſtringeret. Ad hanc conſtrictionem tota excrementorum moles, potuumque, & aër s, ſiſteb tur. Sub conſtrictione Colon gracile, Rectum non expanſum. Cæterum colon integrum a parte conſtricta, ad Cœcum uſque, hic brachium, illic femur, hominis adulti, amplitudine æquabat; ipſaque tenuia inteſtina omnia, ut & ventriculus, duplo, & triplo, naturalem Diametron ſuperabant. Diuque quod duraſſet Tympanites, nec ſufficienter extendi venter potuiſſet, Thoracis mutata figura fuit: ita quidem ut & latiorem illum & breviorem feciſſent coſtæ quatuor ſuperiores, fere ad ſe invicem adductæ; Octo inferiores, elongatis incredibiliter muſculis intercoſtalibus, omnino extrorſum ductæ. Gibboque Diaphragmate ad quartam ſuperiorem coſtam pertingente, & ſterno inferiore extrorſum valde incurvato, Thorax cum compreſſis pulmonibus, & parvo corde, incredibile quam arctus! abdomen eandem ob cauſam quam amplum eſſet!

Quantum ex hiſtoria mali colligere datur, in primo morbo Ileo, quem homo triennio ante mortem paſſus erat, inflammatio nata ea in Coli regione fuit, in qua nunc calloſitas, & conſtrictio, a morte inventa eſt. Et cum diu, pertinaciterque, alvus ipſi

tunc

tunc temporis clauſa eſſet inteſtina ita extenſa fuere; ut Tympaniæ ſpeciem præ ſe tulerint; eamque, quod deinceps ſoluto morbo elaſticitatem & vim contractilem non recuperarent, ſemper ſervaverint. Quum ſedes mali primi adeo ano proxima eſſet, videntur enemata crebra eam tunc temporis ita ſolviſſe, ut ſubſtantia quidem Coli vitiata manſerit, tranſitus vero aliquis materiæ Inteſtinis contentæ daretur. Manſit tamen cauſa Ilei proegugumena; ita ut ſecundo nata quacumque de cauſa nova conſtrictione, novus Ileus cum omnibus ſuis teterrimis ſymptomatibus prognatus ſit: ſimulque ex iterato Ileo aucta iterum fuerit Tympanias. Tertia vero vice, cum gangrænam expanſa Inteſtina minarentur, Ileo ſuccubuit homo.

Confirmat hic caſus manifeſto id, quod ex omnibus ſectionibus Cadaverum ſupra concluſi, de ſede, materieque, mali; præbetque morbus ita conſideratus facilem intellectum medicum.

Verum hinc necdum difficultatem ſolutam videmus, quam contemplatio valvulæ dictæ *Baubinianæ*, ſeu *Tulpianæ*, parit; quum prorſum, quando obex in Ileo, hæret, impedire videatur, ne ex Colo quidquam in Ileum remeet.

Doctiſſimus Morgagni adv. 3. *No.* 9. &c. dubitat de veritate relationum *Matthæi de Gradibus*, quibus fertur, enemata non modo, ſed & ſuppoſitoria, eaque filo circum anum ligata, abrupto vi filo adſcendiſſe, valvulam ſuperaſſe, ore ejecta eſſe. Quidquid de his hiſtoriis ſit, id ſaltem *Hipp. Lib. de ſalubr. vict. rat. Edit. Foës. pag.* 374. enarrat, id experientia continuata demonſtrat, fœces ex ore quandoque pauca, aliquando magna exire quantitate; deinde Enemata ipſo ore ejici non eſt quod negemus. *Ill. Præſes ad Aph.* 960. *Boerh.* „ Clyſmata, inquit, vomitu excuſſa „ fuerint, uti certiſſime in Ileo factum novimus; nam „ & probatiſſimi Authores hoc obſervarunt, & ipſe „ manifeſte vidi. „

Quum

Quum hæc ita ſe habeant, duæ vix ſuperabiles quæſtiones moveantur; quarum prima petit, Qui unquam hujus valvulæ reſiſtentiam ſuperent fœces, aut enemata: cum eadem etiam in Denatis tantæ reſiſtentiæ ſit, ut neque aquam, neque flatum tranſmittere ſoleat? Altera quæſtio eſt, qui fieri poſſit, ut obice inſuperabili in Inteſtino tenui tranſitum denegante, enemata tamen tranſiiſſe obſervata fuerint?

Ad primam difficultatem ſolvendam plures varia tentamina edidere. Viri in arte celebres, *Bianchi*, & *Mangetus*, valvulæ, ut valvulæ, functionem negaverunt, remque publica cadaverum demonſtratione ſe confeciſſe putarunt. Verum hos adeo evidenter refellit *Clariſſ. Morgagni* adv. 3. N°. 9. 10. 11. 12. 13. ut nulla eorum erroris dubitatio ſuperſit. Vidi Clariſſimum B. S. *Albinum*, meum æternum venerandum in phyſiol. anat. & chirurgicis Profeſſorem de induſtria hanc valvulam ita præparantem, ut præciſe referret id, quod *Bianchi* voluiſſet, ſed ejus ſimul errorem indigitabat. *Albinum* imitatus, idem præparatum Auditoribus meis oſtendi, in quo videre, ſine adparente partium læſione, ſed modo nimia mundatione, valvulam fere diſparuiſſe. Sed ex vitioſa præparatione cum nihil concluditur, totum hoc *Bianchi*, & *Mangeti*, argumentum corruit.

Altera explicatio eſt eruditi *Heguenot*, cujus hac de re Diſſertatio habetur in *Mem. Acad. Reg. Scient. Par. anni* 1713, ad finem ipſum illius Tomi; inſertaque invenitur ab egregio *Hallero in Diſp. anat. Vol.* I. fere in medio, defenſa *Monſpelii* 1715. Credit ille Auctor quantitate liquidorum, enematibus injectorum, ita Colon & Cœcum extendi, replerique poſſe, ut apertura, valvula alias claudenda, nunc ampliorem circumferentiam habeat, quam ut valvula eam ultra expleat: unde fœces cum enematibus, imo cum ſuppoſitoriis, facile in Ileum tranſire poſſint, tumque evomi.

Hæc

Hæc *Haguenoti* ſententia quandoque poteſt locum habere. Erat enim in noſtro Tympanitico ejuſmodi valvulæ *Bauhinianæ* conditio. Aucta quippe Coli, ac Coeci, Ileique, ita Diameter fuit, ut valvula ne tertiam forte aperturæ partem tegeret, ſuoque ideo fungi munere non poſſet. Hic igitur caſus cum *Haguenoti* idea convenit. Eo ſemel poſito, facile ego expono fœcum ex Colo in Ileum tranſitum, earundemque vomitum; cum Obex, Ileum efficiens, in Coli fine, Recto proximus, hæreret.

Sic, inquam, ego meum caſum commode explico: qua vero ratione ſe hic *Haguenotus* extricet, non video. Namque felibus ac canibus ſuis, vulnerato abdomine, Ileum inteſtinum filo circumſtrinxerat, vulnus conſuerat denuo, exploraturus utrum inverſo periſtaltico motu, quod omnes cenſent, an vero ſolo motu Diaphragmatis, & abdominis Muſculorum, quod ipſe aſſerit contra omnes, vomitus obtingeret. Mirabile prorſus Doctiſſimum Virum id præteriiſſe, quod licet modum utcumque explicaret, quo immiſſa enemata & ſuppoſitoria valvulam Coeci tranſeant, filo tamen conſtrictum Ileum iiſdem neceſſario tranſitum negare deberet. Hanc totam impoſſibilitatem prætervidit; non enim Colon ligavit, ſed Ileum.

Tertia explicatio eſt egregii *Hales*, *Exp.* 25. *hæmaſt. anim. No.* 1. *&* 3. Duplici exemplo evincere annititur quod valvula hæc enematum vi, frequenter, facileque, ſuperetur: utroque enim exemplo, elutis primo fœcibus, aquam ex Inteſtino Recto ad uſque Pylorum duxit. Verum animadvertimus id mortuis in canibus facilius, quam vivis in hominibus, effici poſſe: ſecundo, id exprimentum haud vulgari enematum ope, ſed tubo in Rectum inſerto ita factum eſſe, ut in priore cane aquæ altitudo perpendicularis in tubo eſſet 5. pedum, in poſteriore vero 18. pollicum. Hinc demum advertit aquam guttatim valvulam Coli tranſiviſſe.

Equidem *Hales* problematice concludit Medicorum fore, ut in deſperatis enemata ejuſmodi excogitarent, tantarum quæ virium eſſent, tantaque de altitudine injicerentur, ut ſuperare valvulam poſſent, inflammato dein loco mederi, ipſumque obicem liquefacere.

Sed dico, quod mox ajebam; hæc experimenta mortuis in canibus facta videntur; ubi omnia flaccidiora, adeoque ad experimentum aptiora ſunt, quam in viventibus. 2. Paſſim & in mortuis hominibus ea invenitur ad hanc valvulam reſiſtentia, ut aer, aut aqua, vix ſumma vi queat tranſprimi ex Cœci ſacco in Ileum inteſtinum: unde forte firmioris fabricæ in hominibus eſt, quam in canibus. 3. *Hales* non ſcribit quibuſnam in canibus experimenta fecit? Forte tenellos catulos ſumſit, recenterque natos. 4. An certus fuit aquam Recto injectam eam eſſe, quam ad Pylorum reperiret? ſi, ut ait, in craſſis Inteſtinis invenerit fœces, neceſſario in ſuperioribus ſemicocta materies, & chylus adfuit, per quam debuerit aqua tranſire, vix, imo nullo modo, a chylo diſtinguenda: hinc egregius ille Eccleſiaſticus forte deceptus fuit. 5. Aqua guttatim valvulam tranſeuns, in præcipite hoc morbo fere nihil opis videtur allatura. 6. Homo in hoc morbo jactabundus per lectum, vix tamdiu tranquillus jacet, ut commune enema excipiat; quomodo ergo ſubſtinebit lentam hanc operationem? 7. An tubi diuturna adplicatio non excitabit teneſmos in Recto, quibus operatio turbetur? Tamen *Hales* tantæ eſt in phyſicis auctoritatis, ut vana dixiſſe vix credatur. Experimenta igitur repetenda & in Canibus, & in hominibus, forſan videntur.

Saltem propoſita manet hucuſque circa valvulam difficultas. Hæc ergo ſi manet, & quidem ita, ut non niſi rarus Tympaniticorum caſus, qualis ille noſtri erat, tranſitum per eandem concedat; an vomitus fœcum, toties in Ileo morbo obſervandus, non ſit incomprehen-

henſibilis? Neutiquam. Pluries enim jam publice Auditoribus demonſtravi, reperiri veras fœces ſtercoraceas in Ileo inteſtino; manifeſtius vero nunquam, quam 10. Dec. 1756. ita ut ad diſtantiam 3. pedum, ac 2. pollicum a valvula Tulpiana, iterumque ad diſtantiam 3. pedum & 8. pollicum, craſſum ſtercus alvinum, conſiſtentia, colore, fœtore, ab omnibus deprehenderetur. Aliis vicibus demonſtravi etiam liquidam illam materiem, quæ a valvula coli incipiens per aliquam Ilei longitudinem continuaretur, fœces fœtore referre.

Rem hanc evidenter demonſtrant Denatorum poſt hernias ſuffocatas examina. Stercoreos vomitus paſſi, exhibent ſæpe Ileum in hernia æque ſtrangulatum, quam in vita fuerat. Cum autem nulla via a colo in ventriculum patuerit, fœces evomitas ex Ileo prodiiſſe neceſſe eſt. Hinc nulla videtur difficultas eſſe in fœcum exponendo vomitu, clauſa quamvis coli valvula maneat.

Sed altera quæſtio antea propoſita, cur Enemata & ſuppoſitoria ano immiſſa ore reddantur, obice intermedio viam intercludente? Hæc, inquam, majorem difficultatem parit. Paucis tamen reſpondebo impoſſibile videri, ut contingere id queat. Porro ſi enemata ore reddantur, obicem utcumque removeri neceſſe eſt. Removeri autem illum poſſe arbitror, quando gangrænoſa Inteſtini Diatheſis naſci inchoat, ita ut conſtrictio laxetur, utque aer in Inteſtinis contentus omnia extendat, ventremque tumidum reddat. Extenſis Inteſtinis omnibus ab aere, magis magiſque in loco calido ſe expandente, etiam apertura Ilei ad Cœci ingreſſum grandeſcere poteſt, ut valvula illi claudendæ non ſufficiat. Via igitur nunc patula eſt. Sed jam æque ad interiora, quam ad ſuperiora, exitus pandit. In ſyſtemate Doctiſſimi *Haguenoti* oporteret nunc æque, imo magis, ad inferiora viam affectare, quam ad ſuperiora. Attamen non per inferiora, ſed per ſuperiora,

ta, Enemata ac Suppoſitoria exitum moliuntur. Ergo non ſolus Diaphragmatis, & abdominalium Muſculorum motus reciprocus, ſed quidam adhuc in incipiente Gangræna Inteſtinorum ſuperſtes inverſus periſtalticus motus, omnia nunc ex iiſdem per ſuperiora ejicit. Summum vitæ diſcrimen hic adeſſe, imo mortem fere certam, facile quiſque videt.

Quid ſi in tali ſtatu nec Vomitus, nec Alvus adeſſet? Cum gangrænoſa inteſtinorum Diſpoſitio hanc quietem faceret, mors ſtaret in procinctu.

Si vero Vomitus ceſſaret, & Alvus flueret, quid tum? Si notabilis gangræna occupat Inteſtina, alvus illa nil deſignaret, niſi paralyſin Inteſtinorum, & ipſius Recti: mortem proinde jamjam futuram.

An omnis ſtercoreus Vomitus mortem infert? Paſſim. Tota id Antiquitas, omneſque Recentiores, centenis ex caſibus, concludere debuere. Exceptiones tamen Regula generalis habet. Nam 1°. Noſtri tympanitici, poſt tertiam demum vicem morientis, hiſtoria contrarium docet. 2°. *Garengeotte in Acad. Reg. Chir. Par. in 8. edit. tom.* 1. *part.* 3. *pag.* 355. ab Hernia inteſtinali in foramine ovali oſſis Iſchii & pubis, cum vomitu ſtercoreo, ſcribit ſe fœminam integre reſtituiſſe. 3°. *Bonetus Med. Sept. Tom.* 1. *Lib.* 3. *Sect.* 15. *Cap.* 29. 30. 32. homines tres curatos refert ab Ileo, cum ſimili vomitu, cum ſingultu. 4°. In famoſa hiſtoria *M. de Gradibus* legitur poſtea reſtituta ſalus.

Ratio poteſt eſſe triplex. 1. Poteſt caſus eſſe in aliis, qui noſtro in tympanitico fuit. 2. Potuit materies eſſe ea, quæ ſupra locum obſtructum in Ileo, quæque ſupra demonſtrata fuit ſtercorea eſſe, dum tamen poſthac vel arte, vel natura, morbus ſolvitur. 3. Vel ut alibi obſervatur inceptam gangrænam ſiſti, & a vi vitæ ſuperſtite languentem hanc partem reſuſcitari, ita & in inchoante Gangræna Inteſtini forte nonnunquam contingit.

Nun-

Nunquid Tabaci fumus non tranſit valvulam Cœci, ut ad obſtructum in Ileo locum perveniat? Dubia res eſt. Eſt equidem ſubtili ac penetranti huic fumo plus quam aliis corporibus tribuendum; ſed Cap. IV. invenimus Ileum penitus collapſum & anguſtum inter herniam, & valvulam, poſt injectum ſæpiſſime fumum. An aer copioſus, & denſus, compreſſuſque, in Cœco præſens, non impedit, quo minus fumus penetret? Exit quidem cum vi ex Siphone noſtro, ſed vis illa quatuor coli flexibus imminuitur, frangiturque. Et ſi eo perveniret, an irritatione annulum non conſtringeret, ut valvula locum arctius clauderet? An hic fumus eos modo liberet, quibus eſt in Colo obſtaculum? Plura experimenta erunt conſulenda antequam certi quidquam ſtatuatur.

CAPUT VI.

De nonnullis Infortuniis noſtris.

DE felici quorundam malignorum morborum cura cap. 1. & 2. egi; de infelici vero, in qua noſtra nos ars plane defecerit, impræſentiarum agam; quibus demum hiſtorias addam, quæ abunde demonſtrent, Summam Medicorum attentionem in rebus adverſis & infortunatis, viam ipſis ad magnam curandi fortunam ſternere poſſe.

11. Jan. 1757. filiam 16. annorum Parentes ad me adducunt, cui elapſis duobus ab illinc annis fauces doluerant. Inſpicientes illi, præter rubram, eandemque tranſverſam, in Uvula lineam, nihil deprehenderunt; menſibus vero tribus poſtea, punctula parva, granorum Milii inſtar: poſtquam uvula ſenſim deſtructa, deglutienda per nares redierant.

H Ubi

Ubi annum agebat morbus, utraque narium ala induruit, ſiniſtra autem, ſuperiore ſua parte, mox infra Canthum majorem oculi, tumuit magnopere, iterumque ſubſedit. Fiſtula interim lacrymalis hac compreſſione nata, continuo ſtillicidio excoriaverat naſum, genamque. Puſtulæ dein duræ in ſuperiore labio animadverſæ: Labium deinde univerſum exulcerabatur, nareſque ſimæ, ut & exedi cartilagines cœptæ. Fœtorem autem nunquam aut puella, aut parentes, in parte percepere, ſpiritumque perpetuo ipſa potuit per nares ducere. Vox vero penitus perierat, ita ut quoſvis edendæ vocis ſonoræ conatus fruſtra ederet. Porro puellæ Parentes, ac cætera proles, fuerant ſemper, erantque, illibatæ ſanitatis: ut & ipſi teſtabantur, & ſcripta ad me informatione Pagi Judex affirmabat.

Accurato, & circumſpecto examine inſtituto, nullam cauſam veneream potuimus ſuſpicari. Dantur malignæ Aphthæ, de quibus egit *Sennertus*, & circa quas pulcerrima obſervata nobiſcum communicavit *Ill. noſter Præſes in Comm. Cap. de Aphthis*. Sed temperies flaccida, acrimonia ſcorbutica acida, omnis fœtoris abſentia, hanc aphtharum ſpeciem ægrius admittunt. Attamen acido-mucoſa infantum temperies peſſimas, ac diuturnas, in capite, facie, & alibi, exulcerationes progignit: an hinc igitur in hac puella phagedenicum ulcus fuit, quod materies partes molliores, mucoſioreſque, aggreſſa ſit?

Remedia antacida, & antiſcorbutica, ſalutaria, in minus provecto malo, mihi hic debiliora videbantur; unde ad catholica quædam immutantia animum advorti. Granum dimidium Merc. ſubl. corr. cum unc. I. Spir. frumenti, quotidie dedi, epotis ſimul lactis & aquæ libris ana binis. Saturatiſſimo Lithargyrii aceto loca externa ulceroſa aſſiduo irrorabantur in principio: quod propter nimias inde enatas cruſtas repudiatum, ejuſque loco Unguentum nutritum,

ſine

ſine corpore dictum, illinitum eſt. Hinc intra 7. Septimanas effectum id, ut primo redirent vires, ſanumque cachecticotata puella nanciſceretur colorem: ſecundo, ut cute, rubicundiore licet, renata, ulcus ſaneſceret: tertio, ut deglutitio iterum perfectiſſime peragerctur; quarto ut in altam perfectamque vocem aphonia mutaretur. Continuavi remedia eadem ad medium uſque Aprilem, quando gaudium hoc triſtiſſima ſcena excepit.

Febris 16. Aprilis puellam prehendit, cum ſymptomatibus febris varioloſæ, quæ etiam ut talis tractabatur. Suſpicione futurarum variolarum nata, adeſſe illi propter Conſultationes aulicas, eo tempore quotidie adeundas, ultra non potui: ſed Doctiſſimus Medicus *Erndl* pro ea, qua eſt, humanitate, ſuſcepit in ſeſe puellæ curam, Medicinæ Studioſis explicuit, & mecum quotidie ſuper morbum contulit. Quamvis inviſere eam ultra non potuerim, in pleno tamen auditorio Diſcipulis eventum triſtem, ſi forte variolæ ſuccederent, vaticinatus ſum, eo quod eruditi Sodalitatis *Edimburgenſis* Viri triſte exemplum communicaſſent *part*. 3. §. 2. „ Nonnulli, inquientes, „ qui mercurio curati, notabili adhuc tempore æthiope minerali utebantur, confluentibus variolis petebantur, ac peribant.

Quarto igitur morbi die variolæ prodierunt, confertim, mox & ubique, confluentes. Quinto die Linguæ ac Maxillæ ſpaſmus, tetanuſque, adfuit per duas cum dimidia horas, eoque ſoluto, earumdem, 4. horarum ſpatio, Paralyſis: poſtquam ſine ullo ſuperſtite vitio hæc ſymptomata ceſſarunt. Die ſexto Maculæ rubræ videri cœptæ, creſcere, diſparere hinc inde, aliis redire in locis; quibus abigendis cum aliis adhibitis remediis Spiritus Vitrioli fruſtra fuit. Ptyaliſmus adfuit, &, quod præter morem, ſaliva fœtuit, veluti ſi a Mercurio excitata fuiſſet. Cortex peruvianus

hus undecimo die datus, non profuit: interiit decimo tertio.

Alterum infortunium enarrabo. Menſe Junio proxime elapſo Puella octennis, univerſo corpore exæſtuans, gelidam aquam affatim hauſerat. Peripneumonia capitur. Quæ demiſſa ſibi, penitusque neglecta fuit. Decimo quarto die venit mater petitura conſilium, medelam; geſtans puellam brachio. Febris aderat ſuppuratoria, & jam tum leves inchoabant efflorefcentiæ in facie, haud multum ab incipiente ſcarlatina abludentes. Quatriduo poſt, abſumtis remediis, eam mater ſummo mane, reduxit. Febris aderat tunc valida, Dyſenteria, Eruptio ſcarlatina copioſa. Matri ſuadeo filiam propter evidens periculum ſinat in Noſocomio tractari. Conceſſit. Dum rem penitius introſpicimus, idque microſcopio, adparent inter Scarlatinas maculas & elevationes vera dicta Miliaria alba. Quadruplex ergo morbus, ex æquo gravis, in puellæ perniciem collineabat: ſuppurans poſt inflammationem pulmo, Dyſenteria, Scarlatina, Miliaria.

Ad veſperas ejuſdem diei videbamur duas, treſve, veluti naſcentes variolas, intueri. Altera dies veras, pluresque in facie, collo, brachiis conſpiciundas variolas dedit. Ergo ad quatuor priores graves morbos quintus, die totius morbi 18., idemque graviſſimus, acceſſit. Ill. D. *Mac-neven*, Medic. Prof. Celeberrimus *Pragæ*,, ibidemque ſtudii medici Director, Exp. D. Medicus Noſocomii Civici *Erndl*, pluresque alii Medici, qui me, meumque auditorium, ſua præſentia cohoneſtabant, meque ad Lectos ægrorum publice diſſerentem ſequebantur, mirum hoc ſpectaculum mecum admirati ſunt. Prognoſin abſolute lethalem dedi, cum ne valentiſſimus quidem homo tot tantiſque morbis ferendis eſſet.

Die

Die 19. totius morbi, altera eruptionis variolarum, rubræ maculæ adparuere, Urina penitus ſanguinea, ſanguinea ſputa, Dyſenteria cruenta, *Freind*. *Mead*, *Hoxham*, conſulentibus, ilico corticem peruvianum dedi, accurate cætera, quæ ars in variolis jubet, exſequutus. Re autem ad diem 22. maxime urgente, ſanguis ad meridiem miſſus eſt, phlogiſticus totus; aliquot deinceps horis denuo miſſus, colore, conſiſtentia, miſcela, proportione, ſaniſſimus. Sub finem ejuſdem diei mortua eſt.

In priore caſu cortex peruvianus morbi paulo faciliorem effecit tolerantiam, at vitam non ſervavit. An ſerius datus? In poſtremo caſu maturius exhibitus, vitam, quæ jamjam extinguenda videbatur, utcumque forte prolongavit, mitigavitque ſymptomata ita, ut ægra bono animo redderetur, viribus creſceret, & quamvis ſanguinem alvo reddere ad finem vitæ perrexerit, eundem tamen ultra, poſt datum corticem, neque ſputis, neque urinis, redderet.

Nunquid ergo in ipſa eruptione aut malignarum variolarum, aut aliorum exanthematum; imo nunquid in ſtadio ipſo contagioſo, ſi & Epidemia, & ſymptomata, malignitatem vaticinarentur, teſtarenturve, cortex non conveniret? imo dandus non eſſet? Cruda, quam profero, ſententia, pauliſper emollienda, ac ſequentibus obſervatis maturanda erit,

Doctiſſimus *Weſterhoff*, Poliater *Haganus*, hanc circa corticem obſervationem habuit. Juniorem recens maritatam Dominam, tertio menſe gravidam, febris vehemens prehendit ita, ut poſtquam deferbuiſſet penitus, inſignem poſt ſeſe debilitatem relinqueret, metumque futuri abortus. Veſpere, priore gravior, paroxyſmus adoritur, a quo abſoluto majus denuo virium diſpendium. Unde ilico liberaliore doſi corticem præſcribit. Redeunte poſtmodum adhuc ſæviore paroxyſmo, audaciorem dat corticis doſin. Cum ſe-

quenti vero paroxyſmo en! variolas diſcretas, ſenſim admodum numeroſas, faciles tamen, ſuiſque ſtadiis commode decurſis, corpus ſanum relinquentes.

Duo hic caſus docet. 1°. Contagioſam Variolarum febrim e genere poſſe intermittentium eſſe. Talia in inflammatoriis haud inſueta prorſum. Pleuritidem inflammatoriam & ſuppuratoriam, una cum *Ill. Barone van Svvieten*, adhuc apud *Batavos* degente, in cura habui, febribus ac doloribus extra Tertianæ paroxyſmum prorſum carente homine. 2°. Corticem in violentiſſimo ſtadio variolarum contagioſo optimum ſucceſſum habuiſſe, benigniſſimas dediſſe variolas.

Sed en recentius quid, ac notabilius! 24. annorum fœmina, innupta, poſt ancillaria multa admodum defatigata, 31. Julii proxime elapſo, febre corripitur continua, acuta: cujus ſexta die puncta rubra in facie, collo, humero, pectore, adſint. Die ſeptima ad nos defertur nonnulla adhuc ejuſmodi ſtigmata rubra referens. Reſpiratio difficilis, ſicca crebraque tuſſis, morbum concomitabantur. Puncta rubra ſenſim diſparuere, ut die nono evaneſcerent prorſum. Crevit interim morbus debilitate, anxietate, vomitu, ſingultu, inque peſſimam Hemitritæam verti die undecimo obſervabatur: ſummo igitur imminente periculo, 12. morbi die, corticis uncia data eſt, ante futurum paroxyſmum binis ſuis tertiis abſumenda. Sequens paroxyſmus mitior fuit; ipſaque Continua, cum omnibus ſuis pravis ſymptomatibus utcumque mitigata: eodemque jam die tria in collo Miliaria alba ſub conſpectum venerunt. Corticis uſu continuato perſtitere hac tria, tranſparentia admodum, ad 17. morbi diem; quando ſenſim per humeros, brachia, dorſum, jugulum, pectus, abdomen, copioſiora prodiere: quæ maturius prodierant, maturius ſiccabantur; quæ vero ſerius, ea demum ad 26. morbi diem plane ſicca fuere.

Por-

Porro hic notandum, quod Corticis ope, die ab ejus uſu tertio, eo uſque collapſæ vires reſurgerent, ut & in Lecto ſedere, & extra eundem commode aliquamdiu degere, valuerit: die quarto extra Lectum plures horas volupe tranſegerit; erumpentibus tunc Miliaribus ſenſim, & cum euphoria, magis magiſque; & necdum media Miliarium parte exſiccata, ſuendo, confabulando, ambulando tempus ſuaviter falleret. Contra eos, qui evacuationes criticas dari poſt Corticem negent, obſervavimus eaſdem hic alvo, urinis, hæmorrhoidibus, ſudoribus. Id quod ſæpius in Noſocomio obſervatum. Die 27. morbi vegeta omnino, & ſana erat.

Igitur rubra ſtigmata, quæ ſexto die, pridie quam in Noſocomium veniret, multa adfuiſſe ajebat, quorumque adhuc pauca ſecum in Noſocomium induxerat, maligni quidquam portendebant; quod ipſum exire cœptum, maximam partem retroceſſerat, nonaque die omnino diſparuerat. Summum hinc vitæ periculum 9. 10. 11. 12. morbi diebus. Cortex autem mox periculum minuit, miliaria eduxit, vires optime reſtituit, omnes læſas functiones emendavit, critice morbum ſolvit, ut, continuato ſemper Cortice, die morbi 27. perfecta ſalus adeſſet.

Quid nunc ad datam prius quæſtionem reſpondendum? Certe præſtantia Corticis affirmantem reſponſionem vel invito videtur extorquere. Attamen tantillum ab ejuſmodi reſponſione danda abſtinuerim, donec ſequens annus Academicus abſolutiora cum Bono DEO proferendi dederit facultatem.

Miſſa igitur hæc ad tempus facio; ſed enarratæ hiſtoriæ problemata quædam ſuggerunt, in tranſitu examinanda.

An inter Cutaneos acutos morbos affinitas nonnulla, quoad cauſas, unde gignantur? quoad effectus, quos edant? quoad methodum, qua curentur?

Unica ſane in puella Scarlatinas efflorefcentias habuimus, & Milaria, & Variolas. Scriptores Medicos conſulentes, eorum, qui id ita credant, offendimus plures. Suſpendo tamen ſententiam, donec evidentiora edoctus fuerim; referamque modo, quæ ſcripſerint alii, quæ ipſe viderim.

Clar. *Etmullerus Tom.*2. *part.*1. *cap.*10. *pag.*347. *edit. in fol.* ex *Michaële* Hiſtoriam refert, qui ipſus fœminam curaſſet, quæ uno corporis in latere Variolas, Morbillos in altero gereret.

Sidobre Monſp. Doctor, de Variolis cap. ult. pag. 242. „ Aliquando, inquit, etiam Variolæ & Morbilli „ ſimul ægros afficiunt, & intermiſcentur; ut aliquo„ ties vidit Avunculus meus: illud etiam elapſo anno „ *Monſpelii* obſervavi, cum *D. la Peyronie*, Filio, „ Chirurgo peritiſſimo, in puero cujuſdam piſcatoris „ Monſpelienſis, nomine *Nigot*, qui Variolis & Mor„ billis, uno eodemque tempore laborabat, & ab iis „ feliciter evaſit.

*Diemerbroek hiſt.*19. *Variol. aut Morbill. laborantium*, refert die Variolarum ſeptimo cuiquam Morbillos contigiſſe: addit vero bis modo, terve, in tota ſua praxi variolis ſe adjunctos morbillos vidiſſe.

Egregius Harris in Obſerv. ſuis credit idem contigiſſe optimæ Angliæ Reginæ *Mariæ*, *Wilhelmi III.* Uxori; idque plus ſimplici vice in aliis obſervaſſe ſe narrat. Sed Reginæ caſum rite expendenti, dubii quidquam ſuboritur, an præciſe res ita ſe habeat, quam credit *Harris*.

Cœterum variolis mox ſucceſſiſſe morbillos, morbillis variolas, exempla habent *Act. Phyſ. Med. Vol.VI. pag.*370.

Adnotata practica propria revolvens, invenio me hunc caſum anno 1738. habuiſſe: „ Puella habet con„ fluentes variolas: hæc, ubi febris poſtſuppuratoria „ deferbuerat, ilico morbillis maxime epidemicis cor„ ripiebatur, & moriebatur. Dein-

Deinde circa vernos morbos anni 1752. inveni hoc a me ſcriptis inſertum: „Promiſcue obtinent Va„riolæ & Morbilli. Symptomata ſunt ſæpe eadem: „Oculos madidos, ſemiconcretos. Linguam albam, „Somnolentiam, Vomitum, Febrim, Delirium, &c. „videas ſucceſſive iiſdem in ædibus occupare infan„tes; quorum alii morbillis, variolis alii, laborare „demum incipiant. Fere nulla familia, ubi vel ſolæ „variolæ, vel ſoli graſſentur morbilli. Deinde aliis „tertio, aliis quarto, aliis ſexto, ſeptimo, imo 14. „die ab inchoata febre prodeunt.

Cum ergo aut eodem, aut ſuccedente mox tempore, varii omnes hi morbi ſimul graſſentur, in eadem familia homines promiſcue afficiant, eadem nonnunquam corpora varii ſimul infeſtent, ſimilitudinem gerat ſymptomatum, adhibendaque vix differant cura; nonne hinc credibile, quod origine, naturaque vix multum differant, ſed vario potius modo, quo cutim afficiant; varia, qua ſanguinem mutent, ratione? An vero quorundam natura diverſa?

Quæritur etiam an malignis in morbis omnis ſanguis diſſolutus eſt, maxime dum maculæ rubræ, purpureæque, cutim deturpent?

Non videtur. Hiſtoriam ſanguinis necdum adæquate novimus. In prima parte *Rationis med. cap. 6.* demonſtravi, ſanguinem eodem tempore, eodem foramine, eodem jactu, de corpore profluum, portione ſui alia dilutum, alia phlogiſtice concretum, adparere: ita ut oppoſitæ hæ ejuſdem qualitates eodem ſimul tempore in corpore obtingant. Pluribus experimentis, etiam quibuſdam in Noſocomio captis, conſtitit ſanguinem de 14. 17. variolarum miſſum phlogiſtica cruſta tectum fuiſſe, rubra parte compactum. Imo in puella, quam pluribus cutaneis morbis acutis eodem tempore afflictam mox contemplabamur, ſanguis paucis ante mortem horis miſſus inflammatorie ſpiſſus

fuit;

fuit; hora vero ante mortem, ex eodem foramine impetuoſe exſiliens, laudabilis omnino colore, conſiſtentia, miſcela, proportione. Deinde numeroſi ad ſanitatem redeunt, poſt copioſiſſimas petechias. Imo tres mihi noti caſus reconvaleſcentium hominum, quibus in variolis purpureæ maculæ affuiſſent; meminerunt que ſimilium hiſtoriarum Authores.

Videtur igitur putrida diſſolutio a ſuſcepto contagio in humoribus naſci poſſe, ſed a vitæ viribus ſive per omnia Corporis excretoria, ut vocant, loca, ſive per ſolam cutim, eliminari: ita ut reliquus in corpore ſanguis bonus, minus ſaltem diſſolutus, maneat: ſin vero ſanguis totus ita affectus eſt, tunc ab errore loci in nobilioribus partibus mors brevi timenda eſt: Itidem ſi materies prava ad cutem, vitæ viribus, depoſita, iiſdem denuo fatiſcentibus reſorbeatur, & aut reliquum ſanguinem peſſumdet, aut ſtamina vitæ deſtruat. Ita nempe puellæ noſtræ contigiſſe videtur.

CAPUT. VII.

De Polypo.

IN cadaverum examine frequentiſſime polypos cordis, vaſorumque majorum, invenimus, quamvis nulla ratio præceſſerat, ob quam polyporum præſentiam ſuſpicati fuiſſemus, nullaque ſymptomata affuerant, quæ illos præſagiiſſent. Ad horum exponendam geneſin ex multis, quos detex mus, unum prorſus ſingularem enarrabo.

Fœmina 28. annorum 10. Dec. 1756. moriebatur, quæ dimidio anno laboraverat menſium defectu, febribuſque, nunc tertianis, nunc quotidianis. Cacochymica hinc facta munus tamen ancillare vires plane exſuperans, ne fame periret, proſequuta eſt, ultimo

vi-

vitæ menſe excepto. Polypus utroque in corde, ſed potiſſimum in ſiniſtro, maximam Cavitatis cordis partem explebat, affixus ita cordis parietibus, ut cordis columnæ carneæ omnes per formata in Polypo foramina & canales tranſirent. Columnæ carneæ ergo integræ erant. integerque Polypus: ſed per foramina & canales in Polypo formatos columnæ tranſibant. Porro ut Polypus erat parietibus cordis affixus, ſic & marginibus valvularum: ita ut valvulæ parumper modo, non vero uſque ad arteriarum majorum parietes, reclinare ſe poſſent.

Duplex eſt ſpecies polyporum. Altera, quam dudum adfuiſſe, vivente homine, ſigna demonſtravere. Debilitas & inæqualitas pulſuum, Cordis motus palpitans, manifeſto percepta cordis ad thoracem pulſatio, anhelitus ad loquelam, motumque, debilitas univerſa, cacochymia, ſæpe color faciei purpureus, iis in locis, ubi cutis deeſt, imo & aliquando per totas genas & frontem, polyporum in vita præſentium ſuſpicionem formant. Altera ſpecies ea eſt, quæ adpropinquante morte generari videtur: utramque autem ſpeciem eodem modo produci autumo.

Materies ejus ſpiſſum id, ac lardo ſimile eſt, quod cap. 2. toties videbamus humano ſanguini ineſſe, in eoque variis generari de cauſis. Sanguis utique noſter æque forſan quidpiam ſolidum, quam fluidum, adpelletur. Nonne ſola tritura perenni cordis, arteriarumque, ſervatur fluidus? an non a minima horum quiete extemplo ſolideſcit? Steterit modo in vaſe, de vena ſecta emiſſus, ſolida mox inſula naſcitur, quæ, dum phlogiſtica materia adeſt, vix tranſſcindatur novacula. Si igitur a ſubito terrore, ſi a conſpectu rei horridæ, quies oritur in humorum circuitu; ſi quacumque de cauſa homo animo linquitur; ſanguis in hac quiete ſolideſcere incipit; ita ut ſæpius, renatis quamvis vitæ viribus, debitum non recuperet fluorem:

rem: maxime quidem ſi vel a naturali Diatheſi, vel a cauſa adventante quacumque, denſitas phlogiſtica adſit. Ut enim hæc in vaſe coaleſcit, a reliquis ſanguinis principiis ſegregata, ita & in momentanea illa quiete in corpore humano ſuum niſum ſequitur: & quemadmodum ampla patina ex vena exceptus, ut fundum modo tegat, cruſtam non format, ſed modo ubi magno volumine colligitur, ita coaleſcit idem ſanguis potiſſimum in cavis cordis, inque arteriis majoribus, ubi copioſior adeſt.

Sed præter ſtagnationem datur aliud, quo hæc maſſa polypoſa naſcatur. Si mox miſſum vena ſanguinem corpore ramoſo conquaſſo, polypum ſenſim formo, ſive fictitiam dictam *Ruiſchii* membranam, quæ polypi perfecte æmula. Si exſilientem de vena ſanguinem lagena excipiens, mox lagena agitata conquaſſo, polypum jam, citra baculi ramoſi opem, creo. Si in apertum vas exſilientem de corpore ſanguinem excipio, & ramulo mox a principio agito, intra pauca minuta craſſiſſimam polypoſam membranam conficio. Vid. *Rat. Med. an.* 1756. *cap.* 6. Si nunc contempleris quo pacto, in animi deliquio, conquaſſetur cruor inter cor tremulum, & tremulas ſive valvulas, ſive arterias, nonne ſponte liquet polypoſam inde maſſam naſci debere? Et, ſi homo inde moritur, & humores omnes nunc frigore aëris in cadavere coagulantur, nonne hæc inſpiſſata materies corpus referre queat, quod cordis parietibus, marginibuſque valvularum affixum deprehendatur, & quod columnis carneis tranſitum præbeat, quas inter conquaſſata antea fuerat?

Ut nunc in frequenti animi diliquio intelliguntur hi polypi naſci, eadem ratione in Vita illa pauca, ac minima, prope mortem, naſcuntur; dum ſtagnans fere ſanguis ſolo tremulo cordis Arteriarumque motu conquaſſatur. Datque veram iſagogen hæc contempla-

tio

tio ad curam polypi, poſt animi deliquia, poſt motus nimios &c. naſcentis. Sapones varii diſſolventes hic indicantur, ipſaque cura, antiphlogiſtica dicta, ſæpe malum ſolvit. Quoſdam hoc anno læti ſalutavimus curatos, quibus per ſeſquimenſem quovis mane unc. $\frac{1}{2}$ Rob. Samb. totidemque pulpæ Tamarindorum & dragma nitri; cum bono hauſtu ſeri Lactis; veſpere vero idem medicamen, ſed leni paregorico miſtum, dabatur.

Sed aliud polyporum genus hic explicandum eſt. Homo 6. die pleuritidis moritur. Sputa non ejecerat, ſed materiem albam, denſam, oblongam, ramoſam, arteriæ habentem figuram præciſe ut *Tulpius Lib.* 2. *cap.* 13. *tab.*3. & 4. deſcribit, figuraque exhibet, quæ tuſſiendo ejecta verum vas ab ipſo credebatur. In pulmone hujus viri prudenter tranſſciſſo, invenimus ramulos aſperæ arteriæ plenos tali materie, quam multam deinde, prorſumque ramoſam, eduximus. Sedes hujus in ſolo lobo ſiniſtro inferiore fuit. Materies purulenta ex perſciſſis vaſis ſanguiferis ſuperioris Lobi abunde extillavit. Materies ſimilis tranſſudaverat ex lobo inferiore, inque ejus ſuperficie cruſtam flavam, denſamque formaverat, qua idem ille cum vicinis partibus arcte cohærebat.

Eadem ergo materies in vaſis ſanguiferis miſta inveniebatur cum ſanguine in arteriis pulmonalibus; eadem inventa eſt tranſſudando externam cruſtam formaſſe; inventa denique in cavis bronchiis, tranſſudando, ſtagnandoque, ramoſa illa corpora produxiſſe. Apud *Haganos* famoſus, & ab artis peritia, morumque probitate, commendatiſſimus Chirurgus, *Eraſmus Dringberg*, longo tempore ramoſos hos polypos tuſſiendo ejecit, ut ex Epiſtola optimi Viri patet, quam Clariſſ. *A. Caavv Boerhaave* inſeruit eruditiſſimo ſuo tractatui *de Perſp. Hipp. cap.*12. *pag.*115. Conſulendus & hic *Grætz* ad *Ruiſchium*, & Problematica *Ruiſchii ad Grætzium* reſponſio.

CA-

CAPUT VIII.

De ſingulari modo reſpirationis, & motus cordis.

INter cauſas incognitæ, ac ſæpe improviſæ mortis, ab Authoribus refertur Pulmonum lata cum Pleura cohærentia. *Boerh. Inſtit.* §.835. Tamen raro cadavera incidimus, quin firmas ejuſmodi, eaſdemque latas, cohærentias obſervemus; quamvis iidem homines, quos tum ſanos, tum ægros noveramus, nulla ſigna præ ſeſe ferrent, ex quibus hoc ſuſpicati eſſemus. Pulmo utique in corpore ſano exactiſſime ſemper pleuræ adplicatus, idque æque in expiratione, quam in inſpiratione, videtur his cohærentiis, pedetentim formatis, paulatim aſſueſcere, eaſque inculpate ferre. Sed quo pacto in deſcribundo nunc caſu motus vitalis peractus fuerit, haud capio. Dabo anatomen totam, cum totus homo ſingularia referret.

Erat 43. annos natus, rudiori aſſuetus labori, 30. abhinc annis ſpinam ventoſam ad dextram claviculam paſſus; quæ hucuſque quovis biennio aut triennio recrudeſcens, feſtucas oſſeas ejicere ſolebat; cætera ſanus.

Anni octo elapſi erant, cum a valido ligno reſiliente femur *ſiniſtrum* contunderetur, attamen ſine ullo mali relicto veſtigio penitus ſaneſceret. Septem vero abhinc menſibus denuo gravi ligno ſiniſtram coxam contuſus, male habuit; bimeſtri tamen ſpatio Hortulani continuans labores, demum ſe quieti dedit. Poſtquam tumore *ſiniſtri* femoris per ſex menſes male habuiſſet, diſparuit tumor omnis, ceſſavitque dolor, & ſenſim femur *dextrum* tumere ac dolere inchoat. Hunc tumorem, menſis ſpatio paſſus, nobis exhibuit pure re-

refertum. Aperto eo, tres unciæ puris effluxere, immiſſus vero ſtylus ſinuoſum ulcus oſtendit.

Poſtquam quatuor ab apertura diebus ſe optime habuiſſet, ſubita eum Peripneumonia prehendit, pure quamvis rite ex ulcere fluente: hanc iterata miſſio ſanguinis, penitus phlogiſtici, & idonea remedia, ad quartum diem egregie ſolverunt: ita ut cum reſpiratione non impedita, ſemper dein miti febre continua remittente laboraret, & appetitu perpetuo bono gauderet; donec demum colliquante Diarrhæa, ichoris ex ulcere effluxu, immobilitate affecti cruris, urinis denique tum colore, tum craſſamento, fuſcis, difficilique reſpiratione prægreſſis, moreretur.

In cadavere clavicula & tumens, & exeſa hinc inde; cæterum nihil in tota vicinia mali. Os femoris *lævum*, bis contuſum, vera mali origo & ſedes, integerrimum fuit. Os autem femoris *dextri*, ad quod decem ante mortem ſeptimanis materiæ metaſtaſis facta erat, orbum perioſteo totum, ſcabrum, & eroſum; Acetabulum ſine cartilagine, ſine perioſteo, ſine glandula: ipſaque Theca ligamentoſa ad acetabulum magnam partem conſumta. In jejuno Inteſtino ſuſceptio notabilis quatuor pollices longa, multum quamvis corrugata, cum parte ſuperiore in inferiorem prolapſa; mox parvæ duæ aliæ ibidem, binæque ſimiles, ſed inverſo ordine, in Duodeno. Colon a dextro latere medium ventrem emenſum, ubi ſe Hepati pluribus ligamentis affixerat, replicuit ſeſe ad ſpithamæ longitudinem verſus dextrum latus, indeque reflexum, lienem petebat, ſub quo ingenti formato ſacco, ſolitam deinceps viam abſolvebat.

Thoracem rimatus, pulmones ita nexos inveni, ut ſimile quid nec viderim, nec legerim unquam. Nam non fuit in toto thorace, univerſoque pulmonum in ambitu, vel unicum punctum a cohæſione liberum. Quippe cohærebat Pulmo cum tota pleura, cum univer-

verſo diaphragmate, integro cum pericardio, ſternoque. Modus autem cohærentiæ adeo firmus erat, ut nemo noſtrum, citra dilacerationem, vel minimam ſolvere portionem poſſet. Connectebat enim eoſdem tenaciſſima, non dilatabilis, & ubi vi partes a ſe invicem diſtrahebantur, vix ſemilineam craſſa, celluloſa membrana. Imo toto ſiniſtro in latere, tenacitatis celluloſæ loco, vera reperta ſarcoſis; veluti ſi pleura degeneraſſet in craſſiſſimam carnem rubram, inſertam alte in pulmonum ſubſtantiam, ab eaque inſeparabilem. Lobi quoque omnes inter ſeſe eadem tenaciſſima celluloſitate coivere.

Sed nihil mirabilius contemplatione Cordis. Ut enim pericardium omni in puncto arctiſſime unitum cum pulmonibus erat, ut jam dixi, ita interno pariete ſuo, ope ejuſdem tenaciſſimæ texturæ celluloſæ, tam firmiter cum corde, ejuſque auriculis, ſinibus, ac vaſis majoribus omnibus concreverat, ut ſolvere nemo, niſi lacerando, poſſet. Præterquam quod craſſus ſaccus, ceu nova genitura, Aortæ ad pollicem latum undique, firmiterque, circumcretus, & intime connatus, reperiretur. Cavum ſiniſtrum cordis circiter ſolitam, dextrum vero vix quartam partem ſolitæ craſſitudinis habebat.

Porro nemo noſtrum vidit hominem hunc laborioſe reſpirantem, cum 4. Martii hujus, quem vivimus, anni, circiter 50. gradus conſcenderet, conſilium, cum cæteris adventantibus pauperibus, petiturus. Nec vitioſe reſpiravit quatuor primis diebus, uti neque poſt peripneumoniam curatam, niſi ſub mortem. Reſpiratio tantum fuit naturali brevior, pulſuſque naturali paulo celerior ac debilior, vix tamen inæqualis.

Homo ergo hic cohæſionem habuit, cui forte ſimilis non viſa unquam: attamen non ſubita, ſed lenta morte, cujus cauſæ aliunde notæ, periit.

Sed conſideremus jam actionem cordis. Cor hoc cum auriculis, ac ſinibus, vaſiſque majoribus, intra pericardium plane immobile fuit; idque non partim ut pluries vidi, ſed ubique locorum, concretione valida, vi tantummodo dilaceranda.

Si igitur hic contemplemur totum thoracem, pleuram, diaphragma, pulmonem, pericardium, cor, vaſa majora, mediaſtinum, non fuiſſe niſi unicum ſolidum, quomodo actiones viſcerum vitalium horum explicabimus? Siquis cogitaverit muſculoſam oſſeamque fabricam thoracis dilataſſe thoracem, aëra in dilatatos pulmones intraſſe, laxatis iterum muſculis dilatantibus, thoracis capacitatem hinc imminutam aëra expuliſſe, & hac ratione quandam exercitam fuiſſe reſpirationem; reſpondeo ejuſmodi reſpirationem, ſi poſſibilis fuiſſet, longe ſane laborioſiorem obſervari debuiſſe, quam eandem nos omnes in hoc homine obſervaverimus.

Sed præterea, quis cordis motum explicabit? An tota concreta maſſa dilatata, cor quoque dilatatum fuerit? Tunc ſemel modo in ſingula Reſpiratione impleri, ac depleri, potuit; dum naturaliter quater, quinquies, in ſingula reſpiratione pulſet. Sed homo habuit ſemper etiam uſque ad finem vitæ, pulſum celeriorem, non palpitantis, ſed evacuantis ſe cordis, argumentum. Si aorta arteria in ſingula reſpiratione ſemel modo dilatata & anguſtata fuit, cur per ſuos in carpo ramos potuit, v. g. in febre peripneumonica, frequentes producere pulſus?

Sane quocumque modo rem examino, volvo, ac revolvo, non invenio niſi ubique inſuperabiles mihi difficultates; cohærentia enim deſcripta notas cujuſdam vetuſtatis habet, ob idque communes phyſiologicas regulas repudiat.

An ergo & præter, & contra communes leges naturales, homo vitam vivere poſſit? Noſter vixit,

ergo potuit. Ecquis OMNIPOTENTI regulas præſcripſit, ſecundum quas vitam conderet, ſervaretque humanam? Orbes terrarum innumerabiles condere poteſt, hominesque in iiſdem producere, quos ſingulos vario modo condat, variis conſervet in vita modis. Metimur nos naturæ leges ex conſuetis obſervationibus; quas velit DEUS, has ſequitur leges. Et quis demum ejus arrogantiæ, aut potius dementiæ erit, ut divinam potentiam ejuſmodi legibus adſtringere cogitet, circa quarum aut exiſtentiam, aut intellectum, adhuc litigant Artis principes? *Hallerum* volo, *Werlhovium*, *Hambergerum*, *Albinum*, *Boerhaavium*, compluresque alios, quibus necdum inter ſeſe de his legibus convenit. Homunciones nos! obſervata colligimus legesque condimus ex iiſdem; dum interim nos ſæpe in obſervatis vel unicum lateat, a quo vera rerum dependeat notities. Quis enarret in quot quantiſque rebus meridiem credamus, quam adhuc involvat nox aterrima? Aeſtum marinum, ſecuti *Nevvtonum*, tam clare ſuis percipimus de cauſis, ut qui Cælum perluſtraverit, Aſtra tetigerit, emenſusque Maria fuerit, vix poſſet melius: & ne quid deſit, calculo geometrico & algebraico abſtruſum id in apricum duxiſſe videmur. Sed, quod dolendum, in hac noſtra meridie magnus *Bernouilli* cæcutit, adeo ut acerbe conqueratur, *Nevvtonianos* tanto ſuo molimine huic negotio parum profuiſſe, aliam porro viam capeſſendam arbitratus, hanc patefacit candidus, hanc mathematice probat. Velimusne inire eandem? St! Eruditione, judicioque clarus *Eulerus*, *Nevvtoni* obſcuritatem, viamque, quam iniverit, & tortuoſitatis, & erroris aperte criminatus, alias a Newtonianis & Bernouillianis leges detexit, easque, revocatis *Carteſii* vorticibus, mathematice demonſtraſſe viſus eſt. Videtisne quam incerta ſint, quæ pro certis habueramus, pro invictis, pro demonſtratis? Noſtra nobiſcum Anima ita cohabitat, ut unum cum eadem Ens exiſtamus.

mus. Ejus veluti primariam ſedem, ejus proprium cum corpore vinculum, ac vitalis principii locum, modumque demum verum, quo anima & ſuam machinam gubernet, & ab eadem afficiatur; hæc, inquam, omnia Mortales intelligere, explicareque, ſe poſſe autumant: verum millenis ab annis, in hunc uſque diem, circa hanc rem diſceptatum fuit, ſua cuique ſententia eſt, ſua quemque opinio trahit. Neque mirum hoc, cum quædam *Secundæ* cauſæ nobis duntaxat pateant, veras vero, primaſque rerum cauſas, SUMMUS rerum ARBITER quod earum notitia nos non intereſſet, nobis abſcondere voluerit. Unde crediderim inutiliter quæſiviſſe, vane quærere, ſontice quæſiturum audax *Japeti* genus, quid Vitalium principium actionum? quæ animæ ſedes? quis operationis ejus, paſſioniſque, modus? Reſonat Europa Phyſiologorum hoc tempore clamoribus, veluti de hoc *Gordio* nodo plane ovantium; interea dum experimenta, quibus ad ſententiam tuendam utuntur, ab aliis repetita, prorſum aliud clament, contrariam inducant concluſionem. Adeo & in hiſce, & in multis aliis, id ſaltem demonſtratur, quod in ſacris legimus, Eccleſ. Cap. I. *Cunctæ res difficiles non poteſt eas homo explicare ſermone.* & Cap. III. *Vidi afflictionem quam dedit DEVS filiis hominum, ut diſtendantur in ea. Cuncta fecit bona in tempore ſuo, & mundum tradidit diſputationi eorum; ut non inveniat homo opus quod operatus eſt DEVS, ab initio uſque ad finem.* Et Cap. VIII. *Et intellexi quod omnium operum DEI nullam poſſit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt ſub ſole: & quanto plus laboraverit ad quærendum tanto minus inveniat. Etiam ſi dixerit ſapiens ſe noſſe, non poterit reperire.* Tandem Cap. IX. *Quomodo ignoras quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in ventre prægnantis, ſic neſcis opera DEI, qui fabricator eſt omnium.*

Si hæc dixit *Solomon*, *Salomon* qui Philoſophiam ab ipſo DEO edoctus erat, Lib. Sap. Cap. 7. *Omnium enim Artifex docuit me, Sapientia*; Cui dixerat DEUS Lib. 3. Reg. Cap. 3. *Dedi tibi cor ſapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante te ſimilis tibi fuerit, nec poſt te reſurrecturus ſit*: Qui diſſeruerat, ibid. cap. 4. *Super lignis a Cedro, quæ eſt in Libano, uſque ad Hyſſopum, qui egreditur de pariete*; diſſerueratque *de Jumentis, & Volucribus, & Reptilibus, & Piſcibus*: ſi, inquam, tantus ille Philoſophus ita aſſerit, utique ſana nos Ratio jubet ſuperba nos noſtra contrahere vela. Sobriam imitemur, id eſt, veram, ſapientiam *Salomonis*, nos ita monentis; quam mire imitatus eſt Eminentiſſimus S. R. E. Cardinalis *de Polignac*, in Aureo ſuo *Anti-Lucretio*, deſtinato ad veram Religionem tuendam adverſus *Epicurum*, *Lucretium*, *Spinoſam*, *Hobbeſium*, ejuſque impiæ farinæ authores alios. Videatur Lib. 5. pag. 158. & 187. Lib. 9. pag. 358. & alibi paſſim.

Facta hac neceſſaria digreſſione circa ea, quæ in hoc cadavere mirabamur, pauca dicenda ſuperſunt. Quid ſibi illæ ſuſceptiones Inteſtinorum? Hæ videntur ſpaſmis ſub mortem natis deberi; ut in alio caſu *Rat. Med.* 1756. *cap.* 7. explicui. Quid de his plura, adeat *Ill. Præſidis comm. in cap. de infl. inteſt.* & laudatum ibidem tractatum Egregii *C. H. Velſe*, Medici & Senatoris *Hagani*, candidi mei, æternumque honorandi amici, *de mutuo Inteſtinorum ingreſſu*.

Sed cur accubitu materiæ purulentæ ad ſiniſtrum femoris os, per integros ſex menſes, nullæ noxæ oſſi illatæ; accubitu vero duorum cum dimidio menſium, deſtructio tanta, tum dextri oſſis femoris, tum omnis acetabuli? Forte in priore caſu hæſit materia faſciam latam inter, muſculoſque; in poſteriore immediate ad oſſa. Forſan eadem blandior olim, reſorptione acrior facta eſt. Forte non reſorpta, ſed per celluloſitatem a

ſi-

ſiniſtro femore in dextrum tranſlata, eodem hoc motu acrior facta fuit.

CAPUT IX.

Quædam de pulmone innatante aut ſubſidente in aquâ.

IN dubio Infanticidio ſolet vulgo ex pulmone, fundum aquæ petente, judicari infantem poſt partum non vixiſſe; eodem vero innatante, vixiſſe, reſpiraſſe. Obſervationes in Noſocomio factæ quandam hic prudentiam ſuadent, ne peccemus. Ter enim, quaterve, jam demonſtravi publice notabiles portiones Pulmonis Adultorum, in aquam injectas, fundum petere.

Etenim obſtructiones, mucus copioſus, ſcirrhi, indurationeſque pulmonum, reddunt eorum portiones, imo lobos integros, graviores, aeri impervios, ita ut etiam leviores cæterum vicinæ portiones una deorſum trahantur: ſi vero gravior pars parva ſit, in aqua a leviore ſuſtinetur; ſeparata autem fundum petit. Plures nunc relationes, ad judicem factæ, argumentum habent ex abſciſſa portione pulmonis, innatante, vel ſubmerſa aquis. Nonne hinc in proclivi ſit, ut ſontes fœminæ abſolvantur, fallanturque Judices? Et ſi horis diverſis, ob diverſitatem juriſdictionis, a diverſis chirurgis examen cum fruſto pulmonis fiat, nonne hinc e diametro oppoſitæ relationes haberentur?

Conſulentes authores Anatomicos, ſimilia detegimus. *Dimerbroek* pulmonem Adultorum ſcirrhoſum vidit aliquoties aquæ fundum petiiſſe. *In Hiſt. Acad. Sc. par.* 1733. unius lateris pulmo integer innatavit aquæ, alterius ſubmerſus eſt totus. Ex *Zellero* & *Bohnio* patet tum Vituli, tum Infantis, poſt nativitatem reſpirantium pulmones, fundum in aqua petiviſſe, cujus cauſa aut mucus, aut valida in utero nata ob-

ſtructio. Ita quidem ut aër non obſtructam poſt nativitatem partem impleviſſet, obſtructam minime.

Sed præterea vagit nonnunquam infans in partu, eo quod capite jam prodeuns aëris inchoet uſuram: deficientibus interim viribus matris, aut uteri orificio ſe arctius circum ejus collum conſtringente, infans ante nativitatem moritur. Pulmo hic innatabit aquæ, quamvis infans mortuus ſit natus reaque infanticidii agetur, ſecundum leges ſuſceptas mater. Caſtigandæ ergo & emendandæ erunt Regulæ artis ibidem loci, ubi adhuc more communi fiunt ad Judicem Relationes; ne vel judicem fallendi, vel ſontes abſolvendi, vel inſontes damnandi, evidens periculum incurrere pergant.

CAPUT X.

De ſupputando calore corporis humani.

INgenioſiſſimi Viri *Fahrenheit*, & *Prins*, ut & omnium laude ſuperior *Reaumur*, poſt *Toricelli*, *Galilæum*, *Drebelium*, *Paſchal*, exacta nobis condidere thermometra ad determinandum caloris humani gradum aptiſſima. Secundum hæc, omnia corpora non viva, non ignita, non in ſphæra activitatis ignis poſita, eo caloris gradu calent, qui obtinet ipſa in Athmoſphæra. Ita ut Lignum, Lapis, Metalla, Sericum, Lana, Aqua, Vinum, Spiritus Vini, Alcohol, eundem inter ſeſe, eundemque cum aere communi, calorem habeant. Quod vero res ſæpe aliter nobis adpareat, ut dum v. g. hyeme ferrum politum longe frigidius exiſtimamus, quam veſtem laneam; vitrum, quam lignum; lignum politum, quam idem carioſum; id inde fit, quod noſter nativus calor eo, qui in Athmoſphæra eſt, longe major, athmoſphæram lanæ mox moveat, & communicatione ſui majoris caloris, magis calefaciat: ſed quod

quod idem ille calor noſter politas ferri particulas in ejus ſuperficie non niſi tarde moveat, & cum frigido aëre, inter ferri particulas reperiundo, non niſi lente ſeſe communicet; forſan etiam quia tempore frigidiſſimo, ſpicula glacialia inter ferri particulas cito non moventur. Dum tamen metallum, politave alia corpora, adplicata diu calente manu tenemus, tepeſcunt ſenſim; ſuſceptumque ſemel calorem ſervabunt diutius, quam corpora leviora, explicata de cauſa. Ipſa hominum, animaliumque cadavera, ut cætera omnia prius definita, quamdiu putredinem necdum inchoant, eundem habent, qui Athmoſphæræ eſt, calorem. Quid nunc in Phyſica & Medicina conferat exactus caloris variorum corporum calculus, evidenter, ni fallor, is, qui *Boerhaavii* Diſſertationem *de igne*, omnibus Phyſicis adeo laudatam, bene comprehendit, intellecturus eſt. Hujus ergo, Laudatorumque antea virorum, veſtigiis inhærens, datam ab ipſis doctrinam ultra promovere conatus fui, ſecundum proverbium: *Inventis addere facile*.

1°. Calorem hominis ſani definiverunt 95. 96. graduum. Calorem hominis in frigore febrili jacentis a gradu 87. ad 94. ejus vero qui æſtu febrili arderet a gradu 96. ad 108. & forte adhuc aliquid plus. Ergo receſſus in frigore minor, a puncto fixo graduum 95. 96. quam ab eodem puncto exceſſus caloris.

2°. Calorem aëris athmoſphærici ſtatuerunt ſemper minorem eo, qui hominis ſani eſt, idque etiam ardente ſirio. Quin prorſum impoſſibile eſſe, ut homo ejuſmodi aëre diu vivere poſſit, qui ſuum ipſius æquaret; multo minus in eo, qui ejus proprium exſuperaret. Rationes Phyſicas in Chemia *Boerhaave* dedit, *Cap. de igne Exp.* 19. *Coroll.* 16. „ Sanguis frigidior in „ arctos, elaſticos, fortes, canales arteriæ pulmonalis, „ vi cordis dextri, atque molimine ingenti reſpiratio- „ nis, preſſus, actuſque, neceſſario per unum pulmo-

 nem

„ nem fertur copia æque magna, quam, eodem tem-
„ pore, per univerſum corpus, omneſque ejus partes,
„ ſimul. Hinc igitur idem ſanguis nulla in parte cor-
„ poris uſque adeo atteri, adeoque & caleſcere po-
„ terit, quam in pulmone ſolo. Foret ergo calor il-
„ lius homini intolerabilis, imo letalis. Verum aër,
„ reſpirando ductus in pulmonem, eſt ſemper frigidior
„ longe, quam hic ſanguis. Et, per *Malpighiana*,
„ ſanguis hic in arteriolas minimas fuſus, quæ veſicu-
„ lis pulmonum tenuiſſimis adplicantur undique, per
„ ſuperficies ergo incredibiliter latas, exponitur aëri,
„ per omnia momenta temporis renovato, adeoque
„ ſemper frigido: unde ſanguis ex ſe, in nulla iterum
„ totius corporis plaga refrigeratur plus, hoc reſpectu,
„ quam in pulmone noſtro.

3°. A magnis in arte viris, quos inter princeps *Boerhaave*, decretum fuit, decrementa hæc caloris in corpore humano, morborum tempore obſervanda, minori deberi attritui humorum in vaſa, vaſorum in humores, particularum humorum inter ſeſe: augmenta vero auctiori attritui.

Cum tantorum nominum debita veneratione, licebit propria obſervata enarrare, ex iiſdemque neceſſarias formare concluſiones.

Boerhaave, *Fahrenheit* apud *Boerhaave* laudato mox in corollario, *Hales in Hæmaſtatice*, *Derham Theol. Phyſ. cap.* 2. *Lib. De Sauvages Lib. de inflamm.* nobis dicunt quidem qualiſnam caloris aut homo ſit, aut alia res quæcumque; ſed quanto tempore thermometron adplicuerint, non addunt. Id porro præprimis requiri, antequam certi quidquam ſtatui in phyſicis queat, demonſtrabunt ſequentia obſervata, capta & in me, ſano, & in pluribus aliis ſanis, & denique plurimis in ægrotis. Non autem ſemel, decieſve, ſed pluries ipſiſſima experimenta iterata ſunt, & ſemper idem docuerunt.

Si

Si per dimidium horæ quadrantem ſano homini admotum ſub axilla thermometrum eſt, calorem notat graduum 95. 96. Si per quadrantem, graduum notat 97. 98. 99. Si per dimidiam horam, 100. 101. Si per horam integram 101. 102. At vero ſi dein bihorio, ultrave adhibetur, nondum obſervavimus illud majorem gradum notare.

Si nunc idem adplicemus ægris, rem præciſe invenimus, quemadmodum notant authores laudati, dummodo per ſemiquadrantem illud admoveretur. Nempe ſi per dimidium quadrantem in modico admodum febrili calore notaverit 100. gradus, poſt quadrantem notabit 101. 102. Si per mediam horam 102. 103. Si per integram, 103. 104. Aliis vicibus in febre continua per mediam horam dabat gradus 106. per horam 109. aliquoties per ſemihoram 103. per horam 105.

Suſpicabitur forte quis febrilem calorem interea temporis auctum fuiſſe, adeoque & inde repertam notam mercurii altiorem; reſpondeo, id ſemel, iterumque contingere poſſe; ſed cur in ſanis thermometrum longiore tempore adhibitum adſcendit, licet naturalis calor noſter minime augeatur? Et cur in ægris, dum nulla caloris mutatio, neque ab ipſis, neque a nobis, obſervetur conſtanti tamen lege adſcendat? Ergo minime ab aucto calore febrili.

Et ne quis vitioſa mea thermometra criminetur; optima multa poſſideo, quæ præcipue fabrefecit mihi ingenioſiſſimus Phyſicus, & egregius Mathematicus, Rev. *Marci*, ad modum *Fahrenheit*, *Prins*, & *Reaumur*. De induſtria parva mea Fahrenheitiana, quibus apud ægros utor, exploravi ad *magnum univerſale Thermometron*, quod ſubtilis artifex *Prins*, magno cum labore, ipſe adornaverat, hacque lege de meorum præſtantia convictus ſum.

Unde

Unde ex datis experimentis id debui concludere, quod defectu adplicationis tempus detarminandi, neque ſanorum, neque ægrorum calor, rite fuerit determinatus.

2. Authorum Theſin multa obſervata labefactant. *Hales*, *Boerhaave*, aliique, impoſſibile credidere, ut homo diu ſubſiſteret eo in aeris calore, qui ſuum proprium calorem aut æquaret, aut ſuperaret; idque ob datas antea rationes. Attamen ex obſervatis, communicatis cum Doctiſſ. *Derham*, *Theol. Phyſ. Lib.*1. *Cap.*2. Thermometra *ſub æquatore* deſignant eundem circiter caloris in aëre gradum, qui hominis eſt. Quid? quod aëris calor ſæpe tranſſcendat humanum? Dum accuratiſſima thermometra plura ſuſpendi aliquoties in aere libero, ubi nulla radiorum a parietibus reflectio, in umbra ſolis; alia vero plura ſoli irradianti expoſui: differentiam nonnunquam obſervavi 30. graduum. Adhuc 27. Aug. inter 3. & 4. pomeridianam, cum in ædibus eodem tempore thermometra haberent gradum 71. in aere vero aperto umbroſo 75.; Thermometron univerſale *Prinſii*, ſoli irradianti libero, citra reflectiones ullas, expoſitum, intra $\frac{1}{4}$. horæ adſcendit ad gradum 103$\frac{1}{2}$. exin omni momento tantillum deſcenſum affectabat, idque fere per alium horæ quadrantem idem, & mox iterum adſcenſum. Semihora elapſa, adſcendit ſenſim ad 107. Relictum per aliam dimidiam horam, non adſcendit ultra; forte quod poſt quartam aër calore non augeſcebat. Pari ratione octo alia thermometra, exigua admodum cum differentia, caloris gradum indigitarunt.

Porro in tam ardente calore exponimur in Platea, in Via publica nullis conſita arboribus, in Campis, Meſſores in agris, Vinitores in vineis, integri, dum caſtra metantur, Exercitus. Profecto omnes illi per æſtatem ſæpe aërem inſpirant ſuo proprio aliquanto cali-

calidiorem, intereaque vivunt; & ſi moderate vitam inſtituant, atque a gelido ſubitoque potu abſtineant, ſani paſſim degunt. Igitur ſub æquatore vivunt bene homines, in aeris calore, cum humano æquali: vivunt bene per magnam Europæ partem in calore humanum longe ſuperante. Aeris ergo in inſpirando uſus videtur potius ad motum ſanguinis, quam ad ejuſdem refrigerium facere: qua in re a textu *Boerhaavii* ex Chemia allato, diſcendo quidem, ſed ad clariſſimum Virum iterum accedo, rem, ut hic facio, explicantem *phyſiol.* §.202. Et profecto ſi ſufficiat refrigerium aëris, ad gradus 10. frigidioris, fervido pulmonum ſanguini, an non vehementer noceret is, qui galida bruma eſſet 70. 80. gradibus inferior calore humano? Nonne oporteret hominis ſanguinem æſtate, quam hyeme, longe calidiorem ad thermometra reperiri?

3. Eruditorum theſis ſtatuit calorem ab attritu oriri. Evincere id multi morbi videntur, ut maxime *cap. de calore febrili Præceptor* oſtendit; attamen conſtantem inde regulam deducere experimenta vetant. In Hemitritæa, quam, cum continua febre, intermittens quotidiana formabat, homo intermittentis paroxyſmum tanto cum frigore experiebatur, ut, ſi frigus modo abeſſet, morbum totum floccifacere ſe diceret, propter immane vero frigus ſe ſuſtinendo ultra non eſſe. Eaſdemque querelas multis in paroxyſmis repetivit. Dabat tamen Thermometrum paſſim 104. gradus. Neque vel hilum adſcendit illud, dum in ardente deinceps calore admoveretur. Et dum per ſequentes paroxyſmos frigus imminueretur, gradus tamen caloris 100. 99. 98. fuere. Frigoris porro perceptio homini vivida; frigoris ſigna, algor, tremor, ſtridor dentium, evidentia erant; dum interim calorem naturali ſuperiorem notaret thermometrum, dumque nos, repetito ſæpe examine hominem repentem, ac fere naturaliter calentem, paſſim deprehenderemus. Expe-

ctabitis quid ex pulſu obſervatum ſit? Is more ſolito, tempore frigoris febrilis, celer, parvus, contractus utcumque: caloris vero tempore plenior, liberior, major. Thermometrum ſemper ſub axillis adplicatum ita adſcendit, cum tamen potiſſimum frigoris ſenſum æger toto thorace perciperet.

Veteres deſcripſere Febrim ἠπιαλὴν, quam enarrat, non explicat, *Hippocrates*. *Galenus* & *Goræus* eam eſſe dicunt, in qua per univerſum corpus caloris ſimul & frigoris perceptio adeſſet; quod a bile & pituita ſimul motis explicatum ſuo more velint. *Erotianus* & *Foeſius*, in ἠπιαλῇ *Hippocratis* exponenda, non faciunt ardoris mentionem, ſed continui duntaxat & frigoris, & rigoris. At quocumque demum ſenſu velis, non fuit hominis noſtri febris ἠπίαλα. Nam neque ille ſimul frigus caloremque percepit, nec perpetuo friguit, horruitque.

Eſt Veteribus alia deſcripta febris λειπυρία, de qua etiam *Hipp.* Aph. 4. 48. 7—72. „ In febribus „ non intermittentibus, ſi externa frigeant, & interna „ urantur, & ſitiunt, lethale „. Cum hac deſcriptione conveniunt *interpretes*; ſed neque hujuſmodi febre laboravit noſter. Nam ſine thermometro latuiſſet nos penitus calor ille, naturalem 7. 8. gradibus exſuperans, ipſeque æger eum non eſt expertus: externum enim internumque frigus conqueſtus eſt.

Qua tandem ratione ejuſmodi Phænomena explicabuntur? Vulgaris doctrina Medicorum mechanicorum eſt, quod a nata in arteriis capillaribus verſus corporis ambitum reſiſtentia, cor velocius, validiuſque, ſe contrahere veluti cogeretur; ut copioſiorem humorem per aream minorem traduceret. Verum qui leges hydraulicas a Doctiſſimo *de Sauvages*, Tractatu *de Inflammatione* explicatas, & corpori humano adplicitas, attente contemplemur, prorſus contra-

trarium concludere cogitur. *Vide hunc tract. a* §.24. *ad* 62. Et profecto experientiam conſulentes, videmus in Paronychia, Otalgia, Tendinis punctura, Capillarium obſtructionem adeo modicam, ut notabilem effectum in ſanguinem, & cor edere, non poſſet; & tamen quam acutæ aliquando in his febres! quanti calores! E contrario febre comburi oporteret Chloroticam virginem, Scrophuloſum interno externoque corpore puerum, quibus fors media pars obſtructa ſit Capillarium; cum tamen hos reperiamus a naturali calore remotiores. Si quis dicat in his febres haud generari, quod cordi vires deſint; attendat ille quid his contingat ſuſcepto varioloſo, morbilloſo, aliove, miaſmate! Motus cordis, ejuſque velocitas, augentur ita, ut aquoſus pridem mucoſuſque cruor, jam phlogiſtica materie ſcateat, miſſuſque de vena denſam mox cruſtam formet.

An igitur nata quacumque de cauſa in humoribus acrimonia motum cordis, vaſorumque, irritando, augeret? Cum anatome detexerimus cor inflammari, ſuppurarique poſſe, citra perceptos eo tempore dolores: cum præterea Apoplexia doceat eo ipſo tempore, quo nullum inter Nervos ſentientes, & ſenſorium commune, Commercium detur, cordis motum notabiliter augeri: hanc ita dictam irritabilitatem pro cauſa ægrius admittere poſſumus. Neque nos hujus irritabilitatis convincere moderna experimenta valent, cum alii eorundem vim contrariis eludant experimentis. Daturque aliquando febris mox in corpore ſaniſſimo nata, ubi acrimoniam ne Lyncæi quidem oculi unquam detegant; & hæ quidem violentiſſimæ.

An igitur hæc de origine motus cordis, motuſque ejus, ac velocitatis incremento, quæſtio, inter illas locanda quæſtiones, quas Ille, qui ſe ſolum in S. Scriptura vocat Scrutatorem Cordium, ille perpetuo nobis amandus & adorandus, noſtrum adeo limitatum, & im-

be-

decille ingenium, latere voluerit; ut rei mirabilitate attoniti, in admirandi Artificis Encomia profunderemur?

Verumtamen dato ſemel, & a cauſis explicato, aucto motu cordis, nunquid natus inde attritus phænomena, in viro noſtro obſervata, explicet? Non puto. Tempore frigoris homini intolerabilis, cum pulſu contractiore minore, Thermometrum ſignat octo gradus ultra calorem naturalem: præterea tempore quo intolerabiles ardores homo conqueritur, quo pulſus magnus ac celer eſt, Thermometrum habet eundem caloris gradum. Hoc phænomenon qui legibus phyſicis bene ex attritu explicuerit, erit mihi magnus Apollo.

Alia ergo cauſa ſubſit oporteat, quam ſolus attritus, quæ augeat, auctumque ſuſtineat calorem; idque eodem tempore, quo ſenſus nil niſi frigus animæ denuntient.

Quæſtio nova, æque quam prior, intricata, nempe cur obtinente in homine calore, naturalem octo gradibus ſuperante; in homine, inquam, mentis compote, perpetuæ de frigore, eoque non tolerando, querelæ? Idque una cum ſignis frigoris, tremore, rigore, ſtridore dentium? Nunquid contrarium ejus, quod in corpore obtinet, nervoſque afficit, renuntiari animæ queat? Abſonum hoc videretur, niſi huic ſimilia, eoque mirabiliora, in humana œconomia contingere fateri cogeremur. Homo bene in lecto calens, in ſomnio videtur ſibi frigere totus, & incredibili voluptate afficitur, dum igni grato admoveri viſus, gelu membrorum ſuperare ſe credit. Homo bene cœnatus, nocte famelicus ſibi videtur, & amœnitate appoſitæ Dapis delectatur impenſe, famemque explet. Ergo citra ullum commercium corporeum, imo cum contrariis corporis conditionibus, Anima noſtra gaudiis affici, mœroribuſque, grato & ingrato, poteſt. Argumenti genus, quo impios convincamus, qui negent Animas a cor-

a corpore jam ſeparatas, iis poſſe cruciari, quibus, dum in corpore viverent, ope corporeorum organorum, affici ſolerent. *Luc.* 16. *v* 24.

Difficultatem, inquiet quis, difficultatibus potius cumulas, quam explicas. Fateor; neque aliter poſſum. Explicationes hucuſque ab Eruditis datas, nullius momenti eſſe, neminique ſatisfacientes, novimus abunde; alias porro ignoramus. Unde hanc ipſam quæſtionem iterum relegamus ad illas, quas ignorare debuerimus: noſſe enim ſi oportuiſſet, optimus noſtræ machinæ Conditor eaſdem patefeciſſet. Imo oportet harum ignorantiam nobis conducere, quia *Vidit Deus omnia quæ fecerat, & erant valde bona*. *Gen.* 1. 31.

Patientia igitur in experimentis, libero ab hypotheſibus animo capiendis, multa dediſcimus quæ humana arrogantia, & præcipitantia, perperam addidiceramus. Sed præſtat hominem, ad veritatem æternum contemplandam deſtinatum, ab erroribus remotiorem fieri, ac veritati proximiorem: ſic propius ad felicitatem, quondam æternam futuram nobis, accedimus.

Quot igitur encomiis ſufficiam, MATREM PATRIÆ, MATREM ACADEMIÆ, AUGUSTISSIMAM IMPERATRICEM, MARIAM THERESIAM, digne concelebrem! quod pro ſua benevolentia, munificentia, veroque ſcientiarum amore, indicante & hortante Illuſtriſſimo Medicæ Facultatis Præſide, Libero Barone *van Svvieten*, hoc condiderit, reditibuſque ditaverit, Noſocomium; ut in eo, poſthabitis omnibus circa Medicinam ſyſtematibus, Nobilis hæc, ac neceſſaria Ars, ſolis experimentis, & prudenter captis obſervationibus, traderetur, coleretur, augeſceret! ſane & huic Viro debitas hanc ob cauſam laudes ſera poſteritas canet.

Sed ut hoc caput abſolvam, paucisque dicta confirmem, reſumendus hic eſt caſus hominis, cujus Cap. II.

men-

mentio facta fuit. Is in ſuo marmoreo frigore, integris 24. horis ante mortem perdurante, ſine vel minimo arteriarum pulſu, ulla arte indagando, notavit in Thermometro calorem 97. graduum, idque adhuc bihorio ante mortem. Thermometrum autem, paucis minutis admotum, hunc gradum notavit; notaturum forte altiorem, ſi diutius applicitum fuiſſet. En iterum ſine ullo fere attritu calorem naturali majorem!

Idem, aliud tentans, expertus ſum. Animus erat experiri num cortex peruv. ipſa in febre datus, febrilem calorem augeret, prolongaretque; ut laudatiſſimus *Hales* habet *Hæmaſt. Exp.* 18. *N.* 6. Apta ad id occaſio erat. Fœmina 24. annorum, de qua actum cap. 6. febri continua gràvi, cum quotidiana intermittente afflicta, cortice curanda erat 12. morbi die. Cortex datus dedit prima die gradum caloris uno inferiorem ei, qui heſternus fuerat; die altero binis inferiorem gradibus; quarto vero die fœmina prorſum omni febre caruit. Ergo integram corticis, in ſubſtantia ut vocant, unciam ſpatio Nucthemeri abſumens ægra, non incrementa habuit, ſed decrementa caloris. Cortex tamen aliis in occaſionibus auget calorem; nam omni experimento liquet eo in iis augeri calorem, qui naturali minorem poſſideant; ut eundem minuit iis, qui naturali majorem. Qua id vi efficiat, cum *Sturmio*, cum *Bado*, cum *Mortono*, ignorantiam fateri malim, quam falſa incertaque proferre.

Sed, quod res eſt, hæc ipſa mulier, quarto die ab uſu corticis, febris prorſum expers, naturaliter calens, moderatum ſanum calorem ipſa experta, pulſum lentum bonumque habens; tamen ſignavit in thermometro gradum 102. multiſque poſtea diebus calorem habuit naturali majorem. Ergo calor non a ſolo attritu, non a ſolo motu aucto.

CA-

CAPUT XI.

De vario tumorum genere.

INflammatorii tumores qui generentur, hic inquirere non eſt animus; ſed quid de lentis quibuſdam tumoribus, tarde creſcentibus, diuque obtinentibus, cogitandum ſit, indagare.

Tales namque in collo multi gerunt plures, minores; variæ magnitudinis, duritiæque: ita nonnunquam, ut totum in ambitu collum conglomeratis ejuſmodi tumoribus maxime difforme fiat. Abdomen, thorax, totumque denique corpus, nonnunquam iiſdem ſcatet. Subſtantia eorum diverſa; diverſa, quam contineant, materies, haud in variis dumtaxat hominibus, ſed eodem etiam in homine. Et quidem ita, ut eodem in corpore trium, quatuor, quinque, ſpecierum variarum habeantur tumores; quorum quandoque, nulli vix aliquam curationem admittant; in aliis nonnulli tumores ægre, facile alii, curentur; in nonnullis longo molimine ſanentur omnes; denique curatorum multi non raro poſtliminio repullulent. Ex multis unam alteramve hiſtoriam deſcripſiſſe juvabit, ut de eorum genio, naturaque, cuique conſtet.

Puerum 10. annorum, multis in collo, & ſub axillis, tumoribus ſcatentem, muco turgidum, ventre tumidum, cacheticum totum, prægreſſi anni autumno ad me attulerant. Quæ remedia in uſum vocata ſunt, hæc poſtea hiſtoriæ aliorum ægrorum dabunt. Puer hydropicus factus, poſt expletas decem in Noſocomio ſeptimanas, calamitoſam vitam terminavit.

Cadaver luſtravi cum Clariſſimo & dexterrimo Anatomes Profeſſore *Gaſſer*, & exercitatiſſimo Chirurgo Noſocomii Civici *Leber*, qui in omnibus diſſectio-

nibus ſemper gratum mihi, utileque, præbere auxilium ſolent, tota ſtudioſorum præſente cohorte. Aperto abdomine Meſenterium tum vehementer tumidum fuit, tum penitus nudum ac conſpicuum Inteſtinis omnibus quaſi naturaliter verſus ambitum remotis. Tumores Meſenterii magni, durique iidem & ſolitarii, cum peritonæo vero, & ligamentis vertebrarum lumborum, adeo intime concreti, ut Meſenterium citra dilacerationem haud potuerit a vertebris ſolvi. Quoad naturam tumorum, in quibuſdam medium folliculum occupabat alba materies, aut griſea, unita, æquabilis, craſſa pulte durior, mollior lardo, & in meditullio veræ pulti ſimilis. In aliis materies tum albidior erat, tum etiam in meditullio durior. In aliis tota iterum dura, æquabilis, ſciſſilis. In nonnullis veluti calx aqua miſta oculis adparebat, digitis nullam exhibens aſperitatem. Denique, in una alterave, vera calcarea materies, dura, tactu aſpera, ceu in fungoſum lapidem concreta. Ad vaſa iliaca utraque, ad Pericardium, Sternum, Diaphragma, ſupra Aſperam arteriam ad Jugulum, ad Axillas, ubique ejuſmodi reperiundi tumores erant. Multa in thorace, & abdomine, aqua.

Ad monſtroſum nunc collum verſo examine, Tumores non amplius ſolitarii, ſed & pluribus minoribus, ſibi incumbentibus, accumbentibuſque, & communi celluloſitate circumdati, conſtabant. Membranas alii tenues, craſſiores alii, nonnulli denique prope cartilagineas, habebant. Intercurrebant per tumorum intercapedines, ſupraque eoſdem, arteriæ, venæ, nervi multi, per tunicarum ſubſtantiam diſperſi. Tumore prudenter aperto, vaſa eadem in minores, quibus maſſa major componebatur, tumores, ſe dividebant: tumorumque multi vaſis in collo majoribus tam firmiter increverant, ut ſine alterutrorum læſione ſeparari non poſſent; vaſa tamen illa majora a

tu-

tumoribus non videbantur notabiliter comprimi. Encephalon ſolum ab his malis immune fuit. Ubique in colli tumoribus diverſitas materiæ: imo aliquot ante mortem ſeptimanis ingens adparuerat tumor, ſuppuraverat, diſparuerat. Plerique vero quaſi una cartilaginoſa ſubſtantia erant, vel atheromata. Sedes porro omnium aut glandulæ erant, aut adipoſi folliculi.

Multiplex igitur uno in corpore tumorum differentia: ſed aliis in corporibus adhuc alias formas induunt. Fœminæ cætera ſanæ a tribus retro menſibus ſolitarius ejuſmodi tumor creverat ſponte, in colli poſtici dextro latere, partem cucullaris muſculi, ut & ſplenium capitis, & complexum, tegens. Libere hærentem Chirurgus enucleavit, globo ſimilem, levem. Exſciſſum tumorem examinantes, plures membranaceas lamellas, vaſculis multis refertas, primo ſeparavimus; dein ad duritiem ſemicartilagineam ſeſquilinearis craſſitudinis pervenimus, quam intus inveſtiebat durior compages, in plagis quibuſdam perfecte cartilaginea. Magnus tunc ſequebatur folliculus, plenus materie pellucidiſſima, gelatinoſa, ſubflava, tunc ſanguis fluidus, coccineus, per tremulum hoc gelatum filatim quaſi diſperſus, vaſis non contentus tamen. Portio vero quædam rubicunda, gelatinoſa, uno in loco ad internum folliculi parietem hærebat, non quidem affixa, ſed veluti leviter agglutinata. Vas vero, quo ejuſmodi duplex materia in cavum folliculum intraſſet, nullo ſcrutinio patuit. An durum tumoris putamen, poſt enucleationem contractum, vaſa in cavum penetrantia compreſſiſſet, rubrum partim in cavum, partim retro expuliſſet? Sicque vaſis conſpectum ademiſſet? ſaltem microſcopio examinata materies hæc, & undique perſciſſa, non niſi homogenea, vaſiſque orba, adparuit.

Aliud genus tumoris intellectu difficile, haud ita pridem tribus in hominibus vidi. Sedes in maxilla utraque eſt, incipiens ad aurem, ſub proceſſu zygomatico procedens, ad alterum tertiumve dentem molarem pervenit, deſcenditque ad mediam, imo & ad infimam maxillæ inferioris partem. Si in ore examines, eſt ligni inſtar durus, & veſtitus membrana, ruber colore, a maxillis liber, præterquam ſuperiore ſui parte. Lignea durities ubique æqualis. Palmam manus magnitudine occupat. Cuidam fœminæ & totam occupat parotidis ſedem. Eſt, cui Zygomaticus proceſſus extrorſum trudi videatur. Nullis hucuſque remediis auſcultat, etiam ſolventiſſimis. Si forte alicubi plaga emolleſcens materiem videatur continere, ea aperta dat ſanguinem merum, dat Lympham; cæterum nec ſuppurat, nec mole decreſcit. Qua proprie lege naſcantur, quidve gerant intra ſeſe, necdum bene detegere licuit. Buccinator, Zygomaticus major minorque, ſupra tumorem libere agunt.

Hæc de theoretica tumorum quorundam contemplatione, quorum difficilem fateor curam eſſe; quid tamen in inveteratis, deſperatiſque, tentaverim, enarrabo.

Acceſſit me 20. annos nata fœmina, vinitorio opere victum quæritans, pluribus deturpata toto collo tumoribus. Varii quidem illi, maximeque ad nucham, ſuppurantes apparuere, apertique dederunt puris tantillum, ſed reliqua mole manſere duriſſimi; quantacumque opera eorundem ſuppuratio, unguento ægyptiaco, aut adplicito vitriolo calcinato, aut præcipitato rubro, aut trochiſcis de Minio Vigonis, exploraretur; uno alterove, in tanto numero, excepto, omnia fruſtra erant.

Hinc in ea inſtitui *Galeni* methodum, qua Aceti vapor, apto ad id inſtrumento, quotidie ad dura hæc corpora determinetur, idque per ſex integros menſes

con-

continuavi : interea dum patiens uteretur Vino auſtriaco communi, in quo ſal acalinus ſolutus, ut hoc veluti ſaponaceo liquore ſolverentur concreta; uti & ſæpe pilulis gummoſis ac ſaponaceis. Sed omnia fruſtra.

Deinde ipſi per alium dimidium annum dedi dragmam integram *ſpongiæ uſtæ* quotidie. Spongia dat uſta odorem, uſtis animalium cornubus ſimilem, ſalem alcalinum volatilem, & oleum tale. Qui tunc carbo remanet, habet ſalis fixi quidquam, &, ut magnes indicat, quid ferri. Si jam vaſe rite clauſo ſpongia uritur, oleum & ſal volatile cum fixis principiis unita manent. Spongia ſic parata multos ſcrophulos curat: aſt dimidii anni ſpatio hæc fœmina XVI. Libras nequicquam aſſumſit, quamvis interea variis emplaſtris, unguentis, fomentis, frictionibuſque, reſolutio tentaretur.

Unde ad aliud reſolvens confugiens, ſpiritum frumenti præſcripſi cum Mercurio ſublimato, continuatis frictionibus, & dato quartis ſingulis diebus purgante hydragogo. Et hæc per dimidium annum vix quidquam profuere.

Tandem pie defunctus *Greg. Menſurati*, eruditiſſimus *Græcenſis* Medicus, Chirurgiæ ibidem, ac anatomes Profeſſor, communicavit mecum remedium, quo ſe plurimos in *Styria*, & *Carinthia*, curaſſe aſſeverabat. ℞. Nihil albi unc. IV. Oſſium ſepiæ, Putaminum Ovorum a. unc. ij. Panni ſcarlatini unc. $1.\frac{1}{2}$. Miſta vaſe clauſo comburantur, rediganturque in pulverem. Doſis pro adulto gran. XVIII. bis de die; ea quidem lege, ut ipſo in plenilunio purgans phlegmagogon ſumatur, & ſequentibus ſex diebus duodecim pulveres aſſumantur, dum interea loca tumida probe fricentur. Quoſdam tunc curatos ajebat; quibus vero malum non multum, aut non integre ademtum, his altero plenilunio, tertio, quartove, eandem repeten-

dam methodum eſſe: ſed Styros ſuos raro ea ad tertiam vicem indigere.

Volui ad literam, ut ajunt, hoc conſilium exſequi, ne quis, ſi minus ſuccederet, neglectum accuſaret. Sumſit fœmina remedium cum effectu nonnullo, repetivit toties, donec ad quintum plenilunium perfecte curata eſſet. Sed pendula in collo cutis, ſacci inſtar, diſſormitati erat. Frictionibus autem aromaticis, & ligatura idonea, cutis naturalem contractionem recuperavit.

Succeſſit idem experimentum in juvene, qui etiam antea varias methodos fruſtra expertus eſſet: unus tamen alterve ipſi tumor ſuperfuit, quod, peracta fere tota cura, ſeipſum negligeret.

Nolim hic loci, ne longior ſim, examinare undenam iſta horum medicamentorum efficacia? ſuffecerit hucuſque efficaciam vidiſſe.

Verum quod mireris mecum, & condoleas, ceſſantibus utriſque a remedio, malum ſenſim rediit. Diatheſis manſerat, curatis ejus effectibus. Mens igitur eſt in aliis, modo morigeros ſe præbeant, remedium per dimidium annum a perfecta curatione continuare,

CAPUT XII.

De mira variorum medicamentorum efficacia.

IN *Rat. med.* 1756. cap. 9. quædam obſervata circa calculum me in ſequentibus communicaturum ſpoponderam; fidem nunc liberabo.

Ac primo quidem de *Uva Urſina* affirmari oportet, optimum remedium eſſe in Renum, Veſicæque morbis, dum calculus aut adeſſe noſcitur, aut ſui ſaltem ſuſpicionem facit. Nonnullis mitigat tormenta

mor-

morbi, ut vita tolerabiliter tranſigatur; aliis omnia ſymptomata aufert, ut ſe curatos putent.

Uvæ urſi uſus mihi commendabatur dudum ab *Illuſtriſſimo Præſide*, qui & omnem ejus, quam poſſidebat, copiam, mihi elargiebatur. Egregius Botanices ac Medicinæ Cultor, Dominus *Lucas Miſlei*, qui in *Styriæ* Alpibus, medias inter nives, magnam plantæ copiam mihi collegit, hanc mihi ejus deſcriptionem dedit.

„ Uva urſi. Α'ρκτοςάφυλ☉. *Tournefort. Inſtit.* „ *Rei Herb. Tab.* 370. Eſt ex mente Cel. *Linnæi* Arbuti ſpecies, nempe Arbutus caulibus procumbentibus, foliis integerrimis. *Linn. Spec. plant. Tab.* „ 1. 395. Num. 4. *Johannis Bohini* Hiſtoria Plant. „ univerſalis Tom. 1. Lib. 5. cap. 8. pag. 523. optimam dat iconem, ſed deſcriptionem minus accuratam. *Galeni* deſcriptio videtur convenientiſſima „ Lib. 7. cap. 4. *κατὰ τόπȣς*. Frutex eſt humi repens, locis paucis frigidiſſimis, iiſque potiſſimum „ creſcens, quos perpetuæ nives tegant; *paucis* dico: nam mihi multos altos montes conſcendenti, „ non niſi in binis hactenus conſpectus eſt: in Auſtria „ quidem, in Alpe *Gans* vulgo nuncupata, quinque „ Leucis ab Auſtriæ Neapoli ſita; in Styria vero in „ Alpibus nivalibus dictis, ſex Leucis a *Cellis Marianis* remotis, ubi inter perpetuas nives copioſius „ legitur. Caules huic Frutici reptantes, cortex ruſeſcens, folia conferta, oblonga, ovata, integra, „ carnoſa. Flores monopetali, ovales, baſi planiuſcula, ore quinquefido: lacineis obtuſis, revolutis, „ parvis. Fructus eſt Bacca ſubrotunda, ceraſo minori ſimilis, rubra, ſeminibus quinque oſſeis, planiuſculis, fœta. Planta perpetim viret; fructus altero „ anno matureſcit. Totus hic frutex, præſertim cortex & folia, amarum, adſtringentemque, habet ſaporem, fere ut Peruanus cortex. Cæterum in col-

„ ligenda hac planta attentus ſit oportet Rhizoto- „ mus, ne Vitem ideam, ſeu Myrtillos rubros, pro „ Uva urſina colligat: ita enim hæ binæ plantæ, ut „ ovum ovo, ſibi ſimiles videntur; nec niſi ſyſtema- „ ticus Botanicus eaſdem ſemper diſtinguere novit. „ Differentia tamen hæc eſt: Uva urſi florem habet „ decem ſtaminibus, vitis idea, non niſi octo, præ- „ ditum. Uvæ urſi Baccæ non niſi quinque habent „ ſemina; vaccinium, ſive vitis idea, viginti ſæpe.

Planta ſic cognita, videamus ejus egregios in medicina uſus. Sexagenarius vir a 20. retro annis difficultate mejendi crebro laboraverat, nunc per novem menſes fere continuo: ita ut guttatim, ſummiſque, & intolerabilibus cum ardoribus, urinam emingeret fœtidiſſimam, purulentam, mucoſam, ſanguineam. Quin & Iſchuriam aliquoties paſſus, cathetere levandus fuerat. Utrum nunc Cathetere, an acrimonia Urinæ, urethra læſa ſit, Catheter ſaltem induci non poteſt, ut exploretur num calculum veſica gerat.

Præmiſſis infuſis balſamicis, & laxantibus, data fuit homini quovis mane dragma dimidia hujus plantæ in pulverem redactæ; Turendæque, quæ feruntur eædem eſſe, quibus Pariſienſis Chirurgus *Daran* inclaruit, & divitias magnas comparavit, ipſi in urethram miſſæ ſunt. Turundæ canalem egregie percuraverunt, ſed Catheter immiſſus verti non potuit; ob veſicæ forte parvitatem, quæ familiaris his, quos omni momento mingendi neceſſitas urgeat. Veſica enim, ultra non expanſa, contrahit ſeſe corrugaturque, ut exemplis anno elapſo patuit. Cæterum per ſeptem integros menſes his pulveribus homo uſus, Urinam nunc per aliquot menſes crebram quidem & mucoſam, licet haud ita fœtidam reddit; at vero doloribus, quibus per tot annos tantum non enectus erat, prorſum caret, bene dormit, bene appetit, ambulat, viribus valet, & ſine ullo in urethra impedimento reddit urinam.

nam. Per dimidium annum omnia remedia cum neglexiſſet, initia levioris doloris expertus rediit, eoſdem pulveres repetiturus.

Alius ſexagenarius, qui a tanto tempore & ædes ſuas, & viciniam, miſerrimis clamoribus, & ejulatibus expleverat, iſchuria demum quotidie redeunte laboravit; ita ut per ſeptem integras ſeptimanas, mane ac veſpere, Cathetere juvandus fuerit: cujus tamen ope vix bihorii ſpatio tormentorum ferocitate carebat: & ſi quandoque minus feroces dolores pateretur, nullam tamen Urinam reddiderat, niſi ſemel ſaltem de die Cathetere juvaretur. Præterea Herniam oſcheocelen dictam, eamque magnam, patiebatur. Hic rerum ſtatus, cum ad nos accederet.

Herniæ aptum brachierium bene proſpexit. Dragma media pulv. uv. urſ. ſingulo mane data, leve paregoricum veſpere exhibitum, effecere, ut ſexto die nunquam ultra Cathetere indiguerit. Urina tamen ſemper fœtida manebat, & quanvis eadem nocte & mane miſſa, dum eam inter 7. & 8. matutinam examinabamus, cum aceto efferveſcebat. Poſtquam autem tribus cum dimidio menſibus medicamenta eadem continuaverat, Urinam diutius retinere potuit, doloribus caruit, vires adeptus eſt, & ex cacochymico ſanus eſt factus. Negligentiam medelæ incipientis doloris reditu luens, repetiit Noſocomium, eandem rogaturus; poſtquam denuo omni dolore caruit, cumque iterum aliquantiſper expertus eſſet num medela hac tuto carere poſſet, ad me rediit DEUM veneratus, mihique gratias agens. Suaſi tamen alterno die pulverem ſumeret; non rediit.

En autem aliam hiſtoriam. Cuidam quinto ætatis anno quinque in ſcroto ulcera oboriuntur, quorum ex uno calculus exit. Tumore, validoque ſcroti dolore, ac continuo materiæ albæ, urinæque, apertis de ulceribus, ipſo inſcio, prodeuntis, ſtillicidio la-

lo-

boraverat. Tandem enarrata Symptomata ſenſim evanuere, vago urethræ dolore, & materiæ albæ ex urethra ſtillicidio, perſeverantibus. Viginti autem annos nato, ſcroti, ac præprimis dextri, dolor & tumor renaſcuntur, ulcere ibidem, ut quondam, ſuccedente. Nato ulcere dolor conticuit; clauſo eodem, recruduit dolor. Aperto ex ulcere iterum, ipſi inſcio, urina, albidaque materies, extillavit, maxime quo tempore urina in mingendo per urethram tranſiret. Teſtes non male affecti; dexter modo ſiniſtro major, quod forte naturale. Inter medios teſtes, ubi corpus cavernoſum urethræ habetur, durum quiddam, ac utcumque fungoſum corpus percipitur, urethræ veluti appendix, cum ipſo ſcroto corrugato ibidem concretum, unde emitti urina videbatur: Perinæum vero molle totum, & bonum. Venerei, quoad ſciam, ſubeſt prorſum nihil. Siniſter teſtis primo vehementer doluerat, eratque varicoſum eodem in latere corpus pampiniforme. Solamini ipſi ſæpe fuerat unguentum hocce: ung. Nicotianæ unc. II. Myrrhæ dr. II. M. Ut & Empl. compoſitum ex Empl. de Ranis cum merc. ſimpl. Diabotan. Divini, a unc. I. ol. ſtill. Rutæ dr. I. M. Hic ſtatus rerum, cum operam noſtram peteret.

Calculum ex urethra quinto ætatis anno per ulcus externum exiviſſe, ex hiſtoria patet; ſed undenam ille? Si ex veſica eo perveniſſet, iſchuria laboraſſet diuturnitate nemini toleranda; nam ſane calculus haud tam cito erodit urethram & corpus cavernoſum, & ſcrotum, ut prodeat foras. Saltem ſi in ſcroto hæſit ſine iſchuria, indiguit longo tempore, antequam viam ſibi eo verſus paraviſſet. An non probabilius inflammationem ac ſuppurationem prægreſſas fuiſſe in urethra, acrem urinam in ulcuſculo moram traxiſſe, ulcus ampliaſſe, elementaque calculi, quæ omnis ſani hominis urinis inſunt, ibi depoſuiſſe, &
hinc

hinc calculum produxiſſe, qui viam ſibi extrorſum paulatim exederit?

Excreto hoc calculo, per 15. annos præcipuis illis ſymptomatibus caruit, ſed dolores & ardores in Urethra ſæpe perpeſſus eſt. Diſpoſitio leviter ulceroſa videtur ſuperſtes fuiſſe, ſed aſſiduo transfluxu urinæ abluta ſemper, ſimul vero ejuſdem urinæ tranſitu, & adplicatione, recrudeſcens. Ita quidem ut levis hæc exulceratio ad 20. vitæ annum proſerpſerit, & ex ulcere in concreto cum urethra ſcroto, denuo urina, puſque, perſtillaverint. Natum ulcus difficulter claudi potuit, eo quod urina illud continuo irritaret. Clauſo ulcere extrinſecus, ſtagnans ejus in fundo urina dolores iterum majores creavit. Quam calloſitatem in corpore cavernoſo urethræ deprehendimus, eam ulcus pro more produxit.

Cum itaque uva urſina in ulcere Renum, Ureterum, Veſicæ, cum calculi ſuſpicione, adeo proficua nobis viſa eſſet, & huic eadem data eſt. Hac vero per tres menſes æger uſus, clauſa ſibi ulcera gaudet; caretque ita dolore, ardore, aliove quocumque ſymptomate, ut ille ſibi integre reſtitutus videatur. Quia tamen ſubinde ex ipſa urethra in glande penis nonnihil materiæ albæ extillat, ſuaſi ut per aliquot menſes remedium continuaret; id quod, cum ſe curatum credit, negligentius facit.

Fœmina quadragenaria major, elapſis quatuor abhinc annis, percipere incepit totius corporis laſſitudines, graveſque lumborum dolores; quos æſtiduo poſt, idque per ſeſquimenſem continuum, mictus ſanguineus excepit; mictum ſanguineum dein limpidiſſima urina ſequuta eſt. Cæcas ſuas hæmorrhoïdas adplicitis hirudinibus ſubinde levavit. Catameniis gaudet. Et licet deinceps ſemel, aut bis modo, urina quid ſanguinis commiſtum geſſiſſet, manſere tamen tanti lumborum dolores, ut pronare corpus ipſi fere ſit impoſ-

poſſibile. Purulenta autem minxit nunquam; nunquam Iſchuriam, Dyſuriamve, paſſa eſt. Hæc menſe Aug. 1756. me convenit, conqueſta quod ubi ædibus ſuis expurgandis operam egregie navaſſet, jam in decimum diem ſummis cum lumborum doloribus, ſanguinem emingeret. Urina licet recens, fœtebat multum. Calculum Renum hiſtoria hæc vivis depictam coloribus exhibet.

Exhibitis primo demulcentibus ac paregoricis, uva urſi data eſt; octiduo poſt, urina ſine ſanguine fuit, ſine fœtore: mireque temperavit emplaſtrum latum de Labdano intolerabiles lumborum dolores. Uva urſina duobus exhibita menſibus effecit, ut integre reſtitutam ſeſe, ſanamque omnino pronunciaret. Monui vellet aliquamdiu adhuc medicamento pergere. Exin non rediit.

Ut uva urſi, ita *Sapo Venetus*, cum *aqua calcis*, pluribus profuit, ſed non niſi copioſe. Memorabile exemplum ſutoris eſt, quem anni, & quod plus eſt, ſpatio, hujus experimenti cauſa, Noſocomium aluit.

Per ſeptem integros annos, ſi quis unquam, calculi in veſica martyr, opem petiturus me adibat. A paucis unciis incipiendo dein integram menſuram, id eſt Libras IV. aquæ calcis, totidemque lactis, quotidie bibit; aptatoque ad id inſtrumento aqua calcis cum Lacte, ſemel, biſve de die, in veſicam eſt injecta. Potum egregie ſuſtulit; injectiones quacumque arte, prudentia, mutatione aut copiæ, aut materiæ administrarentur, ferre non potuit. Unde Doctiſſ. *Whytt* M. D. & Prof. *Edimb.* ſequutus, a menſe Nov. 1756. uſque in Junium 1757. dedi ipſi integram unciam saponis veneti quotidie, cum aquæ calcis & lactis memorata copia. Ita quidem ut in hac cura aſſumſerit 17. Libras ſaponis, 1500. Libr. aq. calcis & 1500. Libr. lactis.

Homo hic ſub media cura incepit, & hucuſque continuat, urinam tam facile reddere, quam unquam homo,

mo, qui ſemper expers calculi vixit: nulla unquam ſtranguria ultra affuit, nulla retentio, nullus ardor dolorve, imo retinet urinam debito ſanorum tempore. Et quamvis jam per 4. 5. menſes ex Noſocomio dimiſſus, tædio diuturni medicamenti, id ultra ſumere recuſet, atque indiſcriminatim ſalſa & acria, quibus delectetur, affatim aſſumat, manet tamen ſaniſſimus.

Interea autem Calculus cathetere noſcitur in veſica eſſe, urinaque quotidie mucoſa prodit. Egregius *Whytt* phænomenon explicat. Exemplo Nobiliſſimi Equitis *H. Walpole*, aliorumque, debuit concludere, ſi calculi non ſolverentur, eis tamen aſperitates demi, circumvolvique cruſtam mucilaginoſam, quæ, ne noceat calculus, efficiat.

Sed uſus tantus alcalinorum, an ſolutionem humorum putridiſſimam non minitetur? Id *Whytt*, aliique cum illo, obſervarunt nunquam, neque in meo homine ſimile quidquam adparuit. Nam cum illi, ex cathectico ſano, plethora urgente, vena ſecari debuit, ſanguinem ejus pleno auditorio demonſtravi, omni nota optimum.

Mercurius ſublimatus corroſivus cum Spiritu frumenti datus, eſt remedium incomparabile, quo ex Conſilio *Ill. Præſidis*, L. B. *van Svvieten*, multis in caſibus utor. In Libra Spiritus grana ſex ſolvuntur, danturque ejus duo de die cochlearia; aliquando ſi videmus hominem id bene ferre, pertinaxque ſit malum, ter, imo, quater de die; ea lege ut vel Decocti alicujus emollientis, Althææ, Bardannæ, imo ſæpe aquæ puræ, Libr. II. III. totidemque Lactis, quotidie abſumat, & omni quarto mane purgetur quinque pilulis compoſitis ex mas. pil. extr. cath. gr. X. ſcammon. & Reſ. Jalap. a. gr. V. Spir. Vin. q. ſ. ut f. pil. N°. V. Tutius, blandiuſque purgans, in quovis temperamento non datur, in Chronicis morbis. Vix credibile eſt, quantus hominum numerus tum in No-

Noſocomio, tum maxime per Civitatem totam & ſuburbia; hac methodo, tam a venereis, quam a multis aliis chronicis malis, & reſtituatur in ſanitatem, & ſanus conſervetur.

Puellæ cura per hoc remedium facta egregia ſane eſt ulceris primo nomæ, dein phagedenici, tandemque duſepulotici, cujus hiſt. cap. 6. dedi.

Juvenem ſpatio ſeptem menſium pulcre idem curavit ab albugine, utramque corneam diaphanam totam obvelante, quam longæ, diræ, neglectæ, peſſimeque tractatæ, Lippitudines produxerant; nullo alio remedio exhibito, præterquam diſcutientes herbas floreſque, vino rubro incoctos, oculis admotos. Cura hæc levem modo maculam ſiniſtro in oculo hucuſque reliquit, dextrum ita limpidum effecit, ut legere omnia, & ſcribere expedite, & labore demum victum quæritare poſſit.

Hominem, qui ex venere toto corpore perfuſa, etiam poſt Phlyctenas pannum craſſum dextra in cornea gerebat, idem Remedium & a Lue, & a Panno Corneæ, trium menſium ſpatio, ita percuravit, ut ne veſtigium quidem mali ſupereſſet.

Corpus antiquiſſima lue adeo arthriticum, ut hinc Anchyloſes, illinc Paralyſes, variique tumores & ulcera, illud jam dimidii anni ſpatio Lecto affixiſſent, hæc Methodus ita reſtituit, ut pedetentim moveri artus tandemque quivis fere motus, qui a ſano vegetoque corpore exerceri conſueverint, exquiſito digitorum motu excepto, denuo potuerint exerceri.

Lues venerea hominem longa a die emaciaverat; ac veſicam urinariam fœdiſſime exulceraverat, ita quidem, ut veſicæ ulcus magnopere intra ipſum Inteſtinum Rectum extuberaret, continuoſque crearet teneſmos. Urinam non emittebat, niſi cathetere adjutus, pure onuſtam. Arthritis ſimul venerea vehementer illum torſerat. Methodus dicta trimeſtri ſpatio integram

gram omnium ſymptomatum curam abſolvit, integram reddidit ſanitatem. Et quamvis jam quinto menſe quibuſvis remediis ille abſtineat, ſolo lacte excepto, illibata gaudet ſanitate.

Haud tamen omnes methodus hæc curat; ſunt enim, qui incurabiles: ſunt qui curam commodam gaudentes, mox dein, imo ipſa ſub cura, antiquum obtineant: Præterquam quod medicos reperias, qui vel non debito modo, vel non ſat diu, curam inſtituant. Sed ſi hinc vituperaverit eam quis a fortiore, quod ajunt, debebit Ptyalyſmum & Hidroſin, vituperare. Angli certe hanc methodum, ut omnium optimam, plurimis, iiſque pulcerrimis, experimentis approbaverunt, Tractatu nuperrime edito *Medical obſervations and inquiriis*, *Tom.* 1.

Circa aquam marinam, quam *Tergeſto* mihi afferendam curo, & liquorem picis, quædam dicenda habeo, ſed pauca experimenta afferre nolim; plerique enim ab horum protractiore uſu abhorrent: unde longiore tempore indigeo.

CAPUT XIII.

De Machina Electrica.

MAchinam electricam noſtram multi hoc anno academico acceſſere, quorum nonnulli ex leviore Apoplexia, ſeu ex Parapoplexia; alii Paralyſi idiopathica; quidam a Plumbo, ut tres figuli; alii a Mercurio, ut duo deauratores; nonnulli ab Anchyloſi genu, per vim externam orta; alii denique poſt Arthritidem partes quaſdam paralyticas haberent.

Horum plurimi per 1. 2. menſium ſpatium ubi aceſſerint, uno, tribus, imo ſex menſibus, redire negligunt: tum quod multi ad extremos ſuburbiorum fines habitantes, adverſa tempeſtate, maxime dudum hu-

humida, viis ægerrime uti queant; tum quod plures eleemoſynis ſuſtentati, otioſe potius vivere ament, quam, reſtitutis ſibi artubus, panem ſuum in ſudore vultus lucrari; tum quod nonnulli, integre pene reſtituti, præ amore victum ſibi, ſuiſque, quæritandi, antiquos labores ſtrenue repetant. Examine porro omnium exacte inſtituto, conſtitit:

1°. Nemini unquam vim electricam vel minimum nocuiſſe, licet raro caſu quibuſdam crearet dolorem. Hinc nemini formidini eſſe debere, ne ſi non proſit, noceat ſibi.

2°. Tres fuiſſe, quibus principio nihil profuerit, quique ideo non redierint.

3°. Unum fuiſſe alterumve, quibus per integros ſex menſes machina minime opitularetur; pertinaciter tamen perſeverantibus, multum levaminis attulerit.

4°. Quoſdam rediſſe, qui aliquid lucrati quondam, & debito citius recedentes, relapſi eſſent; hos vero difficilius deinde, tardiuſque, id quod perdidiſſent, recuperaſſe.

5°. Emendatos fuiſſe, qui 1. 3. 6. 9. 12. & ultra annis, paralytici eſſent; unum autem, alterumve, & minorem, & tardiorem, etiam in recenti malo, opem percepiſſe.

6°. Fuiſſe etiam, quibus jam primo menſe mutatio, ſpem exſuperans omnem, obtigerit, in lingua, oculis, artubus, digitis, paralyticis.

7°. Quoſdam eo uſque curatos, ut fere nil ſupereſſet mali; eoſdem tamen, quod ſolitos obire labores denuo poſſent, ad perfectiſſimam curationem non perſeveraſſe.

8°. Plures eſſe, qui multum lucrentur, ita quidem ut incedere pedibus, brachia movere, digitoſque, egregie valeant; non vero digitis ita uti, ut ſubtilioribus ſufficiant laboribus: ſpem tamen, modo per-

ſe-

ſeverent, habere, tote ut integre curentur.

9°. Indiſcriminatim emendari, ex quacumque demum origine paralyſin, tremoreſve membrorum, ſibi contraxerint.

10°. Conſuetudinem nobis eſſe, per mediam ad minimum horam protrahendi Electricitatis adplicationem.

11°. Viribus electricitatis alia etiam addita auxilia fuiſſe; quæ, licet citra *Electricam* vim, ſæpe incaſſum adhibeantur, eam juvare tamen, promovereque, poſſint. Etenim perpetuo ipſis injunctæ ſunt frictiones, pannis laneis, fumo Maſtiches, Sarcocollæ, Olibani, Benſoin, Styracis calamitæ, Camphoræ, Baccarum Juniperi, imbutis, inſtituendæ. Quibuſdam ſolventia & incitantia Gummi, herbaſque; aliis Roborantia, ex vegetantibus & mineralibus parata, exhiberi ſubinde oportuit. Imo nonnullis, quod tardius emendarentur, decem, quindecim, etiamque triginta, cucurbitæ ſiccæ, alterno ſingulove die, admotæ, ad Nervorum in Collo, Lumbiſve, origines, multum auxilii adtuliſſe videntur: ita tamen ut alio diei tempore ad machinam accederent. Quibus bene penſitatis concludo:

1. Perperam, & plane contra veritatem egiſſe, qui quaſvis Debilitates, & Paralyſes, & Obſtructiones, & Humorum lentores, ad machinam electricam curari poſſe, jactaverint. Coalitæ quippe, concretæque adeo ſunt in multis partes, ut humorum circulus per eaſdem reſtituatur nunquam. Spem bonam qui his ægris faciunt, vani jactatores ſunt, ſuis propriis experimentis redarguendi.

2. Injuſte egiſſe, qui, quod vis electrica haud omnibus ex æquo proſit, pluribuſque amicorum ſuorum nihil profuerit, quibus tamen a glorioſis Thraſonibus ſecura ſpes facta fuiſſet, ideo totam rideant electricitatis efficaciam.

5. Diſcuſſis, penſitatiſque omnibus, Machinam hanc auxilium eſſe, quod in multis malis plura præſtet, quam alia auxilia hucuſque præſtiterint; adeoque grates DEO, ob patefactionem ejus, a Mortalibus referendas eſſe.

Dicenda ſupereſſent quædam de Embrocha, *la Douche*, quam inſtituo, imitatione variarum aquarum medicatarum; ſed cum pauciora experimenta hucuſque completa habeam, quam út firmam inde concluſionem formem, malim hæc ad futura relegare.

Finem porro hiſce impoſiturus, ſerio notatum velim, plures Chronicos Morbos, aut tolerabiliores reddi, aut omnino forte curari poſſe videri, ſi in illorum curatione adminiſtranda Medici, ſi in eadem ſubeunda ægroti, ſummo ſibimetipſi impedimento non forent. Ut enim, quæ ſentiam candide eloquar, nos Medici longis in morbis debitæ ſolertiæ paſſim deſumus; idque, aut defectu ſcientiæ, aut patientiæ, aut denique temporis. Quoad primum; nihil verius quam multis noſtrum debitam deeſſe ſcientiam lentos, eoſdemque ſæpe implicitos, morbos interſtinguendi, veramque determinandi eorundum naturam. Enumeramus ſymptomata ſolerter, ponderamuſque illa; quibus auferendis partes nos noſtras abunde expleviſſe credimus, ſi calluerimus ad ſingulas viſitationes novam formulam condere; ita ut elapſo menſis ſpatio cubiculum ægrotantis in officinam Pharmacopæi videatur mutatum eſſe, & inops interim auxilii æger ſuis ſub miſeriis triſtis gemat, occumbatque. Deinde non minus certum eſt, enumeratis in morbis noſtrum pleriſque debitam deeſſe patientiam, ita ut tædeat nos, ad morbos lentos admotos, tam parum lenteque eorum in cura proficere. Quippe celeres curas, in altum quæ famam vehant, præferimus; miſeros vero, chronicis occupatos, vix decies rogati adimus. Tandem & illud, quamvis & turpe, & horribile dictu! ex-

experientia quotidiana confirmat, quod multos noſtrum tanta pecuniarum aviditas teneat, ut & amore proximi, & conſcientia poſthabitis, a ſumma aurora in ſeras uſque veſperas, terendis plateis occupari malimus, quam ad difficiliores caſus enodandos Muſæum frequentare. His tamen illos exceptos velim, quos fama maturior, quo ſtudiis parum incumbant, totos dies vel invitos defatiget, integras abripiat noctes. Occaſio his deeſt, non bona voluntas.

Ut Medici in culpa, haud ſane minus etiam ægroti. Multi longo itinere defatigati, fiunt demum erga Medicos, & Medicamenta, moroſiores. Quid quod pluribus ejus videtur Medici curta ſuppellex, qui quotidie non innovet, mutetque quidquam; iique ſoli digni, quos vocent, ſoli apti, quibus ſe fidant, apparent, qui ter de die alia, totoque diverſa cœlo, præſcribere adornareque poſſint.

Profecto allatæ hoc tractatu ſive curationis, ſive Emendationis, pleræque enarrationes, & medentium ſolertia, & ægrotantium perſeverantia, patratas eſſe curas demonſtrant, quæ nunquam ſive utroque, ſive alterutro deficiente, patratæ fuiſſent. Unde in ejuſmodi ægris ſuſcipiendis Medicum oporteat ſuas rite explere partes, ſuaſque etiam ut expleant adhortari ægrotos.

ANTONII DE HAEN,

CONSILIARII AUL. ET MED. PRACT. IN HAC ALMA ET ANTIQUISSIMA UNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII,

PARS TERTIA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO;

Quod in gratiam, & emolumentum Medicinæ Studioſorum,

CONDIDIT

MARIA THERESIA,

AUGUSTISSIMA ROMANORUM IMPERATRIX,

HUNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

L U C Æ MDCCLXI.

Ex Typographia Jacobi Juſti,

SVPERIORVM PERMISSV.

SACRÆ CÆSAREÆ, REGIÆ, APOSTOLICÆ, MAJESTATI,
AUGUSTISSIMÆ ROMANORUM
IMPERATRICI,
HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, DALMATIÆ, CROATIÆ,
SCLAVONIÆ, &c. &c.
REGINÆ,
ARCHIDUCI AUSTRIÆ, &c. &c.

MARIÆ THERESIÆ,

DOMINÆ SUÆ CLEMENTISSIMÆ,

ANTONIUS DE HAEN.

PLacuit hiſce diebus AUGUSTISSIMO IMPERATORI, *coram* MAJESTATE TUA, *me comparare viro egregio, ditiſſimi ſui Naturalium rerum Theſauri Collatori, ac Præ-*

fecto, Bailliou, rerum naturalium ſcientiſſimo, Philoſopho magno, ſed modeſto; acuto, ſed religioſo: idque ea potiſſimum de cauſa, quod, uti ille undique terrarum, quidquid in Rebus naturalibus aut unicum ſit, aut rarum, aut perfectum, dignumque ideo, quod in incomparabili AUGUSTISSIMI *theſauro occupet locum, ſtudioſiſſime conquirere, novit; ita ego in* TUO NOSOCOMIO *ejuſmodi morbos mihi conquiri curem, qui, vel quod rariores ſint, vel graviores, vel ſcitu utiliores, vel denique hiſce Regionibus funeſtiores, publica demonſtratione Medicæ Juventuti quam maxime proſint. Comparatio ſane, ut a parte* AUGUSTISSIMI *gratioſiſſima eſt, ita mihi honorificentiſſima! tum quod geſta mea ipſi* AUGUSTISSIMO *probari videam, tum quod* MAJESTAS TUA *nutu blandiſſimo, memoria nunquam delendo mea, hanc ipſam adprobare comparationem dignata ſit.*

Pro tanto ergo in me collato beneficio, occaſionem grati animi teſtandi mei potiorem haud mihi arbitror in præſenti dari, quam eam, qua TIBI, AUGUSTISSIMA IMPERATRIX, *Noſocomii, ſeu Theſauri* TUI, *& utiliora, & rariora, laboris nempe mei hornotinos fructus, ad pedes humillime deponam. Siquidem morbis examinandis, iiſ-*

dem-

demque ſive curandis, ſive mitigandis, qui TUOS, *alias tam beatos Populos, præcipue affligant, dulcique lumine privent, hoc elapſo Academico anno, qua potui ſedulitate, qua accuratione debui, me totum dedi. Porro nihil hiſce immiſcui Theoriæ fallacis: experimenta capta ſunt; experimenta loquuntur; experimenta ſola, quæ ſint dicta, confirmant. Quæquæ acta,* DEO ADJUVANTE, *fuerint, clamant aperte; non nota paucis duntaxat, ſed univerſo ſtudio Medico, inclytæ Facultati, Regiæ Urbi. Hæc* PATRI, *&* MATRI PATRIÆ, *probari gnarus, quod vitæ reliquum eſt, iiſdem continuandis, emendandis, amplificandis, ſacrum facio.*

7. Nov. 1758.

ELENCHUS CAPITUM.

CAP. I.

De Morbis Malignis.

CAP. II.

De Colica Pictonum.

CAP. III.

De ſanguine humano, ejuſdemque Calore.

CAP. IV.

Experimenta in Calculoſis; & de Calculo urinæ varia.

CAP. V.

De Virtute ſingulari quorundam Medicamentorum.

CAP. VI.

De Machina Electrea.

CAPUT I.

De Morbis malignis.

P*Arte Secunda Rat. Med. Cap.6. pag.117.* & hanc Quæſtionem propoſui: „ Nunquid ergo in ipſa eruptione aut malignarum Variolarum, aut aliorum „ Exanthematum; imo nunquid in ſtadio ipſo contagioſo, ſi & Epidemia, „ & Symptomata, Malignitatem vaticinarentur, teſtarenturve, Cortex peruvianus non conveniret? „ imo dandus non eſſet? Et pag.119. „ Attamen tantillum ab ejuſmodi reſponſione danda abſtinuerim, „ donec ſequens Academicus annus abſolutiora, cum „ Bono DEO, proferendi dederit facultatem. „ Suppeditavit porro hic annus quamplurimas, inſigneſque eaſdem, & quavis ex parte notabiles occaſiones; quas communicare, ac ſuper iiſdem practice ratiocinari, operæ pretium erit. At vero quia adeo confuſa res eſt illud nomen Malignitatis, ut non ſit idem ejus apud cunctos intellectus, expediet, quid hac appellatione intelligi velim, paucis præfari.

De-

Definiuntur magno *Hippocrati* εὐήθεες morbi ii eſſe, quos nulla ſymptomata concomitarentur, quæ a consueta horum morborum norma, neque natura, geniove ſuo, neque ferocitate, aliena eſſent; κακοήθεες vero, quos comitarentur talia. Id in *Prorrh.* in *Coac.* in *Libr.* 2. *de Morb. Mul.* manifeſto liquet. Hanc deſcriptionem ſecutus eſt *Galenus*, *comm.* 1. *Prorrh.* & *Libro* 1. *de Criſ. Cap.* 12.; hanc *Foeſius*, *Goræus*, aliique. Quare merito optimus *Sydenham* toties acerrime in illos invectus eſt, qui τὸ κακοήθες ad quoſvis graviores morbos, præſertimque cutaneos, ſolerent extendere: plures mortalium malo hoc intellectu, quam pulvere pyrio, interimi ratus. Cl. *Boerhaave Inſt.* §. 919. eodem modo malignitatem intellexit, definivit; morbos autem cutaneos adeo non ad malignos retulit, ut §. 939. eoſdem etiam inter bonas Criticas evacuationes annumeraverit.

Quapropter ſtatuere cogimur, eos ſolummodo morbos adpellatione malignitatis recte inſigniri, quos ſymptomata inſueta, aut longe ſolito graviora, numeroſioraque, comitantur; nullatenus vero illos, qui, acutine fuerint, an peracuti, interni, aut cutanei, conſueto more ſua ſpatia decurrant. Ut proinde *Variolæ*, *Morbilli*, *Scarlatinæ*, *Miliaria*, *Petechiæ*, nomine malignitatis careant, quando vel Acutorum criſin faciunt, vel Morbi exiſtentes primarii conſuetum Naturæ benignioris ordinem ſequuntur.

Utriuſque hujus generis, benigni ſcilicet, & maligni, Exempla, Noſocomium ſuppeditavit. Quintuplicem hanc recenſitorum mox morborum ſpeciem, adeo mitem experti ſumus, ut alia vix arte indigerent, quam ut, bona duntaxat directione, ſua morbo ſervaretur benignitas, ſuus maneret typus. E contrario autem eoſdem hos morbos aliquando adeo malignos offendimus, ut non citra ſummos labores emergerent

ægri.

ægri. Quin & eorum haud multum malignos, extra Noſocomium obtinentes, ineptiore methodo in vere malignos converſos, vehementer doluimus; deſperatos vero alios apto artificio in ſanitatem mutatos gaviſi ſumus. His prælibatis, varias eoſdem curandi methodos recenſere, examinareque, ut quænam cæteris præſtantior eſſe appareat, oportebit.

Potiſſima Europæorum Medicorum pars, interque eos *Germani*, *Galli*, *Angli*, principes Viri, curam omnium pene Acutorum emeticis inchoant, tuſa forte prius Vena. Qui modus agendi cum Medicinæ antiquitatem minime redoleat, fauſtoque ſæpe eventu careat, accuratius hic examinanda venit.

I. *Hippocrates* vomitoria nunquam dedit, niſi vel Febris abſens eſſet, Aph. 4-17. vel niſi in febribus non inflammatoriis prava in Ventriculo materies ita abundaret, ut plane ὀργᾷν cenſeretur, ac proinde ægrum perpetuis in agitationibus verſantem, quovis tum alimento, tum medicamento, fruſtraretur; *Aph.* 1-22. 2-29. Cæterum in Synochis putridis, quibus ὐκ ὀργᾷ, quibus non turgeret materies, aut in acutis inflammatoriis, nunquam. *Aph.* 1-24. *Libr. de purg.* ſive *Heurnii fragmento*, N.19. 20. *&c.*

II. *Hippocratis* mentem, ſuamque propriam, *Galenus* fideliſſime expoſuit in aureo ſuo opuſculo, quod ſub titulo, *Quos, quibus medicamentis, & quando, purgare oporteat?* extat apud *Charterium Tomo X. pag.*470. Singula opuſculi verba pondus habent, legeſque medicandi inconcuſſas formant; tum quoad Emetica, tum quoad danda in principio Acutorum Purgantia. Porro illud *turgere* non ideo in morbis obtinere cenſebatur, quod levior nauſea, vomituſque, adeſſet, aut quod os amareſceret, aut quod corruptus in eo dominaretur ſapor; nam citra quidquam horum Acuti rarius inchoant. Atqui dixerat *Hippocrates* raro exemplo materiem ita turgere,

re, ut emetico indigeret, τὰ δὲ πλεῖςα ὐκ ὀργᾷ. Rem ergo, quo eam modo ſuperius dixi, intellexit. Egregieque ad rem *Galenus*: Οργᾷν ἢ οἱ χυμοὶ λέγονται, inquit, ὅταν ἐν κινήσει σφοδροτέρα γενόμενοι, κ) μεταῤῥέοντες ἀπὸ μορίων ἐις μόρια, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῦ νοσηματὸς, ὄχλωσι τὸν ἄνθρωπον, ἀλγῦντες, κ) ἀσσῶντες, κ) γαργαρίζοντες, κ) ἡσυχᾶζειν ὐκ ἐπιτρέποντες. *Aretæus Cappadox*, *Cælius Aurelianus*, &c. ne latum quidem unguem ab *Hippocrate*, aut *Galeno*, deſciſcunt.

III. *Ludovicus Mercatus* ante 200. annos apud *Hiſpanos*; *Platerus*, *Lommius*, & *Foreſtus*, elapſis quoque binis abhinc ſæculis, hi apud *Belgas*, ille apud *Helvetos*; itidem eodem ferme tempore apud *Auſtriacos*; *Marquardus*; *Sennertus* ante 150. annos in *Germania*; elapſo fere integro abhinc ſæculo, apud *Gallos Hollerius*. *Duretus*, *Riverius*; apud *Auſtriacos*, *Paulus de Sorbait* Belga; aut non meminerunt Emeticorum in Acutis, Malignisque, aut materie turgente duntaxat præſcripſerunt; idque tum circumſpecte, tum blandiſſime. Ita ut eouſque *Hipp. & Gal.* doctrina ſarta tecta maneret. Quoſdam vero ab eadem ſenſim deſciviſſe concludimus ex *Diemerbroeckio*, 100. fere abhinc annis acerbe conquerente, quod a *Droetio*. *Quercetano*, *Matthiolo*, *Angelo Sala*, *Williſio*, in malignis morbis emetica, & quidem antimoniata, darentur, quorum ſiniſtros effectus ipſe plangebat.

IV. Si Authores ſæculi proxime elapſi evolvimus, interque eoſdem acerrimos Emeticorum defenſores & patronos reperimus, Hippocraticæ tamen doctrinæ veritatem innumeris exemplis confirmatam cernimus. *Hollerium*, *Duretum*, *Riverium*, *Sorbait*, jam recenſui. *Bevilaquam* deinde reperio *Hipp.* doctrinæ, quoad Emetica, defenſorem in *Styria*; clariſſimum *Andræam Loew* in *Hungaria*. Ultimus hic, ante 70. abhinc, & ul-

ultra, annos, in Ephemeridibus a Filio cum Perilluſtri *Schrockio*, *N. C. Præſidi*, communicatis, agens de morbo petechiali Hungarico anni 1683. „ Purgantia, „ inquit, quæ ad unum fere omnes admittunt ſcripto„ res, (multi ſaltem eo tempore) Vomitoria etiam, „ in principio, nullum hic invenere locum: imo omnes, „ quibus purgantia exhibita ſunt, brevi poſt expira„ runt: eorum vero Exanthemata ſemper adparebant „ latiora. Ex iis, qui Vomitoria aſſumſerunt, paucif„ ſimi, nempe ii ſolummodo, quorum robur naturæ „ adhuc erat inconcuſſum, evaſere; in quibus & citius „ morbus ſua decurrit tempora. „ Idem fere teſtatur in Febr. ann. 1699. 1704. 1705. Filius ejus *Carolus* qui Ephemerides paternas continuavit, idem quod Pater, bis ter repetiit in febri maligna anni 1730.

Cl. Hoyer, de Epidemica Conſtitutione *Mulhuſini* territorii, ad Ill. Præſidem *Schrockium*, Sudoribus ſe teſtatur poſt M. S. artificioſe provocatis Febrim in prima quaſi herba, citius ac felicius, quam Emeticis aut Purgantibus, ſine ſingulari ſucceſſu quibuſdam datis, ſuffocaſſe.

Doctiſſ. *Genſelius* agens de Conſt. Epid. *inf. Hungar.* 1713. „ Sempronii, inquit, quoque morbi conta„ gioſi cœperunt graſſari *cum Vomitu & ardore in ab„ domine*, Tertia, & Quinta letales; Petechiæ item „ atræ, cum Dyſenteria, Puſtulis in ſcapulis ac Bu„ bonibus ſub axillis, & in inguine, Septima & Nona „ funeſtæ: nec Vomitoria, nec Purgantia, nec V. S. in principio conducebant.

Eruditiſſimus *Cocchius*, cum egregio *Lanciſio* communicans hiſtoriam Epid. Conſt. Caſtrenſis, quæ *Ferentini*, &c. anno 1709. obtinebat „ Græcus Magiſter, „ inquit, initio Acutorum, & non niſi materie turgen„ te, Dejectoriis utebatur. Hoc namque refermentan„ tium genus interdum crudam, & lateris (credo la„ tere, aut latebris) aſſuetam materiem ſubdita quaſi

„ fa-

„ face provocat, & febres vel exacerbat, vel duplicat. „ Nos certe ſequi volumus Doctorem „. Attamen ipſe *Cocchius* illud *turgere* nimis late extendens, amiciſſime a *Lanciſio* corripitur; ut patet ex Epiſt. *Lanciſii* §. 10. & 11. ad Lit. *Cocchii*.

20. modo anni ſunt, quod in *Febre Peſtil.* Conſilium ſanitatis *Auſtriacum* Leges cuderit cognoſcendi curandique hunc morbum; nulla facta mentione Emetici, niſi caſu quo turgeret materies.

Illuſtr. *Mac-neveu o Kelly*, in Regia *Pragenſi* univerſitate Præſes ac Profeſſor Medicinæ, in accurata ac nitida Hiſtoria malignæ elapſa hyeme in *Bohemia* graſſantis Epidemiæ, ad me ſcripta, notavit idem, quod ſupra *Genſelius*, nempe Emetica, licet Vomituritiones utcumque illa indicare viderentur, tempeſtiveque darentur, neutiquam cum natura morbi conveniſſe; triſtique confirmat exemplo.

V. Quum ergo hæc ita ſe habeant, merito quæritur, qui factum, ut tantam hac in parte mutationem, immo ad oppoſita tranſitum, Medicina ſubierit?

Ipſa Morborum natura quandam mutationem pro tempore poſtulavit. Hoc certum eſt, ut mox patebit. Sed nunquid Medici hanc qualemcumque exceptionem, nonnunquam obſervatam, jam ut generalem Naturæ legem perpetuo obſervandam, jure merito conſiderare debuerunt? Sane Sapientiores ab hoc errore reſipuerunt, quos inter *Sydenham* cæteris exemplo fuit; dum qua methodo danai in certa epidemica febre Emetici, felix fuerat, eadem ſe poſthac in ſimili febre infortunatum eſſe, palam fateretur. Febris continua putrida morbilloſa fert, jubet, urget paſſim, V. S. & enemata; dum vero epidemica erat anno 1674. *Sydenhamo* referente „ nec V. S. tulit, nec enemata, ab utriſque „ irritata.

Expertiſſimus *Carolus Richa* deſcribens Febr. Epid. *Taurinenſem* anni 1720. malignos advertit Diarrhœa ju-

judicari; quæ tamen Diarrhœa alias ſæpe mortem his ægris adduxit, ut idem advertit.

Idem *Richa*: „ Sponte oborta Hæmorrhagia ple„ roſque ſervatos refert *Diemerbroeck* in peſte *Neoma*„ *gienſi*; ſecus hanc olim letalem experti ſunt *Toloſa*„ *tes* & *Lugdunenſes*...

Quantiſque laudibus effertur in Malignis *Camphora*, veluti collapſas vires blande reſtaurans, & ſomnum ipſo opio tutius adducens! Conſulite modo egregios Viros, *Huxham*, & *Pringle*. Aliud tamen experti in Epidemia an. 1699. eruditi Medici *Vratislavienſes*, in *Hiſt. morb. Vrat.* „ Mirabitur autem quiſquam, ajunt, „ nobis in recenſu Medicamentorum præteritam eſſe „ Camphoram, cum hactenus inter tot Bezoardica com„ poſita, in quacumque forma, unanimi quaſi conſen„ ſu fuerit adoptata. Enimvero ſcire licet tantopere „ laudatam Camphoræ virtutem alexiteriam... niti „ nuda traditione & opinione hominum, ac in re ipſa, „ in Febribus *hiſce* malignis Camphoram interne plus „ detrimenti, quam auxilii, afferre.

Videamus denuo *Sydenhamum*! Emetico feliciter curabat integro triennio febrim Epidemicam; pergens poſthac in eadem, ut videbatur, Febris ſpecie emetico agere, infauſte necabat. Vide eundem ad Febr. anni 1665.

In multis laudatorum antea authorum conſtitit, homines maligne decumbentes emeticis debilitari, imo occidi; attamen quædam nonnunquam Epidemiæ illa ſalutifera deprehenderunt. Ita Ill. *Baro van Swieten* comm. §. 661. „ An ad modo recenſitas, inquit, debi„ litatis cauſas referri poſſunt quædam alia, ſatis mi„ ra, in morbis obſervata? Hæret aliquando in mor„ bis aliquid circa præcordia, quod, Venenata quaſi „ vi, omnes vires uno momento proſternit; & quan„ diu ibi hæret, ſummam debilitatem facit, quamvis „ nulla jactura liquidorum prægreſſa fuerit, neque ob-

„ ſervabilis ulla mutatio in liquidis, ſolidiſve Corporis „ partibus reliquis, inveniatur, cui ſubito nata debili- „ tas attribui poſſit. A bile circa præcordia hærente, „ non tantum Convulſiones, ſed & Syncopen ortam „ fuiſſe, obſervavit *Galenus*; excuſſa hac Saburra per „ Vomitum, ilico ceſſabant omnia hæc mala. In Fe- „ bribus continuis, quæ epidemice graſſabantur, mi- „ rabatur *Sydenhamus*, præter alia mala ſymptomata, „ adeſſe ingentem ac ſubitaneam virium conſternatio- „ nem; emetico vero dato, omnia ſæva illa ſymptoma- „ ta, quæ & ægros excruciabant, & adſtantes perterrefa- „ ciebant, mitigabantur. A venenis aſſumtis quando- „ que & ſumma debilitas obſervata fuit, dum tantum „ in Ventriculo hærerent; uti pluribus exemplis apud „ *Wepferum* in *Hiſtoria Cicutæ aq.* confirmatur. Non „ videntur autem omnia ſimilia agere immeabilitatem „ liquidis conciliando, aut obſtruendo canales; quia „ illico ceſſant omnia hæc mala, dum Ventriculo ex- „ pelluntur. An mutatis Ventriculi nervis directe in „ Cor agunt ipſum? An prius Cerebellum, vitalibus „ corporis functionibus inſerviens, afficitur? Sufficit „ hic notaſſe mirum hunc effectum, licet minus intel- „ ligatur quomodo a ſimilibus ſubitanea adeo debili- „ tas fiat. Simulque proderit hoc noviſſe, ne quando- „ que debilitas, a tali cauſa pendens, aliis adſcriba- „ tur. „ Igitur cum inſueta admodum debilitas non raro homines ab ipſo morbi principio proſternat, exa- minanda eſt debilitatis cauſa; quæ ſi non a plethora, non a vera virium deperditione, ſed ab ejuſmodi cauſa in Ventriculo hærente ortum ducere deprehenditur, erit utique illa, contra obſervationes de nocumento emeticorum in his morbis captas, emetico expellenda.

Merito ergo clari in arte Viri, tot nominibus lau- dandi, *Huxham*, & *Pringle*, apud *Anglos*; *Tyſſot*, apud *Helvetos*; cum ejuſmodi Epidemiis interfuiſſent, qui- bus Emetica & Purgantia bona reperta, ſuam illorum cu-

curandorum methodum cum publico communicarunt; debitaſque ob id gratias ipſis referimus. Verum an ideo eorum obſervatio perpetuam & unicam formabit curandarum malignarum in poſterum Regulam? Nec credunt id, opinor, nec a nobis poſtulant., magni, quos laudavi, Viri. Eodem enim jure Camphora ultra non proderit, quod in malignitate nocuiſſe Vratiſlavienſibus obſervata ſit. Erunt Hæmorrhagiæ in malignis vel ſemper ſalutares, vel ſemper lethales. Imo cum aliquando 6. 7. 8. Venæ ſectionibus Pleuriticos ab imminente Leto vindicaverimus, id nobis ultra non licebit, eo quod *Sydenhamo* Pleuritis obſervata, iteratam V.S. reſpuens. Vid. *Tuſſ. Epid. ann.* 1675.

Sapienter ergo, quem ſupra laudavi, Cl. *Richa*, ubi retulerat malignos anni 1720. Diarrhœa judicari. „ Neque is tamen ego ſum, inquit, qui indiſcriminatim purganda eſſe Corpora, ſtatim ab initio, contendam. Fieri namque poterit, ut id genus auxilii, quod modo haud paucos revocavit ad Vitam, nec alio tempore ægris inferat ... Sæpe viſum eſt in Febribus alvi profluvia noxia fore, mortemque inferre, quæ aliquando ſalutaria extitiſſe novimus. Idque eſt Epidemicorum hujuſmodi morborum ingenium, ut qua methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem, ipſo anno jam vertente, forſitan e medio tollas.

Summa proinde dictorum eſt; in morbis malignis tum vario tempore, tum vario modo, mutationem a generali Regula obſervari nonnunquam, hancque medico cognitam etiam medendi modum petere, qui a communi medendi modo ſit diverſus. Sed ſimul conſtitit ejuſmodi mutationem haud raro præſentem, dum abeſt, dici: Hinc dandorum emeticorum conſuetudinem nimium increbuiſſe, ex principio Hippocratico περὶ τῦ ὀργῷν haud bene intellecto. Turpiter erraſſe Medicos, dum quæ *Hipp. Aph.* 4. - 17. de dando emetico extra Febrim præceperit, ea ipſis adplicent febri-

citantibus. Hinc factum, ut in Malignis, & non Malignis, vomitoria dederint indiſcriminatim, cum eorum rariſſimi ſint, in quibus nauſea, vomituritio, præcordiorum anxietas, os amarum fœdumve, plus minus non adeſſent. Hoc ipſos *turgere* adpellaſſe, cum neutiquam id ita adpellare debuiſſent; ſi enim id *turgere* dicendum, turgebit in omni fere morbo materies; ſcire autem oportere cum *Hippocrate* plurima non turgere, adeoque raro eſſe emetico utendum acutorum in principio. Solent, ab introverſa perſpirabili materia, enarrata ad præcordia ſymptomata oriri, ſolent aliquando a deglutito Epidemicorum miaſmate. Vis diluentium & involventium hæc ſtimulantia enervat, expellit; emetica & purgantia turbant naturam totam, nec hoſtem auferunt, quod ille ſubtilior ſit, altiuſve infixus. Plurimi piaculum eſſe credunt emetica in ſtadio inflammatorio Variolarum non dediſſe; ſed an illi vomituritiones non obſervaverint eo uſque perennare, donec debita fieret exanthematum expulſio? Hinc nunquam ipſis dedi, & tamen aut debito tempore conatus vomendi ſilebant, aut ſæpe multo ante; quod diluentium copia inertem in Ventriculo ſtimulum reddidiſſet. Quinto jam anno Medicinam hic publice facio; materiæ vere turgentis occaſiones adeo raras inveni, ut nunquam adhuc dederim emeticum cujuſcumque acuti morbi principio. Provoco ad omnes aut Medicos aut Medicinæ ſtudioſos, ut dicant, num ex neglecto Emetico vel minimum infortunium unquam contigiſſe, imo an, non dato emetico, ſed adplicata noſtra methodo, vomitus Nauſeaſque, tertio die ſuperſtites eſſe, obſervaverint? Spes me alit fore, ut damnoſam hanc artem demum ex Medicina exſulare videam. An ergo nunquam dabo? Utique ſtatutum caſus extare illos obſervaverim, in quibus *Illuſtr.* L. *Baro van Swieten*, laudatique Authores, emeticorum deprehenderint neceſſitatem. At vero exceptio hæc erit a Regula generali; exce-

ceptio ſequenda, donec obſervatur: generalis demum regula denuo obſervanda, ubi exceptio haud amplius obtinet. Atque ita quæſtioni, de emetico malignis in morbis dando, me reor ſatisfeciſſe.

§. 2.

Secunda quæſtio hic circa V. S. verſatur; cum hanc nonnulli impenſe laudent, Authorum tamen potior pars aut penitus proſcribant, aut unice in repletis corporibus, & morborum concedant initiis. Quorum ea potiſſima ratio eſt, quod Maligni & contagioſi morbi tantam ſibi habent adjunctam paſſim debilitatem, ut his ægris venam ſecare, eoſdemve trucidare, unum videatur, idemque. Attamen prædefiniendum fuiſſet, utrum ex vera, an ex adparente duntaxat virium projectione, hæc Debilitas generata eſſet. Vera Debilitas eſt a virium deperditione; adparens vero Debilitas, ab earum ſolummodo ſuffocatione. Ab utraque cauſa oritur, ab utraque cauſa mala eſt; licet ex vera virium deperditione pejor. Magnus *Boerhaave* Debilitatem febrilem *Aph.*661. deducit & ab inanitate vaſorum, & ab immeabilitate liquidi, & ab obſtructione canalium. In quem textum *Illuſtr. Commentator*: „ Sic obſerva„ tur ſæpe in ipſis peſſimarum febrium initiis omnes „ omnino Corporis vires illico proſterni; malo qui„ dem ſemper omine, quia ſumma morbi malignitas „ indicatur. „ Ad cauſas a *Boerhaavio* datas adjungamus eam, quam ex comm. *Illuſtr. Commentatoris* præced. §. attuli.

Volupe ſane eſt hac ſuper quæſtione venerandam Antiquitatem audiviſſe; quam ſi Medici ſerio conſulerent, minus ſane aut ceſpitarent, aut aberrarent. Magnus *Hipp. Libr. de Vict. Acut.* in quarta diviſione Libri apud *Chart. a Text.*21. *ad* 26. cum ipſa admiranda ſua brevitate longus eſt, ut hujus adparentis debi-

litatis juſtam Medicis ideam formet. Deſcribit ibidem ſub nomine *Aphoniæ* morbum, in Corpore antea ſano, nulla de cauſa defatigato, aut debilitato, qui tum impotentia ad motum, tum præprimis difficultate loquendi, *Aphonia* nominatur; & graviſſimis aliis, acutiſſimiſque morbis, viam ſternit. Diſerte autem dicitur ejus cauſa proxima τῶν φλέβων ἀπόληψιες, & πνευμάτων ἀπολήψιες ἀνὰ τὰς φλέβας. Sane non poſſemus *Hippocrate* accuratius cauſam proximam definire, quam quod ſit ſanguineorum vaſorum interceptio, ut & interceptio ſpirituum inter Vaſa, quæ turgendo Nervos comprimunt. Quid hic medelæ? Venam cubiti ſecandam jubet. Convenitque ſuo cum Auctore Commentator *Galenus*; inſequuturam alioquin mortem præſagiens.

Aretæus Cappadox Aphoniam Hipp. ſub Συγκοπὴς adpellatione deſcribere videtur, contingentis in valde Acutorum exordio; morbique graphice deſcripti curam mox a V. S. orditur ἢν δὲ ὑπὸ πνίγεος γίγνηται Συγκοπή.

Alexander Trallianus, Sexti ſæculi Author, ſimilem morbum deſcribit in principio Acutorum, & cum maxime Febris ardentis, coactumque ſe videt contra *Aetium*, *Oribaſium*, *Cælium Aurelianum*, inevitabilem venæ ſecandæ neceſſitatem propugnare. Pariſienſis Profeſſor *Riolanus Ench. Lib.*3. *c.*8. ante 100. annos Germanis exprobrabat, quod V. S. in ſyncope, ipſis a plenitudine perquam familiari, negligerent.

Nonne ex his curandæ Malignarum debilitatis vera eruuntur fundamenta? Profecto his principiis imbuti Medicorum multi, in V. S. quam ultro, dato in caſu, condemnaverant, volentes nolentes inclinarunt. Ipſe *Oribaſius*, Author quarti Sæculi, quem mox, *Alexandrum* laudantes, V. S. hic condemnantem intelleximus, *Libr. de Cuc. Scarif. Cap.*20. „ Et ſane, inquit, dum peſtilentia ve-

„ vehemens Aſiam deprehendiſſet, multoſque perdi-
„ diſſet, meque etiam morbus attigiſſet, ſecundo mor-
„ bi die, remiſſione Febris facta, Crus ſcarificavi, *duaſ-*
„ *que fere ſanguinis Libras detraxi*, hacque de cauſa
„ periculum vitavi. Plerique etiam alii, hoc præſidio
„ uſi, ſuperſtites evaſere: erant enim plenitudinis ſi-
„ gna; illique præcipue ſervabantur, qui *ſanguinem*
„ *copioſum exhauriebant*.

Nunquid & ipſe *Sydenham* non eo pervenit uſque? Evidenter id patere arbitror ex ejus dicta *Schedula monitoria*; in qua, poſtquam Medicorum falſam de Malignitate ideam perſtrinxiſſet, pulcre dein hanc ingentem in Malignis debilitatem, a mera virium ſuppreſſione, præ humorum copia, ortam docet; & irretragabili exemplo juvenis, animam hac ipſa de cauſa propemodum agentis, nec niſi poſt tertiam, quartamve V. S. curati, demonſtrat.

Moverat præclarum hoc exemplum optimos viros, *Vratislavienſes* Medicos, cum curam Malign. anni 1702. infelicem luxiſſent; ita quidem ut Eruditis omnibus problematice proponerent, an non expediret larga V. S. curam ordiri, & Alexipharmacorum loco, purum putum ſequi *Sydenhamum?* Profecto, *Sydenhami* ſententia, ſuaque propria infortunia, ipſis hanc quæſtionem vel invitis extorſeraat: altas vero nimium radices egerat antiquum præjudicium, quam ut ſerio *Sydenhamum* imitarentur. Adeo nimirum laborioſum paſſim eſt, vel optima cæterum ingenia præjudicatis opinionibus exui poſſe.

In vera igitur debilitate, ut haud oportet detrahere ſanguinem, ita in debilitate adparente omnino eſt detrahendus. Si quis nunc veras optet utramvis diſtinguendi regulas habere, has laudatis ſupra textibus dederunt *Hippocrates*, *Alexander*, *Sydenhamus*. Primus „ Eorum autem quamplurimis hæc accidunt:
„ Faciei rubores, oculorum conſtantiæ, ὀμμάτων ςά-

 σιες,

„ σιες, manuum diſtenſiones, dentium ſtridores, pul-
„ ſationes, maxillarum contractio, extremorum re-
„ frigeratio, & ſpirituum per vaſa turgida interce-
„ ptiones. „ Alter vero „ Primo ſane facies eorum
„ ſqualida eſt, & ſicca; pulſus exigui, inæquales &
„ inordinati, adparebunt. Dejectio autem bilioſa eſt,
„ Vigiliæ magis, quam in aliis urgent, ſitiſque ad-
„ fligit. „ Tertius: Quamvis enim, inquit, ferme
„ animum agere videretur ille (juvenis) calor ta-
„ men in externis partibus ita ad Tactum ſentieba-
„ tur temperatus, ut fidem mihi derogarent adſtan-
„ tes Amici, quoties aſſerebam eum Febre laborare,
„ quæ ob ſanguinis oppreſſionem (cujus mole, exi-
„ tu negato, quaſi ſtrangularetur) ſe explicare, &
„ oſtendere, nequibat.

Duplici equidem modo poſſumus hic vaſa reple-
tiora intueri; ſive vera plethora, ſive ſanguinis, cæ-
teroqui non nimii, rarefactione. Ita jure merito Cl.
Boerhaave Inſtit. §. 1230. 3. „ Indicatur V. S. a
„ motu ſuffocato per nimium tumorem a Copia, vel a
„ Rarefactione, natum in Arteriis. „ Hoc modo puel-
la ſero mucoque repleta, ſuſcepto Variolarum mia-
ſmate; hanc rarefactionem quandoque ita patitur,
ut Venam cum euphoria ſecta, ſanguinem vere phlo-
giſticum exhibeat.

Sed laudati tres textus ſignis datis ad cognoſcen-
dum morbi ſtatum variant; variare autem debent.
Si modica Circulatio, attrituſque, ſuperſint, ut in
Juvene *Sydenhami*, moderatus aderit per omnia ca-
lor; ut & ipſe teſtatur. Si ſuperſtes paucus admo-
dum motus; aderit, ut *Hippocratis* in caſu, frigus
extremorum. Si motus modicus quidem, ſed univer-
ſus; poterit, quod *Hipp.* aſſerit, vultus rubere, fixio-
reſque eſſe, a nimia repletione, Oculi: Si vero in-
feriore in corpore Cruor accumuletur, minor erit ad
Encephalum motus; adeoque ſqualida ac ſicca facies,
de-

deſcripta *Tralliano*, obſervabitur. Verum quacumque ratione ex his datis cauſis Debilitas ortum duxerit, V. S. ſemper opus habebit. Erit vero hæc V. S. inutilis, imo damnoſa, ſi vel ex evacuatione nimia, vel a putrida humorum diſſolutione, vel a corrupta ad præcordia hærente materie, oriunda Debilitas fuerit. Hanc nos legem ſequuti, omnibus noſtris ægris maligne habentibus, Venam tudimus, cum debilitatis emendatione; ſi quidem illa aut plethoram, aut rarefactionem ſaltem, pro origine haberet.

§. 3.

Tertium, quod examinandum, idque cum maxime memorabile, eſt datorum ægris noſtris medicamentorum natura & ordo. Optimos authores conſulens, egregiorumque Medicorum varias Methodos anxie expiſcatus vidi manifeſto, & noſtris & aliorum ægris, varias prodeſſe methodos, eaſq; ſaltem non irreparabiliter nocere, quamdiu morbi ita modo maligni eſſent, ut in veram, antea deſcriptam, malignitatis claſſem, non inciderent. Hinc cum cæteris Medicis plures curavi; ubi vero ad certum veræ Malignitatis gradum morbus perveniſſet, tam aliorum, quam meam medendi methodum, in multis deficere, morbumque evaſiſſe Medicina majorem, moeſtus vidi. Ut ergo *Rat. Med. part. 2. Cap. 6.* innui, efficaciorem medelam expiſcatus eram, ultraque eram expiſcaturus. En ergo quid inveni.

1. Alimenta ex Avenæ, vel Hordei Decocto, diluto; aut ſi ex jure Carnium, ſaltem cremor tartari, aut citrei ſuccus, multum adjunctus eſt. Subinde poma, pyra, prunaque, cocta; panis his additum tantillum. Potus, Decoctum Hordei mellitum, aut hydrogala cum melle, aut etiam blanda Emulſa. Copia autem omnium horum potuum ſemper ingens data eſt.

2.

2. Lenia paregorica emulſis addita ſæpe; & ſemper bis, ter, quater, Nucthemeri ſpatio, doſis ejus largior data.

3. *Cortex peruvianus*, vel declarante ſe malignitate aliquandiu poſt eruptionem exanthematum, vel cum ipſa exanthematum eruptione, vel etiam ante eruptionem eorum, vel ab ipſo morbi principio, illico ſummo cum effectu datus eſt.

4. Tandemque ſi nimia tuſſis ſibi relinquenda non videretur, Oxymel ſquilliticum, Kermes minerale, Paregorica, hanc compeſcuerunt.

Notandum quod horum ſub uſu Veſicantia & Epiſpaſtica varia Corporis loca occuparent; Enemata, pro re nata, copioſa injicerentur; fomenta aut emollientia ad partes rigidas, aut Vinoſa in ſumma debilitate, corpori undique adponerentur, & id genus alia. Porro quid hic Cortex præſtet, inquirendum.

Septuaginta, & ultra numeramus annos, cum egregius *Richardus Morton*, Londinenſis Medicus, *Sydenhami* amicus, multa experientia edoctus, evicerit, demonſtraveritque, præſtantiam corticis peruviani, indiſtinctius euſque noti, in Febribus pleriſque tum intermittentibus, tum etiam in iis, quæ ex continuis remitterent, ut & in Remittentibus. Corticem porro ut univerſale antidotum commendavit, ubicumque febres ſive anomala ſymptomata affectarent, ſive in malignitatem declinarent: idque non in acutis modo, ſed etiam in Chronicis. Generalior forte, minuſque digeſta doctrina, effecit, ut pauciores eam pro dignitate ultra excoluerint, perfecerintque. Forte etiam volitantia per totam Europam ſcripta in odium Corticis, Mortoniana ad tempus ſuffocarunt.

Sexaginta anni ſunt, quod doctiſſimi Medici *Vratiſlavienſes* hujus Corticis vires in intermittentibus contemplati, merito ſuſpicarentur, proforetne etiam

in

in Malignis? Quorundam enim animos hæc dubitatio ſubierat, an malignæ febres ex continuarum Claſſe eximendæ non forent, inque eam intermittentium transferendæ non eſſent? Uti quidem jam *Petro Salio* viſum fuerat, & *Neucrantzio* & *Sennerto*, *Paulo Simoni*, & *Rhodio*. Quod ſi id revera ſic ſe haberet, corticem concludebant æque in malignis, quam in intermittentibus, profuturum. Attamen, quod dolendum, alienos iterum ab hac opinione ſe teſtabantur fieri, tum triſtiſſimis quibuſdam propriis exemplis, tum infortunatis *Lovveri*, *Shortii*, Anglorumque aliorum, experimentis. Utique ſi hi, & illi, doſi non ſua, tempore non ſuo, corticem dederint, infortunati eſſe, ut priore anno evici, debuerunt. Interim notaſſe juvat medicorum Conamina dandi in malignis corticis, plane nova non eſſe.

Sub idem fere tempus ſimile quidpiam ſubolfecerat egregius Vir, tum a Religione ſyncera, tum ab eruditione medica commendatiſſimus *Fr. Tortus*, Mutinenſis Profeſſor. Hic anno 1709. annoſas ſuas obſervationes edere cœpit, ac dein 1712. incomparabilem Librum edidit, cui Titulus: *Therapeutice ſpecialis ad Febres quaſdam pernicioſas, inopinato ac repente letales, una vero Chinachina, peculiari methodo miniſtrata, ſanabiles.* Verum, ut fit in rebus humanis, famam ingentem inde natam impune non tulit: nec de infima gente medica adverſarios habuit, ſed arte, fama, induſtria claros, *Ramazzinium* . *Mangetum*; quorum prior *Torti* reſponſis jatroapologeticis plane inermis redditus eſt; poſterior anno 1720. excuſantes Literas ad *Tortum* dedit. Fatetur autem vir candidus *Ludovici Mercati* doctrina, de certis quibuſdam intermitt. Febribus, & eruditi *Richardi Morton* de Cortice obſervationibus, ſeſe plurimum adjumenti percepiſſe, ut ſaluberrimam ſuam Methodum conderet.

Eru-

Eruditiſſimus vir *Carolus Richa* in Conſtit. *Taurinenſi* 1720. §.26. ſcribit in malignis febribus, quas, ut ex eo ſupra monui, alvus critica ſolveret, ſe, cardiaco indigentem, cortice uſum aſſe; dein §. 33. 34. 35. multus eſt in eodem laudando, ut incomparabili præſidio artis, quocumque in morbo Medici tenuatiores humores offenderent; ſed quo præciſe morborum tempore, quave doſi illum exhiberet, haud addidit.

Laudandus multis de Cauſis eruditiſſimus *Huxham* in Conſt. an. 1735. pag. 109. „ Si in ſingu- „ lari, inquit, gangræna valeat Quinquina, quid- „ ni in univerſa humorum corruptione? Exanthemata „ nigra, Vibices, & citiſſima cadaverum putrefactio, „ gangrænoſam utique ſanguinis Diatheſin ſignifica- „ bant. Ad eum adeo finem, optato demum cum „ ſucceſſu, *poſt* ſummum morbi incrementum, exhi- „ bui aliquam ex cortice peruviano medicinam, cum „ Alexipharmacis idoneis, & Elixire Vitrioli Myn- „ ſichti acidulatam; nec otioſe interea expectans ſe- „ dimentum Urinæ laudabile, & quod dicitur, late- „ ritium; modo ſcilicet vel minimam morbi remiſ- „ ſionem obſervaſſem. „ Videtur ergo corticem dediſſe poſt morbi acmen, coctionis tempore, nec ipſi ſoli eſſe confiſus, ſed cum contraj. ſerp. virg. camphora, ſp. C. C. Elix. Mynſ. commiſcuiſſe.

Doctiſſimus *Pringle* Febres Caſtrenſes nervoſe deſcribens, quas in *Bello Belgico* ab anno 1742. ad 1748. ipſe obſervaverat, adparet viribus Corticis in malignis febribus necdum multum fiſus eſſe, nec *Huxhami* obſervata exploraſſe, donec, improviſo ſane caſu, Corticis in hiſce præſtantiam cogeretur admirari. Anno quippe 1748. contigerat, ut Miles febre maligna petechiali laborans, Gangrænam a Veſſicante ad dorſum poſito pateretur. Cum gravis ea Gangræna eſſet, homini dabatur præter conſueta remedia, cortex. Quo effectum, ut

ut elapſis aliquot diebus gangrænoſa plaga pulcre ſuppuraret, ipſeque ſimul petechialis morbus in meliora verteretur, atque integræ Curationis ſpem feciſſet, niſi æger a Corticis uſu abhorrens, eum plane repudiaſſet. Factum inde, ut omnia in pejus denuo ruerent, & mors brevi inſequeretur. Hoc tamen caſu ait egregius Author ſe, de Kinæ præſtantia convictum, 39. ægris eundem poſtmodum dediſſe; horumque, depurato prius Noſocomii aëre, 35. ſervatos eſſe; aëre, non depurato, ſucceſſum duplo fuiſſe minorem.

Conſideratis his omnibus patet a multis claris in arte viris rem propoſitam eſſe: nempe a *Mortono* & *Torto* ex cruditate ad quandam incipientem maturitatem perductam eſſe; ſed haud ita, ut principibus in arte Viris ſic probaretur, ut ſine animi ſcrupulo, conſtanter, determinatiſque in Caſibus, Corticem unanimiter dederint, laudaverint: imo nec unquam aut verum ejus dandi principium, finemque, aut genuinam ejuſdem doſin, exacte determinaverint. Tandem doctrinam hanc, licet a *Mortono*, *Tortoque*, egregie propugnatam, ut plurimum ab aliis problematice adhuc habitam fuiſſe; & non, niſi fortuitis ſive experimentis, ſive ratiociniis, denuo reſuſcitatam, idoneoſque ad uſus revocatam fuiſſe. Cum igitur verum inchoandi tempus, juſta doſis, ejuſque ſola ſibi ſine aliis remediis alexipharmacis ſufficientia, (ſi ita liceat parum latine dicere,) qua exactitudine oportuit, non ſit determinata, hiatumque in doctrina medica relinquat; conabor ea mea conamina perficere, quæ priore anno ad hunc hiatum explendum inchoaveram; cum id præſtandi multiplex ſeſe occaſio obtulerit.

Ægrota I.

Ineunte Februario 1758. mulier ann. 36. una ex

ex ægrotantium fœminarum noſtrarum Cuſtodibus, febre continua putrida corripitur. Plures habebat ab initio jumentoſas urinas, tum maxime referentes τὸ γονοειδὲς *Hippocratis*. Quarum urinarum per ſex dies integros ſervatarum, ne unica quidem corruptionis, putredinisve, ſignum dedit. Octavo morbi die innumeris ſubito Petechiis ſcatuit, Collum, Brachia, Manus nonnihil & Crura, obſidentibus. Maligna mox ſigna eruptionem ſequebantur: Præcordiorum anxietas, motus convulſivus ſingultum inchoantem referens, oculorum ac totius faciei mutatio magna, & collapſus, celer admodum contractuſque pulſus.

V. S. totaque antiphlogiſtica cura, primo in ſtadio adplicata fuerat. In ſtadio autem eruptionis, tum authoritatem Authorum, tum aliorum exemplo, adpoſito primum ſcuto ad ſtomachum, compoſito ex empl. de Labd. Camph. & Opio, dedi quovis trihorio Rad. Contraj. & Camph. a gr. VI. una cum largo calidi decocti hordei melliti potu. Tria primo, dein adhuc duo alia, ſunt admota Veſicantia. Nihilque proficiens, dedi miſturam ex Rad. Contr. Serp. Virg. Camph. a gr. XII. Acet. roſac. Syr. ſucc. citr. a unc. I. Aquæ Rutæ unc. VII. ut altera hora unciam hujus, altera unc. III. Emulſi camphorati ſumeret. His profectum nihil. Sola præcordiorum anxietas, & ſingultiendi conatus, unc. III. olei amygd. & unc. I. Syr. Diac. hauſtis, ceſſaverunt; reliqua omnia ſymptomata cum increſcentibus petechiis increverunt.

Nono morbi die medio ſtranguria oborta eſt, dolorque ad ima pelvis intolerabilis. Emolliente Cataplaſmate mox impoſito, prodiit cum micto guttatim lotio ſanguis, idque continuo fere. Ut autem in Malignis calor febrilis raro intenſus, ita & hic thermometron per 8. minuta adhibitum 99. modo gradus ſignavit. Perrexit ſanguinea urina per ſeſquidiem, dum interea alvus plane æruginoſa prodiit; tandem

alvo

alvo ſanguinea prodeunte, ceſſavit cruoris mictio.

Duo hic maxime terrefaciebant. 1. Dolor ſtranguriæ tantus, ut mulier ejulatu ſuo totas expleret ædes, & ut ad ſingulam urinæ guttam convelli inciperet, totoque corpore contorqueri. Ad hunc ſedandum tentavi quid Oleum Lini per Catheterem in Veſicam injectum efficeret? Tentamen pro Votis ſucceſſit; ita ut, repetitis injectionibus dolor imminueretur, & poſt biduum plane conticeſceret. 2. Morbi malignitas, ad quævis appoſitiſſima remedia augeſcens. Quare *Sydenhami* memor, dicentis de Mictu, ſputoque cruentis „ Unicum in Variolis ſymptoma, cui „ devincendo nondum par eſt Ars medica „ cogitavi illico, ſi quid remedii adhuc forte ſupereſſet, id corticem peruvianum fore. Quare illico, mictu cruento primum viſo, corticem dedi; & quidem, ut commode illum, copioſeque, ſumeret, extracti forma. Doſin ejus eximiam dedi, quia uſus, per varia diſcrimina rerum, me eo perduxerat, ut, dum ad averruncandam, abigendamve, Gangrænam, cortex quidquam juvaret, non parca manu juvaret, ſed larga datus. Quippe ut proxime elapſo anno monueram, parcior exhibitus Cortex, levamen, non curam, attulerat. Igitur fœmina hæc unciam extracti quotidie in miſtura aſſumſit continuis quatuordecim diebus, per octiduum vero dein unc. mediam. Fuit & Syr. Diacod. bis, ter, de die datus, donec integre eſſet devictus morbus. Vini diluti modicum ſub inde conceſſum; Vini calefacti fomenta diu noctuque adplicata, laborioſe renovata, jugulo, axillis, inguinibuſque.

Effecit Cortex, quod dixi, ut mictus cruentus ceſſaret, ſolaque alvus, pro æruginoſa, cruenta prodiret. Cum jam putrida & gangrænoſa diatheſis Inteſtinorum metui poſſet, injectumque ad eam præcavendam, curandamve, tepidum oleum Lini illico eſſet; parabatur interea largum & ſaturatum corticis decoctum, quod

quod enematis forma ſæpius injiceretur: at vero alvus deſinens cruenta eſſe, opus eo non habuit. Ad finem morbi moleſta tuſſis, tantillo Kermes minerali, Oxymelli ſquillitico admiſſo, pacata eſt. Curato morbo œdema dextri cruris moleſtum erat, ſed data per multos dies uncia Rob. Junip. frictionibusque & faſciis adhibitis, intra tres ſeptimanas perfectiſſime convaluit.

Ægrotus II.

Eruditus, candidus, multæque profecto ſpei Medicus, Dominus *Haſenorl*, in Noſocomio *Hiſpanico* Medicorum alter, poſtquam multis maligne laborantibus egregiam operam navaſſet, maligne ipſe decubuit. Vena ipſi ſecta fuit, omniſque adhibita antiphlogiſtica Cura. Sexto die innumeræ Petechiæ faciem obſident, collum, pectus, abdomen totum, integrum dorſum, omnes, ſuperiores maxime, artus. His paulatim puſtulæ miliares albæ copioſæ interſperſæ. Cum in Ptochotrophio decumberet, in conſilium me vocavit, ipſo eſſloreſcentiarum principio, optimus Dominus *Mayer*, pauperum ibidem Medicuſne dixerim, an Pater. Conſilii concluſio fuit 1. Corticis extracti unciam quotidie exhibere. 2. Veſicantia apponere. 3. Quotidiano enemate alvum ſervare apertam. 4. Bis ter, quater de die, unciam Syr. Diac. dare. 5. Potum aq. hord. mell. aut. Seri lactis, aut Hydrogalactis, aſſidue dare, & corpus jure carnium, cui citrei ſuccus admiſſus, nutrire. Pulcre videre erat, quam egregie, horum ſub uſu, duplicis generis eſſloreſcentiæ in conſpectum prodirent, totumque contegerent corpus. Nihil jucundius cernere erat, quam quantopere præſens nunc debilitas ab ea diſtaret, quæ hiſce adeſſe Morbi ſolet. Urinæ continuo vere criticæ prodierunt; moleſtæ vero tuſſi eadem, quæ ægrotæ primæ data, medebantur: ſymptomata demum quævis

vis ita miteſcebant, ut, petechiis, vidicibus, miliaribus, ſcatens, ne ægrotaret quidem. Uncia igitur extracti corticis 21. diebus quotidie uſus, minori dein per alios 14. dies doſi, ad ejuſmodi demum ſanitatem pervenit, ut eadem, adeo illibata, multis ab annis ſibi non videatur fruitus eſſe. Solis diebus morbi gravioribus, ut plerique alii, ita & hic, corticis paulo majorem copiam ſumſit.

Ægrotus III.

Dominus *Kollmann*, ob doctrinæ medicæ præſtantiam recens creatus Medicus Noſocomii Militum in ſuburbio *Leopoldino*, medio menſe junio hujus anni eodem febrium genere, a qua ſuorum militum plures jam percuraverat, decubuit; & ab amico ſuo, Solerti Medico, *Antonio Störck*, digniſſimi Profeſſoris J. *Störck* piæ memoriæ, digno fratre, olim meo, in Noſocomio, per biennium Aſſiſtente (ut vocant) ægrorum vigilantiſſimo, egregie juvabatur. Ab utroque vero ad Conſilium rogatus, quotidie adfui. Ante adventum meum vena jam ſecta fuerat, omniſque reliqua adhibita antiphlogiſtica cura. Petechiæ quinta die prodierunt; prima in dextro colli latere, cui mox ſe plures adjunxere: die ſexto etiam ad pectus & brachia comparuerunt. His demum die ſeptimo miliaria adjuncta.

Ut in priore ægro, ita & hic, mox a conſpectis petechiis, in morbo cæterum graviſſimo, Cortex ſimiliter eadem doſi datus eſt, a 5. morbi die, in 30. diem uſque. Graviora ſane ſymptomata hic æger, quam proxime præcedens, perpeſſus eſt, deliria, debilitatem, alvum involuntariam, iſchuriam, &, quod peſſimum, univerſo corpore, diu noctuque, idque plurium dierum ſpatio, enormes tendinum ſubſultus. Tota cura hic, ut in præcedentibus, adhi-

bita eſt. Notatu dignum quod; cum tam debilis eſſet, ut vix artus per lectum movere poſſet, nunquam tamen, etiam in peſſimorum ſymptomatum vigore, pulſus ipſi debilis, aut valde celer, ſit deprehenſus. Poſt 30. diem & huic crura intumuere; ſed adhibita frictione, ſumptoque purgante, brevi remiſerunt. Levem dein Icterum, cui & olim obnoxius, aquæ Selteranæ percurarunt.

Ægrotus IV.

Juvenis 16. ann. a peractis multo cum frigore, & inſueta cum diæta, itineribus, febre corripitur, & per 5. continuos dies ſine ullo auxilio, miſere in ſtabulo decubuit. Die 6. ad me conducitur. Febre cum tuſſi catarrhoſa continuante, prodiere die 14. Morbi alba Miliaria, cum ea quidem malignitatis nota, ut qui eouſque æqualis, ſatque fortis fuerat, pulſus, nunc debilis, intermittens, inæqualis, deprehenderetur. Et huic actutum cortex ideo datus, miliaria belle eduxit, pulſum emendavit, vires reſtituit, integramque ſanitatem octidui ſpatio reduxit; ſola ſuperſtite moleſta Capitis gravitate, quæ caput ſæpius pectendo fricandoque, cito devicta eſt. Ut priores, ita & hic, Corticem, curato jam morbo, aliquantiſper, pauciorem licet, continuavit.

Ægrotus V.

Non ſine voluptate recordor hiſtoriæ prænobilis juvenis, ad quem Conſilii cauſa die 3. Dec. 1757. acceſſi. Ex pluribus, quibus uſus fuerat, Medicis, unicum modo præſentem reperii, Dominum *Guarin* juniorem, Phyſiologiæ & Praxeos eruditum Cultorem. Video ægrum Petechiis, & Miliaribus dudum plenum, ſummopere delirantem, fœces inſcie demittentem,

de-

debiliſſimum ; præterea ſubſultum tendinum , pulſum debilem & inæqualem , fiſſam aridamque linguam , vultum ſqualidum totum . Dies morbi 19. agebatur. In re tam conclamata cum doctiſſimo Medico concludo , ſi quod præſidium ſupereſſet , in Cortice id quæri oportere . Quotidie tantum uſus eſt extracti Cort. dragmis ɪv. v. a die morbi 19. ad 40. uſque . Bibit autem copioſiſſime , nempe 12. imo 15. Lib. Decocti ſive hordei , ſive aquæ cum ſucco citrei , quovis nucthemeri ſpatio: imo etiam hiſce intermiſcuit copioſas emulſiones , quibus camphora & diacodium admiſta . Die a Corticis uſu ſexto animam veluti acturus videbatur : eandem tamen medicinam proſecutus eſt . Miliaria iterato prodierunt ; eadem medicina continuata eſt . Pectore ſæpe male habuit ; ſed ſemper pergens in iiſdem , nullam labem curato morbo ſuperſtitem habuit . Cita fuit virium refectio . Integerrima ſucceſſit & conſtans Sanitas .

Ægrota VI.

Addere & hanc hiſtoriam neceſſario debeo , quum , licet morte terminata fuerit, id tamen , de quo agitur , abunde probat . Fœmina 44. annos nata , ab hydrope adſcite quadriennio elapſo curata fuerat , ſed tuſſim hydrope antiquiorem perpetuo deinceps habuit , ut & continuam pectoris anxietatem , moleſtiſſimaſque palpitationes Cordis . Nocte ſolet ad primas capti ſomni dulcedines , ſubito ac violente excitari , cogiturque , ne ſuffocetur , ſedere erecta . Hydropem ἀνὰ-σαρκὰ referunt facies , brachia , crura . Herniam inguinalem vi tuſſiendi , vomendique, a longa jam die ſibi conſcivit . Sputando ſanguinem nonnunquam ejecit . Debilis ipſi pulſus eſt, & tum rythmo , tum tempore , inæqualis . Acceſſit me inter matutinos pauperes , a fine anni 1756. uſque ad hanc mediam æſta-

ſtatem. Diagnoſis a principio fuit, Univerſa, eaque annoſa jam, Cacochymia, & Cachexia: ita ut vix pars in corpore ſit, quæ non irreparabiliter a ſanitate deſciverit. Aderantque etiam, ambigua quamvis paſſim, ſigna, quæ vel Hydropis pectoris, vel Vitalium organorum protopathicæ, aut deuteropathicæ affectionis, vel mali utriuſque, ſuſpicionem injicerent. Prognoſis hinc peſſima. Solaque fuit, quam palliativam appellitant, cura ſuperſtes. Blanda evacuantia, Oxym. Squilliticum, diureſin ſimul & expectorationem promovens, Kermes minerale, Gummi Ferulacea, Camphora, Succinum, Opium, collabaſcentem hanc Machinam paululum ſuffulſerunt. Ita quidem ut Diarrhœam tandem paſſa, a fine Junii 1757. ad finem Jan. 1758. vitam admodum tolerabilem duceret. Exin vero peſſime habuit; ita ut nunc huic, nunc illi pravo ſymptomati, obviam eundum fuerit. Toto menſe Auguſti proxime elapſo febre quotidiana laboravit, incidit deinde in Dyſenteriam, quacum una prodiere Petechiæ. Quodque dolendum erat, *non venerunt pro illa petitum auxilium, niſi petechiis quartum jam diem agentibus, iiſdemque ut plurimum nigris & lividis*. Sane malignus adeo morbus, in corpore antea ſano etiam letum prædicturus, nunc corpus prehendens a Chronicis malis dudum conclamatum, nullam ſpem vitæ reliquam feciſſe videbatur. Nihilominus miſerrima, quoad animam traheret, juvanda erat. Interea temporis Petechiæ nigerrimæ toto nunc corpore conſpicuæ, auctaque Dyſenteriæ malignitas. Curavi ut mox quatuor Veſicantia corpori adhiberentur; largas Emulſiones dedi; bis, ter, die, paregoricum, & ſtrenuam præſcripſi Corticis doſin. His demum effectum, ut die ab horum adplicatione quarto latæ maculæ minus nigreſcerent, Dyſenteria multum minueretur, vires utcumque refocillarentur. Attamen nunc ferox tuſſis, & pectoris angor, urgebant ma-

xu-

xume. Hoc opus, hic labor erat. Indicata expectorantia, prius inteſtina, quam pectus ſtimulaſſent, reſuſcitaſſent dolores ventris, Dyſenteriam auxiſſent. Immortalem *Boerhaave* Aph. §. 866. imitatus, Oxymel cum Diacodio dedi; mire profui. Sexto ab uſu Corticis die evanuerunt ſenſim Petechiæ omnes, vires increverunt, rediit appetitus; quæque eousque rubra, tenuis, Urina fuerat, ſanum æmulabatur colorem, alvus bis modo de die fluebat. Hæc miranda mutatio decem integris diebus perſeveravit. Verum cum nunc, quæ data fuerat, ſiniſtra Præſagitio falſa fere deprehenderetur, extemplo quaſi ruebant labilis hujus vitæ fulcra. Venter intumuit, vomitus acceſſit, teneſmi torquent, efflatur anima. Sane, quamvis mors acceſſit, virtus tamen medicamenti egregie inde elucescit, cum fæminæ triduo neglectæ, & aliunde conclamatæ, tantum boni præſtiterit.

Hiſtoria VII.

Hanc utique non ſine intimo animi mœrore ſcribo, cum amici integerrimi, viri a Religione, experientia medica, vero candore, commendatiſſimi, jacturam menti refricet, nempe doctiſſimi *Greg. Menſurati*, Græcenſis medici, ac Chirurgiæ profeſſor s. Numeroſam turbam novitiorum militum, prope *Grecium* commorantem invadit maligna febris cum pravis exanthematibus, ineunte anno 1757. & plurimos necat. Optimus Vir, *Huxhami*, & *Pringle* methodo infelix, & gangræna perire plurimos cernens, corticem dedit, cortice plurimos ſervavit, labem totam ſuperavit. Sed eheu! de ſervato ille milite lætus, magnamque exiſtimationem adeptus, eodem morbo corripitur. Cortice quidem uti cœpit, ſed petechiis prodeuntibus, ipſoque ſubdeliro. Medicis virium corticis in hoc caſu adhuc ignaris, tutius viſum fuit communi eum more

tractare : Communi more periit ; periit neſtoreis annis digniſſimus *Menſurati* . Viri merita, & Augustissimæ clementia, viduæ mœſtæ, prole oneratæ, annuum ejus ſtipendium continuarunt.

Hi notabiliores fuere, quos habui, aut novi, caſus ; ex quibus, niſi me animus vehementer fallit, concludere licebit :

I. Corticem Peruvianum in Malignarum debilitate egregium eſſe, & incomparabile, Cardiacum.

II. Eundem eſſe in ſumma Corruptione interna, & externa, inimitabile Alexipharmacum.

III. Videri eum conclamatum in malignis mictum cruentum, cruentamque alvum, quoque ſanare.

IV. Simul remedium eſſe, quod exanthematum expulſionem, ſumma cum ægrorum euphoria, promoveat, ſuſtineat, maturet, perficiat.

V. Corticem recidivas præcavere, quæ & paſſim letales habeantur, & ipſo hoc epidemico tempore quamplurimos, jam reconvaleſcentes, proſtraverint, & occiderint : præcavere quoque pravas Metaſtaſes, quæ lenta demum gangræna tabefacta corpora peremerint.

VI. Ea cuncta ut Cortex efficiat, eum & copioſiſſime, & diutiſſime, dari oportere ; docentibus id tum aliorum, tum propriis etiam obſervatis.

VII. Plurimis exemplis noſtrorum ægrorum id conſtitiſſe, quod quævis criticæ excretiones nunquam pulcrius, quam ſub corticis uſu, promoveantur.

VIII. Corticem ſane duplici, eaque egregia, facultate pollere ; quod & nimios motus, caloreſque, moderetur, & debiliores animet. Id, priore anno evictum, cap. V. ultra demonſtrabitur.

Hinc, ni fallor, Concluſio, quæ præſens caput terminet, juſta erit.

1. Ad morborum malignorum Curationem adhibitæ Methodi variæ, juverunt ſingulæ, quando efflorescentiæ malignitate carebant. Scilicet, communi loquendi modo omnes febres, quibus efflorefcentiæ junctæ, malignæ appellantur. Hinc Methodus Antiphlogiſtica; Methodus diluens, demulcens, obvolvens; Methodus etiam illa, quæ moderatis cardiacis vires animet; omnes, inquam, hæ ſuo quæque loco auxilium attulerunt, curarunt homines. Imo minus apta methodus multum hiſce non nocet. De his vero noſter ſermo in præſentiarum non eſt. Id enim jam toties dictum, ſolo regimine bono, pauciſque cum medicamentis, hos morbos, vulgo malignos dictos, revera tamen benignos, in Noſocomio noſtro facile breviqne curari; curari feliciter paſſim alibi.

2. In ipſa vera malignitate morborum, haud raro diverſæ, imo oppoſitæ, curandi Methodi, in quavis conſtitutione Epidemica, pluribus a ſeſe ſervatis gloriantur. Teſtantur id quævis edita opera tempore peſtis, aut epidemiarum. Idem verum eſſe *Sydenhami* ſui temporis Medicis, aliam, quam ipſe, viam, ineuntibus, ultro fatebatur. Sed quod optimus Vir huic confeſſioni addebat, rationabiliore ſua methodo & tolerabiliorem eſſe ægritudinem, & ſalutem longe frequentiorem tutioremque; cujus equidem aſſertionis teſtem advocabat univerſam urbem; idem cenſeo ad præſentem quæſtionem eſſe reſpondendum.

3. Quibuſcumque adplicitis Methodis, variis, oppoſitis; ea, quam propoſui, excepta; luxerunt ſemper & formidarunt Medici Metaſtaſes, & Relapſus, crudeles paſſim, & letales. Quæ his calamitatibus caret methodus, reliquis profecto anteponenda videtur. Ergo.

4. In nonnullis malignis antiphlogiſticam curam ipſe adhibui; nonnullos ſervavi. In aliis ægris demulcentem, involventem, oleoſam curam, inſtitui;

plures curavi. Methodo leviter cardiaca nonnunquam uſus ſum; infelix non fui. Sed, omnibus rite perpenſis, eſt certus quiſquam, iſque frequens & paſſim letalis, Malignitatis gradus; quo in gradu omnes hæ variæ methodi deficiunt. Vid. *Rat. med. part.* 2. *Cap.* 1. *&* 6. Comperiit hoc ipſe *Sydenhamus*, dum varia curandi ratione, etiam ſuo largiore Diacodio, & Oleo Vitrioli, in Malignis uteretur. Eruditum ſane Medicum, & in Græcis egregium, Dominum *Gamnig*, Aulæ & Urbi, anno præſente inchoante, ereptum doluimus: anno proxime elapſo excurrente, etiam unum ex Noſocomii aſſiſtentibus periiſſe mihi dolui. Plures in urbe ſic periiſſe vidi, novi.

Cum ergo in hoc ultimo malignitatis gradu Corticis utilitatem Viri graves innuiſſent; cum ego ipſe eundem ægris meis tum parcius, tum ſerius, exhibens, mortem proinde eodem non propellens, effectus tamen aliquot egregios inde obſervaſſem; infortuniorum pertæſus, animum eo induxi, ut Corticis & largiore, & maturiore exhibitione, huic Malignitatis gradui obviam irem. Quantopere autem T. O. M. Deus tantillis meis conatibus faverit, enarratæ Hiſtoriæ teſtatum faciunt.

Antequam hanc materiem miſſam faciam, monitos velim omnes Medicos, quam perniciosa ſit certa quorundam Methodus agendi, qua ſemper morbi Malignitas, nunquam forſan affutura, non dico præſagiatur, ſed præſomniatur. Quis hujus porro effectus? Ut detrahantur ægris antiphlogiſtica remedia, iiſdemque aut inertia, aut noxia ſubſtituantur. Contigerit modo ut Artus ægris doleant; ut præ ſudore, aut acriore tranſpiratione, Cutis pruriat; ut etiam, quod turpius, pulicum ſtigmata alicubi viſantur; mox Acida remedia detrahuntur, iiſdemque ſufficiuntur aut Hoffmanniana dicta miſtura, aliave terrea acidis ſatura-

rata, aut etiam Decoctum ſerpent. Virg. Contraj. Vincetox.; aut varia Bezoardica, aut pulveres de Gutteta Riverii, Epilepticus Marchionis, Kentianus, Pannonicus ruber, & id genus alia. His tunc confiditur æger bene tectus in lecto ſervatur, agitatur ſanguis, & prodeunt Exanthemata haud raro letalia. Sternit, proh dolor! mos ille noxius in hac regione plures, cæteroqui victuras puerperas, cum ad minimam in cute maculam vel pruritum, calido lecto ac Cubiculo oriundum, ita inſtituatur. Profecto quod *part* 1. *Rat. med.* audax dixi, audax repeto; Ægris noſtris, communi acuti morbi, neutiquam maligni, genere, aut vigente, aut declinante, decumbentibus, nunquam adhuc prava exanthemata contigerunt: & ſi, nonnunquam Criſeos tempore exanthemata obſervata ſunt, hæc nullam nobis in medendo mutationem indicarunt. Ratione morbi tractabantur, non ratione exanthematum: quare etiam nunquam, Divina nobis Clementia annuente, vel minima malignitas ſe hiſce adjunxit. Quos malignos habuimus, hi ſuapte natura ita erant.

CAPUT II.

De Colica Pictonum.

DIrum hunc morbum frequentius contemplatus, *anno* 1745. *Diſſertationem* edidi, quæ obſervata, geſtaque, hanc in rem, mea, contineret; ſimulque enixe id, ſerioque, omnes peteret medicos, uti illi, ſuis obſervatis in lucem editis, mea demum emendarent, fauſtioremque tandem curandi methodum in lucem proferrent. Prodiit anno 1752. eruditiſſimi Viri, optimique Medici, *Grashuis*, *de Colica Pictonum Tentamen*. Dein Theſes editæ ſunt ſuper cura-

tio-

tione hujus morbi per Emetica, ab eruditiſſimo Pariſienſi Medico, *Du Bóis*. Quin egregius & tam in Chemicis, quam in Medicis, conſummatus Vir, Dominus *Baron*, *in Comm. ad Chem. Le Mery*, *cap. de Antim.* quædam, attentione digna, protulit. Ipſe ego an. 1756. *Rat. med. part. I. cap. XI.* Expurgationem proprii mei Tractatus promittens, utilem interea, ni fallor, obſervationem communicavi. Anni, & quod plus eſt, elapſo ab illinc ſpatio, prodiit *Cl. Tronchin* ſuper eodem argumento Tractatus; pauloque poſt Medici Pariſienſis, clariſſimi Practici, Animadverſiones in Tronchiniana. Eruditorum in Hollandia Societas *Harlamenſis*, problematis ſuper hoc morbo propoſiti, præmium adjudicavit clariſſimo mox laudato *Grashuis*; cujus hodiernam ſententiam necdum reſcire potui.

Toto autem hoc tempore, ab edita Diſſertatione mea elapſo, nova multa obſervavi, dubiuſque circa propriam meam ſententiam hæſi. Unde de integro tum quidquid ante meum Tractatum, tum poſt eundem, hucuſque ſcriptitatum fuerat, attentus pervolvi, & cum propriis meis, tam antiquis, quam recentioribus obſervatis, ex cte contuli. Hinc demum quæ mihi nata idea, paucis dabo.

Morbi naturam abſtruſam reperii; ſuperque eadem nec a me, nec ab aliis, quidquam quod ſatisfaceret, cogitatum fuiſſe: curandi vero methodum, tum propriam meam, tunc eam aliorum, ſuos quidem uſus habere, multiſque gloriari curatis; at vero his omnibus methodis id commune vitium eſſe, ut non ex æquo omnibus proſint: adeoque notabili huic Vitio emendando ſtudendum eſſe.

Ut a curandi modo incipiam; examinandus eſt mos curandi per Emetica. Emetica *Sennerto*, *Cratoni*, *Hollerio*, *Citeſio*, *Riverio*, *Puerario*, *Juncken*, *Piſoni*, *Baglivo*, *Boerhaavio*, *Anonymo*, multiſque ali-

aliis claris viris, aut indicata non fuerunt, aut fuerunt repudiata; ſolo *Citeſio* forte aliter, non quidem in erudito opere ipſo, ſed in Appendice, ſtatuente. Ipſe ego iiſdem nunquam ſum in hoc morbo uſus. Nec recentiores pleroſque iis uti video. Cl. *Tyſſot* ſine Emetico tres Homines egregie curavit, ut, quas mecum communicavit, Hiſtoriæ fidem faciunt.

Attamen diffiteri non poſſumus Emetica graves, omnique fide digniſſimos, habere authores. Morbus Colicus *Damnoniorum* a Clariſſimo *Huxham* eo modo curatus legitur. In famoſa ac laudatiſſima Theſi *Cl. Du Bois* plurimos ita curatos fuiſſe patet, vix paucis eorum pereuntibus: & quidem ita, ut, ſpatio 23. annorum, ex 1200. fere hominibus, paulo tantum plus, quam 20. perirent. Medici Noſocomii dicti *de La Carité*, *Pariſiis*, ſumunt tenuiſſimum Antimonii pollinem, hunc lavant, in ſole exſiccant, duplum tenuiſſimi ſacchari admiſcent, & affuſa ſenſim aqua ſtillatitia Naphæ paſtam faciunt, e qua Tabellas formant, quarum doſis eſt a Scrup. 1. ad 2. pro rerum neceſſitate ter, quater, repetenda.

Ut ex Cl. Pariſ. Medici diſſertatione critica video, ſubjunguntur Emetico Enemata fortiſſima, & draſtica Purgantia, quotieſcumque emeticum datum, repetitumque, fuerit.

Quænam igitur Emeticorum, in hoc morbo, utilitas? Emetica totum corpus concutiunt, morboſamque materiem æque deorſum ſolent, quam ſurſum, expellere: raro enim Emetica non fiunt ſimul Purgantia. Bene ſuccedente hoc negotio, levamen ingens tantam morboſæ materiæ copiam evacuatam ſubſequatur, neceſſe eſt: imo ſuſtinendo quæ ſint robuſta corpora, hac lege integre poterunt curari; fibris Inteſtinorum ſua necdum elaſticitate privatis. Sin vero minus bene ſuccedat, morbus modo inducias dedit, curatus non eſt, ſcenam denuo dabit; ut mox patebit.

Tan-

Tandem, quod fatendum eſt, in robuſtis, in non deperdita inteſtinalium fibrarum contractilitate, eo citius morbus curatur, ſi præter emetica alvus quoque potenter ſolvitur. Alii ſolis utuntur purgantibus & emollientibus, donec reſeraverint propulerintque, obſtacula. Lentius quidem hi, ſed tutius æque tamen certo, idem, quod priores, efficiunt. Tertio dantur, qui paucioribus evacuantibus, ſed emollientibus internis, externiſque, copioſis, plurimo oleo, prudenti opio, curam inſtituant. Quid porro illi? noxiam materiem involvunt, criſpos contractoſque nervos relaxant, exſiccatos humectant, nudos tegunt, defenduntque. His ſolis, ſubin adjuncto purgante, corpus a noxia materie liberant. Ad has tres Claſſes omnes varias methodos, morbum in Paroxyſmo curandi, jure referas. Ordine recenſitæ ſunt, ordine nunc examinentur, & diſcutiantur.

Ac primo quidem Emetica egregios ſæpe effectus habent: hoc ultro faſſi ſumus. Sed hanc Methodum, ut generalem, ut utilem cunctis, iis obtrudere, qui frequenter, attenteque, morbum contemplati ſint, impoſſibile eſt. Morbum vidi, tractavi, recentem, provectum, diuturnum, annoſum, cum omnibus ſuis variantibus ſymptomatibus, eundem aut concomitantibus, aut ſubſequentibus. Hinc didici ab inimica cauſa Inteſtina vehementer conſtringi, fœces in iiſdem contentas exſuccas, duraſque reddi, tum etiam a Cellulis vehementer contractis, Colo potiſſimum in inteſtino, in parvos, eoſdemque oblongos, globos formari: demum vero, tum Colon maxime, tum & pro parte Ileum, (nam & ibidem veras fœces alvinas hærere priore anno demonſtravi) cum ſuis exſuccis, duriſſimiſque contentis, in ſolidam veluti maſſam coïre, omniaque vaſa & nervos comprimendo, feiocia illa Tormenta producere. Hæc morbi, ſi demum vera Pictonum colica dici debeat, juſta idea, vera imago

eſt

eſt. Dentur nunc in hoc ſtatu generoſa emetica, & purgantia; imo iterentur; quid tum? Oppido rarum non erit hinc vehementes convulſiones oriri, antequam, vel interea dum, illa operantur. Præſertim cum huic morbo adeo frequentes convulſiones contingant. Sæpe enim Ventriculus non niſi conſenſu laborat, cauſaque vera malorum ſolis in Inteſtinis hæret. Concuſſione ergo validis hiſce remediis excitata, repetitis iiſdem pluries renovata agitantur, convelluntur que Nervi, multaque compacta materies aliquando ſolvi, ſoluta propelli, expellique poteſt: at ſi vehementi hac agitatione nequeat ſolvi pellique materies, convulſiones excitari, & mors inſequi poterunt.

Sed rem accuratius contemplemur! Caſu quo a violenta Remediorum agitatione pars ſolvatur, educaturque, morboſæ materiæ, & multis vomitibus, alvique ſeceſſibus, copioſe dimittatur, incipiunt omnia ſymptomata dira miteſcere, imo integre aliquando ſilere; modico veluti Inteſtinorum pondere tantum ſuperſtite. Hi curati dicuntur; hi, quo locum cedant aliis, e Noſocomiis dimittuntur.

An autem vere curati ſunt? Plerique neutiquam. Magna, eaque diuturna Inteſtinorum evacuatio contingere poteſt per medium Canalis; dum interea contractæ Cellulæ cum compacta fœcum mole firmiter unitæ maneant. Evidenter id evincunt Oſſa animalium, Nuclei Ceraſorum & Prunorum, Nummi, aliaque indigeſtibilia corpora, quæ per ſeptimanas & menſes Inteſtina ſinu gerunt, & interim quotidie fœcum copia ſe exonerant, imo interea dum eo tempore purgantibus & enematibus ſollicitata fuerint. Mira talia in praxi vidi, videre practici omnes. Edoctus igitur hujus in Colica pictonica phœnomeni veritatem, nunquam ægros meos ſpe vana lactavi; quandiu Primo necdum ingens quantitas induratorum glo-

bu-

bulorum, inſtar fœcum ovillarum, alvo prodiiſſet: Secundo, quando, etiam his globoſis corpuſculis copioſiſſime prodeuntibus, alvus tamen poſtmodum docebat hanc Inteſtinorum contractionem ſolutam non eſſe, ſed duros globulos de integro formari. Utroque enim in caſu ex ſtimulo acri hic paulatim creſcente, renaſcuntur eædem ærumnæ, iidem poſtulantur curandi labores.

Methodus ergo per Vomitoria curandi infelix eſſe poteſt; plures integre curare poteſt; poteſt multos levare, at vero a relapſu non præſervare.

Altera Methodus eorum erat, qui omnia emolliendo & per alvum expurgando, curam tentent. His minus frequens convulſio obſervatur, ægri minus defatigantur, cæterum idem, qui prioribus, ſed aliquando tardior, ſeu curationis, ſeu impetratarum induciarum, contingit effectus.

Quid nunc de tertia Methodo cogitandum? Si certa eſſe probetur, cæteris ob lenitatem præferenda erit. Et quidni certa probetur? Attente totam Hiſtoriam medicam de Venenis pervolventes, cernimus equidem venena vinci, vitamque ſervari, Emeticis, Purgantibus, Immutantibus, Diaphoreticis; at quotieſne vera nos non lateat veneni natura, ſedeſque? Quotieſne incaſſum adhibitis cunctis pereat homo? Catholica interim methodus utendi aqua calida, lacte multo, aqua mellita, oleoque, copioſiſſimis, omni modo adplicitis, interne, externe, ore, ano; hæc, inquam, & noto, & ignoto Veneno, ex æquo prodeſt. Scatent exemplis volumina medica. Ea referre velle, ſupervacaneum. Ex multis tamen quæ vidi, liceat unum notabile recenſere. Anno 1735. *Hagæ Bat.* contigit, ut intra breve temporis ſpatium 130. homines, comeſtis ſquillis marinis, in terribiles anxietates inciderent, in convulſiones, vertigines horrendas, vomitus enormes, dyſenteriam cruentiſſimam, in-

intolerabiliſque fœtoris ſudorem. Cauſam alii retundebant in *Leporem marinum*, frequentius ab aliquot retro diebus in proximo mari viſum, eademque muria cum his piſciculis coctum: alii vero in muriam, hanc eandem, poſt coctionem in magnis æneis ahenis refrigeratam, & iteratæ piſciculorum coctioni denuo adhibitam. Mox nonnullis emetica dabantur, purgantia liis; intermiſcebantur opiata & alexiteria. Horum plures diu ægrotarunt, & languerunt; bini perierunt. Sed inſtituta Methodus replendi corpora copioſiſſimo oleo & lacte, tum potu aſſiduo, tum frequenti enemate cujus Author erat *Cl. Schwencke*, Anatomes ibidem & Chirurgiæ Profeſſor, omnes illos miſeros integre intra paucos dies ſanitati reſtituit.

Nunquid & eadem olim, & nunc, in Colica Pictonum, non laudatiſſima? *P. Milo*, apud *Citeſium*. Matronam ab hoc morbo curatam refert, poſtquam quævis artis auxilia fruſtra adhibuiſſet, ſolo oleo, ac butyro, diu adhibito. Quin & in plerisque de hoc morbo ſcribentibus, etſi alia commendata habeantur, tamen oleoſa, involventia, emollientia, tum ore epota, tum in anum injecta, tum balneis, fomentis, cataplaſmatibus adhibita, ſua utique laude non carent: iiſdemque, ut ſupra memini, Cl. *Tyſſot* tres ſuos miſerrimos a morte eripuit.

Menſe Aprili 1757. homo 20. & aliquot annorum, inferebatur in Noſocomium noſtrum, quem plura alia Noſocomia ſæpius in Paroxyſmo hujus morbi viderant; jamque Paroxyſmi a longa die per 4. 5. continuos dies indeſinenter excruciabant, per duos treſve dies tum remittentes. Paroxyſmum mox præſenſem horruimus omnes, ejusque Vomitus, intolerabiles dolores, ejulatus, convulſiones toto corpore violentiſſimas epilepſiæ inſtar, & ſpaſmum maxillæ. Nudato abdomine quid veluti convelli, convolvique, in abdomine cernebamus, quod ipſum tactu durum.

Por-

Porro medelam ſic inſtitui. Emplaſtrum paregoricum Ventriculi regioni admovi; oleum Lini tepidum frequenter injici curavi; Emulſa camphorata, & paregorica, ſubin ipſum oleum, ore ſumenda dedi; Cataplaſma emollientiſſimum toti circumvolvi abdomini; & quia abdominis compreſſio manu tacta videbatur lenire dolorem, cataplaſma hoc faſciis abdomen comprimentibus firmari curavi. Uſu horum alvo prodiere, ut in perfectiſſima colica pictonum, rotunda, dura, parva, ſcybala, eaque copioſiſſima; quibus tandem materies pultacea ſucceſſit. His demum paroxyſmus ſiluit, neque rediit; ita ut miſer homo a biennio non meminiſſet tantæ doloris abſentiæ. Durities in abdomine percepta mole decrevit, vires rediere, appetitus, ſomnus. Legit, vel ambulat, tota die hilaris. Alvo autem quodam die carnes, initia deprehendit repetituri doloris: enema oleoſum dolorem quidem ſolvit, ſed denuo parva, rotunda, dura, ſcybala producit. Ergo non ablata cauſa malorum. Dieta lactea dein videbatur curam abſolutura: cujus experiundi gratia hominem diu in Noſocomio ſervaſſem, ni præ morum intolerabilitate ejiciendus fuiſſet. Tribus aliis eadem Cura ſucceſſit; expurgatis quippe ſordibus, Lac copioſum, aſſiduumque, Nervos & ſufficienter molles, & debite fortes, facit. Ter quater in anno relapſos Lac demum incolumes ſervavit.

Profecto Methodus prophylactica, quam *Rat. Med. Part. I.* pag. 65. &c. deſcripſi, ea videtur, quæ nunc dixi, confirmare. Colica Pictonum in Fodinis, unde ingens copia plumbi, multa ferri, aliqua arſenici, & tantilla argenti, petitur, frequentiſſima miſeros adoriebatur Foſſores; damnoſa ideo tum illis, tum Dominis, inſequente ſcilicet paralyſi multos ineptos ad labores reddente. A triennio autem toto, ne unus quidem ultra affectus fuerat, ex quo Empirici, rerum foſſoriarum gnari, conſilio, jentaculum atri panis cum pin-

pingui lardo, Foſſoribus, priusquam primos labores auſpicarentur, pararetur; prandiumque ſimul ex pingui bubula Carne, lardove, adornaretur. Vapores nempe & particulæ Veneni, ſaliva inviſcatæ, degluttiuntur, labemque primis viis inferunt: pinguia, & difficulter digerenda Nervos defendunt a Venenorum adplicatione, venena inviſcant, inviſcata eliminant. Ex illo tempore conſilium tale omnibus do opificibus, qui Foſſilia tractantes, hac in urbe, adeo frequenter in hunc morbum incidunt. Ratio & experientia inviſcantem hanc, & obvolventem curam, æque in therapeutica, quam in prophylactica curatione, comprobaverunt.

Methodus eadem mirum quam noſtris in Noſocomio Dyſentericis profuerit! ut hinc vel integre curarentur, vel induciis primo impetratis, purgans tuto daretur, & opiata cum oleoſis reliquam poſtmodum curam abſolverent. Febris quædam maligna cum terribili vomitu & ventris torminibus inchoans, emeticis irritata, in quodam Noſocomio multos, petechiis accedentibus, ſtravit. Conſilio denique Ill. Præſidis, decocta farinoſa, emollientiſſima, oleum copioſum, opium, mollia epithemata & balnea adhibita, totam vicerunt malignitatem. Oleum cum opio in Acutis non malignis, pertinacioribus tamen, dum ſtagnantes in viis primis humores, biliſque forte eo uſque affluens copioſa, putreſcunt, incredibile morbo levamen attulit. Medicum hac in urbe cruenta & crudeliſſima Dyſenteria vexabat, cum rigore tetanode totius corporis, ultra 12. horas durante, & vomitu æruginoſo. Probabilior cauſa proegumena erat podagrica materies in Corpore retardata & latitans; cauſa procatarctica aſſumtum leve purgans. Illuſtriſs. L. B. *van Svvieten*, & ſagaciſſimo medico *L. Erndl*, qui curam ægri ſuſceperant, viſum fuit ſolis emollientibus, & involventibus, externis interniſque, quovis poſſi-

bili modo adplicitis prudentique Opii doſi, uti oportere; adpoſitis interea acrioribus ad crura epiſpaſticis, quibus eo verſus, ſi qua materies podagrica adeſſet, determinaretur. At citra podagram morbum integrum, ſeptem dierum ſpatio, debellarunt.

Opium porro in multis horum principem locum tenet. Nervis graviter affectis oleoſa quidem, & involventia, prohibent ne ultra criſpentur illi, irritenturque; Sed miram affectionem iiſdem non demunt, quæ jam altius ſecundum Nervum penetraverit. Opium ipſam Nervi conditionem mutat, ſenſilitatemque demit. Præſtantiſſimus *Baglivus* ſuſpicabatur, opium excitare ſudores, quibus in hac Colica nihil ad generandam Paralyſin credebat aptius eſſe. Sed Experientia edoctus affirmo ad præcavendam paraliſin, opio, cum copioſo oleo, nihil præſtantius dari, potentiuſque propter dolorum ſopimentum. Quinimo *Riverio, Sydenham Huxham*, authoribus, ſi purgantia in ſimilibus morbis indicentur, nepenthem iiſdem audacter commiſceo. Eo enim contractos irritatoſque nimium nervos, utcumque relaxante, & pacante, purgatio aptius officio fungitur ſuo. Summi ſane hoc in Ileo uſus. Et forſitan ſolum opium datum effecit, ut, nimia nervorum conſtrictione ſoluta, reſtituta vis periſtaltica alvum commode moveat, cujus en memorabiliſſimum Exemplum!

Cl. *De Rueff*, Eminentiſſ. Cardinalis Archiepiſcopi & Principis *Paſſavienſis* Archiater, caſum filii ſui quinquennis mecum communicavit, quem Ileus adeo gravis corripuerat, ut quavis Artis opera incaſſum adhibita, jam & ſtercora evomeret, & enemata ipſa. Guſtu ipſo optimus parens vomitu ejectam percepit muriam ſalis communis, quæ enemate injecta fuerat, ut & Electuarium Diacathol. & alia. Saporem horum puer, hora antequam evomeret, ex eructationibus jam conqueſtus in ore erat. Iniquam & deſperatam pueri

eri ſortem parens miſeratus, Miſturam aq. Menthæ, Spir. ejuſdem, & largiore Laud. Liq. Syd. doſi, conſtantem dedit, ut ſaltem cum minori miſeria periret. Triplex fere opii doſis erat ratione ætatis. Sed en! ex inopinato Vomitus ceſſant, ceſſant dolores & blanda ſine ſomno obtinet animi tranquillitas. Eoque modo quartus morbi dies tranquille tranſigitur. Sequitur Nox moleſta, leviore dolore, citra Vomitum ingruente, turbata; flatus deorſum petunt, ſequitur portio enematum, ipſæque tandem fœces. Brevi poſt Appetitus, ſomnus, integreque reſtituta Salus, adſunt. Laudandus profecto perilluſtris & doctiſſimus parens, quod in ſtudii medici bonum, hanc mecum hiſtoriam notabilem communicaverit.

Liceat hic in tranſitu adnotaſſe, quam egregie hinc confirmetur id, quod de incipiente in Ileo gangræna dixeram *part.* 2. *Rat. med. pag.* 112. 113. Gangræna inchoans hic ſane adfuiſſe videtur, ſed opio inordinatos ſedante motus, lenique aromate vitam ſuffocatam refocillante, per naturæ bonitatem fuiſſe emendata. An autem die quarto potum Chamomillæ & Millefolii infuſum, quoque quid contulit? Eſt antiquis temporibus Millefolium laudatum in Dyſenteriæ ſpecie, quæ inchoamenta Gangrænæ denotaret. Si infuſum cum aliqua coctione paratum fuit, potuit vis plantæ, modice ſtringens forte quidquam conferre. Chamomilla vulgaris, & Romana, ut tuta, blandaque antiſpaſmodica, & diaphoretica, ſemper habebantur; Infuſum ejus *Baglivus* in Colica tanti fecit, ut *Libr.* I. *prax. med. Cap. de Colica* §. 1. dicere non vereatur: „ Antidotum Colicæ eſt Chamomilla, a quacumque „ demum cauſa oriatur.

Hæc de cura morbi: ſed cum initio dixeram circa ejus theoriam nec opiniones aliorum, nec ipſam meam propriam, typis olim editam, mihi inpræſentiarum ſatisfacere; paucis jam liceat circa eandem exſpa-

ſpatiari. Etenim quid mirabilius, & incomprehenſibilius, quam quod ſedes mali ſit in Abdomine, & artuum interea pereat motus? Et cur, amabo! ſi ſanguis aut acer, aut mucoſus, aut aquoſus, virium ſit cauſa diſpendii, illa cauſa non totum ex æquo corpus afficiat? Quibuſdam enim ſoli ſuperni artus reſolvuntur, integri manent inferiores. Imo in tota ea morbi *Huxhamo* deſcripta ſpecie, Paralyſis brachia dumtaxat occupavit. Si vitiata Chylopoieſi, & Hæmatopoieſi, nec ſpiritus debiti, nec oleum, ultra ſecernuntur, quid demum cauſæ eſt, quod unus præ alio muſculus aut robuſtus maneat, aut fiat paralyticus? toroſus, aut emarcidus?

Mirum prorſus ſpectaculum! at vero haud ſuo in genere unicum. Simile quidpiam obſervamus in Thoracis morbis. *Hipp. Coac.* n°. 400. „ Siquidem „ igitur, inquit, Aortæ adpellatæ (eæ ſunt, lingua hippocratica, duo magni rami, in quos Aſpera arteria dividitur; vide *Duretum* & omnes Commentatores) „ Siquidem igitur Aortæ appellatæ, utrinque adpendentes Pulmonis partes, valde inflammatæ ſunt, „ ut ad latus aſſideant, (ſeu, ut ad latus adprimantur) προσκαθήσῃ, πρὸς τ̀ πλευρὸν, hac corporis „ parte reſolvuntur, παραλύονται τὰ κατὰ τὸ μέρος „ τȣ̃ σώματος . . . Si vero non valde inflammatæ „ ſunt, ut non aſſideant, [ſive ut ad latera firmiter „ haud adprimantur] dolor quidem fit per totum, „ attamen non reſolvuntur . . . . Quibus vero totus „ pulmo una cum corde inflammatus fuerit, ut ad latus allabatur, homo totus reſolvitur. „ *Chorterii* verſio ſenſum genuinum accuratius ea, quæ *Dureti*, aut *Foeſii* eſt, reddidiſſe videtur.

Invenio in adnotatis meis ann. 1747. 1748. 1749. triplici vice me in ſuppurato admodum pulmone ſimile quidpiam obſervaſſe. Quadragenaria fœmina a longa die tuſſiculoſa, ſpaſmum in ſiniſtro linguæ latere

tere experitur, doloremque vehementem, & tandem paralyſin. Hæc ibant, redibant; prout Vomica, tunc ſe rumpens, magis ſeſe, minuſve, evacuaret. Ita quidem ut per ſeſquiannum hoc malo ferme libera, eodem denuo, ſubſiſtentibus ſputis, affligeretur.

Sexagenaria mulier ſiccam, moleſtamque dudum tuſſim paſſa, Linguæ ſiniſtri lateris non ſpaſmum, non dolorem, ſed paralyſin conqueritur; inchoamento quodam Apoplexiæ, ſeu Capitis potius ſtupore, petitur, ac poſtmodum lateris corporis ſiniſtri paralyſi.

Vir ſexagenario major, peripneumonia non reſoluta, ante tres menſes laboraverat, tuſſi ſicca, cum reliquis vomicæ clauſæ ſignis, vexatus. Levi tunc inchoantis Apoplexiæ inſultu petitur; ab eoque denuo liber, Linguæ pars ſiniſtra, brachium, peſque ejuſdem lateris, plane reſolvuntur.

His porro tribus id contigit, ut, Vomicis ruptis, pus copioſum exiverit, ſimulque linguæ, artuumque, paralyſis, emendata fuerit: & quidem adeo, ut Vir hicce intra 14. dies ab inchoata paralyſi per cubiculum circumambularet ſcipioni innixus, quem etiam brevi poſt, ut inutile pondus, projecit.

Equidem in altero, tertioque caſu, levior Apoplexia, membrorum Reſolutioni antecedens, minus videretur ad præſens argumentum facere; quemadmodum etiam Linguæ affectio. Verum ad aliud quid hic attendendum eſt. His omnibus id ter, quaterque contigit, ut ſputis ſuppreſſis, imminutiſve, curata redierit paralyſis; ſputis redeuntibus, illa paulatim ceſſaverit.

Ergo pure thoracem anguſtante, & premente, in prima fœmina, Lateris linguæ ſpaſmus & dolor obortus eſt, ſecuta tum paralyſis. In binis aliis, pure opplente Thoracem, levior Apoplexiæ ſpecies oborta eſt, hanc inſequuta paralyſis. Paralyſis, ſputis libere ejectis, minuitur, ceſſat; ſputis aut ceſſantibus,

aut paulisper imminutis, paralyſis augetur, perficitur: Et quidem ter quater in omnibus eadem hæc phænomena redeunt. Simile quidpiam jam bis etiam Viennæ vidi. Caſum forte & huc referendum habebit Cap. 6. n°. 25.

Igitur affectis in Abdomine, ac Thorace, nervis, Reſolutio Brachiorum, Crurum; alterutro, utroque in latere, naſci poteſt. Communis explicatio ſyſtematis Nervorum, & a me olim, & a pleriſque paſſim, ad hunc nodum ſolvendum adhibita, imperfectior eſt, multa ægre ſolvit, repugnat nonnunquam, relinquit hiatus.

Solus, ni fallor, nec ſine reverentia nominandus, magnus *Winslovv* quid ſolidius nobis, aptiuſque, ſuppeditavit *Tom.* 3. ubi adeo nervoſiſſime explicat nervos. Experientia anat. 20. annorum edoctus, & *Cl. Petiti* obſervationibus ſuffultus, ſtatuere cogitur, Nervum Intercoſtalem, Sympatheticum magnum dicendum, a Communi Nervorum in Encephalo origine non naſci, verum potius a Gangliis, quæ a ſumma ſpina, ad oſſis ſacri infima uſque, numeroſa, totidem veluti Cerebra componunt, ex quibus demum Sympathetici magni origines: igitur quem in cranio eſſe illius originem credideramus, ejus potius adſcendentem, & Cranium intrantem, ramum eſſe, quam truncum deſcendentem.

Obſervatio Eruditiſſimi *Petit* habetur in *Hiſt.* & *Mem. Acad. Reg. Sc. Par. an.* 1727. Demonſtrare ibidem annititur clarus vir id, quod hic *Winſlovv*. Hocque 1°. quia Angulus communicationis (vid. Euſt. Tab. 18. fig. 2.) Nervi intercoſtalis cum pari V. & VI. manifeſto docere videtur, non oriri Intercoſtalem ab his binis paribus Nervorum, ſed ab Intercoſtali ad illos ramum accedere. 2°. Quia Nervus ſexti paris tenuior eſt inter locum ſuæ originis, a priore parte Corporum olivarium & pyramidalium, locumque ubi In-

Intercoſtali nervo unitus eſt, quam ubi inde ad oculum pergit: manifeſto documento hunc Nervum quinti paris originem Intercoſtali nervo non dediſſe, ſed, accedente Intercoſtalis ramo, potius mole auctum eſſe. Revera deberet, hanc eandem ob cauſam, auctior quoque moles in primo trunco Nervi V. paris adparere; ſed adeo craſſus hic truncus eſt, ut tantilli ramuli acceſſione haud adpareat mole auctus. 3°. *Petit* numeroſis canibus Intercoſtales Nervos abſcidit e regione 3. vel 4. colli vertebræ; & quamvis per Octavum in hac abſciſſione integrum manere nequeat, ſcimus tamen par Octavum nihil ad oculos facere; adeoque omnem, quæ oculis fiat, mutationem, Intercoſtali Nervo deberi. Igitur Intercoſtalibus abſciſſis, phænomena, quæ naturaliter hinc exſpectari poterant, ut Vox impedita, Vomitus, Cordis palpitationes, &c. ſemper plus minus variarunt, imo nonnunquam defuerunt: ſed oculorum affectiones erant in omnibus ſubjectis conſtantiores; nempe eorum ſqualor, lacrymæ, lemæ, cornea planior; extenſio membranæ cartilaginoſæ ad Limbum Corneæ ſitæ, ita quidem ut jam corneæ partem obtegeret; inflammatio conjunctive, &c. Et quod maxime rem demonſtrat: uno Intercoſtali abſciſſo, oculus ejuſdem modo lateris enarratis ſymptomatibus afficiebatur, alter minime.

Si hæc *Petiti* pulcerrima Experimenta, cum accuratiſſimis 20. annorum *Winſlovvi* laboribus, conjungamus, cogimur omnino antiquam de Nervi intercoſtalis origine ideam abjicere, adoptareque Winſlowianam. Ergo Nervus intercoſtalis non oritur a communi Nervorum origine ad Medullam Oblongatam; ſed in Collo, Thorace, & Abdomine, a miris illis corporibus, quæ Ganglia vocant: Corpora ſcilicet nervis oriunda, nervos commiſcentia, novis dantia originem nervis.

His ita conſideratis, minus miror Colicæ Pictonum vix explicanda alioqui phænomena. Non ideo, quod jam ea cuncta exponere horum ope potis ſim; minime: intricatior nobis eſt Nervorum demonſtratio, quam ut miras eorum actiones & ubique, & facile, exponamus: ſed ideo ſaltem minus miror hujus phænomena morbi, quod intelligere videar, Nervo intercoſtali in Collo, Thorace, Abdomine, Pelvi, originem ducente, poſſe Paralyſin pedum, brachiorum, oriri; dum nempe, in Thorace, aut Abdomine, eroſione, adſtrictione, compreſſione, vellicatione, aut quovis alio modo, Nervus hic ad ſuas afficitur Origines, ad Ganglia ſcilicet. Cum igitur Crurum nervi, tam Iſchiadici, quam Crurales, componantur ex ſpinalibus & intercoſtalibus, intelligo, non integros Iſchiadicos, non Crurales totos, affici, ſed illos modo, qui eis ab Intercoſtalibus juncti ſunt, faſciculos; adeoque incompletam Paralyſin gigni, in his potius, quam in aliis obtinentem muſculis; neque iiſdem, quas afficit, partibus ſenſum adimere, ſed motum. Cum nunc experientia noverim, Nervorum alios ad motum, ad ſenſum alios deſtinari, hicque duplicis originis videam nervos eſſe, merito videor concludere, nervos harum partium motorios ab intercoſtalibus oriri. Attamen non id ita ſe habere ad muſculos omnes, quandoquidem in hoc morbo potiſſimum Extenſores afficiantur: ergo eſſe quoque nervos muſculorum Cruris motorios, qui non ab intercoſtalibus, ſed a ſpinalibus ortum habeant. Cum nunc Nervus intercoſtalis ubique in pelvi, abdomine, thorace, collo, oriatur, comprehendo facile ex ejus, in omnibus hiſce Regionibus, affectione, poſſe facile fibras illas affici, qui in collo cum ſpinalibus colli confuſi, ſex nervos Brachiales una cum iiſdem componant: tum & in ea ſupernorum artuum paralyſi, explicatis modo de cauſis, quoque & in ſolo motu, & in certis quibuſdam

dam tantummodo muſculis, vitium eſſe. Cum etiam intercoſtalis Nervus in Cranium adſcendat per oſſeum Canalem, una cum Carotide interna, & deinde ſeſe jungat cum Nervis V. & VI. paris; haud improbabile videtur Oculi turbationes, amblyopiam, ac fere amauroſin, Vocis defectum, Linguæ ſpaſmum, dolorem, paralyſin, eodem modo exponi poſſe, quo Brachii paralyſin. Cogito enim nunc in 6. & 5. pari eum faſciculum affectum eſſe, qui his ab intercoſtali accedebat. Difficilius quidem eſt explicatu, cur inchoamentum Apoplexiæ ab eadem cauſa in thorace premente aut vellicante, fiat; ſed ab altera parte facile concipimus, poſſe unicum nervulum alicubi tam vehementer premi, & agitari, ut inde totum ſenſorium commune turbetur. In ulcere ruditer agitatus nervus, univerſi Corporis convulſionem facit. A mera duntaxat applicatione Venenorum ad Ventriculi nervos, qui ab intercoſtalibus, & Vago pari, ſpecies Apoplexiæ naſcitur, ſæpe, expulſo cito veneno, mox evanida. In rupto abſceſſu pulmonis hæc apoplexia remiſit; brevique poſt etiam ceſſavit ipſa, & ſimul, quæ ipſam comitata, ſequutaque fuerat, Reſolutio.

Atque hæc de Paralyſi; ſunt autem quædam alia adhuc exponenda. Introtractio Abdominis, & Ani; Iſchuria, Dyſuria, & quæcumque prava alia ſymptomata in hoc morbo ſæpius adſunt, ex dictis explicata habentur. Emaciatio totius Corporis intelligitur a defectu olei in maſſa ſanguinis, oriundo ex vitiata admodum prima coctione, vitiatis proinde reliquis; præterquam quod acria, ſanguini ſenſim miſta, omne attenuant & deſtruunt oleum; quod vero aut Deltoeïdes, aut alius quiſquam muſculus præ cæteris contrahatur aut marceſcat, inde deducitur, quod fibrillæ illæ Nervi intercoſtalis, quæ ad talem muſculum, vel involventem eum membranam celluloſam, vel ſuperſtratam ipſi pinguedinem, diſtribuuntur, in tho-

thorace, aut abdomine, præprimis afficiantur.

Unum reſtat, quod nondum expoſitum. In Tract. meo de *Colica Pictonum pag.* 39. 41. eminentiæ cujuſdam durioris, aliquoties immobilis, paſſim mobilis, memini; quæ ſemipollicem, ultraque lata, pone Carpum, in medio Metacarpo, ſita eſſet, eo præciſe loco, ubi Radialium externorum tendines Capitibus oſſium Metacarpi inſeruntur, Extenſorque digitorum communis annulari ligamento emergit. Adparet degeneratio eſſe membranæ, extenſorem hunc involventis. Si immobilis eſt, motum turbat; raro, ſi mobilis. Quibuſdam plane deeſt. Nonnullis cito diſparet, aliis per annos perſiſtit. Credibile admodum, terreſtrem, tenaci quopiam junctam, & ſimul acrem, ſæpe eſſe materiem, huc metaſtatice depoſitam, &, ni abiverit, relapſus metum poſt ſeſe relinquentem. Memorabile exemplum communicavit mecum doctiſſimus ſane Vir, & de Re Literaria optime meritus, *Ds Maſſuet*, Med. Amſtelodamenſis, Author, ut ipſe ad me ſcripſit, *anonymi Tractatus de Colica Pict.* in Periodico Libro dicto *Bibliotheque raiſonnée Tom.* 8. *art.* 2. *&* *Tom.* 9. *part.* I. 2. Homo ab anni ſpatio dire hoc morbo per intervalla affectus, & rebelles utramque ad manum eminentias ejuſmodi gerens, acuta febre ſubito corripitur, cum delirio, rigore brachiorum, ſubſultu tendinum. Arceſſitus Vir doctiſſimus deprehendit obſtupens, utraque in manu diſparuiſſe eminentiam, & ægrum poſtridie mortuum vidit. Nunquid igitur materies hæc, (ut ipſe a me quærit) quæ vel morbum olim generans, vel a morbo generata, huc metaſtatice depoſita eſſet, reaſſumi, reſorberique, denuo potuiſſet? Atque ita generare relapſum ejuſdem morbi, aut acutas febres, & mortem ipſam? Sane materiem hanc acrimoniam deleteriam ſtagnando ſibi conſciſcere poſſe, non abludit ab obſervationibus alibi factis.

Sed

Sed dantur Colicæ pictonum nonnunqum, citra notabiles dolores; quas tamen Amauroſis, Aphonia, Paralyſis, inſequantur. Id bis obſervavi. Quod non mirabitur is, qui attendat modo non ad acrimoniam adplicatæ cauſæ, ſed ad naturam ejus. Venena adplicata Nervis, ut in hac urbe totius exempla triſtia teſtantur eorum, qui vaſis argenteis, amalgamate auri & mercurii deaurandis, victum quæritent, poſſunt eoſdem Nervos peſſime afficere, omneſque fere Nervorum producere morbos, licet moderatiores iiſdem dolores conciliaverint.

In tota hac pertractatione hunc Morbum in Claſſes dividere, ut quædam ejus ſpecies ad Plumbum proprie eſſet referenda, alia ad Vinum, alia ad Scorbutum, ad Podagram, alia, &c. minime duxi neceſſarium. Dentur cauſæ quævis, quarum effectus ſit aut rodere Nervos, aut vellicare, aut convellere, aut exſiccare, & adſtringere; modo ea, quam expoſui, cauſa proxima inde ſequatur, erit perpetuo morbus idem, eodem ſemper nomine denominandus, ſimili fere modo, paucis exceptis, curandus.

Sed plures, curato morbo primario, a Paralyſi curandi veniunt. Præter curam Lacteam, miræ efficaciæ Machinam electricam eſſe, multa in Noſocomia experimenta docuerunt; hocque ipſo tempore egregium Machinæ effectum admiramur in ejuſmodi caſu multis ab annis deſperatiſſimo. Adduci hunc hominem, a tanto tempore Lecto inhærentem, juſſi in Noſocomium, eumque ibidem a trimeſtri fere ſpatio alui, ut ipſi quotidie vis electrica adplicari poſſet: a perfecta curatione multum abeſt, ſed interim jam obſtupeſcimus hominem ſine baculo, a nemine ſuffultum, per totas ædes noſtras obambulantem: promovendi experimenti gratia eum diu in Noſocomio ſervabo.

CA-

CAPUT III.

De ſanguine humano, ejuſque Calore.

ANno 1756. 1757. experimenta multa communicavi, quæ ad humanum ſanguinem, ejuſque tum cruſtam, tum calorem, ſpectarent. Horum experimentorum plura, nonnulla in dubium vocabant, quibus, veluti inconcuſſis principiis, eouſque fueramus innixi. Hoc anno eadem experimenta magnam partem iteravi, eo præprimis animo, ut ſi in prioribus capiendis errorem irrepſiſſe deprehenderem, id nunc traderem emendatius. Verum recentioribus vetera confirmata vidimus, ſimulque nova alia inſtituimus, quorum en epitomen!

1. Cruſta inflammatoria denſitate ac ſoliditate mirum quam variet pro excipientis differentia vaſis! Quo vas excipiens planius, majoriſque diametri eſt, eo paſſim minor, ac ſæpe nulla, Cruſta eſt. Quo altius & anguſtius vas eſt, eo cruſta denſior, ſolidiorque eſt. Quamvis enim ex obſervatis prioribus conſtiterit, in eadem Venæ ſectione ſanguinem & variam, & maximam, & nullam, formare cruſtam; id tamen nec perpetuum eſt, nec præciſe eodem ordine excipientium vaſorum, maxime ſi idem experimentum ſæpius capiatur, obſervaretur.

Fallimur ergo, fallimuſque alios, dum lata pelvi exceptum ſanguinem bonum eſſe, fere non inflammatorium, pronuntiamus; cum idem ille, anguſtiore exceptus, notabilem fors cruſtam exhibuiſſet: ut etiam, dum anguſto admodum vitro cruorem excipientes, inflammationem denſitate cunctas ſuperantem judicamus.

2. San-

2. Sanguis noſter in morbis valde acutis, etiam morbi octavo nonnunquam die in communis magnitudinis vaſe exceptus habere poteſt, habuitque, formidandam Cruſtam: inſequente nihilominus paucis poſt horis morte. Quam falſo ergo creditur a quibuſdam medicis poſt quartum inflammatorii morbi diem, ſtadium inflammatorium jam præteriiſſe? Quam perperam quibuſdam videtur omnimoda ſanguinis diſſolutio adeſſe, tum quod dies Octavus ſit, tum quod mors ſubſequatur?

3. Nunquid tamen ejuſmodi cruſta denſa perpetuo notet ſtadii inflammatorii perſeverantiam? Utique in morbo maxime maligno, in quo poſt alia exanthemata, cum peſſimis Variolis, nigræ maculæ, ac vibices, libera a Variolis loca deturpabant; ſanguis ob Variolarum retroceſſum, quinto ab expulſione earum die, morbi autem vigeſimo ſecundo, de vena brachii miſſus, prodiit in vaſe communi phlogiſticus totus. Sed quadrihorio poſt, ex eodem foramine impetuoſe exſiliens, ſimileque in vas influens, perfectiſſime ſanus quavis nota, adparuit. Intra ſeptem ante mortem horas uterque hic ſanguis miſſus eſt. Vid. *Rat. Med. p.* 2. *pag.* 116. 117. Hoc explicaturus, attendat primo ad ſequentem hiſtoriam.

4. In crure Sphacelo pereunte, in quo ſane nihil ſuppurabatur, imo potius putrida tabe omnia diffluebant, ſimul incredibilis copia puris pluribus ſeptimanis effluxit. Si ea Eruditis probentur, quæ de *Generatione puris Tom.* 2. *Cap.* 2. ſcripſi, erit puris, & materiæ cruſtæ, eadem origo, eademque ſubſtantia. Irritatos ab acribus Vaſorum Nervos ibidem videbamus hanc in humoribus conditionem ponere, ut hæc craſſa, alba, materies aut formetur in illis, aut diſperſa antea & inviſibilis, nunc in maſſam viſibilem cogatur. An non ergo in Crure ſphacelato, & in febrium malignarum gangrænoſa Cute, viva va-

fa-

ſa, nervique, ad mortui margines irritentur? & ſanguini eam diatheſin creent, ut cruſta, & pus, in eodem formentur? Modus quo albi, craſſique Polypi, etiam in Chronicis morbis, prope mortem generentur, idem videtur arguere.

5. Sed ſi hæc ita ſe habent, tutone in putrida diſſolutione ſanguinis, ad Cutim obſervata, adſtringentia damus? Spiritus nempe acidos Vitrioli, Sulphuris, Nitri, Salis? Imo ipſum adeo copioſum corticem Peruvianum? Si enim diſſolutio ſanguinis ad Cutem duntaxat adeſt, ejuſque irritatio marginum nervis occaſionem ſuppeditet, ut hanc albam in ſanguine ſpiſſitudinem generent, videntur hæc adſtringentia nocumento fore.

Ad Acidorum uſum dico, ea non niſi dilutiſſima corpus intrare, adeoque diluendo maxime & refrigerando agere. Ita dum Medici nonnunquam Hæmoptöen feliciter curant acido ſpiritu in Miſtura opiata dato, crediderim æſtum refrigerando, motum moderando, acre diluendo, id eos facere. Quod vero ad Corticem attinet, hunc vi adſtringente hic agere minime arbitror. Cum magnis in arte viris lubens fateor me veram Rationem, qua Cortex agat, ignorare. Video quam potenter Gangrænam ſiſtat, vitamque parti reſtituat: dum dedero eum in Hemitritæa, obſervo mirabundus quod nimios moderetur motus, calores; quos tamen eoſdem mire auget in flaccidis, inertibuſque Corporibus; lætus contemplor quam blande feliciterque, necdum adparentes Cutis efflorescentias, Variolas, Miliaria, Petechias foras trudat ſuſtineatque: quam pulcre maculas purpureas, lividas, nigras, auferat; mictum cruentum, cruentam alvum, in Deſperatis Malignis ſiſtat; quam fortunato, ſuo ſi tempore apto, ſua ſi copia detur, intermittentes febres, tum univerſales, tum topicas curet: quam toto hæmorrhagias ſiſtat, roboret nervos, ſanguinem inſpiſſet a-

quo-

quoſum, mucoſum attenuet, amiſſumque reſtituat vaſis tonum: Sed hæc omnia ab unico principio explicare & deducere velle inanis laboris eſſe videtur. Eoque magis ſi conſidero attentus, quantilla Corticis doſi mirandos effectus producam, dum ejus aut reſina, aut ſale, utor. Præterea ſi binis hominibus cætera ſanis, jam vero eodem intermittentis febris genere laborantibus, & quorum alter ſtrictiſſimi ſit temperamenti, alter laxiſſimi, corticem dedero, nonne utrique redit ex æquo ſalus? Si tantummodo adſtringendo laxoſque nervos roborando, Cortex ageret, nonne vehementer noceret potius, quam prodeſſet, rigido corpori? An forte demendo Nervis irritabilitatem? Sed corpora vix irritabilia, in quibus anima plane adiaphora inhabitet, cortice peruviano ab intermittente febre curantur: imo inertia & vix irritabilia corpora corticis uſu irritabilitatis augmentum conſequuntur. Tota res ænigma eſt, ænigma manet. Quæſtio inanis; reſponſum impoſſibile. Quam limitatum in Naturæ operibus ingenium humanum! Sed quo abſtruſior Natura, eo ad adorandum & amandum ſupremum omnium Conditorem, cor noſtrum vehementius rapit & impellit. Experiamur nunc itidem vires ingenii in obſervationibus de Calore humano.

6. Obſervavimus in pleriſque, quibus aut conſueta medendi Methodus, aut Cortex, febrim ſuſtulerat, & ita quidem, ut ſæpe nulla ſuperſint, ſive in pulſu, ſive in reſpiratione, ſive in urina, ſive in ipſo ægri ſenſu, vel minima indicia febris; obſervamus, inquam, horum in pleriſque tres, quatuor, ſex caloris majoris gradus in thermometro, quam eſt calor ſani hominis, idque haud raro per integrum octiduum. Merito id mirari oportet, cum plures dentur acutæ febres, in quibus idem thermometrum, eodem corporis loco, eadem cum cura, eadem temporis diuturnitate adplicitum; ſæpe intenſiorem ca-

lo-

lorem non denotet; interea, tamen, dum & ipſi illi ægri, moleſtos calores conquerantur, eoſd mque adtactu nos deprehendamus Quid quod in febre peracuta, vere ardente, in qua 5. Libræ ſanguinis, ſumme coriacei, eductæ; in qua homo miſer urentes plane calores aſſiduo conqueſtus eſt, & quidem tantos, ut Deum profuſo corde laudaret de Refocillatione grata, quam Cuſtodes ipſi, ſpongiis aqua frigidiuſcula madidis, faciem ejus ferventem ſæpius humectantes, conciliabant: quid, inquam, cauſæ, cur huic ægro per integrum octiduum calor una duntaxat die 100. graduum, reliquo vero toto tempore modo 98. 99.? Is ſane caloris gradus minor eo eſt, quem Thermometrum in iis oſtendit, quia febribus penitus curati, ut mox vidimus; qui iidem tamen nec ſibi, nec nobis, calorem naturali majorem habere videbantur. In malignis morbis calor vix ſolet 3. 4. gradibus naturalem excedere. Et quod vehementius mireris, juvenis 13. annorum, ſpina ventoſa, & obſtructione non referanda totius abdominis laborans, totus pallidus, & cachecticus, & debilis; cujus ſanguis nullum fere in labiis, in oculorum caruncułis, in palpebris internis, calorem exhibet; cujus parvus eſt ac debilis pulſus; cur ille habuit per ſex integros menſes, ſingulo die, calorem circiter 100. graduum? Calorem, ajo, majorem calore illius, qui æſtu flagrabat, durum plenumque qui pulſum habebat, qui inflammatiſſimi cruoris quinque Libras de vena effundebat? Quæ demum apta ad hoc problema reſponſio? Sed mirabiliora videamus!

7. Fœmina ad finem anni 1755. ipſo in partu fit apoplectica, & ad ſe quarto die rediens paralytica. Mox frigus intolerabile dextræ manus conqueritur; ita quidem ut igni admota, veſteſque exurens, nullum percipiat frigoris decrementum. Eſtque in eadem manu, ſed prope cubitum magis, dolor vagus. Para-

ly-

lyſis emendatur cæteris in locis; ut demum Noſocomium accedere, opem rogatura, poſſit. Manum ego, quique circumſtant omnes, penitus frigidam, & extenuatam, percipimus; ſed ſimul deprehendimus robuſtum arteriæ in Carpo pulſum, illi, qui in altero brachio, æqualem; quin & arteriarum, juxta digitos emaciatos ſitarum, pulſationem manifeſtam. Unde frigus tantum, præſente fonte caloris, arterioſo ſanguine? Magna iteratæ Graviditatis ſuſpicio, ut eam ad electrinam machinam adhiberem, prohibuit; & ut reliqua modo, quæ artis eſſent, graviditaſque permitteret, inſtituerem, permiſit. Anno 1757. menſe Febr. primum rediit, perſeverante eodem malo. Adplicui illam ad machinam electrinam; ſed negligenter accedens illa, parum emendabatur. Quin & ſiniſtra manus, licet non paralytica, æque, quam dextra, friguit, æſtate media. Per novem menſes denuo defuit. Rediit 8. Apr. anni præſentis, dixitque ab adhibita vi electrea ſibi melius autumno & hyeme fuiſſe, ſeque ideo non rediiſſe: jam vero ab aliquot retro ſeptimanis malum in pejus, quam unquam, ruere. Revera a conſpecta manu horruimus omnes. Digiti manus paralyticæ rigebant, hinc inde tumebant; pulpoſa apicum ſubſtantia evanuerat; & jam inſtar variegati marmoris digiti toti rubent, pallent, purpuraſcunt, liveſcunt. Dolent quoque maxime dum attinguntur; acutius autem nullibi, quam in digito medio ad unguis radicem. Solus ab his malis liber pollex, paralyticus tamen ille, inque volam contractus; evanida penitus omni carne muſculorum pollicis, Abductoris brevis, Opponentis, Flexoris brevis, & Adductoris. Fœminæ ad fornacem locatæ manui thermometron alligavi, laciniis laneis circumvolvi, & horæ quadrante reliqui; calore cubiculi 70. gradum in thermometro, parieti adpenſo, notante. Thermometrum ad manum ultra 73. gradum non

adſcendit. Adplicitum id horæ quadrante ſub axillis, 96. gradum ſignavit. Ergo differentia caloris fuit 23. graduum. Interea temporis æque fortis in hoc carpo, quam in alio, pulſus deprehenſus, deprehenſæque pulſantes digitorum arteriæ. Cum hæc mulier adeo ſui negligens eſſet, volui, ut in Noſocomio maneret; manenti hic frigus brevi in teporem mutavi halitu aromaticarum herbarum, earumque potu. At exinde plane horrori fuit adſpicere manum, colore ex purpureo lividam: ita ut ſub unguibus pellucentibus totum gangrænoſum eſſe adpareret. Hinc partis totius ſphacelum metuens, eam integram ſaturatiſſimo Corticis peruviani fomento involvi, & corticem ore liberaliter ſumendum dedi. Octidui ſpatio tepor ſenſim redire, dolorem abeſſe; nonnullos obſervari motus, color ſanum æmulari. Vis electrea deinde effecit, ut digitis jam perfectius utatur, & domeſtica ſua, hac quoque manu, perficere poſſit.

Verum ergo frigus partis, tum ſenſu interno externoque, tum thermometro, demonſtratum eſt, cum optima conditione ſanguinis arterioſi, manum, digitoſque, debito cum motu, & attritu, perreptantis. Sed en aliud!

Viro quinquagenario, ſaniſſimo, quadrato toti, a vehementi curſu exæſtuanti, potus gelidus aſthma rebelle creat, pravis deia ulceribus crura fœdantur, lumbi vehementer, perpetuoque, dolent. Omnibus his perennantibus malis, nihilominus vegetus, toroſuſque, integro manet ſexennio. Eo elapſo rigiditatem, inſenſilitatem, & frigus, totius ſiniſtræ manus, ſex menſium ſpatio conqueritur; cui demum dolor acceſſit, & febris acuta. Homini huic olim aliquoties propter Aſthma medicinam feceram, pulſuſque æque manifeſtos utroque in carpo deprehenderam: nunc vero nec in carpo, nec in manu, nec in brachio, humeroque, neque etiam ſub axilla, ego, aliique, pulſum

de-

detegere potuimus. Ergo non fuit in hoc carpo extraordinaria pulſus abſentia: præterquam quod, ſi hæc etiam adfuiſſet, non ideo poſuiſſet in brachio, humero, & ad axillam, pulſus abſentiam. Hocque ita continuavit per quinque reliquos quibus vitam protraxit, menſes: niſi quod utrum ſub axilla, & prope olecranon, pulſus obſcuri indicium perciperetur, ſemel iterumque ſubdubitatum fuerit.. Frigus tandem ſuperatur, eique calor ſucceſſit; motus, ſenſuſque vigent: & ipſo hoc tempore, manente cum deficiente pulſu interni externique caloris ſenſu, Gangræna manum occupat; ſuccedenſque digitorum ſphacelus ipſas extremas eorundem phalanges ſeparat, & a ſe removet. Ingenti demum puris copia ſphacelatis de cruribus indeſinenter profluente, levi apoplexia tangitur, eaque parum remittente, totius corporis Paralyſi affligitur, moritur.

In priore hiſtoria frigus perpetuum adeſt, cum valido arteriarum tota affecta in parte pulſu; in altera tam tempore frigoris manus, quam ejuſdem caloris, nulla perceptio pulſus adeſt, fitque lenta gangræna, ac ſphacelus tandem. In priore cum pleno curſu ſanguinis arterioſi tanto tempore pars invincibiliter friget interne, externeque, ac tandem ſphacelum minatur; in altera hiſtoria ſine ſanguinis arterioſi perceptibili tranſfluxu, pars poſt ſuperatum frigus moleſte caet, & ſphacelo perit.

Cap. de *Machina electrea* habebitur hiſtoria fœminæ cum bono pulſu *ſemper* de frigore totius brachii ac manus conquerentis; licet & adſtantes partem naturaliter calentem aſſeverent, & ipſa altera manu affectam tangens, naturalem ipſi calorem adeſſe fateatur.

Ecquis noſtrum communibus Phyſices ac Phyſiologiæ principiis id explicandum ſuſcipiat? Ineluctabiles ſane ubique difficultates eſt inventurus. Ante cognitum *Harvæi* Circulum, Schola Medica *innatum*

tum calorem, a magno *Hippocrate* Aph. 1 — 14. 15. edocta, docebat. *Hippocrates* ea dicendi formula τῷ ἐμφύτῳ θέρμῳ, nihil aliud indicare voluiſſe videtur, niſi id, quod in corpore humano, varium in vario, cum primis vitæ rudimentis inceptum, in morte demum abſens, nonnullis quidem in morbis auctum, in aliis vero imminutum, deprehenderat. Hucuſque ut verus, caſtuſque Philoſophus egit, ignotæ rei enarrans tantummodo, explicanſque, effectus. Utinam hujus Philoſophiæ ſemper memor extitiſſet! videatur *Libro de Carnibus*, & *de Morbo Sacro*, ut & paſſim alibi. Sanguinem deprehenderat, dum de Vulnere exilit, calidum admodum eſſe; hominemque, dum multus effluit, frigeſcere, & palleſcere. Concluſit hinc calorem a ſanguine naſci: & quæ partes cæteris plura rubra vaſa haberent, eas præ reliquis eſſe calidiores; quo pauciora, eo frigidiores. Hanc ob cauſam Cerebrum eſſe omnium frigidiſſimam partem. Hinc pituitam ad illud colligi, coacervari, & naribus ab eo dimitti: copioſius vero aſſervatam hanc frigidam pituitam, atque a Cerebro ad pulmones dimiſſam, ſanguinem in pulmone contentum refrigerare, & coagulare: itidem & ad alias corporis partes a cerebro miſſam iterum alios, eoſque multiplicis generis, producere morbos. Apoplexiam, Epilepſiam, Aſthmata, cunctoſque pituitoſos morbos, hinc explicuit. Scilicet aberrant etiam magna ingenia, dum quos ſibi ipſi limites ſapienter præfixerant, hos tranſiliunt incogitanter.

Si *Ariſtotelem* conſulamus in *Libris de Generatione*, de *Reſpiratione*, & *Meteorologorum quarto*, videmus ſubtile hoc ingenium totum in eo occupari, ut doceat, quandoquidem quatuor elementis, aere, aqua, igne, terra, nihil non conſtet, id calidius eſſe, quod in hac commiſtione ignem haberet reliqua principia ſuperantem. Ergo neque hinc quidquam illuminamur in hiſce tenebris.

Ex

Ex *Ariſtotele* & *Galeno* miras veterum Philoſophorum circa calorem humani corporis ideas obſtupeſcimus, ſed quod nos quidquam doceat, invenimus prorſum nihil. *Galeni* tempore, Medicorum, & Philoſophorum diſcrepantia, verſabatur circa hæc duo: *πότερα ὅ ἐκ κινήσεως τȣ̃το τ̃ κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ τὰς ἀρτηρίας, ἔχειν τὴν γένεσιν, ἢ καθάπερ αὐτὸ τὸ κινεȣ̃θαι τῇ καρδίᾳ σύμφυτον ὑπάρχει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ θερμασία.* „ Utrum calor ex „ cordis & arteriarum motu ortum habeat, an vero „ quemadmodum ipſe motus cordi innatus eſt, eo„ dem quoque modo Calor ſit innatus? „ *Galen. adverſ. Lycum Cap.* 2. Ipſe quoque *Galenus in Commentariis* ad laudatos mox *Hipp.* Aphoriſmos, & maxime in *Libro adverſus Lycum*, ad quem eos, qui de calore edocendi ſint, remittit, ſolidi nihil attulit, ſed peripateticis principiis, aſſimiliter quam *Ariſtoteles*, ad hanc quæſtionem reſpondit.

Peripateticorum dogmati *Carteſianum*, & huic *Nevvtonianum* ſucceſſit: Sed in quocumque ſyſtemate Philoſophico plurima vix admittunt explicationem datam, ipſa explicatio ſcatet undique difficultatibus, hiatuſque, nullo ratiocinio explendos, poſt ſe relinquit.

Anno proxime præcedenti experimenta adtuli, quæ calorem hominis ſani in letali frigore morientis hominis præſentem demonſtrarent, & in frigore febrili calorem naturali majorem aliquoties oſtenderent. Jungantur his, quæ hoc capite dixi, & forte fateri cogemur independenter a ſanguine calorem haberi; calorem parti ineſſe, dum ſanguis aut deeſt, aut quieſcit fere; calorem deeſſe, dum interim abundantia adeſt requiſiti cruoris. An ergo multum ſapimus præ illis, qui ſimpliciter dixerint eſſe Calidum innatum? *Intellexi quod omnium operum DEI nullam poſſit homo*

invenire rationem eorum quæ fiunt ſub ſole: & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat. Etiam ſi dixit Sapiens ſe noſſe, non poterit reperire. Eccl. cap. 8.

CAPUT IV.

Experimenta in Calculoſis, & de Calculo varia.

R*At. Med. part.* 2. *cap.* 12. *pag.* 156. Hiſtoriam hominis cum publico communicavi, quem ſmiſerrimum a ſeptennio Calculi martyrem, 17. Libræ ſap. ven. 1500. Lib. aquæ Calcis, totidemque Lactis, a calculi doloribus ac moleſtiis ita vindicaverant, ut, eodem quamvis integro in Veſica manente, neſciat prorſus ſe Calculo laborare, urinamque ſaniſſimi inſtar hominis, ponat. Monui ibidem hominem hunc ultra nolle remediis uti, comedere autem & bibere, quæ arriſerint, perfectiſſima tamen valitudine gaudere. Idem nunc repeto. Dum enim hæc ſcribo, vocari eum in Noſocomium curavi. Illibatam ille ſanitatem perſeverantem, coram nobis omnibus, magna cum gratiarum actione, teſtabatur, licet calculo nullo modo liber; omnes enim Cathetere explorantes, eundem præſentem reperimus. Quod in eo experimentum factum eſt, idem frequentius repetendi occaſio adfuiſſet: ſed cum via commodior, brevior, & infantili ætati aptior, pateret, hanc inivimus.

Remedium hoc, quod jam anno 1757. innui, deſcripſique, *uva urſina* eſt. Enarrata ibidem experimenta tot novis obſervatis hoc præſente anno confirmata vidimus ut omnia enarrando longus ac tædioſus forem. Præcipua ex iis ſelegiſſe ſufficiat.

I. Hujus anni 19. Aprilis, XI. annorum puer deferebatur in Noſocomium. Parentes teſtabantur, a qua-

quadriennio ab illinc elapſo, filium diu noctuque in Urina reddenda immanibus torqueri doloribus; guttatim illam prodire; collectam vero tum mucoſam eſſe, tum pallidam, tum fœtidiſſimam. Quin & puerum binos Calculos piſi minoris magnitudine, quondam excreviſſe. Cathetere explorantes, calculum omnes manifeſto percepimus, audivimus. Puerum in Noſocomio detinere volui, licet, quovis momento acriter ejulans, ac pavimentum, furibundi inſtar, pedibus aſſiduo quatiens, moleſtus ſane ſocius cæteris ægrotantibus eſſet. Bis de die media dragma pulveris uvæ urſinæ dabatur, & paregoricum veſpertinum. Juvamen intra quatriduum adeo magnum fuit, ut dolores vix ultra adeſſent, ut lotium diutius retineret, ut demum quibuſcumque careret calculi ſymptomatibus. Factum hinc, ut elapſo menſis ſpatio, Noſocomii clauſtri pertæſus, paternas repetiverit ædes. Ac primo quidem tempore bene habuit, ſed junio menſe, ſive regimine pravo, ſive medicinæ neglectu, ſive quod evaneſceret paululum præ conſuetudine ejuſdem efficacia; dolores, cæteraque ſymptomata, recruduerunt. Horum certior factus Noſocomio inferendum juſſi. Suadent interea alii Lithotomum conſulerent. Quo ad operationem neceſſaria præparante, rem interea eo direxi, ut Operatio differretur, donec prius doſis remedii auctioris effectus exploraſſem. Ter die dedi mediam pulveris dragmam, & quotieſcumque ſive die, ſive nocte, ferociores ingruerent dolores, liberale paregoricum. Decoctum hordei mellitum potui fuit. Profecto vix triduum elabitur, quin iterum omnes dolores exſulent, urinamque cummode, ut homo ſaniſſimus, retineat, emingat. Nihilominus iterum Calculi in Veſica præſentiam Catheter declaravit. Quindecim diebus elapſis repetiit domum, ubi ſaniſſime vixit ad finem Auguſti. Tunc negligens remedii, ſuaque ſponte vivens, in antiquas delabitur miſerias.

Suſcepimus eum tertio, & cum priore methodo minus quam olim levaretur; curavi per aliquot dies oleum lini in Veſicam injici, mane, & ſero. Unde demum egregie ſe habet, injectione minime egens, & pulveres ſolummodo ſumens. Animus nunc eſt, eundem diuturniore tempore experimenti gratia in Noſocomio ſervare. Urina ejus, quæ fœtida, pallida, ac tenaci muco referta ipſi ſolebat prodire, ante Uvæ urſinæ uſum, omni deinceps muco caruit. Retinet tamen aliquod vitium: ſedimentum ſcilicet furfuraceum perpetuo gerit, & alcalina plerumque ita eſt, ut momento mictus ipſo cum acidis effervefcat, & Syr. Violacei colorem in viridiſſimum vertat. Aliud vitium quoque adhuc puer habet, nocte ſe comminꝑendi; ſed mater teſtatur hanc turpidinem non a Calculo, ſed Calculo anteriorem eſſe: Idque experimento certo jam novimus ita ſe habere, cum promiſſis illectus, per quatuor noctes ſubſequentes ſe non comminxerit; & ne forte, ut promiſſorum potiretur, nocte ideo de induſtria vigilaret, cuſtodes ter, quater, acceſſere, viſuri num dormiret? at ſemper profundo ſomno demerſum repererunt. Haud igitur morbi eſt, ſed malitiæ, vitium.

II. Alius puer XIII. annorum, a biennio dolorifice, ac pallide, minxit, ſubinde etiam ſtranguriofe. Catheter, & digitus, calculum manifeſto indicarunt. Tribus ſeptimanis domi ſuæ uva urſina, & paregorico, uſus, primo urinam diutius retinere cepit, demum integra nocte. Attamen cum his bonis ſignis crudelis dolor diurnos extorſit, nocturnoſque, ejulatus. Pravam diætam in cauſa eſſe ratus, in Noſocomio detinui, & injectione Olei Lini bis die in veſicam facta, datiſque pulveribus quotidie tribus, & opiato ad quoſvis ferociores dolores; intra octiduum & dolore & ſtranguria liber fuit, minxitque ad unc. X. XII. unica vice, ter quater Nucthemeri ſpatio, in-

inſtar ſani hominis, Urinæ ejus vix alcalinæ, ſed aut tenacem ductilem mucum gerunt, aut pus, aut furfures; pallent, ſed minus illis prioris. Cum emendatione ſymptomatum etiam prava ſe de nocte commingendi conſuetudo plane ceſſavit, nec unquam rediit. Et hunc diuturno tempore ſervare in Noſocomio conabor.

III. Puer ſeptimum vitæ annum necdum explens, biennio abhinc Variolas, ac dein morbillos paſſus, mejendi difficultatem ac dolorem conqueri cœpit. Gluten tenaciſſimum magis magiſque urina geſſit; imo copioſus ſemel cum urina ſanguis. Dolores ita paulatim increvere, ut puero vita jam plane intolerabilis ſit. Calculus cathetere demonſtratur. Comeſtis prunis non ſat maturis, n°. 15. aquam copioſam ſuperbibens, febri primo quotidiana valida, dein continua remittente, per 13. dies laboravit; quin & undecimo febris die ani prolapſus jungitur. Eſtque ipſi excoriatione exulceratum præputium. Etiam hunc tertium in Noſocomio detinui. Cum hic duo valde urgerent, urinandi dolor intolerabilis, & febris continua remittens; huic proſpexi decocto hordei mellito; illi, ter die data dragma media uvæ urſi, cum paregorico; ut & injecto bis die oleo Lini. Et quidem eo animo ut ſi febris pergeret eſſe continua remittens, eam alia medela adoriturus eſſem. Verum febris ſenſim mitior facta, dein quotidiana, tandem intra 14. dies ceſſavit. Cum febris curatione etiam calculi ſymptomata ita mitigata ſunt, ut ultra non doleat, ut paſſim urinam diutius retineat, nocte autem tantum parum ſeſe commingat. Urina quoque minus in alcali vergens, quam primi ordine pueri, nec adeo pallida, mucum rarius, ſquamas frequentius, continet.

IV. *Chriſtian*, Hydrocele, ut videbatur, laborans, multo tempore Diureticis, ſubinde etiam Purgantibus Hydragogis, eo cum effectu uſus eſt, ut &

ad-

adtactu mollior, & mole minor, Hydrocele adpareret: itinere autem interea peracto, manifeſtarunt ſeſe quidam in ſyſtemate urinario defectus, ita quidem ut medio Auguſto homo cum difficultate urinam pallidam, moxque a mictu fœtidiſſimam, redderet, alcalinam adeo, ut admiſtum Violarum ſyrupum mox viridiſſimum faceret. Iterata Catheteris immiſſione, calculus manifeſto deprehenſus eſt. Uva urſina illico ipſi data fuit; eaque brevi ſpatio temporis effectum, ut Lotium debito tempore ſervaretur in veſica, ſine dolore prodiret, ac demum tam colore, quam odore, maxime eſſet naturale. Ut verbo dicam, bimeſtris remedii uſus omnia calculi ſymptomata & ſigna illi prorſum delevit; licet, Cathetere poſtmodum exploratus, calculo minime liber inventus ſit. Nec opio hic, nec injecto in veſicam oleo, indiguit. Soluſque ille, ac primus, inter omnes eſt, quos vidi, qui, permanente Calculo, urinam ſanam ſæpe emitteret.

Porro qua ratione Planta hæc id homini concedat privilegium, ut calculo obſeſſus, ejuſdem moleſtiis eximatur; æque parum docebo, atque plerorumque alimentorum, medicamentorumque, vires. Supponeret ejuſmodi explicatio cognitionem multiplicis variorum noſtri Corporis organorum facultatis; ſupponeret veræ ſimplicium naturæ notitiam: cujus tamen utriuſque rudis eſt nobis in nonnullis perceptio, craſſa in pleriſque ignorantiâ. Quare in hiſce omnis noſter, toties retuſus, ingenii impetus eo ſolo gaudere debet, quod rerum effecta contempletur, eadem diligenter adnotet, ordineque recenſeat, inque oportunos convertat Medicinæ uſus. Si hac lege progredior, admiranda Naturæ minus attonitus ſpeculor. Video quippe ab ipſa ſolerti Natura idem præſtari, efficique, quod Aqua calcis, quod Uva præſtet urſina. Etenim nonne ipſa Natura, citra artis præſidia,

in-

indolentiam conciliat Calculoſis? Innumera adſunt, quæ id teſtentur, exempla.

Homo illibatæ, quoad vixerit, ſanitatis, in ſyſtemate uropoietico ſemper fuit, binis duntaxat ante mortem diebus exceptis. Hic a morte exenteratus, ſiniſtrum Renem putrida ſanie conſumtum exhibet, calculo vero Ureterem dextrum infarctum. *Holler. cap. de Hydrope in Scholio.*

Bini homines, nullas unquam Renum moleſtias conqueſti, ingentem in Renibus Calculum a morte exhibuerunt. *Bagliv. pr. med. Lib.* 1. *cap.* 9.

Hominem Calculum IV. unciarum pondere in uretere geſſiſſe, imo alium Calculum VII. unc. in veſica, ita ut Neutro inde moleſte in vita fuerit, vidit, conſcripſit, *Hermannus Ooſterdyck Schacht. Orat. Leydæ hab.* 8. *Febr.* 1735.

Ex uno Rene in cadavere *Heurnius* 70. parvos calculos eduxit, 80. ex altero. Nunquam vero hominem Nephritici vexaverant dolores. *Edit. Leyd. Op. Fernel. p.* 2. *Lib.* 6.

Nobiliſſimus vir, Teſte *Friderico Loſſio Lib.* 3. *obſ. n°.* 53. „ in veſica ſine ullo ejus, cum in vi„ vis eſſet, indicio, Calculum aluit, qui quidem „ duriſſimis fuit, & quatuordecim unciarum pondere „ inſignis, in medio tamen ſecundum longitudinem „ pervius, ut hac via, tanquam Canali quodam, u„ rina ſine omni impedimento profluxerit.

Intimus S. C. Majeſtatis Conſiliarius, teſte oculato *Antonio de Pozzis* apud *Bonetum Med. Sep. Tom. I. Lib.* 3. *Sect.* 25. *cap.* 6. in utroque Rene duos magnos Calculos, ſex uncias pendentes, habuit „ nullo ſigno præcedente, ſive arenulas, ſive pedum „ torporem, ſive lumborum gravitatem, ſive urinæ „ indigentiam, conſideres. Nam copioſiores juſto fun„ debat urinas, ſed aquæ ſimillimas, ſitimque adeo „ intolerabilem patiebatur, ut nullo potu ea ſedari po„ tuerit.

Hæc

Hæc omnia contemplatus, arbitror eandem conditionem phyſicam ab explicitis Medicamentis Calculoſo conciliari, quam eidem haud raro conciliat provida per ſeſe Natura; modum vero, quo id fiat, ignorare me faſſus ſum.

An tamen is adeo ignotus modus? Videretur innotuiſſe celeberrimo *Joanni Cratoni Conſil.* 315. „ Nec „ ipſi Calculi, inquit ille, in Veſica perpetuo ſunt „ infeſti: imo cum pituitoſo humore veſtiuntur, ſæ„ pe ante Vitæ exitum vix deprehenduntur. „ Videretur innotuiſſe, clariſſimo *Whytt*, ut ex eo ſuperiore anno viſum; dum idem, quod mox *Crato*, ſtatuit.

Verum liceat tantorum cum venia Virorum hæc duo reponere: 1°. Aſperitatem mucus involveret, pondus moleſtum non auferret: tamen ponderoſos calculos vidimus inſciis hominibus dudum geſtari. 2°. Quotieſcumque noſtros homines examinaverimus, diu etiam ab inducta indolentia, Calculus & præſens, & aſper, Cathetere percipitur.

Liceat & aliud addere. Ut *cap. III.* ex iis, quæ de corticis peruviani natura, deque in corpore humano effectibus, novimus, fateri debui me ejus agendi modum plane ignorare, idem & hic fateri cogor. *Uva urſi* adſtringens, & amara planta eſt, fere ut Cortex. Unde a *Galeno Libr. VII. de comp. med. ſec. Locos, Cap. IV.* decocta ad Hæmoptoen laudatur. Vocabat Medicamentum *Ponticum*, quod ex *Ponto* haberetur. Jubet *Galenus* Libram ejuſ coqui cum ſeſquilibra aquæ ad tertias, ut fere eſſe debuerit ſuccus expreſſus. Plantam *Galenus* ita deſcribit, ut eadem cum noſtra eſſe videatur. Quid porro adſtringens planta a priore conſiderata, efficiet in morbi palliatione, ad quam nos, experientia ducti, nihil efficacius oleoſis & involventibus novimus, nihil adſtringentibus pernicioſius? Et quid demum ad ejuſdem morbi palliationem acris aqua Calcis? Si quis putet ſaponem ve-

ietum, adeo copioſe hic ſumtum, involvendi vi egiſſe, duo reſpondeo. 1°. Sapo venetus ſaltem non adhibetur in cura, quæ per uvam urſinam fit. 2°. Aqua calcis ſola, ſine ſapone, ſed copioſa & diuturno tempore cum Lacte ſumta, Illuſtr. Præſes noſter Centurioni immunitatem a calculi Veſicæ incommodis conciliavit. Hinc, quod bis jam dixi, repeto, me hujus Indolentiæ cauſam, omniſque gravantis ponderis abſentiam, non intelligere. Sed hoc quid ad curam? Egregios ſufficiat annotaſſe effectus. Sunt porro effectus hi tam late patentes, ut uſum habeant in Medicina ampliſſimum.

1°. Homo Lithotomia juvandus eſſet, ni aut cacochymia, aut tenerior, provectiorve ætas, aut invincibilis ægri repugnantia, impedimento forent. Nulla cacochymia, ætaſve, contraindicavit huc uſque deſcriptam methodum. Ergo erit his omnibus proficua. Adde his caſibus eorum infortunium, qui nec Lithotomo gaudeant in tota regione, nec ut ad eum ferantur, eumve ad ſeſe advocent, ſumtibus ferendis ſint. Datis his remediis juvabuntur.

2°. Calculi omnia ſymptomata adſunt in nonnullis; pleraque, aut multa, in aliis; ipſumque duritie, aſperitate, Catheter detegit, ipſe manifeſtat auditus; arte autem nulla extrahendus eſt. Nota eſt Hiſtoria ex *Diariis Eruditorum* annorum 1735. 1736. ſtrenui belli Ducis *Dionis*, cujus denati e Veſica ingens Calculus extrahebatur, verum in antro, quod ſibi ex dilatata Veſica formaverat, toto corpore delitefcens. In *Ptochotrophio Hagano* Adoleſcens Calculi ſymptomata patitur, calculumque habere in Veſica deprehenditur. Præſens fui dum ſectionem moliebatur Lythotomus aptus. Calculum omnes percepimus, audivimus; apprehendere & educere, quidquid tentaret Artifex, non potuit; inani tamen conatu, cum vulnus curatum eſſet, dolores miſero multum

mi-

mitigavit. Attamen poſt aliquot menſes dolor rediit, dolori mors ſucceſſit. Sectioni anatomicæ cadaveris interfui, quam prudentiſſime dirigebat Vir tum e ſuprema chirurgica ſapientia, tum a morum integritate commendatiſſimus, *Eraſmus Dringberg*. Calculus tota fere mole ſua in Uretere hærebat, parva portione modo intra Veſicam prominens, adeoque extractioni ineptus. Quantumne ſolamen ſimilibus hæc methodus præſtabit?

3°. Calculi ſymptomata diriſſima nonnunquam adſunt; ipſe calculus duritie ſua & aſperitate videtur a Cathetere percipi, ſonituſque audiri; & Calculus tamen non adeſt. *Baglivus prax. Lib. I. Cap.* 13. §. 8. no. 2. „ Calculum Veſicæ ad amuſſim mentitur Scirrhus Veſicæ, ut bis in Cadaveribus vidimus. „ Doctiſſimus *Rutty*, Anglus Medicus, in nuperrimo Tractatu de *Viis urinæ Sect.* 3. *part.* 2. „ Præcipue, inquit, „ cognitio noſtra nititur introductioni Catheteris in „ Veſicam, aut Digiti in Anum. Vidi tamen Ca„ theterem fefelliſſe occaſione Scirrhi, ita omnia „ Calculi, in Veſica præſentis, ſigna æmulantis, ut „ Lithotomus plane falleretur. Eſt & ſimilis obſer„ vatio apud Baglivum. Hæmorrhoides fallere quo„ que poſſunt, licet minoribus doloribus ſtipentur. Me„ dicus *Bamber* caſum maxime notabilem nobis de„ dit, in quo magna quantitas ſubſtantiæ topha„ ceæ, quæ mihi videbantur Globuli eſſe induratorum „ excrementorum, in Principio Coli, prope Ilei in„ ſertionem, erat locata; quæ premens Rectum, ita „ ſymptomata Calculi Veſicæ æmulabatur, ut ſola „ mors rei veritatem demonſtrare potuerit. Hoc in „ caſu fere impoſſibile erat, ut non erraret vel dex„ terrimus Chirurgus: nam induratiſſimæ illæ partes „ Catheteri reſiſtebant, & eundem ſenſum manui Chi„ rurgi dabant, quam Veſicæ Calculus. Eratque ſa„ ne fauſtum huic Chirurgo, ut æger moreretur, priuſ„ quam operatio inſtitueretur. „ Ex exemplis *Bagli-*

I, & *Rutti*, concludi oportere videtur, vel Scirrhos ipſos Veſicæ, vel tumores extrinſecus veſicæ incumbentes, in eademque prominentes, a ſtagnante in veſica urina arenulis veluti incruſtari, hinc, quadam aſperitate cathetere percepta, fallere explorantes.

Illuſtr. Acad. N. C. Præſes *Schrokius* idem jam expertus videbatur, dum in *additam. ad Cap.25. ſect.* 26. *Libr.* 3. *Boneti de Med. ſept.* ſapientiſſime ſcribebat: „ Calculi Signa nonnunquam etiam exercitatiſ„ ſimos fallere ſolent, ita ut abſens adeſſe, & præ„ ſens abeſſe videatur; idque non Medicis tantum, „ ex concomitantibus ſymptomatibus judicium feren„ tibus, accidere ſolet, ſed & Lithotomis, infida Ca„ theteris exploratione contentis, ſæpe imponit.

Forte hic oggeret quiſquam, ſi Calculi multa ſigna adſunt, ipſeque tamen non adeſt, cui uſui hic poterit, quod hic tantopere laudamus, remedium eſſe? Si Calculus non adeſt, remedium in illum non poteſt agere, adeoque morbo nihil opis conferre. Profecto ad hanc objectionem nihil a priore reſpondere queo; a poſteriore vero edoctus, audax aſſero Morbos Renum & Veſicæ notabiles, diuturnos, ad nullam certam claſſem referendos, in quibus plurima Calculi ſymptomata adeſſent, Calculus tamen nunquam detegi poſſet, Uva urſina emendatos eſſe, imo ſæpe integre curatos; quorum anno 1757. nonnulla exempla dedi, & præ cæteris illius juvenis cujus caſum pag.153. *pars altera Rat.Med.* habet, & cujus curationis perſeverantiam adhuc hiſce diebus lætus intellexi; hoc anno iterum alia exempla collegi, quorum mox ex præcipuis unum dabo; eſt enim prius adhuc aliquantum de Calculo diſſerendum.

4°. Calculus aliquando non cognoſcitur adeſſe, licet adſit, dum loco alieno, alius morbi ſub larva, ludit. Loca hæc ſunt, Inguina, Scrotum, Vagina, Perinæum, Urethra, Proſtatæ. Horum in multis calculus adeſt, ipſa ſua degeneraſcente Veſica contentus; in non-

nonnullis extra Veſicam. Singulorum exempla theſin demonſtrabunt.

A. In hiſtoria Herniarum, Hernia inguinalis, præter eam, quæ ſolet ab inteſtino, vel omento, vel utroque, cum producto Peritonæo fieri, etiam nata reperitur, ab ipſo Utero gravido per annulum dictum Abdominis prolapſo, & a Veſica urinaria. De utero hic ſermo non eſt; de Veſica unice agitur. Veſica urinaria, vel cum Urina ſola, vel cum urina & Calculo, fecit ſæpe Herniam inguinalem incompletam, manens in inguine; fecit inguinalem completam, in Scrotum uſque prolapſa. Exempla ſat obvia habentur. Viderat ea *Boerhaave*, & cum Diſcipulis ſæpius communicavit. Sed ipſi Authores medici talia referunt. *Thomas Bartholinus* gloriam detectæ miræ hujus herniæ tribuit Præceptori ſuo *Joanni Dominico Sala*; qui amici ſui, Veneti, cadaver luſtrans, in uno ſcroti latere invenit herniam veram inteſtinalem inguinalem, completam, in altera ſcroti parte herniam completam Veſicæ urinariæ cum Calculo.

*Felix Platerus Obſ. pag.*849. Caſum vidit, ſed nec intellexit, nec explicuit. Egregius *Frid. Deckers*, *Exercit. pract. pag.*153, refert, & ænea tabula pinxit, cavum ſcroti ingens lapidea cruſta intus tectum, apertum dein, & a cruſta illa penitus liberatum fuiſſe: deinde ſuppuratione nata, totum in poſterum tumorem fuiſſe ſublatum. Fuit vero ſimiliter ipſe hicce caſus. *Stalpart Vander Wiel*, *Cent.*1. *n.*50. calculum cum urina inguine exiiſſe vidit, vidit & frater ejus in *Hagano* Ptochotrophio. *Hildanus Cent.*6. *obſ.*57. calculos urinamque & ex inguine, & ex ſcroto, exiiſſe deprehendit. Solertiſſimus *Ruiſchius Obſ. anat. n.*98. in Mercatore Herniam recentem inguinalem incompletam detexit, ab Inteſtino Ileo ſuffocato, & Herniam completam a Veſica urinaria in ſcrotum delapſa. Egregius Chirurgus Gallus M. *Mery*, *Mem. Acad. Reg. ſc. par. anni*

1713.

1713. ejuſmodi Herniam in Viro Reverendiſſimo deprehendit, ita quidem, ut Veſica eſſet circumquaque ſcroto accreta: idemque poſthac & in alio homine vidit. In *Tom.2. Acad. Reg. Chirurg. pariſ.* hæc Herniæ ſpecies quatuordecim exemplis confirmatur: quorum pleraque recentia ſunt.

Vidi incompletam hanc Herniam inguinalem Veſicæ, *Schevelingæ*, pago maritimo *Hollandiæ*, in piſcatore 25. annorum. Dyſuria jam puer laboraverat, ſed ab anni nunc ſpatio tumor ipſi in inguine dextro natus, per ſex menſes evanidus, iterumque conſpicuus, demum ſuppurabatur; rupto vero abſceſſu urina exſiliit, exire continuavit, prodiitque interea temporis Calculus pondere unciæ mediæ ex eodem foramine.

In varias opiniones Eruditi circa veram hujus herniæ originem abiverunt: ita quidem ut alii eam vitioſæ Conformationi connatæ adſcriberent; alii eam crederent poſtmodum genitam, ſed non niſi vacua flaccidaque veſica; alii denique & poſt nativitatem genitam, & non niſi plena veſica gigni poſſe, ſtatuerent. Sed ad dirimendam hanc quæſtionem, qui omnes nunc citatas Hiſtorias ſuis in fontibus attente examinet, & mature digerit, ille, ni fallor, clare videbit, nec nativam diſpoſitionem requiſitam eſſe, nec vacuam veſicam ad id aptam fore, ſed plenam veſicam unice poſſe hanc herniæ ſpeciem producere.

Sed ſi tumores hi in inguine non aperiunt ſeſe, ſi aliquoties diſparent, ſi externe non conſpiciuntur, licet interne vehementer excruciant, veram non præbent ſui notitiem, vacillantes circa mali Diagnoſin Medicos relinquunt ambiguos. Latent ergo, & aliorum ſub ſpecie hæc mala ludunt, donec forte cognoſcenda ſeſe effectibus præbeant. Quid mirabilius quam ſequens caſus? 20. ann. juvenis *Hagæ Bat.* ex plena ſanitate immani dolore torquetur ad inguen, pone locum ubi vaſa cruralia, ſub expanſione Muſculi obliqui externi,

prodeunt. Dolor ille, æque ferocia ſua, quam pertinacia, formidandus, per binos integros menſes & juvenem extenuat penitus, & omnem ſagacitatem luſit Medici peritiſſimi, prudentiſſimique, Domini *Abrahami Weſterhoff*, Practici ibidem famoſiſſimi, & ob ſingularem in arte præſtantiam, mutuamque amicitiam, mihi perpetuo honorandi. Tandem acuto dolore paulo altius pergente, mictus ſanguineus oritur, datiſque mox diluentibus ac demulcentibus, plures Calculi majores, minores, cum cruenta urina emiſſi ſunt. Cum nulla unquam in Viis urinæ vitia in hoc corpore comparuerant, quis demum hunc in inguine dolorem Calculo tribuiſſet? Tribuendum ei tamen eſſe docent emiſſi per Veſicam Calculi, & ſenſim poſtea reſtituta Salus. Speculatus Hiſtoriam, cogitabit forſitan Calculum in uretere hærentem compreſſiſſe & irritaſſe ſubjectum ſibi muſculum Pſoam; huncque muſculum, cum in loco deſcripto pelvi exeat, oſſi femoris infigendus, tam acute ad marginem oſſis Iſchii doluiſſe. Sed cur tunc Pſoas in decurſu toto nullum ſenſum doloris totis binis menſibus habuit, niſi eo tantummodo loco, ubi pelvi emergit? Unde longe fit veriſimilius, Veſicæ incipientem herniam ibi loci natam fuiſſe, ubi Hernia femoralis naſci ſolet, veſicam, parvo lapillo ibidem contento, acute doluiſſe, eandem poſt duos menſes inde emerſiſſe, & in conatu emerſiones aſpero calculo læſam, ſanguinem fudiſſe, ipſoſque demum Calculos foras pepuliſſe.

B. Calculum vidimus veſica contentum in inguine, & ſcroto: ſed etiam inventum novimus in Veſica prolapſa in vaginam. Quomodo id fiat, & ſic elabatur Veſica, experimento Anatomico demonſtravi *Rat.Med. Tom.I. Cap.7.* Prolapſam vero Veſicam hanc, 42. calculis refertam vidit *Ruiſchius Obſ. anat. chir. n.1.* An non ſimilis forte huic caſui ille, quem Societas *Harlemenſis* tomo ſuo tertio refert? In Tomo.2. *Acad. Chir. Reg. Par.* plura exempla habentur.

C.

C. Calculos extra Veſicam reperimus. Hos poſſe in Urethra læſa; & ſcroto, a ſtagnante urina naſci, ſuperiore anno *cap.*12. *Rat. Med.* innui, & exemplo, ut puto, probavi. Dum in quarta Gonorrhœæ ſpecie Proſtatæ, Veſicæ Collum, Inteſtinum rectum, atque Perinæum, afficiuntur, poſſunt ibidem, tranſſudante & extillante urina, vel parvi, vel portentoſi calculi, generari; ut binis exemplis, uno in Noſocomio, altero in urbe, vidi.

In cunctis huc uſque enarratis caſibus, dum vera morbi cauſa necdum ſeſe manifeſtis probet indiciis, dum præterea nulla alia probabilis cauſa videatur dari poſſe, noſque plane circa genuinam mali originem hæreamus ancipites; levamen poſſe hominibus inſigne adferri, aut ſaltem nullum poſſe nocumentum inferri, ſi commendata methodus inſtituatur, uſu ſane multiplici didicimus. Pluribus experimentis id probare poſſem, ſed ex iis unum, quod promiſeram, notabile adferam.

In Noſocomio Civico Sexagenarius erat, qui ante elapſos 18. annos calcitrantis Equi ictum evitaturus, tum corpus vehementer in ſiniſtra contorſit, tum valido terrore perculſus fuit. Mox horruit, friguit, incaluit, ac febre per aliquot dies correptus, tandem horroris ac caloris viciſſitudines perpetuas paſſus eſt. Porro jam a primo frigore febrili dolor vehemens in ſiniſtra Hypogaſtrii parte, paululum ſupra annulum abdominis, percipiebatur, qui trimeſtri prope tempore auctior, imminutiorve, perſeveravit. Tunc autem dolens ille locus, licet vix tumens, lanceola apertus, dedit intra octiduum Libr. XII. boni puris, & altero menſe elapſo, ſiccatus conſolidatuſque fuit. Medio poſtea anno Urinæ incontinentia obſervabatur, eaque deinceps continua fuit. Atque ita, citra alias Calamitates transfluunt 12. anni. Tum denique, nempe anno 13. a principio morbi, abhinc quinquennio, dolor in Urethra obſervatur, ardens quidem ille, & cum Recti fine,

aliiſque Inteſtinis, ita communicans, ut inde ſæpius Colica naſceretur. Hæc Anamneſis, quam bonus vir iterato examine dedit Exp. *D. Erndl*, laudatiſſimo ibidem Phyſico, & ejuſdem Noſocomii dexterrimo Chirurgo *Leber*. Annus porro nunc eſt, quod æger horum Virorum curæ ſubfuerit. Deprehenderunt illi urinis ejus pus perpetuo admiſtum, urinam pallidam, tenacem mucum gerentem, ſalſamenta putrida ſpirantem, & illico a mictu cum ſpiritu nitri valide effervescentem. Catheter, Digitus in anum intruſus, nunquam, iterato quamvis ſæpius conamine, vel minimum calculoſi deprehendere potuerunt. Igitur ob dolores violentos ſæpius Opio opus fuit, dataque Uva urſina eſt. Quam 14. die ſumenti, Iſchuria oboritur, cum Urethræ, Ani, Inteſtinorumque intolerando dolore. Dato opio, dolor miteſcit; tumque vi magna, ac veluti cum partium internarum quadam veluti diſruptione, ut ait, urinæ, craſſæ, libram dimidiam puris gerentes, prodierunt: nullo calculo, arenuliſve, a Medico omnia ſedulo perquirente, perceptis. Porro ex hoc tempore dolor ſenſim mitior, Urinæ incontinentia imminuta, urina commodius miſſa. Tandemque homo ſeſquimenſe remedio uſus, ab omni dolore, a pure in urina, ab ejuſdemque incontinentia, prorſum liberatus eſt, liberatus manſit. Pergebat nihilominus urina effervescere cum acido ſpiritu: Sed remedio, integro poſthac menſe, continuato, alcalina illa qualitate penitus caruit. Jam vero a medio anno nullis ultra remediis uſus, perfectiſſime ſanus manet.

Morbi profecto veram diagnoſin vix dare auſim, cum, in quamcumque partem me vertam, ineluctabiles difficultates offendam. Verum hinc nihil damni. Id certum, quod magna purulenta collectio ſive Veſicam, ſive partes Veſicæ vicinas & nexas, ſive utraſque, obſederit, eaque, cum nunquam quid calculoſi deprehendi potuerit, enarrata ſymptomata produxerit. Gravem ita

itaque, &, ut videbatur, immedicabilem, letalemque lapſu temporis futurum morbum, Uva urſina tam expedite, tam integre percuravit, ut nulla ſuperſint veſtigia mali.

Ureterum, ac potiſſimum Renum Calculi, obſcurius ſæpe latent, frequentiuſque & facilius aliis cum morbis commiſcentur, quam calculi veſicæ; præterquam quod Cathetere, aut digito, præſentes non demonſtrentur. In hiſce pluries nobis conſtitit, uvam urſinam cum opiatis nocuiſſe nunquam, ſæpe mirum mitigaſſe, non raro integre diſpuliſſe malum. Imo ſi adeſſet nonnulla Luis Venereæ ſuſpicio, juvit hæc methodus, modo prudens Mercurii uſus eidem interpolaretur.

Hæc, opinor, ſuffecerint, ut pateat, in hac morborum claſſe, quæ ſane plurimos tum intolerabiles, tum deſperatos, caſus contineat, remedia efficacia dari, quæ frequenter inexpectatos proferant effectus; quæque, etſi forte caſus aliam originem agnoſcat, minime noceant. Quod ſi contingat, ut aut nimia intenſitate mali, aut partium deſtructione, aut cacochymia putrida totum jam Corpus depaſcente, homo non juvaretur, quinimo periret, non derogaret hoc remedii præſtantiæ. Id quippe omnia vel optima remedia habent, ut intra certos mali limites agant, extra eoſdem agere nequeant. Noſtrum tamen ejus deprehenditur efficaciæ, ut cum ſpes affulgere nulla videretur, annoſiorque morbus eſſet, inexpectatum levamen attulerit, vel integram ſanitatem.

CAPUT V.

De virtute ſingulari quorundam Medicamentorum.

VIrtutem Corticis Peruviani Cap.I. in Malignis morbis miratos, oportet nunc in quibuſdam Chronicis contemplari. Puella Rachitica oſſis femoris luxationem triennis paſſa, ac neglecta penitus, perpetua claudicatione laborat. Decenni dolor ad ejuſdem femoris ſuperiora oritur, paulatim ita ſæviens, ut ultra ferendo puella haud eſſet. Cum is jam integro trimeſtri ſpatio perſeveraſſet, ad nos demum adducitur. Pure ſcatere totum ſuperius femur deteximus, puellamque hectice conſumi. In 1. & 2. *parte Rat. med.* quæſtio agitabatur utrum præſtaret ejuſmodi abſceſſus aperire, necne? Docuerant quippe experimenta, interiora prius conſumta, exeſaque, tum & corrupta labe cruorem antea inquinatum eſſe, quam ejuſmodi abſceſſus vergant foras: adeoque facta apertura mortem ſæpe accelerari, aut aeris acceſſione, aut alia minus nota cauſa. Attamen eo nos ducebat tunc obſervationum ſeries, ut, dolore urgente, ut morte cæterum indubitata inſtante, interiorum tamen deſtructione necdum palam facta, expedire videretur exitum puri parva apertura conciliare: qua nimirum lege & malum verti foras poſſet, & prudenti deligatione aeris fere omnis præcaveretur acceſſus. Sed hectica febre corpus depaſcente, quæ demum ſpes hic poterat adblandiri? Plura exempla habebamus natæ ex Pleuritide & Peripneumonia Phthiſeos, in qua jam inveterata, & corpus depaſcente, Metaſtaſis materiæ ad os ſterni fieret, aut ad criſtam oſſis Ilei, aut ad Colli glandulas, Parotidaſve: & dum aperto loco pus & copioſe, & diu, manabat, bonaque, potiſſimum *lactea*, diæta obſervabatur, ſanitas integra rediret. Igitur ſi

jam

jam Gangræna, imo ſphacelus eſſet interiora depaſtus; qualia exempla videramus, moriendum foret ægro, & clauſo loco, & aperto: apertura autem maturior efficere id poſſet, ut, internis necdum inſigniter deſtructis, materies extrorſum alliceretur; quæ alioquin in loco permanens, tam ejus conſumtionem, quam univerſi corporis corruptionem, producere apta nata fuiſſet.

Sed aliam quæſtionem obſervata priora ſuppeditaverant. Cum toties viſa eſſet jam corrupta, quæ exibat materies, ſummumque vitæ hinc perciperetur diſcrimen; an Cortex Peruvianus ſua vi antiſeptica hic aliquid conferret? An ideo partes gangrænoſas conſervare, emendare carioſas, poſſet? Id igitur tentare animus fuit.

Apertura facta, pus exiit ex flavo virideſcens, fœtens, copioſum. Uncia dimidia Corticis, cum melle in Conditum redacta, quotidie data eſt, & panni lanei, denſique, ſaturatiſſimo Corticis Decocto penetrati, diu noctuque femori circumponebantur. Diæta inprimis lactea fuit. Hac ratione trium menſium ſpatium emenſa puella, tum hoc abſceſſu, tum cachexia ſua purulenta, penitus curata eſt. Prava ergo & immiſericors Regula eſt, deſperatos haud attingendos eſſe.

Reticere tamen non oportet ejuſmodi mali exemplum, ubi minime profuerit hæc cura. Decenni puero dorſum gravi baliſta contunditur, tumorque inde naſcitur, qui, quod ruri aſſolet, negligitur. Elapſis ſex a nato malo annis, mihi demum ſiſtitur puer, Cadaveri, quam Vivo ſimilior, purulenta Cachexia conſumtus totus; quippe qui toto illo Sexennio tuſſi, gravi anhelitu, debilitate, febribus, & craſſorum alborumque ſputorum ejectione, laboraſſet. Ex iiſdem Artis principiis dorſi ingens tumor aperitur, e quo boni puris libra propemodum civilis educitur, tumorque flacceſſit, nec rediit unquam. Tuſſis perpetua moleſta, quandoque veluti ſuffocatura, indiguit Oxymelle ſquill. &

Kermes minerali. Lactea diæta inſtituta eſt. Cortex dein, pulmone emendatiore, datus, & affecta pars ſaturato corticis fomento tecta. Tribus integris menſibus effluxit ex illa, minime, ut jam monui, tumente, puris circiter Libra media quotidie; binis ante mortem menſibus Capilliſluvium obſervatum eſt, unoque ante mortem menſe Diarrhœa. Notandum porro, ex quo tempore Diarrhœa inchoavit, inguen dextrum ſine tumore doluiſſe perpetuo; dolorem hunc nullis impoſitis remediis auſcultaſſe, pueroque ultimo vitæ octiduo ita moleſtum fuiſſe, ut omni momento fere ſitu mutari voluerit. Pure interim ex dorſo plus minus aſſiduo fluente, ad 6. Julii 1758. expiravit.

Equidem dubia ſemper viſa fuerat natura mali. Tuſſis enim, puris ſputum, totius corporis maraſmus, innuere videbantur, vel a prima contuſione Pulmonem ſimul cum dorſo inflammatum ac ſuppuratum, hoc opus producere: vel materia purulenta ſuppurantis dorſi in Cavum thoracis intrante, pulmonem abſorbere eandem, ſputorumque ejicere forma: vel denique ſanguinis purulentam Diatheſin, affecto dorſo genitam, citra peculiaria pulmonis ulcera, citra empyema, per illæſos evacuari pulmones.

Omne hoc dubium Anatome ſuſtulit. Pus deprehendebatur etiam a morte de facta apertura ſtillaſſe. Aperturæ ſtylus prudenter inductus eſt, & ſecundum ſtyli ductum ſectio facta. Videbatur ſic ulcus in dorſi dextro latere ſub Latiſſimo Dorſi, ad Coſtam infimam pergere, quæ jam cariem inchoaverat; ac dein ſub Sacrolumbali & Longiſſimo dorſi terminari. Cadaveris dein ſupinati Thorace aperto, Viſcera thoracis, bona reperta ſunt, ut, quod accuſares, invenires prorſum nihil, præterquam modicam utraque in camera aquam. Exemtis Abdominis viſceribus, caro Pſoæ, & Iliaci interni, fluctuante materie elevata adparuit. Conſtitit tunc, accuratiore examine facto, materiem purulentam inter hos

mu-

muſculos, & Sacrolumbalem deſcendiſſe, ad inguen perveniſſe, ſub Aponeuroſi Obliqui externi, ſive ſub dicto *Poupartii* ligamento, penetraſſe, indeque emerſam, ſub Adductoribus femoris, & Sartorio, cavum ſinum formaſſe, pure plenum, ad $\frac{1}{3}$ circiter femoris altitudinem. Muſculi autem ubique integri erant, ita ut modo eorum, a ſe mutuis ſeparatione, ſaccus formatus eſſet.

Ergo Phthiſis eſt infinite varia, pro varia parte affecta; unde & pro diverſo viſcere affecto diverſo nomine gaudet: v. g. phthiſeos pulmonalis, aut hepaticæ, aut ſplenicæ, aut meſentericæ, aut nephriticæ, & ſic porro. Qui autem hæcce vocanda? Si eſt a ſede denominanda, *Cellularis* eſt; quum in celluloſa membrana, muſculis interſtrata, ſedem haberet. Videtur autem res tota ſic ſe habuiſſe: A Contuſione inflammatio, ac ſuppuratio, nata eſt; pus ibidem loci collectum, & neglectum; ſanguis ejuſdem abſorptione corruptus, purulentus redditus, pulmone exoneravit ſeſe; quemadmodum in ea Phthiſeos ſpecie, quam in 1. & 2. *Rat. med.* ex pluribus demonſtraveram cadaveribus. Facta vero apertura, cum nunc reſiſtentia ad dorſum amota eſſet, nulla ultra materiæ purulentæ per pulmonem, ſed unice per apertum locum, evacuatio contigit. Effectum hinc, ut hæc ſanguinis purulenta diatheſis perſeverans, per aperturam hanc quotidie, ſpatio trium menſium, libram mediam puris, id eſt trimeſtri hoc ſpatio toto, Libras fere 50. evacuaverit. Confirmatur hinc, quod tomis præcedentibus toties evictum, in quacumque Phthiſi nequaquam magnam vomicam requiri, continentem illam, quæ aſſiduo expuatur, materiem: modicum aliquando, ſæpe nullum inveniri Phthiſicorum in corpore puris diverticulum. Confirmant iterum hæc, quæ *de Puogenia* Tom. 2. cap. 2. aſſerui.

Caſus igitur ultimus, per ſe deſperatus, omnem curam reſpuit; prior vero, qui etiam conclamatus videbatur, curam admiſit. Nonne ideo certa alioquin adfutura mors, nos cogit tentare quidquam tantarum virium, num forte ſuccedat? Scilicet nemo certo novit eam ſolidorum fluidorumque corruptionem adeſſe, quæ nullam ultra curam admittat. Ut proinde in ſimilibus ſimilia Practici tentent, lubens adjungam Hiſtoriam, prout eam mihi deſcriptam, ac propria manu ſignatam, tradidere Medicus ac Chirurgus, qui curam ſuſceperant.

Nobiliſſima Matrona 33. annos nata, Febre continua putrida laborat, ac deinde febre hectica conſumitur. Hecticæ cauſa videtur Metaſtaſis eſſe materiæ morboſæ, facta ad utriuſque femoris ſummitatem. Ulcera hinc ad exteriora femorum nata, inque ulceribus fungi orti, ovo gallinaceo magnitudine pares, ſub quibus Trochanter major uterque nudus deprehenditur, & carie exeſus. Oſſa Coxendicis, & Sacrum, ulcere ingenti, ſinuoſo, fungoſo, tegebantur. Eoque demum calamitatis ægra devenit, ut, inepta prorſus quæ alterutri lateri, dorſove, incumberet, faſciis lecti Lacunari affixis, pendula hæreret; idque adhuc adeo incommode, ut quavis fere hora ſitu mutanda eſſet. Deerat Appetitus, deerat ſomnus fere omnis, facies livuit, pulſus frequens fuit, parvuſque, & contractus, turbatæ urinæ, incredibili copia puris onuſtæ. In hoc miſerando ſtatu Nobiliſſimam ægram viderunt Magnificus Dominus J. A. *Keſtler*, S. C. A. R. Maj. Conſiliarius & Archiater; Domini Chirurgi N. *Humbourg*, S. C. R. A. M. Chirurgus ordinarius; V. *a Kaiſer*, S. C. M. Imperatoris Chirurgus primarius; N. *a Laudes*, Imperatricis Amaliæ quondam Chirurgus; *Simon*, S. C. Elect. Bav. Conſiliarius, & primarius Chirurgus, nec non Acad. Reg. chir. Par. membrum digniſſimum; *Crampagna*, C. R. Caroli, Lotharingiæ Ducis, Chirur-

gus

gus primarius, poſthac etiam Medicinæ Doctor creatus; *Reichberger*, Noſocomii S. Marci chir. primarius, & *Hoffmann*, Noſocomii Hiſpanici chir. ſecundarius. Diagnoſin hi omnes agnoverunt eſſe conſumtionem & maraſmum, a carie oſſium, praviſque ulceribus, omnia ſolida & liquida a longa jam die corrumpentibus: ex qua Diagnoſi infauſtam Prognoſin merito metuerunt. Interim optimi Viri, *Keſtler*, & *Humbourg*, deſperatam fere rem eo perduxerunt, ut, Divina Clementia annuente, quatuor menſium tempore, integram ſanitatem, tota civitate mirante, adepta ſit ægra. Porro, his quatuor menſibus integris, Nobiliſſima Comes corticis peruv. unc. II. aqua coctas, cum Lactis caprini æquali portione, quotidie aſſumſit. An ergo male aſſerui, in hujuſmodi caſibus, cum ſpe, aliquid audendum eſſe?

Spina ventoſa hiſce in Regionibus Frequentiſſimus morbus, ſæpe reperitur communi Methodo Decocti Lignorum, Antiſcorbuticorum, Purgantis mercurio aculeati, aliquoties repetiti, plane immorigera. Cortex Peruvianus pueris 8. 10. annorum, ad 2. 3. 4. dragmas die datus, nonnunquam etiam in pertinacioribus fomentum ſimile parti affectæ adpoſitum, mox bonum pus generarunt, curaruntque plures. In Noſocomio Civico, hoc anno, ſpatio 4. 5. menſium decem pueri curati ſunt. Notus quoque in hac urbe caſus pueri eſt, quem Parens, Nobilitate, Eruditione, rerumque geſtarum Prudentia, clarus, nunc veluti redivivum contemplatur, & lætatur; ex quo Cortex Peruvianus, & Lactea Diæta, conſilio Doctiſſimi viri, Medici aulici, *Molinari*, diuturno tempore adhibita, illum a ſpina ventoſa, & peſſima totius femoris ſuppuratione, fere liberaverint.

Mulieri *Cancrum mammæ* a quadriennio clauſum, jam vero exulceratum gerenti, febris vaga, & periodicus in mamma dolor, dudum contigerant. Utrum-

que hoc mitigandi gratia corticem dederam: cum autem hujus ope non modo febris vaga, dolorque periodicus, minuerentur, ſed Cancri ſymptomata ita miteſcerent, ut pro ichore cancroſo jam pus laudabile generaretur, eodem uti perrexi. Durities tota hinc fuſa eſt, ita quidem, ut æque mollis parvaque hæc Mamma facta ſit, quam altera, & ſuperſit modo prope Areolæ ſuperiora dolor cutaneus, attactu ferox, & vix viſibile ulcuſculum cutaneum. Tredecim menſes ſunt, quod hanc curam inchoaverim, ſed fœmina, negligens ſui, tantummodo ſolebat ad majores dolores ad nos accedere, medicinam acceptura. Ita ut ex Noſocomii tabellis collegerim eam quinque ſolum menſibus cortice uſam fuiſſe. Monere debeo tantillum Camphoræ cortici additum fuiſſe, ad compeſcendos dolores. Accurato examine inſtituto, patuit eam vix dragmas tres de die corticis aſſumſiſſe.

Doctiſſimus Ratisbonenſis Medicus *Dieterichs* typis evulgavit Epiſtolam Illuſtr. L. B. *van Svieten*, in qua Hic corticis experimentum ſuadet cum cancro tentandum; cum ipſe cancrum exulceratum unguento nutrito prius tectum, ſpiritu ſalis marini diluto involvens, corticiſque ſeſquidragmam quotidie exhibens, totum cancrum excidiſſe vidiſſet, licet ulcus penitus claudere nunquam valuiſſet. Peripneumonia nota hanc fœminam e medio tulerat; adeoque experimentum ultra proſequendi occaſionem demſerat. Addit autem Exp. *Dieterichs* duas Hiſtorias, quarum altera per omnia fere ſimilis huic, ſed altera perfectam Curationem refert.

Eſt nobis in *Diarrhœis* ac *Dyſenteriis* a laxitate oriundis, excellens remedium *Lyſimachia Vulgaris, flore purpureo*, dicta *Tourneſortio Salicaria*, *Linnæo* autem *Gen. pl. n.* 463. *Lythrum*. *Dodonæus* ſuo jam tempore tria hæc nomina, ut Plantæ ſynonyma, refert; ſpeciem vero hanc deſcripſit & depinxit, ut

Pſeudo-

Pſeudolyſimachiam. Veram *Lyſimachiam* ad Dyſenteriam, omneſque morbos, quibus adſtrictione opus eſt, curandos, laudat; hujus vero, de qua agitur, ſpeciei ſe vires ignorare fatetur. At in additamentis Botanicis, quas *Juſtus Ravelingius* ex *Cluſio*, & *Lobelio*, ad *Dodonæi editionem anni* 1618. adjecit, omnes hæ ſpecies ad nominatos mox morbos indiſcriminatim, laudantur. Nullum autem cum in Diſpenſatoriis locum habent, & uſu medico carent, plane ignotæ ſunt pleriſque Medicis. Exp. Medicus Caſtrenſis, eximiuſque Botanices Cultor, *D. Lucas Miſky* in Diarrhœis, ac Dyſenteriis, caſtrenſibus curandis hac planta felix, copiam, deſcriptionemque ejus Illuſtr. Præſidi, ac mihi, miſit. Grati erga ejus candorem, præſtantiam remedii decem variis experimentis agnovimus. Dum enim, dato prius purgante, dragma una, vel quatuor ſcrupuli, pulveris hujus plantæ, mane ac ſero dantur, & morbus magis a laxis inteſtinis, quam a ſordibus, originem ducat, prætereaque nunquam ex nimia collectione putrida, nec ulcere inteſtinorum, nec alicujus viſceris tabitudine, ortus ſit, intra 3. 4. dies curatur perfecte, ſi recens eſt; paulo vero longiore tempore, ſi eſt diuturnior. Annoſam Diarrhœam, ad quævis auxilia rebellem, trium ſeptimanarum ſpatio eodem remedio ita percuravi, ut Nobiliſſimus Centurio nunc exercitum S. C. R. M. repetierit. Cum ipſa hac Planta in agro Viennenſi læte copioſeque creſcat, plurimam ejus copiam colligi curavi, ut omnes, qui vellent, Medici, eadem uti poſſent.

Balſami Copaybæ veri Augustissimæ Imperatricis dono ingentem copiam nactus, plura cum eo inſtituo experimenta in Phthiſicis; quorum quædam jam bonum ſucceſſum promittunt. Frequentia hujus morbi & magna remedii copia, ſpem faciunt, ut in poſterum multam hujus Balſami efficaciam teſtatam facere poſſim.

Mercurius ſublimatus corroſivus, quantitate gran. 6. 7. cum Libra Sp. frumenti miſtus, ut prioribus

annis, ita & hoc præſenti, pauperibus noſtris mire profuit. Multitudo hominum, qui ad curandam Luem veneream, aut Gonorrhœam, aut Corneæ opacitatem, & oculi Pterugia, aut ad nonnullas ſurditatis ſpecies, aut ad ulcera Cacoethe Crurum, ad ulcera Labiorum adeo exedentia, ut frenum labii, naſum, naſi cartilagines, plane conſumerent, aliave peſſima mala emendanda, hoc remedio indigebant, ingentem obſervationum feliciſſimarum catalogum nobis formavit. Hoc anno deſtribui ipſis Merc. Subl. uncias duas, cum 139. Libris ſpiritus frumenti. Vix bis inde Ptyaliſmus obſervatus eſt, levis ille, & vix inchoans, mox ſuppreſſus. Factoque examine Curationum plurium, prioribus annis peractarum, ſanitatis perſeverantiam gaviſus ſum. At vero in deſperata Gutta ſerena hoc anno bis tentatum remedium, uſu caſſum fuit.

Rat. Med. part. 2. curas noſtras, *ſublimato hoc* peractas, confirmabam editis clarorum in *Anglia* virorum experimentis: nunc vero idem *Italicis* confirmo; quæ ægregius *Veronenſis* Medicus, *Joannes Bona*, perfecit, typiſque edidit. Quanquam enim noſtra nobis adeo certa ſint experimenta, ut aliunde eorum confirmatione minime indigeamus, apta tamen ea, quæ alibi inſtituta, eſſe queunt, animis ad noſtra lecta adhuc titubantibus, ita firmandis, ut, quovis depoſito ſcrupulo, remedii periculum faciant.

CAPUT VI.

De Machina Electrea.

TUrbam miſerorum magnam toto hoc anno, & maxime ab exordio Veris, hucuſque habuimus; ut nonnunquam triginta eorum ad Machinam una conſiderent; hincque obſervationes formandi multiplex naſceretur occaſio. Dabo fidelem plurium hiſtoriam, hæc pauca præfatus.

1°. Machina noſtra nunquam tantarum virium, quam

quam hoc anno, fuit. 2. Nunquam diuturniore tempore, idque conſtantius, fuit adhibita: ſemper ſcilicet tribus horæ quadrantibus: quo equidem tempore, manibus invicem juncti, tercentos & quinquaginta ictus ſuſtinere ſolent. 3. Vix uno, alterove excepto, omnes Thermis ſulphureis *Badenſibus* uſi ſunt, alii quanto tempore a Medicis conſultum eſſet, alii prout otium, vel crumena, id concederent. Nonnulli per annos aliquot repetiverunt balneorum uſum. Pauciores parum modo levaminis perceperunt, unus alterve pejus inde habuit, plerique nihil profecerunt. 4. Quibus Muſculi Gaſtrocnemii, Plantaris, Poplitæus, Semimembranoſus, Biceps cruris, a longa die ita accurtati eſſent, ut crus totum foret in poſtica contractum, hi vires electrinas nullo modo efficaces experti ſunt. Eſt his primo emollientibus, & maxime Balneo vaporis, rigor ſolvendus, quod diuturni ſemper, ac non raro fruſtanei, laboris eſt.

Incipiam a Deauratoribus. Veniam precor toties hic voce *Deauratoris*, & *Deaurare*, uſus. Vel enim nimias Circumlocutiones, vel obſcuriorem ſermonem, involviſſet latini elegantia ſermonis. Hoc hominum genus citra ullam neceſſitatem ſanitatis ac vitæ jacturam facere cogitur: ad unam partem auri indigent quinque fere Mercurii partibus, ut amalgama, quod vocant, aptum huic operi parent: Quanto ergo in Mercurii vapore, miſeri illi Oſtentationis humanæ martyres, verſentur oportet!

1. *Fyſerle* Deaurator tribus abhinc annis artubus cœpit tremere, a quinque vero hebdomadibus vehementer. Vox ita erat impeditus, ut plane balbutiret, vixque intelligeretur: a 26. *Aprilis* ad 21. Junii, ad machinam fere quotidie accedens, perfecte curatus eſt.

2. *Lackner* Deaurator, 25. annorum, horrendo artuum omnium, maxime ſuperiorum, tremore, media hyeme vexari cœpit; verno autem tempore ita, ut nihil laboris ultra perficere, ut nec comedere bi-

bere

bereve ſolus, nec loquens amplius intelligi potuerit. Nutriendus, veſtiendus, & infantis inſtar, alvum, urinamque, poſiturus, adjuvandus erat; dolorum cæterum immunis. Virtute electrea trium ſeptimanarum ſpatio adhibita, perfectiſſime convaluit; ita ut ipſi ſive in motu, ſive in loquela, ne vel minimum quidem deſit.

3. Ejuſdem Frater 20. ann. eodem opificio victum ſibi quæritans, a ſeſquianno tremere cœpit; a novem menſibus tanto tremore correptus fuit, ut ad quoſvis eſſet ineptus labores, nec niſi magno cum cadendi periculo gradus conſcenderet; ut loquens vix eſſet præ balbutie intelligendus; ut pueri inſtar alendus, veſtiendus, & in cæteris neceſſitatibus ſuis fuerit adjuvandus; ut trimeſtri ſpatio domo egredi haud poſſet; & demum adventante calore repere potius, quam incedere, per plateas inceperit. Hoc in ſtatu ad machinam ductus eſt. Poſt ejuſdem per 14. dies adplicationem ſolus comedit, bibit, cœpitque utcumque laborare, cruribus vix ultra tremulus. Octiduo dein tam ſtrenue ſuos peragebat labores, tamque perfecte loquebatur, quam unquam antea.

4. *Pachinger*, 39. annos nato, Deauratori, inceptus elapſo abhinc quinquennio tremor, ſenſim abiverat; at vero denuo ante biennium crura modice, brachia vehementer, adortus eſt. Fœde balbutit homo, & ut priores, eſt in omnibus, ut puer, adjuvandus. Adeo difficulter ingreditur, ut ſæpius humi concidat, dumque corpus pronando ſuſtinere ſe nititur, vi quaſi ſupinatur. Anno 1757. prima Auguſti cœpit ad Machinam electrinam accedere, ſed defuit crebro. Negligenter ergo rem agens, potuit tandem præſentis anni menſe Martio ſolus manducare. menſe autem Aprili utcumque laborare, Junio vero & optime loqui, & eleganter incedere. Accurato examine inſtituto, quidquam adhuc defuerat; ad quod perficiendum per aliquot ſaltem dies accurate accederet invitatus eſt; ſed ultra non rediit.

5.

5. *Pulman* 51. ann. cujus opificium eſt Lapides pretioſos in aureis, argenteiſque thecis firmare, indiget ſæpe auro ductiliſſimo: id quod ejuſdem cum mercurio fuſione, & depuratione, obtinet; deaurat quoque, ſed rarius. Tremores ipſi a longo tempore eunt redeuntque, jam vero a tribus menſibus, poſtquam quinque diebus febricitaſſet, ita continuant & creſcunt, ut loquelæ, opificio, manducationi, prorſum ineptus ſit. Acceſſit ad machinam. Quinto die jam melius loquitur, 14. die perfecte loquitur, manducat ſolus laborare inchoat. Sexta ſeptimana nullus omnino ſupereſt toto in corpore tremor, niſi forte in dextro pede leviſſimus. Non rediit. Ubi bimeſtri ſpatio defuerat, eum ad me vocavi, qui cum illo ageretur ſcire avidus. Dixit ſe laboribus ſubmerſum accedendi tempore caruiſſe, & cum optime ſe haberet, carere potuiſſe. Videri tamen ſibi certis quibuſdam temporibus levia malorum ſupereſſe veſtigia; ad quæ radicitus extirpanda, minus obrutus laboribus, ad machinam eſſet rediturus.

6. *Joſephus Hengſtberger* 49. annum agens, Deaurator, a longo quidem tempore tremuit, ſed utcumque potuit labores perficere ſuos. A tribus vero ſeptimanis eo dilapſus eſt, ut nec ſcribere, nec delineare, nec operari, neque etiam ultra comedere ſolus, bibereque, poſſit. Frequentavit Machinam. Sexta ſeptimana cœpit parum ſcribere, delineareque poſſe, & manducare ſolus. Menſe poſtea perfectiſſime eſt reſtitutus, ſuperſtite veluti Rheumatico artuum dolore; ad quem curandum remedia ipſi præſcripſi. Non rediit. Cum mihi hic dolor, ut cura durabilis eſſet, metum faceret, vocavi illum, cum bimeſtri tempore defuiſſet, ad me. Dixit ideo ſe non rediiſſe, quod tam illibata ſanitate gauderet, ut magis illibata nemo.

7. *Bergerin*, cum marito deaurans, 51. annos nata, ante biennium ita tremuit toto corpore, ut inte-

gro

gro novimeſtri ſpatio Lecto affixa hæſerit. Tum vero ædium terrefacta incendio, exſiliit lecto, & potuit extra lectum ſedere, artubus licet tremebunda totis. Capitis tremor tantus eſt, ut in lecto jacenti leviſſima incepti ſomni initia illico interturbentur, nec dormire fere unquam poſſit. Per omnia, pueri inſtar, juvanda eſt, pueri inſtar balba eſt. Ad machinam electrinam admota intra ſeptem ſeptimanas eo pervenit, ut caput nocte quieſceret, eaque jam integras noctes dulci ſomno tranſigeret; ut nunc comederet, biberetque ſine auxilio; ut perfecte loqueretur; ſuosque denuo perageret, ſuo cum marito, labores. Pergit, ſed negligenter, ad machinam accedere, quod caput non ſuffultum adhuc parum titubet.

8. *Meiſner* 39. ann. Deaurator, a menſis ſpatio manibus tremere, vix operari. Quatuor ſeptimanarum tempore ad Machinam eſt reſtitutus. Quod vero notandum, eſt quidam veluti Rheumaticus artuum dolor, quem dixit ſe quarto jam die, ex quo ad eam admotus fuerat, percipere cœpiſſe. Remediis ad illum percurandum datis, non redivit.

9. *Pachinger*, filius ejus qui n°. 4. a biennio deaurat multum, & a bimeſtri manibus tremit. Quarta vice ad machinam accedens, integre eſt curatus.

10. *Feirſtein*, 48. annos natus, a nulla cauſa, quantum ipſe noverit, prægreſſa, brachia percepit ad duros Vulcani labores pedetentim ineptiora reddi, ipſoſque demum digitos; hos tandem incurvari, manere curvos, atque etiam omnes has partes a ſumma nucha, ad ipſos uſque digitorum apices, dolere. Ad machinam adhibitus eſt, & quotidie plures cucurbitæ ſiccæ ad Nucham, Humeroſque, adplicitæ; ſex hebdomadum tempore digitos movit, extendit, luſit, ſcripſit, brachia movit, & a tanto malo paucæ modo reliquiæ ſuperſtites fuere. Redire neglexit.

11. *Keſtler* 56. ann. Sartor, ex terrore & ira pri-

die

die prægreſſis, ſequenti aurora ſurrecturus, percepit ſeſe paralyticum omnibus artubus, lingua, genis. A novem menſibus ſic manens, ad nos acceſſit. Quarto menſe vim electream quotidie expertus, vix quidquam lucratur, niſi parumper in cruribus. Continuatur ipſi quotidie virium electrinarum adplicatio. Quinto menſe non lingua, geniſque, ſed artubus multum emendari incipit.

12. *Gritsch*, nauta, 42. vitæ annum agens, ex Tertiana ante annum habita, paralyticus omnibus artubus paulatim factus eſt: cruribus genibuſque moleſta formicatio ineſt: brachia & dolent, & marceſcunt: perpetuo ſudores nocturnos patitur: & quod ſibi omnium moleſtiſſimum, iners veluti plumbea moles in Cavo abdomine ad umbilici altitudinem, nonnunquam paulo altius, percipitur, perpetuoque homo de illa conqueritur & lamentatur. Interim abdomen externo ſenſu ipſi molliſſimum eſt, nec ullum viſcus male ſe habere percipitur. Tandem extrema digitorum manuum pedumque admodum dolent, vires omnes collapſæ, facies plumbum colore refert. Cum bonis abdominis frictionibus, remedia ipſi leniter ſolventia & neurotica dedi; ubi autem deinde quandam veluti laxitatem Muſculorum abdominis, præcipue Rectorum, advertebam, curavi lato cingulo abdomen circumvolvi ac muniri: intereaque temporis ad machinam electrinam eum quotidie admovi. Menſe toto Junio elapſo nonnihil emendationis in cruribus percepit. Menſe Julio nulla emendatio. Toto Auguſto fruſtra. Finiente Septembri emendatio tanta, ut vix ſit credibile. Adeo nunc utitur ſuperioribus atque inferioribus artubus, adeo bene ipſi in Abdomine eſt, ut iterum fungatur officio ſuo. Quia tamen veteris mali tantillum adhuc ſuperest, promiſit, quoties id ſua ſibi negotia permittant, ad machinam ſe rediturum.

13. *Zeidler*, ſcriba ille, de quo anno 1756. actum, adhuc ad Machinam acceſſit, quia cura ibidem relata in-

incoſtantior fuit, ita ut leviora paralyſeos inchoamenta ſubin ire redire appareant, & occipite adhuc multum doleat. Interim tamen ſemper aptus manſit ſcribundi officio. Sæpe hac æſtate, & nunc etiam, Machinam repetit, vi ejus Occipiti adplicata; unde longe quidem melius ipſi fit, ſed necdum eſt abſoluta cura.

14. *Clara Bergerin* 12. ann. medio Majo Chorea S. Viti affecta, 22. Junii ad nos affertur. Manuum motus ipſi adeo titubans, & ridiculus, ut ad nullum uſum aptæ ſint, & ut a Matre nutrienda, omnibusque in rebus adjuvanda ſit. A quarta Virtutis electreæ adplicatione ſola comedere, ac nere, poteſt. 27. Julii integre reſtituta eſſe viſa eſt, niſi quod dextra manus necdum haberet æque firmum, quam læva, robur. Sed jam collum ipſi totum pluribus tuberculis cingitur. Iteratum purgans hæc diſpulit. 25. Aug. tota ſana dimiſſa eſt.

15. *Jordinin*, ſimilis puella, fuerat elapſo triennio a Chorea S. Viti integre curata; biennio dein a magno terrore, pravaque diæta, in eandem relapſura videbatur. Cum putrida bilis vias primas obſideret, Pulpa Tamarindorum, cum Cremore tartari per aliquot dies ſumta, emendavit corpus ita, ut & primæ viæ puræ eſſent, & choreæ S. Viti initia præfocarentur. Menſe Majo hujus, quem vivimus, anni, citra cauſam ullam notam, chorea rediit, nec olim adhibitis remediis, nec aliis neuroticis aut roborantibus, cedens. 27. Junii ad Machinam acceſſit. 23. Aug. penitus curata eſt. In omnibus chorea S. Viti ſemper ad Machinam ceſſit.

16. *Lorenz*, Juvenis Sartor, longa annorum ſerie tumoribus, ulceribuſque Colli, affectus, habuit triennio elapſo in Collo tumorem, arte nulla aut reſolvendum, aut ſuppurandum: unde contortum ipſi collum fuit, nataque dextri lateris paralyſis; quam ſemianno poſtea *Exp. Erndl* ipſi integre curavit. Novus

ctus tamen in collo tumor apparuit, multo pure ſcatens, nataque oculi ſiniſtri lippitudo perpetua, unde pterygion ad Corneam pellucidam. 8. Febr. præſentis anni ita cecidit, ut prope omnis dextro in latere perierit motus. Remedia plura interna externaque pro indicatione adhibui; a quibus quidem modica emendatio, ſed tardam fore, ſi tamen obtineatur, integram curationem præſagiens. Hinc tandem ad machinam admotus fuit, ad eamque ſummam opem eſt expertus; ſed reſtitutus fere, ultra non comparuit. Sollicitus de hominis ſalute, revocari juſſi bimeſtri jam abſentem. Venit dicturus jam partium omnium ſibi integerrimum uſum eſſe; & ex quo tabaci pulverem naribus hauſerit, oculo bene eſſe.

17. *Eiſengruber* vir 48. ann. faber ferrarius, ſcorbuto lento oppletus, motuque artuum fere deſtitutus, ac viſu indies debilior, ad machinam nihil lucratur; imo majores conqueritur dolores. Hinc dilata res, donec cura antiſcorbutica dolores emendaverit. An gravi ſcorbuto detentis Machina inepta? noxia?

18. *Fozin* puella 15. annorum biennio elapſo a paralyſi dextri brachii reſtituta quidem eſt, ſed ex eo tempore Adductores pollicis muſculi prævalent ejus Extenſoribus & Abductoribus. Negligenter quamvis accedit, haud multum tamen ab integra curatione abeſt.

19. *Fridingerin* 57. ann. manuum, crurumque, tremore, ad motum & ingreſſum ex quadriennio inepta, ſimul artubus ita dolet, ut vix horulam de nocte dormire poſſit. Eſt dolor rheumaticus. Datis remediis idoneis, 5. Junii viris geſtata duobus, ad Machinam acceſſit. 23. Junii ſola ſtat erecta, nonnullos progreditur paſſus, manibuſque incipit quadantenus uti. Menſe dein elapſo eadem fæmina, cui præ dolore vix horula tota nocte dormiendo tranſigebatur, integras dormit noctes. Unica puella ſuffulta longam viam ab ædibus ſuis ad Noſocomium, indeque domum, alacriter tranſit.

20. *Bernhardus Conrad* 44. annos natus, ſtrenuus miles, toroſus, procerus, gravi morbo ante biennium decubuit; ex eoque reſtitutus, & per 14. dies munere militari functus, crurum dolore, eundemque inſequente paralyſi, affectus eſt. Ex ipſis lumbis malum cepit. Nunquid morbi, haud integre judicati, materies deliteſcere per tantum temporis ſpatium innocue poteſt? Et poſthac dolorem ac paralyſin metaſtatice generare? Res exemplo non caret. Paralyſis hæc incompleta, motum quendam reliquum fecit, ita ut æger binis ſuſtentatus ſcipionibus, & ab alio inſuper milite brachio ſuffultus, nec niſi toto corpore pronus, ad nos adduceretur. Cum electrina vis hic indicaretur, illeque non niſi, quo dixi, modo adduci poſſet, locum ei in Noſocomio conceſſi, & a 27. Junii quotidie ad machinam admovi. Tarda admodum fit mali emendatio; fit aliqua tamen: ita ut nunc, binis ſuis baculis innixus recta poſſit per ædes incedere, imo ut ſine baculorum ope erectus ſtare poſſit, & per aliquot minuta ſitum hunc conſervare; ipſaque crura, innixus baculis, jam alterum poſt alterum in poſteriora flectat, elevetque. Spem certe, ſed lentam, promittit Machina.

21. *Zahnin*, Arthriticis doloribus integro biennio dire cruciata, catameniis interea bonis gaviſa, plurima remedia, ex arte indicata, nullo fere cum effectu, adhibuit, niſi quod crura paulo minus acerbe dolerent. Cum brachiorum dolore cœpit tandem eorundem perire motus. Experimentum nunc capiendum erat, num Arthritis vim electrinam commode ferret. Pauci modo ictus primis diebus adhibiti ſunt. Hos egregie tulit, tulitque eoſdem poſtmodum ſenſim auctiores. Tertia ſeptimana motui ita apta, doloribus ita exemta fuit, ut per quinos dies perfecte curatam ſe crederet: verum contrarium experta eſt, redeunte, partim ſaltem, antiquo malo: percepitque ad carpum

utrum-

utrumque tumorem, qui, remittente dolore, abit; dolore repente, redit. Octiduo vero poſt hæc cuncta mitiora. Et hoc quidem univerſo tempore minime neglecta ſunt antarthritica auxilia. Bis jam habuit, ad machinam adhibita, ſuos menſes; ſed copioſiores nunquam, toto vitæ tempore, eoſdem habuit, quam ad Machinam, ſimulque & ante menſes, & poſt eoſdem, fluorem album, quo tota vita libera fuit, experta eſt.

22. *Morauerin*, juvencula, muſcas aſſiduo & ſtellas ante oculos obvolitantes, ipſoſque oculos vellicatos ac dolentes, jam ultra anni ſpatium conqueritur. Uſa dudum eſt ſpiritu frumenti cum ſublimato: eo non juvante, millepedis. Rectius hinc dexter oculus habuit, ſiniſter minime: obſervatque menſtruorum tempore utrique oculo male eſſe. Cum remediis nervos roborantibus vim electream tentare animus fuit. Quo quidem tempore Catamenia ſua, quæ pauca ſemper, at boni coloris habuerat, nunc habuit longe quam unquam copioſiora. An ergo Machina electrina iis adhibenda, quæ cum ſufficiente quantitate ſanguinis, & paucos habent, & dolorificos menſes? Binis elapſis menſibus emendatio conſtantior dextri oculi obſervatur; tribus vero elapſis, oculo dextro perfecte, ſiniſtro fere, ſana, urbe diſceſſit.

23. *Joſephus Goſſé* 60. annorum, *a puero* tremulus, quatuor abhinc annis magis, ab anno maxime; ut nihil manu efficere, imo nec cibos potuſque ori poſſit admovere; veſtiendus, alendus, ut infans; cætera ſemper ſanus: ad Machinam 10. Julii acceſſit. Prima Aug. poculum prima vice ſolus ori admovere potuit. Toto Auguſto & Septembri nihil lucratur. Finiente Septembri, & ineunte Octobri, ſpectabilior fit emendatio. Solus manducat & bibit, manus minime tremit, totumque brachium, olim extenuatius, jam æque toroſitate creſcit, quam viribus. Ergo neque in ſene deſperatum eſt vitium, quod ipſi jam a teneris conſueverat.

24. *Joanna Poldin* annos nata 36. Apoplexia tacta fuit anno 1757. menſe Septembri, inſcia peperit, inſcia ſui 12. diebus fuit. Ad ſe rediens, dextro latere, (paralyſis ab apoplexia in dextro latere rarius) paralytica facta eſt; motu, ſenſuque amiſſis. Et quamvis Medicus, aſſiſtenteſque amici, totum ejus dextrum latus egregie calidum perciperent, ipſaque ægra hoc latus dextrum, ſiniſtra manu tangens, bene calidum obſervaret, tamen aſſiduo internum ejuſdem frigus eſt conqueſta. Quinque menſes abhinc elapſi ſunt, cum melius ipſi cepit eſſe; ita ut partibus ſenſus redierit, exceptis digitis auriculari & annulari manus dextræ. Pes contortus ex morbo manſit, & crus difficulter movetur. Movet equidem brachium, manumque; at tenere nihil poteſt; quidquid enim manu arripitur, mox humi cadit. Linguæ & Loquelæ uſus fere rediit omnis. Humeri motus eſt gravis & difficilis. Genu eſt præ debilitate articuli immobile. Ad manducandum & bibendum hucuſque ſola ſiniſtra manu uti poteſt. In eodem dextro latere herniam inguinalem habebat, quam apto brachierio firmavimus. Vertigines quandoque habet. Cæterum ſana eſt. Menſes habet. 12. Aug. ad machinam adhibita eſt, & per ſex continuas Hebdomadas non modo nihil lucrata eſt, ſed doluit acrius. Emendatio poſthac tam ſubita ſucceſſit, ut 23. Septembris dextram egregie moveat, ut eadem ſibi ingerat cibos; ut capitis integumenta utraque manu, æque expedite, imponat, conſtringat, alliget; ut quod manu arripuerit, tenaciter contineat; ut genu denique commode moveat. Supereſt modo in tota calente parte dextra moleſti frigoris ſenſus; quam ob cauſam perget ad Machinam accedere. Huic etiam Catamenia tum diuturniora contingunt, tum profuſiora, ex quo adhibita ad Machinam fuerit. Ergo in tribus fœminis hæc jam facta obſervatio me impedivit ne Deauratoris uxorem, omnium peſſime affectam, ad Machinam ſuſciperem, quod tertio menſe gravida eſſet.

25.

25. *Plumer*, tuſſi aſſidua, pondere in pectore perpetuo, dolore continuo, perenni ejectione glutinoſæ materiæ ab anni retro ſpatio, ingens in pectore impedimentum habere videtur. Forte ingens latet, multumque comprimens, vomica. Senſim ipſi periit artuum superiorum motus, iſque inferiorum debilitatur. Narrat autem fere ſingulo menſe nares vehementer obſtrui, tumque purulentam, fœtidamque, materiem naribus exſtillare Utitur quotidie granis XII. Balſami Copaybæ, cum pulvere Glycyrrhizæ in pilulas redactis; infuſoque largo Veronicæ, Hederæ terreſtris, Hyſſopi, cum Melle & Lacte. Cum hæc ſpatio 16. dierum nihil juvarent, quinimo magis periret brachiorum motus, ad Electrinam machinam eum adhibui, ea nihilominus lege, ut remediis hic recenſitis uti pergeret. Obſervavit a primo tempore adhibitæ vis electrinæ tuſſim ſibi minui, materiem purulentam fœtentem, quæ olim id quovis menſe ſolebat, jam perpetuo naribus effluere, artuumque omnium motum, poſtquam per menſem Machinæ acceſſiſſet, jam expeditum eſſe; ut putet ſe machina electrea vix ultra indigere: dolorem vero Thoracis ſibi permanere. An pulmo, ſputa ultra non ejiciens, ſe naribus expurgaret? Oriundane hæc Paralyſis ab ejuſmodi cauſa, quam ſupra *Cap.* 2. *de Col. pict.* expoſui? Experimentis diſcimus: cum ergo homo hic & a datis medicamentis, & ab adhibita vi electrea tam belle ſe habet, in utriſque acriter perſeveraret, ſuaſi.

26. Vitia *ophthalmica*, maxime *Amauroſin*, jam *Tom.I.* innui me virtute electrea emendare annisum fuiſſe, ſed omnibus dolores obortos eſſe, hominesque non rediiſſe. Ut redirent non urſi, quod hunc laborem aliquoties inanem in aliis experirer. Minus urſi alios, quod legiſſem eundem in *Upſalienſi* Noſocomio inutilem inventum eſſe, licet binis ejuſmodi cæcis vis electrina quovis modo & artificio eſſet adplicata. Attamen animum iterum addidit Obſervatio a Societate *Harle-*

men-

*mensi Tom.I. pag.*358. nomine Eruditiſſimi Viri, Clariſſimi Profeſſoris *Allemand*, communicata, ad quem videlicet *Petropolitanus amicus* ſcripſiſſet, ſe puellam 20. annorum ope machinæ electrinæ ab hoc malo magnam partem liberaſſe. Novas igitur occaſiones nactus, tentamen repetii.

Vir robuſtiſſimus, ſaniſſimus, menſe Majo 1757. Pleuritide ruri afficitur, negligiturque. Suppuratione nata, Natura Metaſtaſin ad crura molitur, moxque inde reverſa, deponit materiem ad organa Auditus & Viſus; ita ut Cophoſis & Amauroſis gignerentur; pectore nunc interim liberrimo, ſaniſſimo. Surditas emendabatur multum; Gutta vero ſerena utrumque oculum occupans, pertinaciter perſeveravit. Trimeſtri ſpatio jam cæcus, conſilium petiturus me acceſſit, rogatuſque num in Noſocomio manere vellet, lubens annuit, variaque ex arte tentandi occaſionem integro, quo hic fuit, anno, dedit. Corpus primo copioſo lacte, aqua, melle, ſale polychreſto, ut optimis antipuicis, replevi, viſurus num forte mobilis reddita, per bonas vitæ vires, mala morbi materies, aliam metaſtaſin, aut etiam, quod melius, evacuationem, moliretur. Cum hoc minime ſuccederet, Phlegmagoga pharmaca, mercurio animata dabantur, quibus curata fere ſurditas & vertigo, at vero gutta ſerena ne hilum quidem. Igitur dedi Mercurium ſublimatum cum ſpiritu frumenti, quod continuare non potui, cum hic vir ex pauciſſimis illis unus eſſet, quibus Mercurius ſic datus Ptyaliſmum crearet. Ptyaliſmum moderavi, non ſuppreſſi, neſcius quid forte illa humorum fuſio præſtaret boni? At ruente demum violenter ad alvum Mercurio, ejus uſui plane debui ſuperſedere. Quatuor tamen menſibus eo fuerat uſus, niſi quod aliquoties, ne ſalivatio copioſior fieret, eum omitteret. Memor felicis curæ ope millepedarum in inſpiſſatione humorum in oculo aliquoties obſervatæ, dedi ipſi quotidie ſex dragmas Mil-

ſepedarum vini unc. VI. emulſarum, & expreſſarum; idque per quatuor continuos menſes. Altero menſe, quo millepedis utebatur, ſua rediit pupillis amiſſa mobilitas, nulla cæterum in viſu emendatio. Cucurbitas ſiccas ad tempora frontemque fruſtra quoque quotidie adhibebantur. Quarto menſe uſus millepedarum, vis electrina ſimul quotidie eſt adhibita. Quum vero cura hæc quadrimeſtris uſu caſſa deprehenderetur, denuo Mercurii ſublimati tentamen ipſe æger petivit. Jam illud ſuſtinuit egregie, ſine Ptyaliſmo aut Dyſenteria. Trimeſtri igitur ſpatio & Mercurium aſſumſit, & vim electrinam ſuſtinuit, & cucurbitas circum oculos adplicitas habuit, ſine ullo levamine: unde medicinæ pertæſus, ad uxorem liberoſque, alias ſaniſſimus, rediit. Duo adhuc ad Machinam veniunt, malo ſimili affecti, quorum unus jam 3. menſibus adeſt, alter a 4. menſibus. Si pergere amant, metuo ne priores obſervationes tandem confirment. Cophoſis, de qua Tom. I. non emendata eſt ſpatio 5. menſium, nec ultra experiri juvenis voluit.

Longus fui in recenſendis virium electrearum effectis, nec tamen, quos habui, recenſui omnes; quos enarravi, ſufficere hoc tertio tomo arbitratus, ut haud immerito videar vires electreas in Tomis laudaſſe prioribus. Quæ enim *part.* 1. *&* 2. in genere recenſui, nunc in hoc 3. *Tomo* longa exemplorum ſerie do demonſtrata. Vix crediderim alibi tam luculenta, tamque numeroſa, tam in paucis modo fallentia, obſervari exempla: ſed ſimul cenſeo, curam ejuſmodi rarius a tanto hominum numero, tanta cum conſtantia, prolongari. Si mei ægri patientiam habeant ſuſtinendi, ego habeo adplicandi, utque perſeverent, adhortandi. Niſi utrinque ita actum fuiſſet, multos egregios effectus nec nos mirabundi vidiſſemus, nec calamitoſum hoc hominum genus gaviſum fuiſſet. Præterquam quod & in his, & in cæteris omnibus,

ma-

maximopere juvet laborum tolerantia, ut demum arctiores cognoſcamus, quos inter coarctemur, medendi limites. Porro prodeſt horum utrumque. Vires, ſi Deus, vitamque ſi ſervet incolumem, animus eſt ſequenti academico anno acriter ſimilia proſequi, noviſque augere tentatis. Nonne improbus labor ignota patefacit, falſo credita diſpellit, manifeſtat abſcondita, incerta firmat, revelat arcana? Dii omnia laboribus vendere dicebantur Antiquis, & merito; quum idem experiamur. Solus perpetua & amabili veneratione nobis Adorandus Naturæ Author, illuminans omnem hominem, venientem in hunc mundum, non ſolet Deſidibus Naturæ arcana pandere: laborem imperat, laborem coronat. *Quid hic ſtatis tota die otioſi? Ite & vos in vineam meam, & quod juſtum fuerit, dabo vobis. Matth.* 20.

Omiſſa ad pag. 201. *Lin. antepenult.*

Anno 1751. edita eſt *Pariſiis* Diſſertatio Clariſſimorum Virorum *Joannis Aſtruc.*, & P. L. M. *Maloet*, *De Vena ſecanda in Colica Pictonum*: Cui immediate aut præceſſit, aut ſucceſſit, Theſis Clar. *Du Bois*, *De Vena in hoc morbo non ſecanda*. Typis recuſa 1756. Cum Priores hi Viri clariſſimi in hoc morbo V. S. Emollientia interna, externaque, cum opiatis, commendent, clare patet Methodum Cl. *Du Bois* ipſis *Pariſiis* nec univerſalem, nec, quæ proſit, unicam haberi.

Anno 1752. lucem vidit Diſputatio eruditi *Ilſemann de Colica ſaturnina Metallurgorum*; quam magnus *Haller* merito eximiam vocat, & per experientiam natam. Emollientia interna, & externa, potiſſimam curæ partem abſolvunt in hac Theſi. Vid. *Haller Diſp. Med. pract. Tom.* 3.

QUÆSTIONES SÆPIUS MOTÆ SUPER METHODO

INOCULANDI VARIOLAS;

Ad quas directa Eruditorum reſponſa hucuſque deſiderantur;

Indirecta minus ſatisfacere videntur: orbi Medico denuo propoſitæ

AB ANTONIO DE HAEN,

SACRÆ CÆSAREÆ MAJESTATIS CONSIL. AULICO, MED. PRACT. IN ALMA ET ANTIQUISS. UNIVERSITATE VINDOBON. PROF. PRIM.

R

QUÆSTIONES SÆPIUS PROPOSITÆ SUPER METHODO INOCULANDI VARIOLAS,

Verum ad quas directa Eruditorum reſponſa hucuſque deſiderantur, indirecta minus ſatisfacere videntur.

TRiginta, & quod excedit, anni ſunt, cum primum ex *Thracia* inſitio variolarum in *Angliam* inducebatur. Angli fama ejus capti, eandem mox ſuam in *Americam* invexere. *America*, vice verſa, illam in *Anglia* adverſa fortuna quaſſatam, & ſepultam, reſuſcitavit: ex quo cunctorum fere encomiis atque ſuffragiis totas Britanniæ inſulas ſibi ſubjecit. Inde vero varias ad Nationes delata, tenuem hic, illic duram ſortem, apud plurimos, nacta eſt.

Operæ pretium erit mutabilis inſitionis ſortis apud Anglos, exiguique apud alias Gentes progreſſus, indagaſſe originem.

Vitæ humanæ conſervandæ ſtudium nimiis eam laudibus forſan extulerat; repudiaverat, inſtructa haud ſatis in principio rerum, inquietata conſcientia. Lite utrinque mota, en mox triſtia dedit miſera mortalium conditio ſuæ corruptionis exempla! Mens præoccupata utraque a parte viſa eſt; Hiſtoriæ ejuſdem, ſingulique experimenti, mira pro animorum diſpoſitione varietas; libido calumniandi; odioſus dominandi in alios amor, undique apparebant.

Obnubilata hinc Veritas his, qui neutram partem amplexi, verum unice perquirebant. Maxime vero, quando viles utrinque animi ad ſententiam ſuam per fas, nefaſque, tuendam, falſa pro veris, incerta venditabant pro certis; nimirum ut incondita argumentorum mole eliderent fauces Adverſariis. Tunc enim, licet in ſumma rerum alterutra pars duntaxat veritati litaret, erraret alterutra; utraque tamen falſa refellendo quædam veriſſima protulit. Effectum hinc, ut qui Belli finem anheli præſtolabantur, demum projicerent animos, ſpemque totam, fore ut certi quidquam unquam adipiſcerentur.

Nunquid ſapienter illi? Haud omnino. Bonæ Cauſæ integritatem coram Tribunali non labefactat illa ejus calamitas, quod ſiniſtros Patronos nacta ſit, quod infidos, quod mendaces. An juſte cauſam Chriſtianam deridebat *Julianus Apoſtata*, quod erroneis falſiſque ratiociniis eandem defendere *Heterodoxi* anniterentur? Profecto eſt ſedulo in hiſce quærenda Quæſtionis origo; ſedatoque animo & quid, & quouſque, verum utrinque dictum ſit, examinandum; videndumque accurate quid demum in Quæſtione ſuperſit, ad quod ſapienter, & directe, reſpondere impediverit altercandi amor, idque ea præcipue in re, quæ ſalutis communis tantopere interſit.

Hæ porro me cauſæ impulere, præcipua Quæſtionis Capita ſedulo colligerem, ad quæ a magnis, quos

ve-

veneror, viris, inſitionis patronis, necdum ita directo reſponſum ſit, ut fluctuantes animos convincant, totamque gentem medicam inſitorem reddant. Sane hi defectus ſuſpenſum & me tenent, moranturque, ne noſtræ numeroſæ Academicæ Juventuti hanc ſuadeam, hanc laudem methodum; neve publice eam, privateque, defendam, inſinuem, inducam.

His igitur quæſtionibus ubi directe fuerit ſatiſfactum, manibus ibo pedibuſque in ſententiam affirmantem: conabor inſitionem brevi ex Anglica Auſtriacam facere Germanamque: doctrina demum promovebo, adhortamento, exemplo. Præprimis vero eum, qui mea mihi dubia excuſſerit, æternum venerabor.

Si qui vero ſint, quos carpendi, calumniandique animus, virulento in me calamo ducat, ſciant hi, uti nec formidine eorum ab iis, quæ inquieta conſcientia dictabat, evulgandis abſtinui, ita neque eoſdem reſponſo me dignos habiturum. Concludent quippe ſapientes deſperatam admodum eorum cauſam eſſe, quæ fœminarum in foro altercantium more defendi debeat. Hæc ſola conſideratio quodvis Reſponſum, ipſis unquam dandum, præſcindit.

Quæſtiones igitur principales, ad quas directa Reſponſio deſideratur, hæ ſunt:

I. Utrum inſitiva Methodus per DEUM licita?

II. Sitne eadem plures in Vita ſervatura, quam via dicta naturalis?

III. An certo certius quivis pene homo debeat variolis laborare?

IV. Nunquid omni dubio vacet, quod inoculatio, ſive effectum ſortita, ſive irrita, hominem a variolis perpetuo immunem præſtet?

Hoc ipſo ordine ſingulas quæſtiones examinabo.

§. I.

Vtrum inſitiva methodus per Deum licita ?

QUæſtio hæc ſequentem includebat difficultatem: Mortalium nemo ullum in propriam vitam jus habet; adeoque neque jus habet ſuam vitam in evidens diſcrimen conjiciendi. Inoculatio autem hominem in tale diſcrimen conjicit. Ergo illicita eſt.

Argumentum ſic probabatur: Demus, ſecundum plures inſitionis Patronos id verum eſſe, quod Mortalium vigeſimus citra variolas moriatur: ponamus ab inſitione mori vigeſimum quemque. Nonne igitur ille, qui inoculationem ſubit, & qui forte vigeſimus ille immunis fuiſſet, ſeſe periculo exponit, ne jam ille vigeſimus ſit, quem inſitio de medio tollat?

Claudicare hoc argumentum pars altera dixit. Et quidem ita, *ut vix Centeſimum mori ab inoculatione nonnulli aſſeruerint; alii vix quingenteſimum; alii vero nec milleſimum. Et quemadmodum in definiendis ab inſitione mortuis graviter erratum eſſet, ita & in determinando numero illorum, qui per omnem Vitam a variolis ſarti tecti viverent, deviatum a vero eſſe; ſiquidem vix milleſimus citra variolas diem obiret.*

Ratiocinium hoc, niſi me animus fallit, audaculum eſt, fundamento deſtitutum, experientiæ contrarium; ut ad §. III. demonſtrare conabor.

Verum concedamus pro momento juſtum hoc ratiocinium eſſe, id tamen minime ſolvit quæſtionem. In re abſolute vetita, frequentius rariusve periculum locum non habet, nullaque exceptio datur, niſi expreſſa Legiſlatoris voluntate. Si igitur nemini mortalium jus competat in propriam vitam, nullo caſu excepto; æque parum licebit eam rariori, quam frequentiori, exponere periculo.

Sed

Sed viſum quibuſdam eſt peremptorium ſeſe reſponſum habere. *Sunt qui nunquam variolis laborent; ſuntque quos nunquam inſitio contaminet; Atqui hi iidem ſunt. Ergo inſitio nunquam periculum mortis inducit illi, quem naturales variolæ nunquam impetiviſſent.*

Utinam minorem ſuam propoſitionem probarent! Verum id non poſſe eos, adeoque totum ruere argumentum, patebit ad §§. III. & IV.

At vero demus iterum minorem ſe ſuam poſſe probare, nunquid quæſtionem ſolverint? Non arbitror. Si nemini jus in vitam propriam auferendam, utique etiam non in eam abbreviandam. Atqui inſitio ſaltem conjicere hominem poteſt in periculum abbreviandæ vitæ, qui alioqui forte poſt 30. annos variolas habuiſſet. Ergo.

Petitur igitur ad datam quæſtionem *directa* & evidens reſponſio, hucuſque deſiderata, conceſſa nunquam.

Excutiamus nunc reſponſa *indirecta*. Licita habentur, ſecundum Divinas, Humanaſque leges, Exempla bene multa, in quibus ſe exponit homo minori periculo, majus evitaturus. Suntque inter hæc tum evidentiora iis, quæ ab inſitione, tum frequentiora, pericula. Ergo ſaltem licebit periculum tantillum, vix contingens, ſubire; quo & majus, & inevitabile, averruncetur.

Expendamus ordine ſingula.

I. Si ideo inſitio vituperanda, quod nonnulli inde moriantur, Medicis ultra vetitum erit venam tundere; Emeticum exhibere, Purganſque; Artus amputare, ſecare calculos: quandoquidem multi inde pereunt. Atqui hæc adeo periculoſa permiſſa ſunt, ut mors præcaveatur. Ergo multo magis inoculatio.

Sed, ſi quid video, defectuoſa omnino inſitionem inter, & Medica hæc auxilia, comparatio eſt.

Medicina cum auxiliis ſuis a DEO creata; DEO gaudet authore. Eccl. 38. Numeratque in ſuis cultoribus Prophetas, Evangeliſtas, principeſque Chriſtianæ fidei Martyres. Nil ſimile heſterna inſitio poterit proferre. Ex hoc capite auxilia medica jam juſta, imo ſacra, habentur. Nec dicat quis *Medicinam, ſuis in primordiis ſimpliciorem, violentis auxiliis his caruiſſe*. Nam laudatur B. *Lucas* ut Medicus, *Coloſſ.* 4. *v.* 14. Medicum eum eundem cum Evangeliſta fuiſſe, doctiſſimus *Freind* inter cætera inde arguit, quod nemo Evangeliſtarum morbos plures aptiore idiomate medico græce adpellaverit, quam ſuo in Evangelio *Lucas*. Sed *Lucæ* temporibus, jam ultra IV. Sæcula, ipſiſſima hæc enarrata auxilia Medica, in uſu fuiſſe, *Hippocratis* monumenta demonſtrant.

Deinde, nec purgans, nec vomitorium unquam, ut ajunt, *per ſe*, at modo *per accidens*, lethale fuit. Sed variolæ, non *per accidens*, ſed *per ſe*, periculoſæ ſunt.

Tamen male adminiſtrata hæc artis auxilia lethum pepererunt. Concedo: ideoque oportet eadem bene adminiſtrare. A bene adminiſtratis mors non ſequitur. Nunquid idem de inſitivis variolis quis adfirmet?

Sed auxilia hæc adhibentur etiam dubiis in caſibus, ubi ab eorum adplicatione ingens nonnunquam eſt diſcrimen. Id vero licet. Cur ergo inoculare non liceat in caſu minime dubio?

Ipſum hoc dubium culpa exſolvit artem, non inſitionem. Verſatur æger in præſentiſſimo mortis periculo: ni juvetur, mors inſequatur neceſſe eſt. Certa mors ut præveniatur, incertum adhibetur remedium. Nunquid id affirmare de homine ſano, inſitionem ſubituro, queam? Nullo verſatur in periculo. Variolas forte nunquam paſſurus fuiſſet. Sin vero patiatur quondam eaſdem, majus forte non ſubibit, quam nunc in inoculatione, periculum. Imo ſi

a variolis naturalibus eſt moriturus, poterit mori poſtquam 30. 40. 50. annis, Patriæ, Eccleſiæ, Familiæ, egregius extiterit utiliſque Civis. Ita ut is, qui inſitionem ſubit, quavis peccet ratione. Cadit ergo vis tota comparationis.

Miſſio ſanguinis poteſt equidem infelix eſſe, ſive incuria, ſive ignorantia tum Medici eam ſuadentis, tum facientis Chirurgi; ſed infortunia hæc Venæ ſectioni non debentur. Si bonus Medicus ſecundum artis regulas ſuaſerit illam, ſi aptus Chirurgus eam, cum bonis inſtrumentis, ex ſuæ artis principiis, inſtituerit; Venæ ſectio per ſe eſt auxilium innocuum. Quis id ita de inſitione affirmet?

Si Artus amputem, ſi calculum ſecem, facio quidem periculoſas operationes; at vero citra eas, & miſerrime, & certo, & ſæpe cito, moriendum miſero fuiſſet. An id ita in inoculando?

II. Ex ſexaginta Gravidis una paſſim moritur. Fœminæ nihilominus nubere licet. Licet proinde in bonum generis humani ſe ſubmittere periculo. Quod ſi liceat periculum ſexageſimi ſubire, multo magis periculum milleſimi.

Qualiſnam comparatio! Matrimonium ab ipſo Creatore, Gen. 2. inſtitutum eſt: itane inſitio? Matrimonium, Catholicus loquor, ab Eccleſia Catholica creditur a benigniſſimo Servatore ad Sacramenti evectum dignitatem: etiamne inſitio? Quæ igitur ſimilitudo rem inter, inſtitutam a DEO, nobilitatamque, & inſitionem; quæ neque DEO, authore gaudeat, quamque exercere num liceat, adhuc ſub judice lis ſit?

III. Plures homines unico menſis ſpatio in mari pereunt, quam plurimis annis inſitione. Licitum tamen, v. g. ut Pater munus egregium ſuo filio conciliet, quo frui tamen, non niſi mari tranſvectus, poſſit. Si majus periculum fortunæ cauſa ſubire liceat, uti-

tique minus, ipſius vitæ cauſa ſubire licebit.

Providus ſator generis humani mare poſuit, ceu commercii diverſarum gentium vinculum; quo ipſæ inter ſeſe mutuis ſubvenirent neceſſitatibus. Ipſe panis, inevitabile illud vitæ ſuſtentaculum, apud Batavos deficeret, ni illi eum ex Mari Baltico ſibi compararent: Vinum creaverat DEUS ut cor hominis exhilararet: hoc largiſſimi CREATORIS beneficio Angli carerent, ni iter ad *Britannicas Inſulas* mare panderet. Piſcibus, & pulcris vegetabilibus, mare replevit, ut eos inde homines improbo caperent labore. *Petrum* juſſit altum in mare navem duceret, quo diviti gauderet piſcatu. Dum ob magnificam Telluris diſpoſitionem *David* Rex divinas laudes canebat, ſimul admirabatur vaſtiſſimum mare, tam infinitorum animalium genere refertum, quam mortalibus navigabile. Ipſe SERVATOR mare tranſivit, Apoſtolos tranſire juſſit. Qui enim aliter Britannicis Inſulis, Siciliæ, Corſicæ, Sardiniæ, Melitæ, Rhodo, Candiæ, &c. fidem Chriſtianam hi, eorumve ſucceſſores, inferre potuiſſent? Hæc optime *Grotius de mari libero*.

Hic igitur video rem quidem per ſe periculoſam, ſed quæ tamen DEUM authorem habeat, ut animi corporiſque bona genti cuique diſtribuat. Quid vero hic inoculatio? An gaudere eam Auctore & inſtitutore DEO quiſquam probaverit? probare poſſit?

Marina ergo itinera quum inſtitutum referant CREATORIS, inſitiva methodus cum nil tale redoleat; nullam omnino inter ſeſe tolerant comparationem. Nullius ergo ponderis, quod inde petitur, argumentum eſt.

IV. Minus malum majori præfertur, conſuetudine adprobata omnium Chriſtianorum populorum; quando v. c. Navis, contagione infecta, potius pleno in mari, cum omnibus hominibus, perire permittitur, quam ut in portum excepta, contagium propaget: vel quando tem-

tempore peſtis, limitibus civitati circumpoſitis, quiſque limitum tranſgreſſor ſclopeto occiditur; ne urbem ingreſſus diſſeminet contagium.

Ergo ſi a variolis naturalibus ſeptimus quiſque, ſecundum datos calculos, moritur, & ab inoculatione tantummodo milleſimus; licebit, præſtabitque, unum, quam 143. mori.

Reſpondeo præſcios Naucleros eſſe, quod ex portu contagioſo ſolventes, nunquam ſint aliis in portubus admittendi. Et ubi ad peſtim averruncandam cancellos urbes circumpoſitos habent, quos qui tranſilierint occiduntur, ſchedulis ſaltem affixis infligendæ mortis pœna ad cancellos legitur; & qui tranſiliturus eſſet, adeoque occidendus, prius ab excubiis monetur.

Verum ad §. II. operoſa reſpenſione opus non eſſe patebit, imo tribus eam verbis confici poſſe.

V. Qui inſitionem, ceu illicitam, condemnant, ſuo ſibi jugulant gladio. Conſuetudinis quippe eſt illis, ut, ſi magna in familia infans benignis laboret variolis, ſuadeant jam cæteros Infantes conſueſcere cum eodem & condormire: quo & benignis illi afficiantur. Ergo hi idem conſuetudine cum infecto faciunt, quod nos inſitione; id ſi illis licet, & nobis inſerere licebit.

Reſp. 1. Sententiam horum Medicorum prorſum erroneam eſſe: nam Diſcretæ Variolæ generant confluentes; Confluentes Diſcretas. Id quotidiana Exempla demonſtrant. Id etiam Defenſores inſitionis publicis teſtimoniis de inſitivo pure notarunt. Idem magnus *Boerhaave* de benigno pure inſitivo obſervatum ſcribit in Præfatione, ſeu Diſſertatione potius, *ad Morbos Aphroſidiacos*. „ Robuſtiſſimi agricolæ, „ inquit, ſaniſſimo ſanguini pus de papula Variolæ, „ particula vix conſpicua, apice aciculæ infigatur, quis „ Mortalium credat! en febrim omnino ſingularem,

„ ſui

„ ſui ſemper genii tenacem, ſuo definitam tempore „ propriis ſtipatam ſymptomatibus: mox erumpentes „ admiraris papulas certæ formæ, naturæque, intra „ determinatum tempus in abſceſſus purulentos qui „ degenerant, quorum tanta ſæpe glomeratur fre„ quentia undique, ut omnis fere ſanguis, efficacia „ mali, in malignum pus converſus ſit, *totumque a„ liquando Corpus peſſumdet*; atque minima rurſum „ particula virus idem gerat, ſanumque corpus va„ leat inficere ſimillimo contagio. „ Sed de magno hoc Viro mox adhuc quædam.

Reſp. 2. Sententiam erroneam non modo, verum etiam illicitam eſſe, eamque qui ſequantur, Medicos graviter reprehendendos; iisdem prorſum de cauſis, ob quas inſitio condemnatur. Ubi enim poſſibile eſt, ſeparationi ſanorum ab infectis eſt ſemper ſtudendum.

Fas ſit hac occaſione monuiſſe, quod incomparabilis *Boerhaave*, inter inſitivæ Methodi promotores, a multis perperam recenſeatur.

Verum quidem eſt eum in Aph. ſcripſiſſe: *Prophylaxis inſitiva videtur ſatis certa tutaque*. At non adeo firma hæc ipſi ſententia in animo inhæſit, quin multoties vacillaverit. Id patet laudata mox Præfatione, quam ſcripſit ad finem anni 1727. pluribus ergo annis, poſtquam illam ſententiam ſuis inſeruerat aphoriſmis.

Adeo verum hoc ut, triennio ante Fata, me præſente, teſtaretur, ſe malle homines naturaliter, quam inſitione, affici. En propria verba, quæ ex ore hujus Medicinæ Oraculi exſcripſi: „ Si puer converſetur, & condormiat cum puero bonas variolas „ habente, ille non habens contagii ſuſpicionem, „ tunc adhuc tutius per Deglutitionem ordinariam „ Miaſmatis, quam per inſitionem, habebit, & æ„ que bonis variolis laborabit. Quærunt a me an „ de-

„ debeat inſertio fieri? Dico tantum, quod cum il-
„ lo infecto converſari debeat: nam plerumque af-
„ ficitur; ſi non ſemper, neque inſitione facta omnes
„ laborant eo morbo. Hinc canon in numeroſis fa-
„ miliis, ut, ſi unus puer laboret, omnes alii, qui
„ nondum variolis laboravere, cum illo puero inclu-
„ dantur. „

Sane qui ſemper & unice ex iis, quæ in *Inſtitutionibus* & *Aphoriſmis* typis impreſſa leguntur, concludere velint quæ Mens *Boerhaavio* fuerit, næ toto errant cælo. Mutavit enim ſententiam ſæpe, eamque mutatam nobiſcum communicabat: Typographis nihilominus eodem ſemper modo deficientes hos libros recudentibus. Nunquam ibi legitis mutatam de Duplicatura peritonæi ſententiam: hanc tamen Duplicaturam ex *Svvammerdammio*, *Ruiſchio*, *Douglaſio*, negabat in Collegiis: negabat in Præfatione ad *Svammerdammii Biblia Naturæ*. Si quis crederet ſe mentem magni Viri bene capere ex cap. *de Morbis Gravidarum*, De *Partu difficili*, De *Puerperio*, De *Lue Venerea*, ille immenſum erraret; quum in Collegiis plane diverſa Diſcipulos erudiret.

Fuere anni cum textum ſuum de inſitione ne ullo quidem verbo commentatus eſſe viſus ſit, ut concludere datur ex *Spuriis Comment. an.* 1751. *Lond. apud Knebel & Knapton*, *editis*.

Interim, ex reſponſo ad hanc ipſam quæſtionem paulo ante dato, patuit me *Boerhaavi* conſilium, de conſueſcendo cum puero infecto, minime adoptare. Attuli id duntaxat, quo mens ejus circa inſitivam Methodum pateſceret.

Ex omnibus hucuſque dictis evidenter patet, *neque directe*, *neque indirecte*, unquam ad gravem hanc primam quæſtionem a Defenſoribus inoculationis reſponſum eſſe; id vero demum ut faciant, ne ultra

uti-

utiliſſima eorum Methodus *procraſtinetur*; neceſſario requiri.

§. II.

Utrum inſitiva methodus plures, quam via naturalis, in vita ſervatura ſit?

Hoc ceu demonſtratum, ponitur. Quippe *ex Naturalibus variolis ſeptimus moritur, ab inoculatis vix milleſimus. Ergo differentia eſt ut* 1. *ad* 143. *Itaque ſi ex primis* 3000. *moriantur, ex ultimis modo morientur* 23. *aut.* 24.

Reſpondeo iniquam omnino videri, quam inter mortuos utriuſque claſſis comparationem inſtituant.

Variolis epidemicis, nunc benignioribus, nunc malignioribus, *Hagæ Batavorum* graſſantibus, carus ejus incolis, magnum ægrorum numerum ſemper curandum habui. Feliciſſimæ meæ ſub *Divina clementia* curæ, in variis epidemiis, nemo mihi laudes auferet, nemo eripiet honorem. Meminerunt plures nobiles ibidem Matronæ, dum Viennam abiturus ultimum vale dicerem, ſe lacrymabundas declaraſſe, quam exoptaſſent, ut, antequam abiiſſem, univerſa proles variolis laboraſſet! Praxi oneratus omnium adornare hiſtoriam non potui; 220. tamen hiſtoriam exacte adornavi, ex quo nempe ingenium ad hunc morbum curandum dedita opera adplicui. Horum 220. hominum *unicus* duntaxat periit.

Unicum dico; quamvis quinque periiſſe notaverim. Sed ſimul notatum invenio, quod horum quinque primus omnem omnino potum reſpuebat; quod ad alterum re pene conclamata advocabar; a tertio V. S. nulla ratione impetrare poteram; quartus ſpirituum vinique abuſu ferme exuſtus erat; quintus modo ſecundum omnes artis regulas tractatus & moriger, perierat.

Con-

Condonabitur mihi quatuor horum; ex quinque mortuis, exemtio: ſiquidem & hos eximi jure merito oportere perſpicue quiſque videat, & magni Viri ex ſuis inoculatis mortuis plures adhuc ſcrupuloſius eximere ſoleant.

Vidi pariter pauciſſimos admodum a Variolis in *Hollandia* mori, cura ejuſmodi Medicorum, qui, ut in cæteris, ita & in hoc morbo, optima methodo uterentur. Idem obſervo *Viennæ*, viciniſque in urbibus, ſub bonorum Medicorum cura. Idem de ſe, aliiſque, teſtatur Clariſſ. *Lœberus tract. in* 8. *Jenæ* 1730.

Ægre ergo nemo ferat, quod Comparationem Naturales inter, inſitivaſque variolas, quam multi inſitionis patroni, poſuerint, non admittam. Plura profecto vidi, evidentiora expertus ſum, quam eandem ut admitterem.

Quare, ſi his authoribus relictis, eos adeamus, qui Centeſimum, Ducenteſimum, Treceteſimum ab inſitione obiiſſe enarrent, notabilis non ſupererit, mortuorum utriuſque claſſis, differentia. Si id ita ſe habeat, bellum hodiernum de inſitione incaſſum geritur. Sed reliqua argumenta excutiamus.

Cura inſitiva facillima eſt; cura Naturalium difficultatibus ſcatet: inde neceſſario mortuorum numerus in his, quam illis, major.

Reſp. 1. Si curæ inſitivæ non probetur licentia; fruſtra ejus facilitatem laudari.

Reſp. 2. Comparationem hanc iterum nimia fieri exaggeratione. Nam utræque ſæpe faciles; neutra magnis ſæpe difficultatibus caret. Quod variolæ naturales facillime tolerentur, ægrique vix ægrotent, vix Lectis inhærere cogantur, vix jacturam patiantur venuſtatis; multoties vidi, videre Medici omnes. Quod male admodum, & periculoſe ab iiſdem ægri decumbant, haud raro dolui: ſed ſimul vidi optimos Viros idem de inſitivis publice fateri.

Diſ-

Differentiam majorem arguit pus ſemper benignius adhibitum in inoculando.

Corporum diverſa diſpoſitio majorem differentiam facere videtur, quam puris benignitas. Nec deſunt inter inſitionis patronos, qui idem in inſitivis animadverterint. Conſtititque idem ex *Boerhaavii* allato textu §. I. Obſervatio quotidiana id in naturali contagio docet. Eodem contagioſo tempore, eodem in cubiculo, primus forte infans, & paucas habet, & faciles variolas; alter haud quidem numeroſas, ſed moleſtiſſimas; tertius multas, leveſque; quartus fere lethales: & iterum in alia familia vicibus omni modo permutatis.

Verum præparantur corpora ad inſitivas, & non ad Naturales. Præparati proinde mitius habebunt; Minus proinde morti expoſiti erunt.

Non diffiteor quin interſit, utrum *Socrates* afficiatur variolis, an *Epicuri de grege porcus*; differentiam tamen minorem ea, quæ vulgo ponitur, pono. Patuit id publicis ſcriptis ab inſitionis aut patronis, aut ſaltem ſic creditis, editis. Et quam parum ſæpius ad futuras Naturales Variolas vel optimæ præparationes conferant, agnovere *Eruditi Edimburgenſes*, *Act. Edimb. part.* 3. §. 2. „ Quamvis, inquiunt, venæ ſectio in principio variolarum pluribus „ in caſibus manifeſto levaret, diſcerni tamen non „ poterat, an V. S., ſive ea inſtitueretur ante febrem „ varioloſam, ſive poſt manifeſta ejuſdem ſymptomata, quidquam prodeſſet ad variolarum tum „ naturam determinandam, tum frequentiam. Pluribus enim illorum, quos V. S. Purgatio, Fonticuli, tenuiſque ac refrigerans Diæta, belliſſime „ præparaverant, confluentes, malignæque admodum „ variolæ, contingebant. Aliis vero, eadem plane „ methodo tractatis, ut & *ingenti numero* eorum, „ quos Ars minime præparaverat, *Benignæ* obtigere.

Non-

„ Nonnulli qui, Mercurio curati, notabili adhuc tem„ pore æthiope minerali utebantur, confluentibus pe„ tebantur, & peribant.

Igitur fallunt ſæpe vel optimæ præparationes, plurimis non præparatis morbus leviſſimus eſt. Non eſt ergo hæc, quæ convincat, regula. Pergamus ad alia.

Qui artem Medicam rite calleant Medici, ſunt rariores; bonaque proinde eorum Methodus ſervabit paucos. In pagis remotis, in locis abditis, in quibus aut reperiundus Medicus non eſt, aut ſuper variolis conſuli non ſolitus, ſummum erit ſemper a Naturalibus periculum. Imo multi Medicis utuntur quidem; at non obediunt; quamobrem toties bonus Sydenham ægros ſuos immorigeros vel periclitatos, vel mortuos, lamentabatur. Augeſcit ſemper hinc periculum in variolis naturalibus.

Inducta inſitiva Methodus his omnibus mederetur. Vt enim Londini, & alibi, laudabiliter inſtitutum, ita ubique, hunc in finem, conſecrari Noſocomia poſſent, in quibus inſitio gratis adminiſtraretur. Ita in omni regione, ſingulo menſe aliquot Centeni curari poſſent facile: nam requireretur ibidem modo unus, rerum gnarus, Medicus director, cujus nutui cæteri Medici & Chirurgi parere tenerentur. Opus porro hoc inoculandi elapſis aliquot annis ita decreſceret, ut deinceps pauci ſemper inoculandi ſupereſſent.

Dignum attentione argumentum! ſed dico 1. quod jam ſæpius, ſi operatio illicita eſt, argumentum, ut ſpecioſum, ſponte ruit.

Dico 2. Erit perpetuo numerus eorum ingens, qui ſe, ſuoſque, oblatæ gratis inoculationi ſubmittere recuſent. Capientque Noſocomia infimam modo plebem. Melioris vero ſortis homines, boni Cives, Nobiles, qui ſuis in ædibus inoculantur, periculo expoſiti erunt in malos medicos incidendi, vel erunt bonis ſuis Medicis immorigeri: ut etiam hiſce de cau-

ſis infelicis inſitionis effectibus ſubjaceant?

Sed dico 3. ſi hoc conſilium ita laudandum eſt, deſtinentur publica authoritate eadem Noſocomia in quavis Regione, ut inibi, quovis epidemico tempore, Naturales Variolæ gratis curentur, cum venia accedendi, ad leviſſimam ſuſcepti Contagii ſuſpicionem. Ita omnes iis de locis, qui Medicis, ſaltem eruditis, careant, commode curabuntur; quandoquidem unus ſaltem intelligens rerum Medicus ibi aderit, cujus imperio cæteri Medici pareant. Sic etiam his incommodis proviſum erit in variolis naturalibus citra ullam neceſſitatem inſitionem ideo præferendi.

Sed ultra progrediendum. Si res ita ſe, ut dixi, habet, legitima ſuſpicio ſubit animum, num vigente inoculatione plures a variolis non moriantur, quam eadem repudiata?

Contagium enim majus, minuſve, æque ab inſitivis habetur, quam a Naturalibus. Quamvis enim nonnulli authores certa de cauſa inſitivarum contagium minuunt. tamen ipſi aliam ob rationem idem, ut & cæteri paſſim omnes, admittunt; patheticeque, jure merito, aliquando deſcribunt.

Igitur ſi in urbe, in qua nullæ variolæ, quis inſitionem ſibi fieri curet, poterit urbem hanc contagione inficere.

Sed, inquiunt, *faciat hoc in urbe, in qua nunc variolæ jam graſſantur. Fiet ita, ut qui ea in urbe hoc morbo deinceps affliguntur, potius a contagio naturali affligantur, quam ab inoculato.*

Non attendunt hi Viri ad id, quod alia occaſione toties inculcant: Inſitivas nimirum tunc periculoſas eſſe, quando vel ante inſitionem, vel poſt eandem, contagium epidemicum acceſſerit. Velintne hoc conſilio ut homo infelicis inoculationis periculo ſe ſponte exponat?

Hinc

Hinc excogitavere aliud Conſilium. '*Inoculandus*, inquiunt, *ædes ſeligat, in quibus incolæ nulli, niſi variolas paſſi. Nemini exiſtet tunc cauſa contagii.*

Reſp. 1. Nemo certitudinem abſolutam habet ſe variolas iterato non habiturum; ut patebit §. IV.

2. Oportet ad ægrum accedant Medicus, Chirurgus, Pharmacopæus, Confeſſarius, Neceſſarii, Cuſtodes: qui ſuſcepto veſtibus contagio urbem inquinent.

3. Centeni homines rerum agendarum cauſa toto illo tempore Herum ædium pro conſuetudine accedent, periculi ignari. Etiam qui ſordida corporis, Lectique, linteamina lavant, omnes hi inevitabili contagio obnoxii hærent.

4. Ejuſmodi conſilium, ſi probaretur prodeſſe quidquam, locum non haberet niſi in paucis inoculandis; impoſſibile prorſúm eſſet, ubi multitudo hominum inoculanda foret, ut ſufficientes numero ædes hujuſmodi inveniri poſſent. Ergo & inutile conſilium, & inane.

Perſtat ergo dicta mox propoſitio, quod inoculatorum Contagium aptum natum ſit, multos alios ſuo ut adflet veneno.

Contagii propagatio utrum fiat ab uno homine ad plurimos, an vero ab uno ad paucos, ab his paucis ad multos, a multis ad plurimos; nos latet: ſed quacumque demum ratione fiat, incredibiliter multiplicari ſe poſſe demonſtrat. Differt tamen hæc contagii multiplicatio valde in variis temporibus. Durat multiplicatio hæc, donec demum ejus veluti aculeus obtundatur & hebeſcat; morbuſque ille epidemicus minuatur, & tandem ceſſet.

Quum vim contagii multiplicantem determinare nequeo, ponam pro exemplo decem homines in urbe quapiam inoculari, ſinguloſque eorum afficere alios novem; ita ut jam ſimul 100. adſint, qui variolis decumbant.

Quibus juſto major hic calculus adparet, hi demant ei, quantum ex ſuis obſervatis conſtare ſibi putent; ſemper manebit vis argumenti: Qui eundem juſto crediderint minorem, addere modo illi velint, quod deeſſe autument.

Si igitur a 10. inoculatis alii 90. afficiantur contagio, quid futurum tunc, quando, quod quibuſdam in voto fuit, in magno Regno intra 30. annos Millio hominum inoculata, adeoque in vita ſervata fuiſſet, moriente cæteroqui a Naturalibus ſingulo ſeptimo?

Periiſſent eorum gratia 1285714. homines. Nam ſi Millio variolis inſitivis ſpatio triginta annorum decubuit, novem Milliones aliæ debuere Naturalibus laborare.

Ergo Millio, & pluſquam quarta Millionis pars hominum, inoculatorum gratia peribunt, ſi verum eſt, quod unanimiter fere Defenſores inoculationis dicunt, a Naturalibus ſeptimum quemque perire. Septies enim 1285714. faciunt 9000000. modo duo addideris totali.

Nolo his mortuis eos addere, qui, in tanta inoculandi crebritate, ſive incuria, ſive inobedientia, perire poſſint.

Quicumque vero, ut ſupra iam monui, me in calculo ponendo excedere putet, videt ſaltem multum propagari contagia; adeoque inſitivam methodum horrendis laborare ſequelis, ad quas Viri optimi, qui in ejus laudibus adeo profuſi ſint, neglectius attenderint.

Regeri equidem poteſt, quo magis increbreſcat inſitio, eo fore, qui naturaliter afficiantur, numero minores: adeo quidem, ut demum vix pauci, quos Contagium afficiat, ſuperfuturi ſint.

Reſp. 1. Saltem quo primo tempore frequentiſſima ſit inſitio, eodem tempore numeroſiſſimi erunt, qui naturalibus variolis poſſint affici.

Reſp.

Reſp. 2. Erit perpetuo non numeranda hominum multitudo, quos metus quiſquam ab inſitione deterreat, quoſque proinde crebra inſitio naturalibus variolis afficere queat.

Si reſpondeatur hos ultimos, quod remedio ſalutari reluctentur, ſuum ſibi letum debere;

Dico 3. Infantum neçdum biennium innumerabilem turbam ſemper habebimus. Sin vero contra inſitorum propria obſervata inſitio incipiat & biennio minoribus inſtitui; erit quidem, qui variolis naturalibus affici queat, minor infantum numerus, at vero dubio procul inſitio infortunatior, mortiſque feracior. Ætate majores innumeri nunquam non aderunt. Hominum aut imbecillioris valetudinis, aut Diatheſeos ſcorbuticæ, phthiſicæ, arthriticæ, venereæ, turba vix numeranda perpetuo aderit. His porro omnibus cum inſitio denegatur, Milliones hominum jugiter aderunt, quos inſitivarum contagium naturalibus afficiat variolis.

Quin ultima hæc recenſita debiliorum, aut acrimonia laborantium claſſis, judicatur veneno, etiam inſitivo, perferendo ineptior, adeoque & inſitio hanc ipſis ob cauſam denegatur: quantane igitur horum futura ſtrages, ſi eoſdem naturales variolæ, quas adeo pernicioſas cenſent, impetiverint!

Videant ergo Patroni inſitivæ methodi quam ex ſuis ipſorum principiis hæc methodus noxia futura ſit generi humano!

§. III.

An certo certius quivis pene homo variolis, ſerius ocyus, afficiatur?

TŒdioſum admodum Quæſtionis hujus, ut & ſequentis, examen eſt. Indecorum quid in eo occurrit, quod nunquam inter honeſtos viros locum de-

beret habere. Vix citra indignationem percipitur; quo indigno modo, Viri in arte optimi, qui ſapientia, pietate, candore, dum viverent, deliciæ Patriæ, Ornamentaque artis & Columnæ erant, nunc ſugillentur a Recentioribus; &, abſque ulla hæſitatione, aut Mendacii accuſentur, erroriſve, aut inſcitiæ. Id porro hac in re ſic ſe habet, ut patebit.

Priuſquam de inſitione in *Europa* cogitatum, æque conſpicuæ, æque apud quoſvis in confeſſo erant Notæ, quibus Veræ Variolæ a ſpuriis diſtinguerentur, quam hodie.

At vero antequam de inſitione in *Europa* cogitatum fuit, cum optime cognitis his diſtinguendi notis, tam certum erat, quam quod certiſſimum, complures homines ſine variolis mori; plures iiſdem bis plurieſve affici.

Ergo hæc duo negantes Scriptores, vel mendacii arguunt innumeros, qui ante ipſos de variolis ſcripſerint, quod hæc duo ſtrenue docuerint; vel accuſant incuriæ, quod nempe veras utramque ſpeciem diſcriminandi regulas cognoſcentes, eaſdem ad datos ſibi caſus oſcitanter adplicuerint.

Quo demum jure id Recentiores autument, nullus video. Eſt enim veterum authorum hæc duo ſtatuentium denſum adeo agmen, ut ſi quis craſſam ſatis Diſſertatiunculam, quæ ſola horum teſtimonia collecta referat, a me quæſiverit, me brevi daturum pollicear.

Hæc porro omnia negare velle, authoreſque illos aut turpis mendacii, aut oſcitantiæ haud condonandæ inſimulare; eſt omnem abjicere honeſtatem, omnem hominum fidem ſubvertere, omne Eruditorum delere conſortium. Quis, amabo! obſervata ſua publicæ lucis facere poſtmodum auſit?

Verum abſit omnes ita erga venerandam Antiquitatem egerint! Inſitorum moderatiores ſæpius faſſi

ſunt

ſunt vigeſimum quemque hominum variolis expertem mori. Cum his pauliſper agendum eſt. Si dederimus ipſis hoc, quod plures ſine variolis non moriantur, videant ipſi, quantus jam numerus eorum inter mortales exiſtat!

Si *Lutetia Pariſiorum* 800000. incolarum numeret, ut vulgo ſtatuunt, erunt ea in urbe ſemper 40000. homines, quos variolæ invadant nunquam.

In provincia *Hollandiæ* millionem numerant incolarum. *Hollandia* ergo perpetuo habebit 50000. incolas ab hoc morbo ſartos tectos. *Amſtælodamo* dant Millionis quartam. Ergo ea urbs jugiter habebit 12500. cives, qui per omnem vitam variolas ignorent.

Si tota *Gallia* continent, ut volunt, 20. milliones hominum, erit aſſidue Millio hominum nunquam variolis afficiundorum.

At plures forte immunes manent. Variolis graſſantibus ſedulo inquiſivi quinam ex familia, aut ex neceſſariis, viciniſve, qui inficiendas brevi ædes frequentare ſolerent, necdum variolas paſſi eſſent. Obſtupui horum numerum, meamque admirationem multis ſæpe teſtatus ſum. Equidem ſuppoſui ſemper dari quoſdam, qui earum ultra non recordarentur; verum & relicta in plurimis veſtigia id docuiſſent, & multorum parentes ſaltem meminiſſent. Sane horum plures lapſu 20. annorum mortuos novi ſine variolis.

Ipſi inoculationis defenſores nequeunt, ſaltem ex ſuis ipſorum principiis, amovere hanc legitimam ſuſpicionem, an non plures inſitione variolas patiantur, quam via naturali paſſi eſſent. En cur id dicam.

Nobilis Aretinas, *Fr. Rhedi*, *in Obſ. de Viperis*, a Viperarum captore *Jacobo Sozzi*, una cum tota ſua Eruditorum, inepte de Viperis differentium, turba deriſus, didicit, & experimentis deinceps evicit, Venenum Viperæ, una cum ſpuma ejus irritatæ oris,

inculpate ab hominibus, pluribuſque animalibus, ad dragmas uſque ore imbibi; ſed ipſius hujus veneni vigeſimam guttulæ partem, Hominis, Tauri, Equi, aut cujuſcumque animalis ſanguini, facto vulnuſculo, adplicatam, ſerius ocyus, paſſim tamen intra quadrihorium, certam inferre necem.

Boſman in Deſc. Guineæ Epiſt. 17. narrat ſerpentem, veneno morſu adplicato letiferum, cum mordere hominem non poſſet, venenum tamen ſuum, & ſpumam, illi in faciem, pleno rivo, inſputaſſe: hominem quidem a violento veneni jactu veluti cœcum fuiſſe, at vero incommodi nihil deinceps habuiſſe.

Oleum Tabaci fumando, & maxime fiſtula fumo frequenti denigrata, ori adplicitum, cum ſaliva deglutitum, non nocet. *Rhedi* in ſuis experimentis, *Schoon in ſua Tabacologia*, animadvertere venenum præſentiſſimum eſſe dum, facto vulnere, minima modo guttula cum ſanguine communicatur.

Bantamenſes tela veneno inficere norunt, quod certo, quotquot tangit, necat. Tela hæc ubi a *Batavis* ſibi comparaverat *Rhedi*, vidit omnia animalia, inde vulnerata, occidere. Eadem tamen tela vino infudit, animalibus dedit, innocue aſſumſiſſe vidit. Vide *Rhedi tract. de exp. circa res nat. max. indicas*.

Eſt quidem ea in ſimilitudine diſparitas, quod Venena hæc enarrata, ſanguini adplicata, necent; deglutita vero, aut alio adplicata modo, innocua ſint; venenum vero varioloſum homines, quovis modo adplicatum, lædat: attamen jure merito ſuſpicamur an non varioloſum venenum, immediate cum ſanguine communicatum, plures homines adficiat, quam afficerentur via naturali; ſiquidem venena quædam alia, licet nihil noceant deglutita, tamen mortem conciliant cum ſanguine communicata?

Sed ſuſpicio hæc ipſa certitudinem parit. Nonne fatentur inſitivæ methodi authores ſuam inſitionem

aff-

afficere omnes, qui eam ſubierint; excepto forte, ut quidam ſtatuere, vigeſimo quoque? Dignentur nunc intueri illum, quo naturale contagium agat, modum! Sint decem infantes in una familia. Afficitur unus alterve, aliquando plures: Quinque, ſex, ſeptem, non afficiuntur: Horum unus alterve poſt elapſos 2. 6. 10. annos variolas habet; alius adultus; unus alterve forte, quantum ſcimus, nunquam. In Orphanotrophiis ſexcentorum infantum, erunt uno contagii tempore 20. qui eo afficiantur, alio tempore 50. dum interim 200. 300. 400. iiſdem in ædibus exiſtant, necdum variolas paſſi. Attamen inſitione ibi inſtituta, omnes, nunquam infecti, nunc haberent variolas, vigeſimo forte excepto.

Ergo longe plures artificiali, quam naturali afficiuntur contagio. Si id verum, utique venenum varioloſum longe penetrantius eſt arte, quam natura, adplicatum. Si vero penetrantius, oportet ſane multos inoculatione adfici variolis, qui via naturali iiſdem affecti non fuiſſent.

Si jam vigeſimus quiſque ſine variolis naturalibus moritur, & contagium naturale longe debilius eſt artificiali; conſequitur id, ut plures numero homines inoculatione variolas contrahant, quam naturali via contraxiſſent.

His ita conſideratis cogor fateri nonnullos non malo animo, ſed erroneo, egiſſe, qui ſententiam Majorum noſtrorum tam acriter perſtrinxerint. Quum enim inſitione ferme omnes variolas contrahere crederent, non cum exceptione vigeſimi cujuſque, ut quidam ſtatuerant, ſed cum exceptione admodum pauca; quumque præterea illos modo, quos natura, etiam arte affici ſupponerent; neceſſario falſa debuerunt credere, quæ de magno eorum numero, quos variolæ nunquam petant, innumeri ſcripſiſſent.

§. IV,

§. IV.

An citra ullum dubium inſitio, ſive effectum ſortita, ſive irrita, hominem per omnem vitam a ſecundis variolis immunem præſtet.

PRæcedentem §. adortus, etiam ad præſentem quæſtionem pro parte reſpondi, unaque cum eadem agitavi.

Præter veterum indubitata teſtimonia, ſecundas variolas admittere me cogunt exempla indubitatæ fidei. Non referam narratiunculas Matronarum, quæ licet veræ aliquando eſſent, tamen æque mihi, quam aliis, ſuſpectæ forent; ſed quæ ipſe, aliique mecum, viderunt, quæve habeo ab iis, quorum fides nemini ſuſpecta eſſe poſſit.

Ac primo quidem dico me, in frequenti mea variolosa praxi alteras toties variolas obſervaſſe, ut demum riderem eorum ſecuritatem, qui, quod eas olim habuiſſent, jam nihil ſibi a præſente in ædibus contagio formidarent. Didiceram propria ignominia cautior eſſe; cum aliquoties, ex relictis priorum veſtigiis, immunitatem nonnullis pollicitus, & me, & ipſos, turpiter deceptos cernerem.

Meminerunt in *Hollandia* multi, quoties, contagio graſſante, ejuſmodi exempla ipſis enarraverim.

In *Auſtria* id quoque non mirantur, quique idem affirment, reperii. Quid quod idem hac ipſa in urbe quem vivimus anno, notabili conſtitit exemplo?

1757. 20. Febr. expertiſſimus & doctiſſimus Medicus *Erndl* narrat caſum ſe habere. Rem coram videre geſtiens, 21. Feb. puellam, quæ ſecundas variolas pati dicebatur, cum ipſo adeo facto accurato examine, ſequentia conſtitere.

1. Pa-

1. Pater, Mater, Avia, narrabant quatuor elapſos annos eſſe, cum variolis adeo confertiſſimis puella laboraſſet, ut vix vacuum ab iis ſpatium toto daretur corpore: fuiſſe vero maximam partem diſtinctas, pauciores modo in veſiculas abeuntes. Caput vehementer intumuiſſe, infantem per novem dies graviſſime laboraſſe, perque alios novem dies adhuc male, at mitius quam prioribus habuiſſe.

2. Et oculo nudo, & microſcopio, vidimus per univerſam faciem, inque manibus hinc inde, foveolas intropreſſæ Cutis tum innumeras, tum Cribri foraminum inſtar ſibi contiguas.

Igitur teſtimonium parentum, & ipſe non dubius adſpectus, prægreſſas variolas cuicumque, etiam non facile credulo, demonſtrant. Conſiderandus nunc ſtatus præſens.

1. Parentes narrabant, narrabat & Medicus, qui jam a primo contagii adparentis tempore puellæ adfuerat, infantem per quatuor fere dies febricitaſſe, dein convulſam eſſe, tandem variolis die 15. Febr. affici cœptam.

2. Variolas has die 10. morbi, ab eruptione ſeptima, vidi diſcretas, paucas in facie, paſſim exſiccatas: unam vero ſupra frontem in cute capillata inſignem, cum circulo rubro, pure plenam, plures vero tales in toto dorſo: infante vix ægrotante.

Altero die quatuor adfuimus Medici, quos inter, qui inſitionem propugnarent, bini. Vix ab heſterno die ulla mutatio ſuppurantibus puſtulis obtigerat. Veras has eſſe variolas, ſecundum Artis regulas accurate adplicitas, declaravimus omnes. Si vero ſint, qui de prioribus dubitent, poterunt in vicinia mea puellam apud honeſtos ſuos parentes examinare; turpibus numeroſiſque ſtigmatibus conſpectis, ultra non dubitaturi.

Ut hoc exemplum eſt, plura alia vidi, adnotavi. Di-

Dicere ergo liceat, ſi hæc ſententia de ſecundis variolis demonſtrata non ſit, nihil in Medicis aut Phyſicis demonſtratum haberi.

Ergo neque variolæ, inſitione comparatæ, hominem ab alteris variolis præſtabunt immunem.

Contra tamen aſſeritur a 30. annis, quibus inſitio floruerit, id nullo probato exemplo conſtitiſſe; imo nullo certo exemplo evictum eſſe, quod cui olim bis, ter, irrito conamine inſitio facta eſſet, variolæ naturales poſtmodum acceſſerint.

Narrantur hæc, ſed non probantur. Imo, quod non ſine intimo animi dolore recolo, nullibi minus dominatur Veri amor: nullibi mens præoccupata, nullibi dominium in arte turpius elucefcit, quam in præſenti quæſtione.

Etenim dubias variolas a certis diſtinguendi regulas habetne Ars, nec ne? Adeſſe tales, eaſque tutas, & certas, fatemur omnes. Nolim alias regulas ab illis, quas in multorum acerrimorum inſitionis defenſorum ſcriptis relatas video. Sunt veræ artis regulæ, quas ipſas, non alias, Majores noſtri coluere, & ſecundum quas a pluribus retro ſæculis veræne variolæ, an ſpuriæ eſſent, determinatum fuit.

Hæ ſane viderentur ad omnem litem determinandam ſufficere. Verum olim id ſic quidem ſufficere ſolebat; hodie aliter nobiſcum comparatum eſt. Si cuipiam veræ variolæ in 7. 10. diem ſuppurantes fiant, appellabuntur *Veræ*, quando nullæ ſive naturales variolæ, ſive artificiales, ſive irritæ inſitiones, prægreſſæ ſunt: ſin vero præceſſerint, erunt duntaxat *ſpuriæ*. Siccine cum Arte, boniſque artificibus, ludere convenit? An artis regulæ omnibus probatæ, & laudatæ, cujuſque arbitrio ſubſint? ſaltem ceſſent tunc Regulæ nominari.

Sed præterea, id genus plura moderatos offendunt Lectores. Si Medicus ordinarius, ſi publicus Artis

Me-

Medicæ Profeſſor, quas videt variolas, adplicatis artis regulis, veras indubitato pronuntiet; & nihilominus ſive ipſe patiens, ſive ejus familia, ſive inſitionis Patroni, prægreſſam inoculationem tueri velint; præſtare creditur hos Medicos Malevolos, Deceptores, Sycophantas appellaſſe, quam permittere ut inſitionis ſama cadat. Turpe videre eſt teſtimonia dubia Nutricum, Cubiculariorum, Pædagogorum, ſufficere, ut boni Medici multis poſtea annis videant ſeſe in publicis ſcriptis fraudis inſimulari. Nil loquor niſi quod publica ſcripta referant. Siccine didicimus debitum omnibus ſervare decorem? Etiamne hæc apta via convincendi dubitantes?

Nemo igitur miretur, quod tam pauca exempla Naturalium variolarum, poſt inſitivas, viceque verſa, publicæ Lucis fiant. Dedita opera argumenta præparantur ad futuros quoſcumque caſus. Si enim quis demonſtraretur variolas Naturales veras habere, cui inſitivæ quondam affuiſſent, hunc pronuntiabunt pure inſitum ſpuriarum. Si fruſtra olim tactæ inſitioni veræ variolæ ſuccederent, vel idem reſpondebunt, vel non ſatis iteratam inoculationem accuſabunt. Quid, ſi exempla plura demonſtrent pus, inſitioni adhibitum, veras in aliis produxiſſe variolas, & vel veras variolas inde hominem habuiſſe, vel ad duas treſve vices fruſtra fuiſſe inoculatum, & tamen nunc iterum variolæ prodeant? Audacter pronuntiabunt præſentes veras non eſſe. Sed regulæ artis curatiſſime adhibitæ veras eſſe clamant? Erramus: ſunt ſpuria.

Tamen ut Naturales variolæ repetunt, ita & variolæ inſitivæ poſſunt haberi poſt Naturales; Naturales poſt inſitivas.

Hac occaſione Hiſtoriam proferre animus eſt, quæ undique æque mirabilis, & ad caſum præſentem aptiſſima.

Conſtantinopoli variolæ inſeruntur Puellæ. Viginti annis poſtea eadem puella curam gerit infantum aliorum, qui variolis inſitivis decumbunt. His periculo ereptis, ipſa variolis naturalibus maxime malignis afficitur, moritur.

Forſan cogitabunt multi fictam hiſtoriam eſſe odio inſitionis; vel ſaltem primas variolas non veras, ſed ſpuriarum pure facta fuiſſe; & centena alia. Juvabit proinde Epiſtolam authenticam communicare, quam habui a Magnifico Domino *Laugier*, *ſacræ utriuſque Majeſtatis* Medico, qui olim *Conſtantinopoli* habitans, hanc Puellam, familiamque ejus totam, optime noverat; & urbem illam, dum incipiebat Puella hæc reliquis in inſitivis variolis aſſiſtere, reliquerat.

Author Epiſtolæ eſt Doctiſſ. D. *Mackenzie*, tunc *Conſtantinopoli* degens, orbi erudito notus his, quæ pulcra communicavit cum Societate Regia *Anglicana* edita in *Tranſact.* Tomis aliquot poſterioribus.

„ Il arriva un cas dans la maiſon de Mr. *Hibſch* „ qui ſuffit pour decrier pour jamais *l' inoculation*.

Il faut ſavoir que *Coconam Timoni* avoit été ino„ culée par ſon Pere le Docteur *Timoni*, il y a vingt „ ans; & qu'il pretende dans ſa Diſſertation ſur l'I„ noculation, qu' on n'eſt jamais attaqué naturelle„ ment, apres l'Inoculation.

„ Les enfans de Mr. *Hibſch* ont eté inoculés „ dans le mois de Juin paſſé, comme vous ſavez; „ Pendant leur Maledie *Coconam Timoni* etoit leur „ guarde; & apres leur retabliſſement, elle etoit „ attaqué naturellement de la petite Verole, & morte „ en huit jours.

„ Je ne l'ai pas vu dans ſa maladie, mais je „ ſuis fidelement informé, qu'elle avoit la petite „ Verole, & que c'etoit par la malignité de cette „ maladie, qu' elle eſt morte.

„ De-

„ Depuis ce tems la j'ai attendu pour faire quel„ ques Obſervations ſur les enfans de Monſieur *Piſani*, qui devoient etre inoculés, comme leur Pere „ m' avoit aſſuré: mais a preſent il a changé ſon „ ſentiment pour cette raiſon. *De Conſtantinople* le „ 20. de Mars 1742.

Forte quis infirmare fidem hiſtoriæ conabitur quod egregius *Mackenzie* ægram non viderit. Certe cur non viderit, ignoro. Num eo tempore ægrotaverit? Urbe abſens fuerit? Cum familia Domini *Hibſch*, ejuſve Medico, ſimultates habuerit? Cauſam cur eam non viderit, in Epiſtola non dedit.

Sed conſideremus 1. authorem epiſtolæ hominem levis animi non eſſe, at maturi judicii, ut ejus ſcripta docent; Virum proinde, cui ad aniles Confabulationes aures minime fabrefactæ eſſent.

Conſideremus 2. fautorem & promotorem inſitionis fuiſſe; qui quidvis forte potius, quam alteras, & alteras poſt inſitionem variolas, poſſibile crediſſet.

3. Scripſiſſe ad Magnificum *Laugier*, inſitionis cum illo fautorem, ad quem circa ejuſmodi rem non niſi curatiſſime examinata referri debuerint.

4. Eundem examen debitum inſtituiſſe, ut verba ejus indicant: quo in examine ſi vel minimam ſuſpicionem alius morbi, quam varioloſi, ſubeſſe intellexiſſet, ſuam utique ſuſpicionem, una cum hiſtoria hac, erudito cum amico communicaſſet.

5. Conſideremus Patronum hunc inſitionis, ſi de hiſtoriæ veritate addubitandi rationem quodammodo probabilem habuiſſet; dubio procul conaturum fuiſſe omnes chriſtianos græcos educere ex errore; & ſaltem illum, qui ob triſtem hunc caſum infantes ſuos ſibi inoculandos committere negabat, erudire veriora: at vero e contrario candide aſſerentem legimus: „ Je ſuis fidelement informé, qu' elle avoit la pe„ tite Verole, & que c' etoit par la malignité de „ cette maledie, qu' elle eſt morte. 6. Tan-

6. Tandem perpendamus eruditum *Mackenſie* non in primo impetu, ſed elapſis integris novem menſibus, demum hanc Epiſtolam ſcripſiſſe; adeoque factum rite examinandi occaſionem habuiſſe.

De inſitionis porro bonitate non eſt quod dubitemus, ſi perpendamus inſitionem huic filiæ non ab ignaris, aut ſemidoctis hominibus, inſtitutam fuiſſe, ſed a Patre ſuo, famoſiſſimo illo inoculatore Medico, inſitorum oraculo, ſummoque propugnatore *Timoni*. Cujus infeliciter e vivis erepti vidua nupſerat Domino *Hibſch*, de cujus infantibus hic agitur. Ergo dantur veræ Naturales variolæ poſt inſitivas. Et quidni? æque facile videntur naſci poſſe, quam ſecundæ naturales.

B. Auguſtinus Libr. 2. de Trinit. in proœmio.

Nec trepidus ero ad proferendam ſententiam meam, in qua magis amabo inſpici a rectis, quam timebo morderi a perverſis... magiſque optabo a quolibet reprehendi, quam, ſive ab errante, ſive ab adulante, laudari. Nullus enim reprehenſor formidandus eſt amatori Veritatis. Etenim aut inimicus reprehenſurus eſt, aut amicus. Si ergo inimicus inſultat, ferendus eſt; amicus autem ſi errat, docendus; ſi docet, audiendus. Laudator vero, & errans confirmat errorem, & adulans illicit in errorem.

£ 97 . coupée